

- 25 **28** Hexametris constare sonis in origine linguae
Cantica, Hieremiae, Job quoque dicta ferunt.
29 Hoc tibi, magna Pater, cum deflexo munus
[amoris,

Respice, quod meritis debita solvo tuis.

- 30** Te duce lizo legor, te dogmata disco ma-
[gistro;

Si quid ab ore placet, laus monitoris erit.

NOTE.

gineo personant, nunc Sapphico nitent, trimetro vel tetrametro pede incedentes. In edit. Parisiensi antiqua illic est, Psalmi — constant esse compositi. Adambata autem hæc sunt ex Hieronymi loco apud Fabricium. Ipsam cum Pindaro comparationem instituit cl. Kachersfelder Syllog. comment., fascic. 1, cap. 1 seqq.; a quo dissentit Klotzius in Actis litter. vol. I, part. II, p. 119, et vol. II, part. II, p. 151.

25. Sapis Ita rescripti ex cod. Moreti, Cantabr. et Univers., edd. Aldin., Basil. Cæteri ediderunt modis, sed vocis illius significato in Hexametris jam inesse videtur. Cortius, in margine editionis suæ, sonis exposuit per versus, pedes. Prius maluerim. Sonus pro cantu, sonare pro canere, utrumque neglectum Fabro, vindicavit Mænckenius Observ. L. L., p. 919 et 921.

25. Cantica Isidorus Orig. vi, 2, ubi de Cantico ait: *Horum autem trium librorum carmina hexametris et pentametris versibus apud suos composita perhibentur, ut Josephus et Hieronymus scribunt. Cæterum totam hanc de metris Hebræorum materiam, satis impeditam, exposuit Robertus Lowthianus in Prælectionibus Academicis.*

26. Hieremias Ita repositi ex cod. Moreti, Cantabr. Univers. et edit. Aldin., Basil., Tornææ. Cæteri Hieremiam, aut Jeremiam, quod est in Biblioth. Patrum Lugdun. Jam olim in Miscell., p. 50, codicum lectionem prætulit, sed tum Hieremia ad Cantica referre placuit. Nunc aliter sentio, postquam, re accuratius considerata, Aratorem de tribus libris loqui perspexerim, de *Canticis*, ut etiam appellat infra 1, 697; de *dictis Hieremias et Jobi*. Per *dicta Hieremias* intelligit Lamentationes, ut recte in margine exposuit Cortius; neque tamen ideo *dicta Jobi* iidem per lamentationes exposuerim; uni enim vocalulo sæpe duplex uest significatio, quæ pendet ab ea voce ad quam id referendum est, ut ostendi in Speim. Observ., c. 2, p. 17, et in Addendis. — De illo Hieremia libro Isidorus Orig. 1, 38: *Threnos, quod Latine lamentum vocamus, primus Hieremias versus composuit super urbem Hierusalem et populum, quando captivus ductus est; et lib. vi, cap. 2: Hieremias similiter edidit librum suum cum Threnis suis [cod. Groning. legit ejus] quos nos lamenta vocamus, no quod in tristioribus rebus funeribusque adhibeantur, in quibus quadruplex diverso metro composuit alphabetum, quarum duo prima quasi Sapphico metro scripta sunt, quia tres versiculis, qui sibi nexi sunt, et ab una littera tantum incipiunt. heroicum somnus concludunt. Tertium alphabetum trimetro scriptum est, et a terminis litteris iidem termini versus incipiunt. Quartum alphabetum simile et primo et secundo habetur. Mutavi in his quædam ex cod. Groningano. De eadem hæc re*

conferatur Huetius Demonstrat. Evang. propos. 4, p. 262.

26. Job Isidorus Orig. 1, 38: *Siquidem et Job, Moysi temporibus adæquatiss, hexametro versus dactylo spondeoque decurrit; et lib. vi, cap. 2: Principia autem et fines libri Job apud Hebræos prosa oratione lecta sunt. Media autem ipsius ab eo loco quo ait: Percut dies in qua natus sum, usque ad eum locum: Idcirco ipse me reprehendo et ago penitentiam, amnia heroico metro discurrunt. Scribandum conjicio decurrunt; reliqua autem, quæ distant a Gothofredo, expressi ex ms. Groningano. Conscriptum esse simpliciter hexametro testatur Beda de Metricis, p. 2366. Cassiodorus Divinar. Lection. c. 6: *Prosa incipit, versus labitur, pedestri sermone finitur.* Sed de metro hujus libri, quod non Jobo, sed illi ascribunt nonnulli, satis sunt omnia cum reliquis incepta. Vid. Huetius Demonstr. Evang. Propos. 4, p. 222; Frider. Spanhem. Opp. tom. II, lib. 1; Schultensium, virum sua mente principem, in Commentario, et Samuel. Wesley in libro Jobi dissert. 3 et 4.*

29. Magistro Ex hac voce Bellarminus de Script. eccles. constituit Aratorem Vigilii fuisse discipulum. Mihi non liquet; et, donec certior afferatur auctoritas, vocem expono de eo qui majori præ aliis hominibus dignitate insignis est, ut Vigilii pontifex. *Magister auctionis* hoc sensu exponitur a Grævio ad Ciceron. ad Divers. XII, 30; Præcio ad Apuleium p. 389. *Magister pecoris* est apud Virgilium Æneid. XII, 717. Quod eo magis huc retulerim, quia ipse Vigilium pastori comparat superius vs. 4. *Magisterium* pro imperio exposuit Præcius d. I., p. 62; præcipue et apostolis hanc vocem tribuunt Christiani scriptores. Paulinus Carmin. XII, 178; xxxiii, 335 et 375. De nonnullis præterea huc pertinentibus, consule præfationem nostram.

30. Ab Propter. Vid. Cortius ad Ciceron. ad Divers. XIII, 10. Quæd vero sibi ore velit, satis obscurum est. Conjeceram, *ab arte*; nil tamen defuturum; videor enim mihi deprehendisse Aratorem maxime hac voce fuisse delectatum. Pro prædicatione rerum divinarum adhibuit vocem infra II, 3; pro convenientia, supra ad Florian. 2. Forte hic elegantiam dicendique venustatem per hanc vocem exprimeret conatus est; sed conatus tantum; nisi, propter præcedens munus amoris, sit imitatio Prudentii Perist. XII, 3, *Amore et ore noster*. In scholiis cod. ms. quæ aliquando vidi, apud Senecam Heroul. Fur., vs. 1540, verba, *Animum levem in ore primo lenco*, exponebantur, in primo verbo oris tui, si dixeris quod vives, vivam ego; si dixeris quod moreris, statim ego moriar. Meliora tamen illic Farnabius. — In cod. Moreti et Vossian. 2 additur, *Explicit prologus.*

ARATOR SUBDIACONUS.

DE ACTIBUS APOSTOLORUM

LIBER PRIMUS.

Actibus Apostolorum Acta inscribantur, velut olim apud gentiles Acta publica appellabantur, quibus ratio fidesque imperii gesti, et administratio reip. constabat. Vix enim ullus nostræ religioni liber est qui veritatis doctrinam irrefutabilibus exemplis, et

eam secutæ historiæ fide tam luculenter explanet. Et certe, præter Epistolas apostolorum, quæ hæc duo miscent, nullus est. Talia commentaria Romanis erant, quæ Acta Urbis inscribebantur, quibus videlicet posteris, majorum fide velut publice depo-

31 Ut sceleris Judra sui postea cruce,
Ausa nefas, complevit opus; rerumque Crea-
tor

32 Hoc, quod ab humanis sumpsit sine cri-
mine membris,
Humana pro stirpe dedit, dignatus ut ima

NOTÆ.

gita, instituerontur, quid gestum esset. Lampridius in Commod. : *Habuit præterea morem, ut ea omnia quæ turpiter, quæ impure, quæ crudeliter, quæ gladiatorie ageret, Actus Urbis Indi juberet, ut Marius Maximus testatur.* Stante autem republica, singuli principes talia breviter rerum ab se gestarum constituiebant, ut *Acta Pompeii Magni* memorantur apud Plinium. Lcet vero et *Actus* interpretari res memorata dignas. Capitolinus in Maxim. et Balbia. : *Sed priusquam de actibus eorum loquar, placet aliqua dicere de moribus atque genere, aut ipsam vitam.* Venant. lib. viii, carm. 4, de Virginibus :

Et quæcumque mos vigilans meditabitur actus,
Ilic erit egregio participanda gradu.

Alde notata ad Clardian. i Ruf., vs. 235. BARTHIUS, lib. iii Advers., c. 13. — Titulus operi in Cantabr. et Univers. est : *Incipit Historiæ apostolicæ Aratoris subdiaconi Romanæ Ecclesiæ liber 1;* in Voss. 2 : *Incipit Historia apostolica liber primus.* Parum hinc distant ed. Aldina aliæque. Recesi ab hisce, quia ex ingenio librariorum orta videbantur, ut in titulo fingendo indulerunt quoque sibi editores alii. Placuit magis, *De Actibus apostolorum*, non quidem quia apostolorum Actus memorat Sulpic. Sever. II. S. 1, 1, 3; Cassiodorus Divin. Lect., c. 9, aliique; sed quia plura mihi persuadebant hunc operi suo titulum Aratorem præposuisse. Ita enim in editione sine anni nota existere monet Fabricius Bibl. Lat., vol. III, p. 307, cui subscriptum : *Explicit liber secundus Aratoris subdiaconi de insignibus apostolorum Actibus.* Londini in bibliotheca Westmonasteriensi codicem evolvit Uffenbachius, ex quo in liner. tom. II, p. 845, profert titulum : *Aratoris subdiaconi Acta apostolorum versificata ad Vigilium papam.* Neque desunt aliunde argumenta. Ipse Arator epist. ad Vigilium, vs. 19 :

Variis ergo causam, quos Lucas retulit actus,

Eleg. ad Perthenium, vs. 77 :

Incidit ille mihi, quem regula nominat actus,
Mæsis apostolicæ plenus in orbe liber.

Venantiæ Fortunatus de Vit. S. Martini, init. :

Sortis apostolicæ que gesta vocantur et Actus,
Fecundo eloquio vates sulcavit Arator.

Hermannus Contractus in Chronico, p. 225, tom. II, part. 1, Thesauri Canisiani : *Arator subdiaconus Romanus librum suum, quem de Actibus apostolorum heruico metro edidit.* Hinc secutus, *Actus* quam *Acta*, quod habet Westmonasteriensis codex, prætulit. Masculinum illud Latine asseruere Vossius Art. grammat. III, 36; Drakenb. ad Silium x, 136; Burmann. ad Ovid. Metam. vi, 58. Plura sunt talia secundæ et quartæ formæ, de quibus Gronov. ad Senecæ Controv., p. 306; Burman. ad Valer. Flacc. II, 207; Drakenb. ad Liv. vi, 9, et quæ notavi ad Asterii epigramma, vs. 7, ubi ostendi simili modo *fastos* et *fastus* dici; posterius præter usitatum est : unde miror Bonemanuum ad Lactant. vi Divin. Instit. 5, § 21, jubere quo periculo emendari apud Orientium & immonit., p. 77 :

Finge, ago mansuri signent tua nomina fastos,

pro *fastus*. Hoc prætulerim, ob *mansuri*, et quia satis habet qua se tueatur auctoritatis. Apud Isidorum (notor autem editione Gothofredi) in antiquissimo cod. Groningano inveni lib. I, c. 21, *contractus omnium*; lib. VIII, c. 9, *eventa predicare conantur*, et *nox*, *diverso fatu*; lib. IX, c. 3, *gravissimo dictu corripuit*; lib. XIV, c. 8, *montem rupit actus*, qui versus est Juvenalis satyr. x, 153; et lib. XIX, c. 4, *tormenta quæ a torto dicta.* — Ipsam vocem de rebus

gestis et memorata dignisimè exposuerunt Statius et Passeratius ad Tituli. IV, 1, 4. *Acta gesta* dixit Rufinus Histor. Eccles. viii, 10. *ἰστορία* Græci, quod per *facta* interpretatur Cicero. Vid. Victorius ad Ciceronis epist. ad Divers. IX, 14. *ἄλλα* recentiores Græci, ut *ἄλλα ἱδάρου*, sublestæ tamen fidei. Du Cange Glossar. in vocem VAN DALEX de Urant., p. 608. Facta hæc ad modum *Actorum diurnorum*, quorum partem ex Vossiano codice publicavit Döllwellig, supposititiam tamen. Confer Oudeadorpium et alios ad Sueton. Cara. 20. — *Actus* pro vita et vendi ratione adhibuit quoque Novatianus c. 18, p. 140. — Cæterum in quibusdam codic. inseruntur capituli capitum, in quæ carmen dividunt, quorum primum est *de Ascensione Domini*. Sed in codic. editis adeo hæc sunt diversa, ut facile appareat non esse Aratoris, Resconi itaque, et Fabricium secutus juncto ordine cuncta composui. Idemque in Sedulio olim placuit.

1. *Sceleris*] Primum verbum menda convincunt vetustissimæ et fidelissimæ membranæ Colonienses, in quibus loco *sceleris* mirabilis vox est *pareti*. Quam ego quidem non capio. Vulgaris scriptura nihil ad sensum egregium et acuminè aliquo munitum, ut solent fore fieri exordia. Sane *Salvato* is, aut ejus generis vox requiritur. Mihi, quam in scripto reperiri, non est animus nunc excutere, præsertim litteris longe abentibus. *Ναπίδρον* sane minime sufficit, et forte aliqua vulgaris macula subest. BARTHIUS, Advers. lib. XIII, cap. 20. — Quid mirabilis membranarum Coloniensium scriptura vilit, qui meus est stupor, non percipio. Proxime accederet *Pararii*, a *Pararius*, quod glossæ exponunt *paritros*. Vide Cerdam ad Virgil. Æneid. IX, 44; et Vossium Etymol. in vocem hæc. Sed quantitas repugnat. Locus mihi sanus videtur, inque id codices conspirant. Respicit haud dubie ad Judæorum imprecationem, Matthæo memoratam in Evang. cap. XXVII, vs. 25 : quæ illustravit inter alios cl. de Kloer. in Feris Divertr. I, 20, eaque sunt *vota cruoris*, quæ memorat inferius vs. 191. Nec tamen *sceleris* pendere arbitror a *cruce*. Hoc fraudi Bartho fuisse videtur. Nihil impedit quin minus referas ad *opus*, atque hinc distinctionis notam post sui ponendam duxi. Sententia est, *Judram*, pollutam cruce Servatoris, et nefas ausam, complevisse *opus sceleris sui*, id est scelus. Eadem in *ro cruentum opus* dixit Sedulius v, 305; *exitibile scelus*, Paulin. Petrocor. de Vita Martini v, 111 : quem locum illustravit Wepkensius in Observ. Miscell. nov. tom. VII, p. 900, qui illic similia locutionis quæ hic *opus sceleris* dicitur, exempla præmittit, p. 830. Sic *fides annalium* apud Florum I, 19, lin. Adde Vonckium Lection. Latin. II, 10. De Græcis egit Starverenus ad Fulgent. Mythol. I, p. 614. V. D. ad Quintil. Declam., p. 25, et quæ protulit ad Sedulium v, 126; et in Miscell. cap. 6, p. 62. Vindicant hinc Lactantii locus Divin. Instit. III, 12, 18 : *Nec potest cuiquam sine scientiæ virtute, id est sine Dei cognitione ac justitia provenire.* Emendabat Davisius ad Ciceron. de Divinat. I, 15, *scientia et virtute*. Nil *opus scientiæ virtus* est virtus prædita scientia, sive Dei cognitione. Eodem pacto *doctrina superstitionis* satis se tuetur in Collatione Leg. Mosaicar. et Rom. tit. 15, § 3, ubi similiter *doctrinæ et superstitionis* tentabat Roverus Specim. Jurid. c. 12. Aliter Cannegieterus meus ad Fragment. Vet. Jur. prud., p. 319.

3. *Sine crimine*] Cod. Moreti, Cantabr., edd. A. d. a., Basil., *sine semine*. Similiter Corippus II, 54 :

Et virgo manens sine semine patris.

Claudius de Phœnice 23, *nec semine surgit*. Corrupta hæc vox apud Martianum Capell. vi, p. 224. Edit.

5. 33 Tangeret inferni, non linquens ardua cœli; A Solvit ab æterna damnatas nocte tenebras,

34 Ad Manes ingressa dies : fugitiva relin- [quunt
Astra polum, comitata. Deum; cruce territa [Christi

35 Vult pariter natura pati, mortisque po- [testas,

Se vincente, perit, quæ pondere mersa trium- [phi,

36 Plus sapiens, nil juris habet, divinaque [virtus,
Rursus membra ligans, animata cadavera movit.

Ad vitam monumenta patent, cineresque pio- [rum
Natalem post busta novant. Lux tertia surgit,

NOTÆ.

Grotii, eum Jovis semine procreatum. Legendum se- mine, ex optimo Vossiano, cujus variantes sunt ad manam. Ex duobus vetustissimis idem reposuit Ondendorp. ad Sucton. Vespas. 5. Hoc loco semine olim prætulit in Miscell. p. 172; sed, re accuratius perpensa, jam nullo sententiam. Crimine nervosius est, causa rei extollendæ, Servatorem, criminis ex- partem, mortem subire pro illis, qui cunctis erant, obnoxii criminibus. Id expressit Sedulius II, 159 :

Ipse nihil quod perdat habens,

nisi ex Prosa illic tergat malis cum clariss. Schra- dero Observ. I, 4. — Verbum sumere eodem modo adhibet vs. 335 :

Humana quæ rogo carnem
Sumere causa fuit.

Assumpsit formam hominis dixit Arnob. Advers. Gent. I, p. 37 : ubi vide Elmenhorstium, notasque meas ad Sedul. I, 337.

6. Solvi] Reliqua etiam hujus periodi sunt altæsa. Nam τὸ dignatus allam vocem requirit, ut non indi- gnatur ipsa. Forte legendum :

Dignatus ut ima
Tangeret inferni, non linquens ardua cœli
Solvere ab æterna damnatas nocte; tenebris
Ad manes ingressa dies.

Concinnior sane lectio, et sequentium consideratio hanc videtur flagitare. Intereisa vero phrasis est, Ad manes ingressa dies, ubi τὸ est subauditur. Sic stac- tium :

Lux tertia surgit,
Majestas cum carne redit.

Sabaudi, ubi lux tertia surgit. BARTHIIUS, Advers. lib. XII, cap. 20. — Mptandi causam nullus video. Di- gnatus tætor satis Prudentius Cathem. XI, 52 :

Atque ipse peccantem diu
Dignatus orbem viseret.

Fortanatus de Partu Virgin. I, p. 699 :

Per quam est se nasci dignata redemptio mundi.

Si solvere recipias, erit Græca constructio, de qua in epist. ad Vigilium, vs. 4. Sed minus expedita tum videtur sententia. Præterea nihil codices mutant, ut militiam ingressa dies non esse intercisam locutionem. Sententia est, postquam rerum Creator pro stirpe humana id dedisset quod superaret a membris humanis, diem solvisse tenebras damnatas ab æterna nocte. Nihil hic intercisam locutione opus, de qua videatur Cortius ad Sallust. Catil. 34, in fine; addam Florum I, 4, 10, Rex erat unius ætatis : populus rirorum. Sed neque illic admisierim; malim enim, rejecta distinctionis nota, omnia uno spirita legi. — Tenebræ hic sunt illi qui in tenebris venantur : de inferis vox illa frequens. Vide Barthium ad Claudian. in Eutrop. I, 459. Damnatus est nocti vel tenebris traditus. Lactantius de Ira cap. 23, § 22 : Animus humanus et corpori mancipatus æterna morte damnatur. Claudianus Consul. Olybr. 45 :

Nec tenebris damnavit opea.

Præcipue appositus est locus Rufini Histor. eccles. IV, 6 : Se ob salutem eorum sidus magnum cœlitus esse delapsam, ægris mortalibus et longa obscuritate dam- natis ferre lucis auxilium.

9. Natura] Vide ad Sedulium v, 257, et quæ dixi in Miscell., p. 172; adde inferis vs. 320 :

10. Se vincente] Id est, ipsa mors vincens, mors perit ex victoria sua. Ita recte exposuit Woyken- sius ad Sedul. IV, 8, eaque est species oxymori; de qua vide ad vs. 149. Ipsum hunc locum satis Arator B exponit iis quæ vs. 181 habet :

Infernus, tunc esse timet, nullumque coercens
In se posita redit, nova tortor ad otia languet.

Et vs. 318 :

Infernum Dominus cum destructuras adiret,
Detulit inde suam, spoliato funere, carnem,

Lib. II, vs. 117 :

Mors denique victa est,
Vincendi transgressa mojum, quæ judicio tacto,
Linquere jussa reos, spoliis vacuata velutis,
Per sua bella cadit.

Athanasius de Passione Domini, Opp. tom. I, p. 1016, de Diabolo : Καὶ νομισὰς κρατεῖν τὸν Ἰησοῦν ἐν τῷ θανάτῳ, ἀγὴς μᾶλλον ἰδρίχθη νεκρός.

12. Ligans] In vitam revocans. Arnobius Advers. gent. II, p. 76 : Quid enim sunt homines, nisi animas corporibus illigatas? Infra stringere hoc sensu dixit vs. 786 :

C Dndum, laxa neci, stringuntur membra saluti.
Contra laxari dicuntur mortui, infra vs. 758 :

Atque animæ nodis laxata mole solatis.

lib. II, 127 :

Laxari non posse neces.

Ita et solvi. Vid. Barthius ad Claudian. epigr. I, vs. 304; Cortius ad Sallust. Jug., 17, 6. Boetius Consol. Phil. II, pros. 3, Hominem velox hæra dissolvat. et pros. 7, Resolutum morte suprema corpus. Adde Burmann. ad Anabok. II, p. 465; Barthium Advers. XII, 15; XIV, 2. Græcis ita λύσει mortu tribuitur. Cæda ad Virgilium Æn. X, 418 Ἀναλύσει, Perizon. ad Ælian. IV, 23. Ἀπολύσει, Elsner. ad Epist. ad Philipp. cap. I, n. 23. λύσει pro morte, Duker. ad Florum IV, 11, 41. Ita veteres locutus, quia corpus animæ vinculum et carcerem esse stantebant, observat Homberg. Parerg. sat. I, p. 125.

13. Monumenta] Μνημεία, quæ nos monent alicujus rei, ut sepulcra. Juvencus :

Tum veterum monumenta virum patere, repositis
Opibibus.

Servius ait, monumenta esse memoriæ; monimenta, mentis, eul, qui veli, assentiatur. FABR CIIUS, comment. in Poet. Christ. p. 89. Jurisconsultis sepulcrum et monimentum diversa esse docuit Marckart Probab. part. II, p. 4. Sed scriptores id non attenderunt, pro sepulcro hac voce nisi, ut docui ad Sedulium v, 390. Adde Troitzium Memor. Propag., p. 13. Orosius Histor. VII, 7, ad monumentorum hystoriarumque diversaria. Lege, ad monumentorum mansiones, Ita enim Orosii verba adduxit Joan. Saresher. VIII, 18. Isidorus v, 24, quia non valet, nisi post testatoris monimentum; sed illic Groning. habet mortuos; unde legendum puto, post testatores mortuos, ut statim addit, non valet, nisi testatoribus mortuis. Μνημείον, ita Græcis recentioribus, rarius veteribus. Vid. Segar ad Lucam, p. 323. Athanasius contra Arianos, orat. 4, Opp. tom. I, p. 507 : καὶ τὰ μὲν μνημεία, ὡς κρη-

15 **37** Majestas cum carne redit, speciemque co- A 20
[ruscam
Umbrarum de sede refert, ut ab exsule limo,
38 Interclusa diu, patriæ repetatur origo.
Omnipotens parat ipse vias, et corpora secum
Post tumulos regnare jubet; moriente teneni

Seminae, florifero sua græmina reddidit orto.
39 Jamque quaterdenis Dominus manifesta
[diebus
Contulerat per signa fidem, cernentibus illis,
40 Usque sub extremum, diffuso in limite, man-
[dum,

NOTE.

ἀπὸν, ἀποίγρο: quæ male in versione omisit interpres. — Aratorem in his respicere testimonium Matthæi cap. xxvii, vs. 53, satis apertum est; illic tamen eorum sententiam probo, qui post μνησίωσιν distinctionis notam ponunt, et τὴν ἔγγραφον cum ἐσθλῶν jungunt: aliorum somnia et rerum naturæ et interpretationis legibus illic repugnant.

15. *Speciemque*] Splendorem, pulchritudinem. Vide ad Sedulium ii, 60: unde Juvengi locum recte tuetur Wasæus ad Sallust. Catil. 57. Præcipue tamen intellige splendorem et pompam quæ in oculos incurrit, et qua quis Deus agnoscitur, ut vocem exponit Burmann. ad Claudian. iv Consul. Honor. 83. Adde Elmenhorst. ad Arnob. Advers. gent. iv, p. 148. Apud Corippum ii, 48, aliquando Voncksum emendare memini:

Astitit in clypeo princeps fortissimus illo,
Solis habens speci. m.

Vulgo illic est *specimen*, quod tamen tueri posset Virgili auctoritas Æneid. xii, 164:

Aurati his ex rali fulgentia cingunt,
Solis avi specimen.

Ita enim dicitur res quilibet insignis, qua quis sit conspiciendus et estimandus. Boetius Consol. Philos. ii, pros. 4, *aviti specimen elucet ingenii*. Schulting. ad Senecæ Controv., p. 60, *aurei sæculi specimen*. Donato in Vta Virgili ad finem non male restituit Gronovius. Adde Drakenb. ad Livium xxxviii, 17, 20.

Exsule limo] Christum iudicat surrexisse, qui homini ad patriam celestem vitam beatam aditum pararet, interclusum peccatis, in qua præceps hominuerat. Ipse sententiam exponit lib. ii, vs. 556.

Nos quoque per culpam prima de sede repulsi
Exsilio mundi jacimur; via reddita tandem,
Qua patriæ repetamus iter.

Limus hominem designat. Vid. Elmenhorst. ad Arnob. Advers. gent. ii, p. 93, infra vs. 374:

Materies terrena sumus, limumque parentem
Nomine prodit homo.

Tertullianus de Iudicio Domin. 46:

Quisve hominem lato potuisset fingere limo?

Quid illic lato limo sit non perspicio. Emendandum arbitror *lento*. Sic Alcimus Avitus de Origin. Mund. lib. i, p. 308:

... Et in lento meditatitur viscera conno.

Terra *lentescere* dicitur apud Virgilium Georg. ii, 250: unde *lentum virus* per viscidum glutine exponit Servius ad eund. Georg. iii, 281. Adde et iv Georg. 42. Hæc autem voces passim permutatæ. Vide Brouckhus. ad Tibull. i, 11, 58; Burman. ad Nemes. eclog. 4, vs. 128; ad Ovidium ii Trist., 514; Drakenb. ad Livium iii, 26, 12, et v, 5, 7.

17. *Interclusa*] Cantabr. col., *interclusa*. Ita et Aldin. et Basil., sed recepta sunt in his similibusque tempora ab antiquo *cluda*, unde et *clusit* pro *clausit* in membranis vetustioribus. Vide notas ad Silium vi, 431; Schottum ad Senecæ Suasor., p. 350; Stewech. ad Arnob. v, p. 115. *Clusa* pro *clausa* in Guelf. invenit Cortius ad Sallust. Jugurth. 12, 5. Vide et Duker. ad Florum iii, 20, 15: Byockershock Observ. Jur. viii, 5.

20. *Semine*] Genuina lectio in quatuor libris, *spermate*, Manifesto, more talium, primum eruditionem

in Græco vocabulo, deinde collusionem litterarum in *spermate* et *germine* captavit. BARTHIUS, Advers. lib. xii, cap. 20. — In meis nulla est mutatio. Solent quidem hi scriptores in Græcis eruditionem captare, ut de Arnobii vocabulis Græcis notat Stewerchius ad eund. Advers. gent. vii, p. 150; de Tertulliano Salmasius ad Pall., p. 290. De Aratore i simili non adeo liquet. Mox quidem vs. 32 adhibet *chrisma*; sed recepta hæc erat vox in baptismo, adeoque magis ex usu loquendi ita scripsisse videtur, quam quod Græca affectaret. Interdum et fieri potest ut vox Græca Latine verti commode nequeat, atque adeo si servanda, quod tamen hic non necesse. Ita in novella 105, cap. 1, ubi pessime Gothofredus edidit, quem *adorna* vocant, recte *parna*, ex Græco παράσας, restituit Tassius de Anno secular. cap. 9. hinc secutus Hombergius, qui T. flini tamen non meminit.

20. *Florifero*] Paradisum intelligit, quem *florigeram sedem* appellat Sedulius ii, 2; neque ineleganter ita vertit vocem potius peregrinam, quam ut ex παρά et δένδρον, satis ridicule, derivaret Mollius ad Longi Pastoral., p. 48. Eleganter Sedulius v, 222:

Secumque adducere gaudet
In campos, Paradise, tuos, ubi flore perenni
Gramineus blanditur ager, nemorumque voluptas
Irrigitur nutritor apulis, interque benignæ
Conspicuos, pomis non deficientibus, hortos
Legemit aut juvam serpens habitare colomna.

Ubi, cum Wopkenio, *deceptilibus* omnino videtur reducendam. De Paradiso Isidorus xiv, 3: *Est omnium genere ligni, et pomiferarum arborum constitus, habens etiam lignum vitæ. Non ibi frigus, non æstas, sed perpetua aeris temperis*. Ita editi quos vidi. Tu ex Groningano repono, *non æstus*. It. Dracontius. Hexæmer., p. 553, de Paradiso:

Non fructus anthebis
Flammator radiis, quatur nec flammis ulla,
Nec conprensus ferit illic turbo procellis,
Non glacies districta donat, non grandinis ictu
Verberat, aut gelidis canescunt prata pruinis.

Sententia illic flagitat, *grandinis ictus*. Alcimus Avitus i, p. 371:

Non hic æterni succedit temporis inquam
Bruma, nec æstivi redeunt post frigora sæles.

Parum distat hinc hortorum Alcinoi descriptio apud Homerum Odys. ii, vs. 118: per quos Justinus Martyr creditur prætam Paradisum expressisse. Via. Braccianus ad Sævian., p. 263; atque hoc modo generatim loca temperata describuntur. Justinus ii, 17. *Ægyptum ita temperatam semper fuisse, ut neque hiberna frigora, nec æstivi solis ardores, incolæ ejus procerent*.

22. *Ilis*] Undecim apostolis; Judas enim jam renotus orat, et Thomas aderat, antea licet absens. Memoratur quidem *Θωμάς* a Paulo Epist. ad Corinth. i, c. ix, vs. 5; sed ita integer interdum numerus constituitur, uno tantum altero excepto. Vide Petriam ad Eilan. Var. Hist. tu, 17; qui etiam de undecim apostolis locum Pauli interpretatur. Apud Aratorem id præcedit; sed in Pauli loco plures quam decem intelligi nequeunt; pertinens enim ad apparitionem, ipso resurrectionis die factam, Thoma absente. Gerdesius in Melat. m. sacr. p. 80.

23. *Usque sub*] Bibliotheca Lugdun., usque ad, aperto errore. Confer notas ad Florum proem. lib. i; Burman. ad Virgil. vii Æneid., 289.

23. *Extremum*] Εὐς ἐσχάτου τῆς γῆς, Act. i, vs. 8. Cum

Quos testes jubet esse suos. Miracula rerum
 25 Non poterant celare Deum; documenta resur-
 [gens
 Quae sic certa daret, quam mandere f corpora
 [vitam
 Illic humanae probant. Coelum petiturus, oli-
 [væ
 41 Progreditur lustrare nemus, quia germine
 [sacro

Luminis et pacis locus est; tult inde re-erti,
 30 Unde creaturam, signata fronte micantem,
 42 Divinus commendat odor, cum desuper
 [unctos
 Abluit interius Christi de nomine chrisma
 Tollitur astrigerum rediturus victor in axem,
 Et secum quod sumpsit habet; nova pompa
 [triumphi!
 35 Arva Deus petiit, homo sidera; quis datur illi

NOTÆ.

[Latina constructione id contulit Tennul. ad Frontin. 1, 3, 10. Adde cl. Segaar in Lucani, p. 318. *Mundum extremum* posuit pro extrema mundi parte: ita *extremus annus* apud Livium II, 64; *summa rota* apud Ovid. Metam. II, 107; apud Sedulium I, 212, ex Cod. mutavi :

Saxi latices produxit ab imo.

Nunc animus magis inclinat ut saxo imo revocem, ex iis quæ notari ad eund. III, 123; et Heinsius ad Ovid. Heroid. XX, 41. Non ineliganter cl. de Rhœr in Feris Daventr. I, p. 43, apud Senecam Hippolyt. 956 emendat :

Fluctusque ab imo tumidus Oceano voca.

Videtur tamen eodem a Græco memoratus, in quo est omni. — *Diffusus limes* est spatium longius extensum; *limes* pro quovs spatio et via adhiberi docuit Drakenb. ad Silium IV, 103, et XVI, 538, Burmann. ad Virgil. Æneid. VI, 901: unde et cum *tramite* a libraris passim confunditur. Burman. ad Valer. Flacc. IV, 614.

26. *Mandere*] Ut enim se vero vivere ostenderet Christus, cibum petierat, quem memorat Lucas in Evang. XXIV, 41: unde exponendas est locus in Actibus apost. X, 41. Cæterum de ipso hoc argumento conferatur Eric. Phaletanus de Ablat. accept. Judaic., p. 425, Synt. dissert. Grævi.

27. *Pediturus*] Brevis penultima. FABRICIUS in comment., p. 102. — Antepenultimam haud dubie scribere voluit Fabricius.

28. *Quia*] Ita respiciet ex codd. Moreti, Cantabr. et Univers., et edd. Aldin., Basil.: pro quo caetera, *qua*. Consensum addidit cl. Wassenberg. — Cum *locum luminis* dicat, alludit ad oleum, lucernis indi solitum, quam *infusam Pallada* dixit Ovidius Trist. IV, 5, 4. Sic *lumen* per lucernam apud eund. Pastor, II, 743; recte exponit Burman. ad Metam. X, 691. *Pacis* vero *locum* appellat cujus iudicium erat *oliva*. Hinc inferior vs. 656 :

Rostrique modesti

Pignus oliva fuit, dilectio semper in ore
 Fructum pacis habet.

Ille *pnata* dicitur apud Ovidium ex Pont. I, 4, 31. Adde De-keub. ad Silium XIII, 68; Burman. ad Ovid. Metam. XI, 279; et de Barbaris Polybius Histor. III, p. 285: *Συνήσαν αὐτῶν θαλάσσης ἔχοντες καὶ στεφάνους. Τούτοι γὰρ στίχους πᾶσι τοῖς βαρβάρους ἐστὶ σύνθημα εὐδίας. Olivam* illic *θαλλίς* significat: vid. Perizon. Ad Ælian. V, II, vi, 6, in fine; Burman. ad Ovid. Metam. VI, 81. Aratori similia habet Prudentius, sive, quod aliis placet, *Amarius*, in Euchirid. Epigr. 44, quod inscribitur *Mons Olivæ* :

Montis olivæ vi Christus de vertice sursum
 Ad Patrem rediit, signatus vestigia pacis.
 Frontibus æternis præpinguis liquoribus hæmor.
 Qui præbet infusum terris ut christiana domum.

Præterea ad hunc locum conferat Bochardus de Animal. Scriptur., part. II, lib. II, cap. 6.

30. *Signata*] Baptizati oleo peringebantur, et frons eorum cruce signabatur. Prius demonstravit Rittershus. ad Salvan. de Gubern. Dei, p. 27. Arator co respicit, infra vs. 626.

Samaritæ vicinis potens, baptismatis undis
 Abluit signavit ovis.

Prudentius Cathemer. Hymn. 6, vs. 125 :

Cultor Del memento,
 Te fontis et lavacri
 Rorem subisse sanctum,
 Te chrismate innovatum.

Alii *undis* illic, *innatum*; non displicet; pertinet enim ad crucis notam, frontibus impositam. Id factum fuisse docet Prudent. Psychom. 360 :

Post inscripta oleo frontis signacula, per quæ
 Unguentum regale datum est, et chrisma perenne.

Sedulium hinc interpretare, I, 12 :

Et fixam est in fronte decus.

Adde Fabricium in comment. p. 39: inde rationem constitutionis qua Constantinus stigmata frontem inuri vetuit, deducit Gombodius, ne frons inhonestiori nota deformaretur, ornata antea crucis signo. Vide ipsius comment. ac I. II C. Theod. de Pœn. 52. *Chrisma*] *Χρισμα* unctio quælibet. Auctor incert. in Bebianno :

Et divale sacrum libans, et chrismate fragrans.

C. *Alia unctio* qua Christiani designabantur qui baptizati erant. Prudent. Cathem. :

Rorem subisse sanctum,
 Te chrismate innovatum.

et Apotheos. :

Equis alumnus

Chrismatis, inscripto signaret tempora signo.

FABRICIUS in commentar. in Poet. Christ. p. 53. — *Abluit* est in edd. Aldin. et Basil. pro *abluat*: videntur hæc pertinere ad Christianorum opinionem, baptismum peccata aboleri, unde ad vitam nonnunquam linem differrebant. Vide Balazium ad Salvian. de Gubern. Dei VI, p. 345. Optatus de Schismate Donatist. VII, p. 163, edd. Du Pin: *Oleum enim simplex est; et nomen suum unum et proprium habet; consecutum jam chrisma vocatur, in quo est suavitas que culem conscientie molliat, exclusa durtia peccatorum*. Mutatio itaque haud dubie per baptismum fieri credi a. Subdubitans conjicio, verumne huc referam Hesychium, *Ἄλλογμα, ὁ βαπτίζομενος*. Alberti *Βαπτίζομενος* conjicit; vocem Chaldeo Syriacam latere opinatur vir doctus in Observ. Miscell. vol. X, tom. I, p. 67: sed ampliandum censeo.

34. *Pompa*] Ovidius ex Ponto II, 1, 19:

Per quam spectata triumphi
 Incluso mediis est mihi pompa Getis;

et III, 4, 85 :

Quid cessas currum pompamque parare triumphis?

Pompam præstantium ferculorum memorat Pacatus Paneg. 47, 3.

35. *Arva*] Terram, infra 522:

Arva tremant concussa locis;
 vs. 578:

Via flexit et impulit orra;

vs. 509. *Arva Sidonia* apud Sedulium III, 242. Eodem modo poetis pro regno adhibetur; eo sensu Burmannus vocem restituit Rutilio tinere. I, 83:

43 *Aetherea* de parte fragor? quantumque re- A 40
[sulant
Caelestes in laude chori, cum rector Olympi
Evehit excelsis, quiddid suscepit ab imis?
44 Ingressasque polium, carais comitante
[tropæo,

Exuvias atri raptas de fauce profundi
Lucis in arce locat, terrenosque erigit artus;
Qua pietate capit, propter quam venerat, ivit.
45 Discipulos stupor altus agit, quibus ore
[corusco
Perspicui dixerunt viri; quæ cognita nobis.

NOTÆ.

Quid simile? Assyriis connectere contigit arva
Medi finitimos cum domuere suos.

Deterior illic Crusii conjectura in Prohab. Crit., p. 57, *comprehendere*, vel *contendere*: duplicem emendationem protulit Vopkensis Lection. Lat. 1, 2, in fine; ex quibus posteriorem prætulimus. — Mox Bibl. Patrum Lugd., *petit*.

36. *Parte*] Fabricius edidit *patre*, nec tamen *aetherea* mutavit, unde suspicio mihi est de vitio hypothetæ. Vulgatum tuetur Salvianus de Gubern. Dei 1, p. 18, *tremendum undique totius aeris fragorem*; et loca notata Heinso ad Claudian. Gigant. 74; cæteroque hic *aethereo de patre* elegantia quoque sua non caret. Librarius hæc confudisse, dudum docuerunt Burman. ad Valer. Flacc. 1, 72; Drakenb. ad Livium 1, 60, 3, Pater meus ad Victor. Cæsar. 3, 8; eoque hæc permutatio facilius, quia librarii scribentes litteras passim transposuerunt. Insigne exemplum dabo in Isidoro Orig. 1, 2, *Vascones, quasi Vaccones — quod genus Pompeius edomita Hispania*. Ita Gothofredus; scribe ex Groningano codice, *quos Gnos*, idemque jam habet editio anni 1500, ut postea deprehendi.

38. *Evehit*] Recte hoc utitur verbo, quod pertinet ad eos qui, re gesta, magnitudinem adepti sunt. Vid. Burman. ad Velleium II, 41, 1. — *Excelsis* posset accipi pro in excelsis; interdu enim verbo, ex præpositione composito, alia additur: ut *subire in latebras* apud Ovidium Metam. 1, 600; adde Perizon. ad Melam in Observ. Miscell., vol. VII, tom. III, p. 460; Drakenb. ad Livium III, 21; xxii, 3. In *excelsis* tum ponitur pro in excelsa. Discrimen grammaticorum in hac præpositione vix attenditur. Vide notas ad Ciceron. pro Quinct., 5 et 11; Muncker. ad Fulgent., p. 624, 626; Schulting. ad Senec. Controv., p. 170; Struchtmeyer Animadv., p. 120; nos. ad Sedul. 1, 107. Malum tamen hic *excelsis* accipi tertio casu, ut in illo Virgilii, *il clamor caelo*, et *ire castris* apud Silium X, 622: ubi notæ, et ad xv, 326. Adde Vopkensem in Observ. Miscell., vol. VII, tom. II, p. 247; Oudend. ad Lucan. II, 685, not. Paternas ad Victor. Orig. gent., 14, 3. Pricæus ad Epist. ad Titum, cap. 1, § 3, eundem dativum refert ad significationem loci in quo quid sit, veluti apud Serihonium, compos. 169, *nascitur Sicilia* positum scribit pro in Sicilia: id quidem recte; sed dativum esse prorsus negaverim, mirorque id Pricæo in mentem venisse; est enim casus secundus, ut *Aegypti, Cypro*, et similia ejus constructionis, quam exposuit Vossius Art. gramm. VII, 25.

39. *Tropæo*] Birthing ad Statium Thebaid. II, 706, recte exponit de corpore Christi, caelo illato, id enim revera tropæum est victoriæ de morte insigne. Athanasius Opp. tom. I, p. 75, *τοῦτο γὰρ ἐν χάρι τοῦ θανάτου τρόπαιον ταύτην ἐκτίθεισθαι*. Ita crux dicitur *vix* eidem tom. I, p. 79, et resurrectio *τρόπαιον*, p. 83, 85 et 100. Ambrosius in Hymnis de adventu Christi. p. 792. Corp. Fabricii:

Æqualis æterno Patri
Carnis tropæo sociatore.

Caro Christi, *regalia currus*, locutione a triumpho desumpta appellatur Paulino ad Cytherium, p. 819; adde Maderum ad Panvium de Triumpho cap. 7, in fine.

40. *Atri*] Ita passim poetæ de inferis et morte. Barb. ad Claudian. Rapt. Proserp. 1, 2; ad Statium

Theb. IV, 440. Burman. ad Ovid., ibid. 80. Recte Bokius in Silv. Crit., p. 14, apud Juvenem vidit legendum, *artis corporis rinclis pro atri*. Sed in emendationibus edd. ita jam exstat.

41. *Arce*] Ita frequenter poetæ. Vid. Barb. ad Claud. Rapt. Proserp. 1, 213: unde apparet quam negligenter Aldin. et Basil. arte exhibeant.

42. *Qua pietate*] Expressi verum ex Cantabr. in cod. Moreti; edd. Aldin., Basil., legebatur etiam *qua pietate*, sed in sequentibus, *propter quem*: in reliquis omnibus versus ita legitur:

Quos pietate capit, propter quem venerat, ivit.

B Probo unice cod. Cantabr. scripturam. Sententia est, *Qua pietate in peccatores ductus Christus venit, eadem pietate ob quam venerat, ivit in caelum, ut apud Patrem intercedendo peccata suorum dilueret*. Probat Aldine editionis, qua usus est, scripturam quoque cl. Wassenbergius, qui ita exponit: *Christus in terra hominis causa versatus, hominis etiam causa in suum caelum rediit. Eadem et veniendi causa fuit et redeundi pietas*. Nihil viri clarissimi, cuius mihi consensus gratulor, expositione verius. Glossæ interlineares in Voss. 2, *propter quem*, exponunt *hominem* vel *propter quam causam*. Turbas hic dedit pronomen omissem, quod et serpius lucis corrumpebat ansam præbuit. Vide notas ad Florum, 1, 12, et quæ dixi in dissert. ad l. 2. ff. De in jus vocand., cap. 8, ubi ab aliorum emendationibus vindicavi, eodem pacto, Plinii locum VIII epist. 27, 11. Idem tamen deinceps deprehendi in mentem venisse Gronovio ad Senecæ epist. 22, cui hoc inventum libens transcribo. — *Pietatem* expone per clementiam. Vide Martinum in Observ. Miscell., vol. X, tom. II, p. 245; Cellar. ad Sedul. IV, 196.

43. *Akus*] Gravis, quique maxime penetrabat eorum animos, iisque velut videbatur insidere. Ammianus Marcell. xxx, 2, *ingravescente post hæc alius cura*; xxxi, 40, *alta pugnandi cupiditatis raptatus*, Petronius Satyr. c. 128:

Et mentem timor altus habet.

Tacitus Annal. IV, 41, *sed altius metuens*, ubi Frzinsheimius, *altius moveri* apud Minuc. Fel. Octav. 14. Sic apud Senecam epist. 3, *altior tamen illa voluptas est*: ita emendat Heumannus Pœcil. tom. II, p. 31; vulgatum tamen illic servaverim. Arnobius Advers. gent. V, p. 155: *Credimusne victos somno, atque altissimi soparis oblivione demorsos?* scribe illic *victos somno*, ut p. 158, *insolita re victos soparem in altissimum deprimatur*. Atque ita Virgilii Æneid. IV, 537; ubi tamen et in quibusdam *vinctos* invenit Heinso. De voce *altus* adde Barman. ad Valer. Flacc. VII, 88. Pro *alto stupore* dixit *stuporem attonitum* Piacinus Paneg. 41, 4; ubi tamen potius assentior Schwarzio conjicienti *attonitiis*, quod de æde in Vossii Excerptis confirmatum inveni. Græcis idem est loquendi genus. Lucianus Amorih., p. 898, *βαθίων ἐκκευεμένη λήθων*. Vide Mollium ad Longi Pastor., p. 18; huic enim voci altitudinis significationem inesse probat Alberti ad Hesychium v. *βάθος*. Generatim Græci ita exprimit quod magnum est. Elianus Var. Histor. III, 18, p. 220, *πλοῦτε βαθί*. Vide Perizon. ad eundem VI, 6; atque lib. II, cap. 11, *βαθύτατα κλονούστας*, vel *βαθύτατος*; reponere conatur vir cl. in Observ. Miscell., vol. II, tom. II, p. 249.

45. *Ore*] Referri potest ad *dixere*, locutione poetis usitatissima, Virgilio imprimis. Sic *ore locutum*: infra

45 **46** Et miranda sonant, nunc jam speculemur A
 [evantes,
 Imperiique modum per subdita jura probemus.
 Virgine matre satus, calcata morte resurgens,
 Caeli accepta potens, his nuntiat acta ministeria.

47 Nec cessant clementa suo servire Tonant;
 50 Stella, comes prægressa Magos, venientis honori
48 Militat: obsequio nubes famulatur euntis.
 Angelicis igitur postquam est affatibus usæ,
 Liquit oliviferi veneranda cacamina montis,

NOTE.

1, 694. Malim tamen referre ad *perspicui*, ut indicet faciem, tanquam fulgur splendens, ad quam *coruscus* pertinet, et *vultus coruscamen* apud Fulgentium Mythol. 1, p. 618. Ita angelorum ad Christi sepulcrum *aspectus* dicitur fuisse *sicut fulgur*, in Vulgata versione Matthæi xxviii, 3; id ita expressit Alcimus Avitus libro ad Soror., p. 431 :

Splendida candebat niveo cui corpore vestis,
 Cui vultum rutilus consperserat uadique fulgor.

Flammae aspectu dixit Sedulius v, 328; generatim angelos describit Tertullianus de Judicio Dom., p. 289 :

Igneus his vigor est, rutilantia corpora, caeli
 Vis divina micat.

Apud Lucam hi viri dicuntur fuisse *ἐσθῆτι λευκῇ*, qui habitus passim angelis tribuitur. Vide Elsner. ad Evang. Joan. xx, 12. Exponit locutionem per *vestitæ veste candida* recte Burmannus ad Valer. Flacc. v, 349 : per candorem namque hæc omnium ad se oculos trahebat, quæ significatio a *λευκῶ*, vel *λευκῶσσω* descendit, quod per *ὄψιν* exponit Hesychius. Propter verba, *ore corusco*, videtur Aratoris magis observata *ἐσθῆτι λευκῇ*, quæ tamen a *λευκῇ* omnino distinguenda, licet confuderit Thomas Magister, p. 566, castigatus recte a Trillerio, aliisque. Hinc *ὄψιν* et *λευκῶσσω* vestimentum purpureum appellat Græci. Salmas. ad Tertulliani Pallium, p. 182; eique *lumen* tribuunt Latini. Vide Vonck. Specim. Crit., p. 23.

46. *Jura*] Voss. 2, *jura*.

47. *Calcata*] Devicta; locutione sumpta a victoribus, qui pedes victis a se hostibus imponebant. Boetius Consol. Ph. l. 1, metr. 5 :

Sanctaque calcant
 Injusta vice colla nocentes.

Notæ ad Paçat. Paneg. 36, 3, et 45, 4. Burman. ad Valer. Flacc. iv, 312. Unde *calcere*, et *calculegere* pro insolenter contemnere. Barth. ad Claudian. p. 1358 Advers. xviii, 2. Weitz. ad Salvian. p. 174. Vir clariss. in Observ. Miscell., vol. VIII, p. 9; sic infra vs. 408 .

Calcandumque docent, quod subdant gressibus, aurum.

Græcum *λέξ ποτιῶν* contulit Stephan. ad Æschyl. Eumenid., vs. 544; adde Heinsium ad Silium iii, 85. Per *παρρησιῶν* hinc exponit Hesychius in *παρρησιῶν*.

48. *His nuntiat.*] Antverp. et Fabric., *bis*. Ascripserat Cortius margini, *nuntia tacta*, addita littera P; indicari arbitror Pulmannum, quem in Aratore pauca castigasse apparuit præsertim mihi ex illis quæ editioni Fabricianæ, quæ penes est. Burmannum est, ascripserat docta manus. Cum hæc Pulma ni sapius convenire Antuerpionæm editionem conferenti patebit.

49. *Nec cessant*] Voss. 2, *ne*.

49. *Tonant*] Imitatur Lucanum I, 35 :

Cælumque suo servire Tonant.

Notavit idem in addendis Oudendorpius: ita infra, vs. 160, in quibusdam est,

Primus at ille Petrus, cui servit in æquore gressus.

Rem exposuerunt Pricæus ad Math. ix, 26; Oudend. ad Lucan. v, 602. Adde notæ ad Sedulium iii, 88. Mamerlin. Paneg. Maxim. Hercul., 12: *Quam prosperi te successus in remarum securi sunt, cum jam sic tempestatum opportunitas obsequatur*. Lege ex optimo cod. Guelpherbitano, qui olim Gudii fuit, *cui jam*;

¶ Pro *itineris*, per *syncope*, ut constat metrum. Edit.

idemque vidit Cortius ad Plin. vii, 10, 4. Eumenius Paneg. Constantin., 13: *Servit profecto, Constantine maxime, ipsa rerum natura numini tuo*: ubi idem codex Constantinus delet, sed *ipsarum rerum* exhibet.

50. *Prægressa*] Aldin., Basil., Antwerp., Palm., Fabr., *progressa*. Ex Moreii cod. Heinsius utramque lectionem ascripserat. Passim hæc permutantur. Vide Drakenb. ad Livium ix, 10, 7: præpositiones enim hæc eodem fere modo in cod. scriptæ leguntur. P Muncker. ad Fulgent. p. 681, edit. Staver. Reitzius Observ. Miscell., vol. X, p. 376. Apud Sarosberiansem iii, 19, p. 644, legendum, *manus præferbant*, ex Rulino H. E. iii, 19. Hoc loco *prægressa* malim. *Stellam præviam* dixit Sedul. hymn. 2, 54. Juvencus 1, 245 :

Ecce iteris * medio stellam præcurrere cernant,
 Sulcantem flammis auras.

Ubi *sulcare* egregie exponit Weitzius ad Valer. Flacc. 1, 568; Burman. ad Lucan. v, 562. — Arator alique poetæ stellam Magia in itinere antecessisse statuunt; sive id de toto itinere, sive de via quæ Bethleem ferebat accipias. Utramque negat Heuman. Ocul. tom. II, p. 131: cuius sententiâ blanditur maxime.

50. *Magos*] Magi Persarum philosophi, periti interpretes naturæ, ut circumloquitur Prudentius. Juvencus 1 :

Gens est Eoi Phæbo orta proxima regni,
 Astrorum solers ortusque obitusque notare :
 Hujus primores nomen tenuere Magorum.

A regibus proximam dignitatem Magi habuerant, et imperium aliquando per Patizithem et Smerdem fratres occuparunt, quod eis rursus eripuit astina et animosa nobilitas. Unde Persis dios *τῶν μαγοπονίῶν* solemniter fuit, quo nullus Magorum ausus fuit in publicum progredi. Hos Magos qui Christum meritis affecterunt, e schola Danielis remansisse, multorum opinio est. Magi autem fuerunt apud Persas quod apud Indos gymnosophistæ, apud Assyrios Chaldæi, apud Romanos Hetrusci auspices, ut inquit in xvi Strabo; et addit: *Talis erat et Moses et successor ejus*, fuit quoque gens peculiaris Magorum in Media, ut ait Herodotus; in Bactriana, ut Philius. Fabricius in comment., p. 85. — Cod. Valvere. et Voss. 2 a manu secunda, *Magis*. Sed quartus casus addi potest, ut verbis præire, præcedere, præcurrere: de quibus Bangius Observ. Philol., p. 1015.

50. *Hærori*] Palm. et Antwerp., *honore*. Videtur expressisse notum illud Claudiani: *Cui militat æthor*.

51. *Euntis*] Antea in Miscell. cap. 16, p. 174, conjoceram, *eunti*, ut inferius II, 155,

Famulatur ut illi.

Sedulius i, 221, *Creatori suum opus famulatur*. Lactantius Div. Instii. ii, 5, 6, *Quæ cum videant divinis legibus obsequentia commodis atque usibus hominum perpetua necessitate famulari*: ubi vide Bunemann. Sed jam neque *euntis* displicet, tum ob præcedens *venientis*, tum quia *obsequio euntis* exponi possit per in euntem, quod eunti præstaret: ut *reverentiâ fratris* apud Eutrop. viii, 10; *injuria raptiarum* apud eund. i, 2, ut, contra Havercampum, recte restituit Verheykius, et ante eum dudum eruditi Lipsienses in Actus A. 1729, p. 492. Eodem modo *odium consulis*, Livius ii, 43; *fides patriæ*, vide Raphael. ad Marci Evang. ii, vs. 22. *Ἐπος τῶν ἠνωτικῶν* apud Lucianum. Dial. Mortuor., p. 309: *ἐπὶ τῶν φίλων*, in Timone, p. 65.

Ad messen prælecta manus, qui, calle citato, A

53 49 Mœnia nota petunt, quo per sua sabбата
[mille

Passibus ire licet, qua tunc statione sedebat

50 Porta, Maria, Dei genitrix intacta creantis,

NOTÆ.

54. Qui] Præcesserat manus, sed ita solent scrip-
tores. Infr. 305 :

Ne violent, quos turba fovet, quibus indice claudo.

Adde Wapkins. in Observ. Miscell., vol. VII, p. 403. Sic apud Isidorum lib. x, p. 1670. Ex Groning. cod. malum, sunt nomina in celo, quæ absque conjugis sunt : ita enim ad sententiam magis interdum quam verba attendunt scriptores. Festas in Solitaurilia, Græco more usus, quod illi æque scribentes. L. 236, § 1, ff. de V. S. : Exemplo Græci sermonis, apud quas. Isidorus Origin. xvii, 7 : De lingua Hebræa sumptum est ; apud eos enim. Male Calventinus apud Fabrum Sinestr. iii, 23, tentavit locum Minucii Felicis Octav. 24, Sic nata Romana superstitio, quorum ritus : ubi Romanorum maluit, ut et Germanorum apud Sueton. Calig., 51, rejectum recte a Burmanno. Miror Jurisconsultos toties disputantes de Ulpiani verbis in l. 1, ff. de Pactis : Quid enim tam congruum fidei humane quam ea quæ inter eos plucuerunt, servare ? Tuetur Ulpianum Justinus vi, 1, 1 : More ingenii humani, quo plura habent, eo ampliora cupientes. Adde Marckartum Interpret. Lection. ii, 6, § 1. Hinc et recte se habent verba in l. iv, § 10, ff. Fin. regund. Vide quæ dixi ad Arnaldi Vitas Scævola. p. 66.

55. Mille] Eucherius libro 1 instructionum : Quid indicat illud quod legimus, Sabbati habens iter ? id est mille passus. Sabbato autem usque ad montem Olivæ ire Judæi licitum erat, vel certe, sicubi fuissent, tanto spatio deambulandi licentiam præsumebant, Arator poeta lib. 1, Mœnia, etc. Duo autem illa millia habent Judæi ex promissionibus Barachiz, Simeonis, et Hilleli, ut scribit ex eor. in sermonibus Agobardus ad Ludovicum Pium, p. 75. Hillel autem ille et Simeon fuerunt principes sectæ Phariseorum, et floruerunt sæculi sæculo ante natum Dominum, ut observat Jos. Scaliger, quem vide in Elencho Tiberesii, cap. 12. Legendum puto in Eucherio, tanto spatio redambulandi. Nam et iisse, et rediisse mille passus dicit. Atque ita conciliandum est, quod Judæi et alii de duobus millibus scribunt, esse tantum iter unius sab-
bati ; quod non animadvertit eruditissimus et in rab-
binorum libris versatissimus amicus noster I. Drusius lib. v Prætermissorum. BARTHUS, Advers. iii, 15. — Am-Ende in Christeide, p. 7, sex stadia itineri sab-
batico computat, et septem illa que interpres Syrus habet, inde deducit, quod alii ab ipso monte, ab ex-
tremis radicibus alii numeraverint. Clarus vero Al-
berti Ob-erv. Philol., p. 203, suspicatur Lucæ verba, εαββάτων ἕξω ὄδῳ, de magnitudine montis esse capi-
enda.

57. Porta] Hinc voci manum emendatissimam ad-
mouendam esse suspicari sum in Miscell., p. 174. Jam me retinet, edoctus his scriptoribus id Mariæ
nomen esse, ob Christum genitum. Venantius Fortu-
natus de Partu Virgin., p. 687 :

Hæc porta est clausa, in quam intrat vir nemo, nec exit.
Nè Dominus solus, cui quoque clausa patent.

Nymnus Gregorii, p. 302, edit. Fabric. de Maria :

Tu regis alti janua,
Et porta lucis fulgida.

Cyprianus in Exposit. Symboli apostolici, apud Weit-
zium ad Prudent., p. 645 : Sed et part:is ipsius mo-
dum mirabilem Ezechiel propheta ante formaverat,
Mariam figuratiter portam Domini nominans, per quam
oculicei Dominus ingressus est mundum. Ludit in eadem
voca Arator inferius vs. 535 :

Mirum vest, si corpore portam
Sic a feat, quem virgo parit.

A nato formata suo ; mala criminis Eve

51 Virgo secunda fugat ; nulla est injuria
[sexus ;

60 Restituit quod prima tulit. Non voce que-
[relas

Græci πύλην Mariam appellant. Vide Nansium Ad-
dend. ad Nonni Paraphræs., p. 16 ; Bynæum de Natali
Jesu i, 3, p. 43, et ii, 3, p. 505. — Expressit hæc
Arator ex Lucæ verbis i, 14, εὐν γυναικὶ καὶ Μαρία :
ubi generi additur species nobilitatis ; de qua elegantia
vide Pulmannum Interpr. cap. 7, n. 3.

57. Maria] Media producta, solemnè quidem horum
poetarum more, nec tamen probato. Vide ad Sedul.
ii, 30. — Post Dei in Aldin. editione punctum legi-
tur ; prætulit minore distinctionis notam, cæteris
editoribus neglectam. Dei enim ad partem refer.

57. Intacta] Sedulius ii, 36,

Angelus intactæ cecidit properata Mariæ.

Neque aliter scriptores antiqui. Intactam Pallada
memorat Horatius (Od. 7, 5 ; Ovid. Heroid. xvii, 31 ;
Goes. ad Petron. 43 ; Titius ad Calpurn. Ecl. ii, init.
Contra tangere apud Ovid. Heroid. xx, 447 ; iii Amor.
7, 39. Græcum ἀρτιόβατα ita apud Epictet. Euchir.
cap. 47 ; προσάρτιόβατα, Lucian. Timon., p. 92 ; ἀρτιό-
βατον, Musæus de Heron. et Leandr., 82.

58. Anato] A natoque ornata suo. Nihil sane mirum
hoc, neque in miraculo persistit hæc recensens. Sed
scribe, a natoque oriunda suo. In manuscripto nostro
est, a nato formata suo, quam lectionem, quoniam et
in tribus alii. reperi, præferendam conjecturæ puto.
BARTHUS, Advers. x, 5. — A natoque ornata est in
edit. Antwerp. et Bibliotheca Patrum Lugdunensi,
ediditque Fabricius. A nato formata ex codd. recta
tinetur Barthius, et ita nostri, nisi quod Cantabr.
præpositionem omittat. De ipsa re vide Barthium
Advers. xxxvi, 16. Sedulius ii, 39 :

Stupet inquba tenos
Virgo sinus, gaudetque suum paritura parentem.

Damasus episcopus de Christo, p. 774, ed. Fabric. :

Virginè tumere sinus, inoptaque mater
Arcano obsupuit compleri viscera partu,
Auctorem paritura suum.

Elegantissimum hoc carmen Damaso tribuit Fabri-
cius ; alii Claudiano ; Heinsium secutus Lactantio potius
ascripserim. Vide notas ad Claudiani epigram-
ma 45.

59. Sexus] Hoc est muliebris sexus. Silius lib. iii,

Sin solo aspiciam sexu, sexumque relinquis.

Plinius lib. xxxv, cap. 15, de alumine : Auribus ma-
gno opere prodest insusum vel illitum, vel oris ulceribus,
si saliva cum eo continentur. Et oculorum medicamen-
tis inseritur apte, veredoque sexus. BARTHUS, Advers.
x, 5. — Videndi Heinsius ad Silium iii, 14 ; Stew-
echius ad Arnob. ii, p. 70 ; Elmenh. Indice Apuleii in
voce, notæ ad Sallust. fragm. ii, p. 83, ed. Haverc.
Scalig. ad Festum, p. 475. V. D. ad Livium xxvi,
47, 1. Unde et apparet distinguendi causa interdum
vocem addi.

60. Tulit] Abstulit. Vide Barthium ad Claud. Laud.
Stilicon. iii, 164, Corium ad Plin. viii, ep. 6, 12 ;
Burman. ad Valer. Flacc. ii, 577, et not. ad Sedul.
i, 295. Ita et ἰδύσασσαν capiendum in Evang. Joannia,
cap. xii, 6. Beza p'r gestabat verit, vulgatus inter-
pres et Tremellius, per portabat : utrumque male ;
designat illic, auferebat, ut appareat ratio quare Judas
fur erat. Ita recte Menagius ad Diogen. Laertium iv
Segm. 59 : quem secutus Elserus. — In ipsa re con-
venit Sedulius ii, 30 :

Eve de stirpe sacra veniente Maria,
Virginis antiquæ facinus nova Virgo pariet.
Illic nota virgo, quæ hic secunda.

52 Excitet, aut gemite moerentia corda fa- A

[tiget

Antiquus pro lege dolor; scelera ipsa nefasque
Hac potius mercede placent, mundoque re-
dempto

Sors melior de clade venit; persona roinam,

65 Non natura, dedit; tunc femina feta periculum,
Nunc tenuit paritura Deum, mortalla gignens,
Et divina ferens, per quam Mediator in orbem
Prodiit, et veram portavit ad aethera carnem.

Primus apostolico, parva de puppe voca-
[tus,

70 Agmine Petrus erat, quo piscatora solebat

Squamæ turba capi; subito de littore visus,

NOTÆ.

61. *Fatiget*] Cantabr. habet *fatigat*.

63. *Mercede*] Id est, si ille tructus inde redeat, ut
exponit Burn. ad Phædr. iv, 1, 8. Est autem imitatio
Lucani 1, 57,

Jam nihil, o Superi, querimus: scelera ipsa, nefasque
Hac mercede placent.

Vidit jam Oudendorpius in Omissis ad Lucanum, et
Burmannus.

66. *Tenuit*] Elegans locutio de gravida. Sedulius
1, 91, ubi nota, et ad lib. II, 39. Hymnus Ambrosii,
p. 792, ed. Fabric. hinc *onus*, *pondus*, *sarcina* fre-
quenter occurrunt. Eimenh. ad Arnob. III, p. 113;
Not. ad Sedul. 1, 96. *βαρύνει* hinc contulit Segaar
ad Lucan. p. 315.

67. *Mediator*] *Μεσίτης*. Prudent. Apoth.,

Filius et aetri Mediator et Omnipotens.

FABRICIUS, comment. in Post. Christ., p. 86. — Infra
II, 301,

Atque hominem Mediator in omnia complet.

Est tamen hæc vox scriptoribus Christianis tantum
usitata. Vide Cellarium Cur. poster., p. 274, et An-
tib., p. 71. Talis ele: anterioribus est *pacis sequester*.
Vide Heinsium ad Ovid. Fast. 1, 287. Drake. b. ad
Silium VI, 317; et de *sequestri* voce Perrenonium
Arian. 1, 15. Nonnulli et *medium* appellant. Vid. Can-
neg. ad Avian. fab. 22, vs. 5: quousque Dukerus
laudat ad Florum IV, 2, 55. *Pacificatorem* dicendum
opizator Coelii Secundus ad Cicero. Phil. XII, 1. Vo-
cem *μεσίτης* Sterkius exponit ex antiqua testamenti
factione apud Romanos, ita ut familiaris emptor *μεσίτης*
fuerit τὰς διαθήκας. Vide Bibliothecam histor. Theol.
classe VII, fasc. 4, p. 585. Sed huic opinioni non de-
sunt quæ obmoveri queant.

71. *Squamæ*] *Squamigerum pecus* alii. Vide Cypha-
nium Collectan. in Lucret. ad vocem *Pecudes*, et
Taubm. ad Virgil. Georg. IV, 168. — *Turba, gens*,
populus de multitudine animalium frequentia, ut Græ-
cis δῆμος, et ἔθνος. Burman. ad Ovid. Met. XI, 22; ad
Phædr. commentario majori 1, 11, in fine; ad Virgil.
vii Æneid., 282. Vossius Instit. Orat. IV, 6, 8. Len-
nepius Anim. ad Coluth. II, 6. Not. ad Sedul. IV,
118. — Ex re ipsa Petrus dicitur ἰσχυρῶς πόροιο
apud Nonnum in Paraphrasi in Joan. 1, 43: de quo
loco uberius Heinsius Aristarch. S., cap. 17: de
Piscatoribus namque θάλασσαν ἰσχυρῶς ποιοῦν
dicitur. Vide Wesseling. Observ. 1, 15.

74. *Humanum*] Sedulius II, 220:

Protinus ergo viros ex piscatoribus aptos
Humanas piscari animas.

Infra vs. 992:

Cujus de gurgite Petrus,
Hamida lina trahens, verbo piscante carinas
Complevit majore stau.

Lib. II, 565:

Piscas Petrus agens, homines capit.

53 Dum trahit, ipse trahi meruit; piscatio

[Christi

Discipulorum dignata rapit, qui retia laxat

Humanum captura genus: quæ gesserat ha-
[mum,

75 Ad clavem est translata manus, quique æquoris
[lini

Ardebat madidas ad littora vertere pedes,

54 Et spoliis implere ratem, melioribus undis

Nunc alia de parte levat, nec deserit artem,

Per laticea sua lucrâ sequens, cui tradidit agnus,

80 Quas passus salvavit oves, totumque per orbem
Hoc auget pastore gregem, quo muovere sum-

[mas

B Althelmus de Laud. Virgin., p. 725, tom. I, Th. Canis.:

Quos Petrus Christi clarus piscator in orbe.

Ita et *σαγμήτων, ζωγρέων*, de hominibus, cf. Segaar
ad Lucan. p. 173. — Caterum superiori versu cod.
Moreti, *laxat*.

75. *Clavem*] Cod. Univers., *clavum*. Id repositum hand
dubie librarius, pontificie dominationi studens et re-
gimini Ecclesie, ut *clavum tenere* dixit Cicero ad Div.
IX, 15, et pro Sext. 20. Adde Barhium Advers. XXXV,
19. Vulg. atam hic scripturam ipse tuetur Arator infra
vs. 825,

Mox super astra velat, propriis quia clavibus intrat.

Ita et Petrus dicitur *claviger*, vs. 899; et in Epitaphio
Trophini, in Scriptor. rerum Germ. Menckenil, tom.
I, p. 119; *claviger polorum* apud Ermoldum Nigellum
de Gest. Ludovici Pij. lb. IV, p. 951, ibid. — *Clavi-
m* Antverp.: quod Fabricius sequitur, et editores
Bibliothecæ Patrum Lugdun., qui est præterea omit-
tunt.

75. *Vertere*] Conjectio legendam *vertere*. Vid. No-
niius Marcellus de Propr. serm. cap. 4, n. 491; ita
vertere examina apud Auson. Mosell. 244; et *vertere
piscem* apud Apuleium, quæ debeo Benileio ad Horat.
II, Sermon. 5, 235: cui adda Drake. b. ad Silium III,
321. Unde *everriculum* retis genus, de quo dixi in
Miscell. cap. 15; et Lotich. ad Petron., p. 257. Alii
vertere æquor retibus dicunt, ut Silius XIV, 262: ubi
tamen et in antiqua edit. Lugdunensi inveni *vertere*,
unde nostra conjectura commendatur, tum quod fre-
quentissime hæc permutatio inveniatur. Vide Oudend.
ad Lucan. III, 542; VI, 585; Burn. ad emend. VII,
616; ad Samonic., 258; ad Claudian. R. P. II, 296.
Burmannus Secundus ad Anthol. III, epigr. 106, vs.
24. Inde van Hoven in Verosim. fasc. IV, p. 48; et
Prolus. ad Lect. histor., p. 16. Eleganter apud Sulp.
Sever. II, S. I, 1, emendat, *post gesta convertere*;
quod miror Wopkensium in Adversariis penes me
ineditis, tanquam ineptum ridere. *Verratur pro ver-
satur* egregie Oudendorpius, restituit Avieno Descript.
orb., vs. 818; in Miscell. Observ. vol. V, p. 70. Con-
fer quæ Burmannus erudite protulit ad Antholog. III,
p. 563.

77. *Ratem*] Cod. Moreti, *ratim*. Conf. Voss. Art.
8r. II, 12.

78. *Levat*] Infra vs. 162,

Ut piscator ovans levat has de fonte catervas.

79. *Laticea*] Cod. Moreti, *laticem*; et mox, *lucra
querens*, hand dubie pro *quærens*, idque metro repu-
gnat, et est ex glossa. *Sequi lucra* est quæ: rere, stu-
diose petere. *Sequi dona*, infra II, 942; *sequi docu-
menta justitiæ*, ibid., vs. 1031. Not. ad Plin. VIII,
epist. 18, 8; neque alia ex ratione designat tendere,
studiose cursum ad aliquid dirigere. Burman. ad Val-
ler. Flacc. I, 5, et not. ad Sedul. v, 231.

Surgit, et, insidians divitia negotia, eorū

Sic venerandus ait: Nostis quia proditor amens

55 Mercedem sceleris solvit sibi; tædia noxæ

85 Herret ipse suæ, stringens in gutturo vocem,

Exempla cessante, rem, qui parte uctari

Proponit, quam culpat fuit, etiamque restit-

[omnis

Judæto lili permisit membra furori,

56 Aeris in medio communi ut poneret hosti

A 30 Debita pœna locuta; cælo terræque potus
Inter utrumque perit; nullis condenda sepulcris
Vi-cera rupta cadunt, tenuisque elapsus in

[auras

Fugit ab ore cinis: non hæc vacat ultio Judæ,

E7 Quæ suprema negat, vindictaque mercis

[iniquat

85 Sic plumbum vanit; nam, cum modo rura pa-

[rasset

NOTÆ.

85. Quia] Ita restitui ex eodd. Morell, Cantabr. et Univers. et edit. Aldin., Basil., Tornas. I: in reliquis est quod. Alterum his scriptoribus usitatus. Isidorus Orig. n. 1, 38: *Nisi quia apud nos Ennius eo prior usus est; quod illic in eod. Groningano itidem depravatam in quod. Consentius in Art., p. 2021, Animadvertere debemus, quia — uti possumus. Item hoc loco notavit Bondamius Var. Lect. II, p. 218. Adde Vopkens. ad Sedul. II, 165. Ita Græci, Epist. ad Roman., II, 2, οὐδὲν δὲ ὄρα. Vide Gronov. ad Arrian. Exped. Alex. II, p. 89: ubi tamen eam constructionem male cepisse in Xenophontis loco docet Kusterus Diatrib. Anti Gronov., p. 55.*

84. Tædia] Clariss. Wassenbergius conjiciebat, *solvit, qui tædia*. Sed male in quibusdam edd. locus interpungitur; meliorem restituit.

85. Vocem] Fabricius contra metrum, *nocens*; et tamen id sequuntur editores Bibliothecæ Patrum Lugd. Apparet ex his Aratorem decantatum illud ἀκαρχαῖος de suspendio accepisse, non de morte ex animi dolore. Similes de suspendio locutiones collegit Cerda ad Virgil. XII, 603.

86. Cessante] Sine exemplo, ut *gemitu cessante* infra vs. 357; *reditu cessante*, vs. 661. Imitatus videtur Lucanus IX, 169,

Exemploque carens, et nulli cogitus ævo.

Scholias in Voss. 2 exponit, *quia nullus antea domini proditor permit se suspendio*. Sed nimis generatim id dictum. Verba Aratoris potius eo refer. quod nullum exstitit exemplum ante Judam aliquem Dominum et Deum suum prodidisse, ut esse hæc capere monuit cl. Wassenbergius.

88. Judicio] In Miscellaneis c. 16, p. 177, prætuli iudicio, ut infra 102; atque ita hic editio Aldina et Basil. eaque frequens est permutatio, de qua eruditi ad Plio. Paneg. 5, 2; Burman. ad Anthol. I, p. 48; Drakenb. ad Livium VII, 39; not. ad Sedul. II, 252. Mamertinus Gratian. action. Juliano, cap. 21, 1, *Quanto fuerit parator servituti, tanto honore indignior vocabitur*. Cod. Guelferb. Ilic habet *indicabitur*. Verum servant Vossii excerpta, *judicabitur*. Sed apud Aratorem vulgatum jam servemus; erat enim Judas velut ipse sui iudex.

88. Permisit] Sulpicius Sever. Dial. II, cap. 41, § 5, *Gratias agens, errori suo se non fuisse permissum*.

89. In medio] Aliæ edd., *aeris ut medio communi poneret*.

90. Cælo] Antverp., *cæli terræque*, et ita Fabricius in editione sua, et comment. in Poet. Chri. t. p. 102; eamque sequitur Biblioth. Lugdun. Duæ Tornasianæ, *cæli terræque*, quod jam rejecit Cellar. ad Prudent. Perist. III, 41, qui Fabricium magis sequitur. Ipse servatus codices Morell, Cantabr., Univers. et Voss. 2, *cælo* rescripti; non enim activa notio hic requiri videtur, sed Judam indicat perisse, Deo hominibusque invisum, ut *prosus Deo* quis dicitur apud Commodian. Instruction. xxx, 13. De quo usu passivo vide Falster. Supplem. Ling. Lat., p. 123; Heins. ad Claudian. Bell. Get. 515; Canegiect. ad Avian. Fab. II, 13. Adhibuit hæc Aratoris verba Jac. Gronovius Exercit. de Julia, p. 284, et Defens., p. 53; sed locum ipsum in-pensæ dubitaverim; jungit enim quosdam

versus, qui inferius leguntur vs. 445, hæc tanquam una serie, sententia quidem legitima, sed accurata parum industria.

92. Viscera] Casaubon. adversus Baron., p. 527; Perizonius de Morte Judæ.

93. Ab ore] Edit. Aldin., Antverp., Fabric., *ab orbe*, quæ non infrequens est permutatio. Vide Burman. ad Ovid. Ibid. 74. Hinc in Miscell., c. 10, p. 177, olium conjecti, *ab orbe cæcis*. Dicti namque *cæcis* qui aliquem deserunt, et falsis accusationibus opprimunt. Vide Burm. ad Petron. 74; Hommelium Jurispr. Numism. illustr., p. 39, et hominibus animalium nomina passim data sui-æ, patebit ad vs. 102. Sane illud *cinis* parum placet; per *pulverem vitam* exponit Scholias in Voss. 2, eodemque modo quo *favillas corporis* dixit infra 637, accipiendum sibi videri observat Wassenbergius. Forte est prava S. dulli imitatio, qui de Juda v, 55:

Aut male susus humo, confestim munera lucis
Perderet, ut pulvis, quem ventus projicit ingens
A facie terræ.

In verbis parum distat Ovidius i Trist. 5, 11:•

Spiritus et vacuus prius hic tenuandus in auras
Ibit.

C Alii, *exspere animam*, et similia adhibent, de quibus notæ ad Valer. Flacc. III, 107.

93. Judæ] Posset et ita interpungi: *Non hæc vacat ultio, Judæ Quæ suprema negat*.

94. Vindictaque] Voss. 2, *vindicta mercis iniqua*. — Per *suprema* intelligit sepulturam, quæ et *supremus honor* dicitur. Vide Gutherium de Jure Man. II, 17. Elmenhorst. ind. in Apulienam voce FERALIA officia; not. ad Ovid. Metam. III, 157. *Supremi diei celebritatem* dixit Cicero pro Milon. 52. — De sepultura Judæ negata, conferatur Gronovius Exercit. de Juda, p. 185. Nollem quosdam hæc restituisse *τόνον ἴδιον*, in quem Lucas cum abisse memorat, de se, ulcro locutionem interpretantes; sic *ἴδιος* per *αὐτοῦ* exponit Vindingius ad Dicty. Creteus., p. 42, veluti apud Virgilium de Misen. v. Æn., 152:

Sedibus huic refer ante sua, et conde sepulcro.

Livius VI, 36, 14, *Ad tectum necessarium, aut locum sepulture suæ pateret ager*. Potius Lucæ verba capio de loco convenienti et digno, quo modo *dixæus* est in cod. Alexandr. Vide Pricæum, deque ejus vocis sensu Heinsium ad Silium III, 95. Kuatchbulli sententia de Lucæ loco parum videtur verisimilis.

95. Paras 1] Exponit causam dedisset, ut paratur. Ipse enim non paravit, sed *ἀρραπαῖς*. Eodem modo in Actibus I, 28, *ἐκτάρατο*, per *occasionem dedit*, ut ager acquireretur, recte verit Le Moine ad Polycarpi epistolam, p. 515. Sic philosophi *πίστεως* dicuntur, qui in causa sunt, ut omnia credantur fluere. Menag. ad Diog. Laert. IX Segm. 8; Kuster. Diatrib. Anti. romov. p. 52. *ἵκταται* facere cadere, *vossii* facere agrotare, exposuit vir doctus in Observ. Miscell., vol. II, p. 253. Superi dicuntur *migrare regna*, pro efficere ut migrant. Drakenb. ad Silium VII, 451, *damnare*, pro efficere ut quis damnetur. Drakenb. ad Livium VII, 16, 9. *Pater meus ad Victor. Illustr. 63, 1, et simi ja ibid. cap. 6, sine; resonare* pro facere resonare, Burman. ad Virgil. Æneid. VII, 12. Confer

Funeris ex pretio, cum homine sanguinis em- A

prae

88 Cespes, in externa componens busta fa-
[villas,

De tumulis secundat brachium, caret impius agri
Fertilitate sui, velusque excluditur arvis,

100 Quae monumenta ferunt, cuius tanta haeva
[cruentum

Est exorta nefas, qui signifer, oscula lugeos

89 Pacis, ab indicio bellum lupus intulit
[agno.

Nunc opus est votis, quod verba prophetica
[clamant,

90 Quam liceat supplere vices. Tunc, summa
[precantes,

105 Constituere duos, Joseph cognominis Justum,

NOTÆ.

vend. Jov. Fulger., p. 254. Florus iv, 5, in fine, mota sidera tonent, id est efficiant ut tonitrua orientur.

96. Pretio] Ex τῷ πρεθοῦ τῆ; ἀδίκιας, ait Lucas. Pretium ex prodicione, ob suppressam artem vel rem, de quo Alberti Peric. Critic., p. 49.

97. Favillas] Sepulturæ per egrinorum destinatus erat; respicit autem ad morem cremandi cadavera, B Romanis usitatum, de quo dixi in Miscell., p. 136: ut autem hic verba cremationem indicantia ad sepulturam transfert, ita sepeliendi verba ad cremationem alii. Vide Wopkens. in Observ. Miscell. nov., tom. II, p. 22. Græcum πρὸς θάψιστον exponit Hemsterhusius ad Xenoph. Ephes. in Observ. Miscell., vol. V, p. 21.

98. Fecundas] Horatius II Odar. 1, 29,

Quis non Latino sanguine pingulor
Campus?

Ovidius Heroid. 1, 54,

Luxuriat Phrygio sanguine pinguis humus.

Tam quo Eumenessius recte contulit illud Virgillii
Georg. 1, 91:

Bis sanguine nostro

Emathiam, et latoz Hæmi pinguescere campos.

100. Ferunt] Heinsius ex cod. Moreti ascripserat, ferunt, vel errant. Posterior est in Cantabr. et Univers., et hæc frequenter confusa. Vide Drakenb. ad Silium v, 235.

101. Signifer] Nihil intercedo, sive id proprie accipias, de Juda signum dante, quod ipsi tribuitur Matthæi xxvi, vs. 48. Vide ad Sedulium v, 62; sive pro incitatore, et omnium face. Eumenius Paneg. Constant. 13, 5, Signifer nefarie factionis. Cicero pro Plane. 30, Cause nostræ duces et quasi signiferi; ad Attic. II, 1, Te signifero ac principe. Florus III, 25, 6, Sullana dominationis duces atque signiferi.

101. Fingens] In plerisque editis est figens, ut apud auctorem Consol. ad Liv. 95,

At miseranda parens suprema neque oscula fixit.

Ovidius Metam. III, 24,

.....Peregrinaque oscula terræ
Fixit.

Lucanus II, 114,

Oscula pollute fixisse trementia dextræ.

Hanc vero l cutionem poetis de paribus adhiberi, cum superiores libere oscula dicantur docet Meurs us Aurtor. Phil. cap. 18; sed fingens expressi ex Voss. 2, schedis Pulmanni, edd. Antwerp. et Turnæ. 1, ipsa sententia suadet;ungebat hoc osculo pacem et amicitiam Judas. Sedulius v, 64,

Ore ora premis, mellique venenum

Inseris, et Dominum blanda sub imagine predis.

Quid socium simulat, et amica fraude salutas?

Frequenter tamen hæc confunduntur. Vide Drakenb. ad Livium VII, 39, 5; ita fingere pro fingere Virgilio restituit Burmannus Secundus ad Anthol. II, p. 375; apud Boetium Consol. Philos. I, pros. 4, in cod. ce et ed. veteri inveni, aliquod crimen affigitur, non affingitur, quod reposuit Sitzmannus. Firmat Ammian. Marcell. XIV, 4, artium nefandarum calamitas innotibus affigebant: ubi Gronov.

102. Lupus] Infra 710, de Paulo,

Quo properat scire lupus.

Et vs. 717,

Lupum domat ille raptorem.

Velleus II, 27, 2, Numquam defuturos raptores Iulicæ libertatis lupos. Similiter de Juda Sedulius v, 68,

Aut truculenta pio lupus oscula porrigit agno.

Unde hic locus videtur expressus. Generationi hominum pravi a bestiis solent designari. Vide Alberti ad Epist. II ad Timoth., IV, 17. Hinc ἀνομιόχρηστα, quod Paulus adhibet I ad Corinth. XV, 32, de pugna cum veritatis hostibus nonnulli exponunt. Confer Matium Observ. S. part. I, p. 79, et Baschium de Interpret. N. T. ex Patribus, § 9, in notis; hi sane bestie interdum dicti. Ἐπίοιος Arius dicitur ab Athanasio opp. tom. I, p. 143. Adde Gerdesium Meletem. sacr., p. 318. De voce canis pro falso accusatore, notavi jam ad vs. 95: eandem de falsis doctoribus exponunt in Pauli loco ad Philipp. III, 2. Vide Gataker. Advers. Post., cap. 58; Proæmum ad Matt. Evang., p. 81: nisi philosophos (unicis illis quis intelligi male, ut Menip, um ῥύνα appellat Lucianus Dial. Mort., p. 205, et sapius. Ita gallinæ, lupa pro mere:ricibus, unde lupanaria. Pareus Elect. Plautin., p. 19; feles pro lenonibus, ibid., p. 33; juventa pro puella libidinosa, Horatius II Od., 5, 6; Ovidius Heroid. v, 117. Sus de homine gulæ delicto. Matth. us Var. Lect. II, 5; Serpentes et viperæ de his qui benivolentes lædunt. Segar Observ. ad Lucam, p. 138. De asino, hircu, capra, similibusque aliis Justus Specim. Observ., cap. 15; et generatim huc pertinet egregius Boetii locus Consol. Phil. IV, Pros. 2; confusendus etiam omnino Vossius Instit. Orator. IV, 6, 2; Barthius Advers. VIII, 14.

103. Clamant] Psalmo LXXIX, 26, et CIV, 8, posteriorem locum cum Actibus contulit Usserius de Origin. e. iscop., p. 5. Quo verba Biblioth. Patrum Lugdun. Clamant est, testantur, quomodo proclamare per palam testari exponit apud Aurel. Victor. Orig. gent., 23, 7, repugnat nostræ memorie proclamans historia Liviana: ubi significatio vocis memoria decepit interpretes qui aut locum emendarunt, aut exposuerunt. Klotzium Miscell. crit., p. 34, conjicit, a stram memoriam proclamans: id est res gestas narrans aut propagans. Vulgatum servo, et memoriam capio pro ipsa narratione et relatione illius rei. Proclamans nostræ memorie est palam testimonium addens nostræ narrationi, diversæ ab illa Eguatii, cujus antea Victor meminerat.

101. Summa precantes] Nihil hic variant codd., neque tamen videro quid summa precari indicet. Aliud est summa petere, quod adhibuit Livius XXV, 42, 14, aliud summa argui, capere, de quo Wopkensius Observ. Miscell., vol. VIII, p. 63. Scholiastes in Voss. 2, locutionem accepit pro Deum summum precari. Sed vix est ut satisfaciatur. Scripsisse Aratorem puto, summa petentes. Expressit ita Lucæ verba in Actib. I, 13: ἐκθέσαντες τὸ ὑπερφύον. Conjecturæ favebit ipse Arator infra 824,

Tunc magis alta petens, oratio fusa Tonanti.

Et vs. 878,

Ardua progreditur cœnacula Petras adire.

Erant namque cœnacula illa in superiori domus parte:

- 61 *Matthiamque, Dei parvum quod nomen, ut A*
[sunt,
Hebraeo sermone sonat, humilemque vocando
Comprobat. O quantum distat hujusmodi supernis
Judiciis! Parvi merito transcenditur ille,
110 *Laude hominum qui justus eras. Dædona*
[resurgit
æquæ ebri, terrisque jubar jaculatur Olympi.
62 *Hæc quoque lux operis quid præferat, edere*
[pergam.

- Quatuor est laterum discretu. partibus orb s;
Trina. fides vocat hunc, quo nomine fonte lava-
[tur.
115 Quatuor ergo simul repetens ter, computat om-
[nem,
63 *Quam duodenarius circumtulit ordo figuram.*
Discipulisque piis, quibus hoc baptismi jube-
[tur,
Mystica causa dedit numerum remeare prio-
[rem.

NOTÆ.

Barth. Advers. iii, 43, et xxxii, 22. Hinc Græcis est *παρῶν*, ut jam notavit R. Uersch. ad Oppi n. II. l. ii, 13; non quidem ab *δὸν*, ut nugatur Mollius ad Longi Pastor., p. 9; sed ab *ὄρη*, eadem forma qua *παρῶς* a *πατήρ*, pro quo poeta: *ἰὼν πατῶτος*, quæ commo- de contulit Græcarum Venerum eruditus interpres, sed longiore vita dignior, Pierseus ad Mosr. d., p. 295; et Kœnius ad Gregor., p. 75. Atque i. a. suppri- mi in hac dictione *εἰρη* eleganter ostendit Badius ad Act. ap. l. i, 13. Latine nonnunquam *pergula*. Salmas. ad Spartian., p. 155 ed. maj. Adde de his Pfeiffer. dissert. de Cura Virg., p. 7. Juvat præterea conjecturam nostram rûus, quo precaturi hanc de- mus partem solebant petere. Exempla habet Pri- deaux Histor. Jud. lib. vi, p. 58; ed. Belg.

103. *Dei parvum*] Novum hoc commentum. Mat- thie nampque nomen exponit *ante donum Dei*. Hesychius: *Μαρθίας, δίδωσκίτιος. Μαρθίας δὲ δῶμα Θεοῦ*. Confer Alberti ad Glossar. N T., p. 16. Convenit itaque Græcum *θεόδοτος*, et Dioskoros; posterius cum hoc, ut et Matthæi et *Matthie* nomine contulit San- thias ad Monument. Palmyr., p. 51. Hinc et Isidorus vii Orig., 9, *Matthias, qui inter apostolos sine cogno- mine solus habetur, interpretatur Donatus; ut subaudiatur pro Juda. Ipse enim in locum [cod. Groning., loco] ejus electus est ab apostolis, cum pro duobus fors mite- retur*. Haud dubie alios secutus est Arator, quod et verba, ut *aiunt*, indicare videntur. Forte Lingua: He- braeæ prorsus imperitus id addidit, cujus, ut et Græcæ, hujus ætatis scriptores ignarissimos fuisse jam monui in præfatione ad Sedulium. Suspicabatur aut- em, forte in tali themate hujus vocis significationem quesivisse, quoscumque duces secutus est Arator, quod *tergere, tendere eam inclinatione designaret*, cujusque significatio ex Deuter. xxviii, 43; psalm. xvii, 14, aliisque locis lauriri possit.

107. *Hebraeo*] Fabricius aliquid, *Ebraeo* Retioui aspirationem, consuetudinem secutus, aliorumque exempla, non derivationem. Vide Cellar. Orthogr., p. 42, et Dausquinus, part. ii, p. 151.

109. *Transcenditur*] Superat meritis Matthie par- vi. Alii id, simili sententiæ; dixerunt *transire*. Ovidius ad Lucan. vi, 356, et *transgredi*. Argolius ad Pauvin. de Ludis circens. i, p. 175, tom. IX Thes. Grævi. Videtur mihi Arator respexisse ad sortem in urna con- jectam; hæc enim, si suffragium ferretur, inde dicebatur *exire*, veluti et LXX. Interpretes *ἐξέρχου* adhibent, I Paralip. xxv, 9; et sic Tremellius *ἐξέρχου* in hoc Actuum loco, cap. i in fine, vertit, *ascendit*.

111. *Jaculatur*] Vossian. 2, *jaculantur*: id non displicet. Altera si lectio sit vera, passivo sensu ad- hibuit, quale exemplum ex Victore Uticensi produxit Bartolus Advers. xxv, 7. Id vel inde derivari posset, quod dependentia sæpius passive sumantur; vel ab activo *jaculo* effectum est, quod et Claudiano lexica proferunt. Sane et ita dici potuit, ut *comito, populo*, aliæque, notata a Vossio Art. gramm. V, 7. Cf. fan. ad Ovid. Metam. xiv, 259, et Heusingero ad Mall. Theodor. de Metris, p. 41: licet passivum *jaculor* non temere, nisi in participio, inveniat, judice Vossio Art. gramm. v. 6. Apud Isidorum i Orig., 20, in egregio cod. Groning. invenit, ut *quasi sagitta jacu- lei supervacua*: neque hanc lecti nem dubitaverim

præstare, præ *ingulet*, quod illic Gothofredus; am *indulget*, quod editio antiqua exhibet. Vossiani ta- men codicis scriptura eo magis mihi placet, quia Ara- tor exprimere voluit 13 apostolos, ad modum duo- decim signorum celestium, viam præbuisse, qua tanquam sol, totum terrarum orbem illustrarent. Hæc sit hæc e Sedulio i, 545.

Sic et apostolici semper duodenus honoris Fulget apex, numero menses imitatus et horas, Quibus ut rebus totus tibi militet annus.

112. *Præferat*] Præ se ferat et ostendat. Infra 903, *Præferat imago*: ubi Voss. i, *profertur*. Adde Schin- ting. ad Seneca: Controv., p. 86; Bunemann. ad Lic- tant. vi Div. Instit., 18, 4.

113. *Quatuor*] I a dedi, Fabricium secutus; pter- que, *quattuor*. Literam duplicarunt, qui priorem brevem esse statuere, in quibus etiam est Barthius Advers. xxviii, 16: cujus argumenta ex Eunio et Ausonio recte aliter exposuit Vossius Art. Gramma- ti, 47. Probo judicium viri eruditi in Fabri lexico, expressa quoque a Noltenio lexie. Antib., p. 147, præcipue præventem secutus judicem in luce opti- mum, Burnmannum Secundum ad Lotichium v Eleg., 18, 69. Quin prima hanc dubie sit longa, si quis ap- probet derivationem Cordæ ad Virgil. Æneid. viii, 207, *quatuor* ortum esse ex *χτταρον* pro *καί έρεπον*.

115. *Discretus*] Bibliotheca Patrum Lugd., *diacretia*. 116. *Computat*] Heinicus acceperat, vel comparat: in aliis id non invenit.

116. *Duodenarius*] Penultimam hic corripi notat Dasmius ad Caton. iv, dist. 4. Id a Sedulio ii, 275; in *denarius* quoque factum esse, alii jam notarunt. Sed forte hic Arator in quinque syllabas vocem re- degit; de quo dixi ad epist. ad Vig. l. 24. Id autem magis credo, quia ultra vs. 866 produxit.

117. *Quibus*] *Jubeo* tibi cum dativo. *Ἐπυλάσσει κε- λέων*. Juvenecus iii,

Discipulis tunc in lo jubet conscendere artem.
Prudentius Apotheos.,

Quis jubeat savis aquilonibus? Ita, venite.
Victorin. ii,

Velle et posse dabat, famulo quodcumque jubebat.
Arator i,

Mihi jusset sportem
Gentibus hæc monstrare viam.

FABRICIUS. comment. ad Poet. Christian., p. 74. Tan- tum abest ut *jubeo* tibi parum Latine dicat Barthius, ut potius ex Cicerone effectum putaverit, hb. xxvi Advers., 16. Rectius illi sentiunt qui optimos hac constructione rarissime usos statuunt; eos vero fre- quentius, qui ad Latinitatem cadentem propiores ac- cedunt. Vide Drakenb. ad Silium iii, 607: quæcum- que enim alii huc referunt, per ellipsin jure possunt exponi. Neque ob stare videntur duo loca Livii quæ produxit Drakenb. ad eund. xxvii, 24, 3. Hæc ta- men constructionem cum Græco recte contulit Fa- brieus, et Vossius Art. gramm. vii, 56; licet apud eos interdum dativus, interdum accusativus verbo *κέλεω* addatur. Confer Pierseum ad Herodiam. Ilibet r., p. 453.

118. *Remeare*] Hoc dedi ex Cantabr., Univers.,

64 Spiritus ætherea descendens sanctus ab A

[aula

190 Irradiat fulgore locum, quo stemma beatum
Ecclesiæ nacentis erat, quibus, igne magistro,
Imbuat ora calor, dictisque fluentibus exit

Linguarum populosa seges; non litera gessit
Officium, non ingenii stillavit ab ore

135 65 Vena, nec egregias signavit cera loquelas;
Sola fuit doctrina fides, opulentaque verbi
Materies, cœleste datum, nova vocis origo

66 Quæ numerosa venit, tot que ex orbe disertis

Sufficit una loqui. Dudum vetus æquoris arca

130 Cum superasset aquas, turrim voluere maligni

In cælum proferre suam, quibus impia corda

Sermonum secuere modos, sociisque superbis

Affectus cum voce perit: confusio linguæ

Consimili tunc gente fuit, nunc pluribus una est,

135 Ecclesiæ quoniam venientis imagine g̃ndet

Concordes habitura sonos, et pace modestis

Fit secunda redux, humilisque recolligit ordo,

NOTÆ.

Moreti, et Voss. 2. In editis est *recreare*, ortum ex glossa, uti in Vossiano scholiasta addiderat, *restaurare*, *recreare*. Positum est *remeare*, pro redire, ut *salus* dicitur *remeare*, infr., 298; dies *remeare*, vs. 861; *remeare ad officium* in l. 9, C. de Advoc. Div. judicior. Claudianus Cons. Stilic. l. 331,

Romuleas leges remeasse fatemur.

Ita illic Moreti codex, alii *rediisse*, quod glossæ tribuo. Confer notas. — De constructione, *edit remeare*, consule notas ad Sedulium l. 65; Wopkens. ad eund. iv, 282; Burman. ad Ovidium Metam. xii, 202; infr., 365,

Da semina verbi

Per tua dona coli.

119. Aula] Infr., vs. 1055,

Quem Deus ætheræ custodem deputat aulae.

Sedulius, ii, 61,

Non capit aula poli.

Adde notas ad eund. l. 15. Lactantius de Passion. Domini in fine:

Æternæ pacis amon

Perpetuo felix mecum regnabit in aula.

Hæc præcipue contuli, quia *aulam* hac notione insuetam vocem appellat Muratorius Thes. Inscr., p. cccclxvii, 18, notatus jure a Justo Specim. Observ. c. 17.

121. *Magistro*] Spiritu enim sancto docere erant eruditi. Simili forma *pernam magistram* dixit infr. 729, et *ore magistro* legendum ex cod. ii, 156, ut *errore magistro*, ibid. 448: ita *ars magistra* illustratur a Burmanno ad Catalect. i, p. 127; Withovio disert. 2 de Catone, p. 562. Vulgatum itaque prætulim ei scripturæ, quam Moreti codex exhibet, *ministro*, licet simili modo *manus ministras* asseruerit Elmenhorst. ad Arnob. ii, p. 75, eaque confusio frequens sit. Vide notas ad Plin. paneg. 49, 8. — Lucæ verba nove exposuit Heumann. Pœch. ii, p. 353.

122. *Ora*] Voss. 2, *hora*.

123. *Populosa*] Vox hæc antiquioribus ignota. Manilio eam asserere conatus est Bentleius, Astronom. ii, 224; sed vide Burmann. ad Virgil. Æneid. iii, 708; de Khoer Feriis Dav. ii, p. 183; indicat autem Diversarum linguarum multitudinem, quam *populas* vocat. Vide notas ad Sedul. iv, 109. De earum numero locus est Isidori Orig. ix, 2, quem tractavit Juan. Canegieterus, affinis optimus, Observ. cap. 18.

124. *Ore*] Voss. 2, ed. Antverp., Fabric. et Bibl. Patrum Lugdunensis, *ab aure*; idem in Cantabr. et Univers. existisse suspicor, quia editioni Fabricii nullam certius diversitatem scripturæ apposerat. Glossæ in Voss. 2 huc exponunt: *non a præceptore audierunt*. Res eodem redit, sed *ore* videtur tueri Virgilium Æneid. iv, 79,

Penditeque iterum narrantis ab ore.

Ubi Cerda, idque Sulpicio Severo Dial. i, cap. 1, § 4, recte restituit Meursius Exercit. crit., part. ii, p. 146: ubi male edebatur, *amore tuo pendens*. — Verbum *stillare* hausit ex Jobo, xxix, § 22, ubi Vulgata: *super illos stillabat eloquium meum*. Eleganter metaphoram ab aquis petiit; sic *dictis fluentibus*, vs. 122; *ari-*

dum rivulum de sua dicendi facilitate infra adhibet, vs. 495. Ita Cicero ad Divers. ix, 18, *facultas orationis exaruit*. Ἐξορα λόγων apud Ælian. Var. Hist. viii, 12. Cort. ad Plin. ix Epist., 26, 9. *Flumen ingenii* apud Ciceron. pro Marcell. 2, ubi Abram. Male illic cod. cujus variantes penes me, *fulmen*. Id potius restituerim eidem Ciceroni de Orat. ii, 45, *tantum est flumen gravissimorum, optimorumque verborum... ut mihi non solum incendere iudicem, sed ipse ardere videatis*. Posteriora verba omnino postulant ut reponatur *fulmen*; sic *serpentis fulmen ingenii* apud Sidonium Apoll. v, epist. 8.

125. *Signavit*] Sulpicius Sever. i H. S., 30, 5, *Sacra historia signavit*: id est significavit, edocuit. Ita *signare fidem* ex codd. restituendum Pacato Paneg. 32, 2. Indicat itaque has linguas non eductos fuisse ex libris, tangens morem veterum, qui tabulas cera obliuabant. Ovidius Amor. i, 12, 8,

Tuque negaturis cera referta notis.

et Metam. ix, 521,

Dextra tenet ferrum, vacuam tenet altera ceram.

Quem locum ex Euripide expressum esse notavit vir doctus Observ. Miscell., vol. II, p. 37. *Tabulas cerasæ* memorat Ulpianus Fragin. tit. 20, § 5; ubi Canegieterus, de qua locutione plura præterunt eruditi, sed proxime convenire vide ut Isidorus xv, 2, *ex tabulis lignisque*; ita enim cod. Groning. et editio vetus. Adde Pareum Elect. Plautin., p. 372; Grang. ad Juvenal. i, 65.

127. *Datum*] Ita vulgatus interpres δόσις vertit, pro dono et munere; Rittersh. ad Salvia. de Gub. Dei, p. 152; Burman. ad Ovid. Met. xi, 406. Post *origo* punctum conspicitur in Voss. 2, male. Sequentia sunt intricatiora. Conjicio sententiam poete esse, cœlestis illud donum, novam vocis originem disertis solam sufficisse ad eloquentiam. *Loqui* pro gerundio acceperim; *unus* autem pro solo assertum est ad Sedul. ii, 197.

130. *Superasset*] Cantabr. cod., *properasset*.

133. *Affectus*] Voss. 2, *effectus*: ita hæc confusa infr. ii, 154; alterum magis læcet, ut indicitur singulare studium ad rem perficiendam, ipsaque operis inchoatio ad effectum nondum perducta: ita enim *afficere* pro inchoare. Vide Lipsiensis eruditus in Actis A., 1761, p. 156. *Affectus* et *effectus* opponi vocet Savar. ad Sidon. Epist. iii, 11, et vii, 1.

134. *Consimili*] Ita exhibui ex cod. Moreti, edd. Aldin., Basil., Antverp., ut infr. 410,

Consimili jactatur humo.

In reliquis est, *in simili*. Nonnunquam in compositis hæc præpositio corrupta. Ex Groning. no apud Isidorum xvi, 13, restitue, *concolor Pyropo*. Edit., *cui color*; et tum in sequentibus legendum, *et ei qualitas ut ignis*.

135. *Quoniam*] Pulmanni Schedæ et Antverp., *quondam*.

137. *Fecunda*] Voss. 2 et Antverp., *facunda*. Eadem: permutatio est inferius, vs. 819. Ita non inoleganter opponeret prisecam illam confusionem, qua sese intelligere non possent, et apostolos facunde loquentes. Ita inferius, vs. 224,

Nescia verba viris facundus detulit ignis.

Quod tumidi sparsere viri. Res maxima cogit A
67 Non reticere diu, quid sit, quod Spiritus
 [almus
 140 Illis datur in flamma, Jordanis ab annu_ co-
 [lumba;
 Quod tunc rite canam, promissaque debita sol-
 [vam,
 Si sua dona ferat: duo sunt hæc signa figuræ,

Ut sit simplicitas, quam congrua diligit ales,
68 Quæ ne tarda gerat sine dogmatis igne te-
 [pores,
 145 Sit pariter succensa fides; ibi de tit. at undis
 Unanimes, hic ore jubet flagrare docentes.
 Mentibus instat amor, sermonibus æstuat ardor.
69 Hos etiam musto typica ratione moveri
 Error verus ait, quos, ebria fonte receuti,

NOTÆ.

Sed cum superius, vs. 123, memoret *populosam linguarum segitem*; vs. 123, *numerosum vocis originem*, facile eo referri *secunda* possit, præcipue cum melioris notæ codd. nil mutant.

158. *Tumidi*] Nihil frequētius Christianis vatibus, quam superbiam *tumoris* nomine circumloqui; estque Græcænicum. Euripides Hecuba:

Ὅς εἰς τὸ μὴδὲν ἄκουεν, φρονήματος
 Τοῦ πρῶτον στερέτους, εἶτα οἷτ' ὀγκώμεθα.

Horatius pulchre:

Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.

Prudentius:

Lictor, tribunal, et trecenta insignia,
 Quibus tumetis, moxque detumescitis.

Marius Victor lib. III in Genesis:

Jam descendamus, tumefactaque corda superbo
 Consensu, varii turbemus vocibus oris.

Idem:

Fastu tumefacta superbo

Despexit Dominum.

Alcimus Avitus lib. VI:

Ne vanum præ se tumefacta superbia nomen
 Nostra ferat.

Barthius, Advers. xxxiii, 19. — Minuc. Fel. Octav. 8, *prudētia tumescens*. Simili modo, *inflatus*. Barthius Advers. xxiii, 7. Savaro ad Sidon. Epist., p. 448. Græcum *ὄζος*; exposuit Adami Observ., p. 592. Adde notas ad Ovil. Art. I, 715; Metam. II, 86.

140. *In flamma*] Respicit ad Act. apost., cap. II, § 5; de quo I co vide Majum Observ. IV, p. 170. ἄσποτος illic a τὸ ἄσπασαν refert. Segaar Ob. serv. ad Lucam, p. 110. Quod vero Stephani codex illic *ἐκἀστῶν* habet, idem exhibet Athanasius Opp. tom. I, p. 223. Sed vide Alberti ad N. T., p. 418.

140. *Jordanis*] Recte media longa; aliis ea corripitur. Vide Burman. ad Lotich. IV Eleg., 6, 55. Statim Moreti codex, *in a me*. Cum intelligat baptisma in Jordane, ab accipiendum puto pro *post*; de quo usu vide Schullinz. ad Senec. Contr. v. III, p. 215. Sententia loci patet ex glossis in Voss. 2, *Agit de eo Arator, quare sanctus Spiritus discipulis in igne, Domino apparuit in columba*.

141. *Tunc*] Moretani a manu secunda, *nunc*; eademque est conjectura Wassenbergii mei.

143. *Simplicitas*] Columbam inter aves sine felle esse docent tum alix tum sacræ litteræ. Dominus Jesus Matthæi 10: εἰσελθε ὁὖν πρόβατοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀρίπαι ὡς αἱ περὶ σπείραι. Sedulius lib. II.

Confesam patere poli, sanctusque columbæ
 Spiritus in specie Christum vestivit honore,
 Mansuetumque docet, multumque incedere mitem
 Per volucrem quæ felle caret.

Sedulius expressit Aldhelmus in ænigmate columbæ:

Mitta quapropter semper præcordia gesto,
 Et felix præpes nigro sine felle manebo.

Humanam ab eadem mente appellat Marius Victor lib. III:

Castâ quoque humanæ turtur conjuncta columbæ.

Simplicem legatum eam quam ex arca emisit Noe,
 Alcimus Avitus lib. IV:

Tali legatus firmavit fœdera simplex
 Judicio, purumque pius sic comperit orbem.

Juvenius lib. II:

Simplicitate tamen puras superare columbas.

ut sit velut proverbium, *simplex instar columbæ*. Barthius, Advers. xxxiii, 19. — Adde infr., vs. 662; ad Sedul. II, 170; Bochart. Hieroz., part. II, lib. I, cap. 4.

144. *Ne*] Ald., Bas., Tornæs. I, *noc*.

145. *Ibi*] Cod. Univers. ubi: male; respicit enim ad Jordanem, superius memoratum.

146. *Unanimes*.] Pulmanni Schedæ, et Antverp., *unanimos*. Alterum ex codd. servo, quos in talibus sequi optimum est, cum utrumque sit in usu. De talibus in *us* et *is* exeuntibus vide Colv. ad Apuleium I, p. 9; Heius. ad Virgil. Æn. IV, 8; VII, 555; Burman. ad Valer. Flacc. III, 571; Burmann. Secundum ad Catal. III, p. 525; Oudend. ad Lucan. III, 746; Drakenb. ad Livium VII, 21, 5. Ita *magnanimes* in melioribus est, infr. vs. 951; et *unanimes panem* in quibusdam apud Sedulium IV, 219. *Corpus exanime* in Traject. codice, apud Sulpic. Sever. Dial. II, cap. 4, § 6; *imbecillus* apud Salvianum de Gub. Dei III, p. 45. Apuleius Metam. X, p. 210, *imbecillus adhuc ejus viribus, facile ardorem tenuem deprimens*: ut recte emendatum a Lennepio Animadv. ad Coluthum III, 4. Apud Boetium Consol. Philos. I, metr. 2, in editione anni 1511 inveni,

Declivamque gerens pondere vultum.

et in codice apud eundem III, pros. 2, *imbecille ac sine viribus*.

147. *Amor*] Respicit, consueta allegoria, ad columbam; columbis autem amor præsertim sincerus tribuitur.

148. *Hos*] Pulmanni Schedæ et Antverp., *Nos*; frequenter hæc litteræ permutate. Vide ad Sedul. III, 302. De ipsa re confer Barth. Advers. V, 3. De voce *typicus* notas ad Sedul. I, 102.

149. *Verus*] Ita cod. ces. Fabricius aliique dederunt *priscus*; in Pulmanni Schedæ et Antverp. est *uctus*, eaque est erroris origo; id enim cum quantitati repugnare videntur, *priscus* substituerunt, cum tamen ex corrupto *verus* esset ortum. Aratoris manus est *error verus*; jungiturque ita contraria per oxymoron. Sic supra vs. 72,

Dum trahit, ipse trahi meruit.

Infr. vs. 395,

Et quæstum per damna sequi.

Pluresque similes in Aratore occurrunt. Boetius Consol. Philos. II, pros. 1, *in ipsa sui mutabilitate constantiam*. Ita *spem insperatam* apud Plautum Mercat. III, 4, 15, emendat Heraldus ad Minuc. Fel. Octav. p. 5. Similia contulerunt Cerda ad Virgil. Æneid. VII, 295; VIII, 30; Barthius ad Claudian. Land. Stilic., p. 256; Martinus Var. Lect. III, 9; Burman. ad Rutil. Itiner. I, 398; ad Ovid. II Met., 627; ad Claudian. Cons. Manl., 50; Burmannus Secundus ad Catalect. I, p. 45, et III, p. 465; Oudend. ad Lucan. I, 98. Notæ ad Sedul. III, 89, de Græcis Barnes. ad Anacr. od. 64, p. 224.

149. *Fonte*] Ebrietas quædam sobria describitur in sacris litteris, ex illo dicto obscuro Jacobi, benedicens Judæ: *Rubundior oculis præ vino*, Genesis cap. penultimo. De hac ebrietate duo tantum legi in sacris litteris exempla. Unum Testamenti Ve-

50 **70** Complevit doctrina poli; nova vasa liquorem A 160
 Suscepere novum, nec corrumpuntur acerbo,
 Quo veteres maſuere lacus, de vite bibentes,
 Quæ, Christo cultore, dedit convivia verbis,
 Unde rubent, quas vertit aquas, tenuemque sa-
 [porem

155 Legis in Ecclesiæ fecit fervere libris.

Tertia sidereis inclaruit hora loquelis.

71 Hunc numerum Deus unus habet, substantia
 [simplex

Personis distincta tribus; quam plurima nobis
 In-strumenta patent, simul hoc et tempora mon-
 [strant.

Primus at ille Petrus, qui figit in æquore
 [gressus,

Retia jam cupiens hominum vibrare saluti,
 Ut piscator ovans levet has de fonte catervas,
 Retulit æthereos, populo mirante, triumphos.

72 Venit ad occiduos carnaliter editus oras,
 165 Humana sub lege, Deus, qui temporis expert
 Principium de matre tulit, nec vile putavit,
 Majestate potens, terreni sumere formam
 Corporis, atque opifex hominum pars esse,
 [suoque

Nos pretio revocare sibi, post dona salutis,
 170 Postque tot erectos, pulsus languoribus, ægros,

NOTÆ.

teris, I libro Samuelis, cum ea obijciat Annæ, Sa-
 muelis matri, ab Heli sacerdote, cum effudisset ipsa
 animam suam coram Deo gemitu et precibus. Alter-
 ram Testamenti Novi, in Actis apostolorum, cum
 ab irrisoribus quibusdam eadem exprobratur apo-
 stolis, post acceptum Spiritum sanctum, cum variis
 linguis loquerentur facta Dei magnifica. Gregorius
 hymno I,

Læti bibamus sobriam
 Ebrietatem Spiritus.

Paulin. Cytb.,

Inebrietur sobriante pocula
 De fonte sancti Spiritus.

Est igitur hæc ebrietas non vini aut siceræ, sed Spi-
 ritus sancti: quando mentes afflictæ aut lætantes ita
 inflammantur ac rapiuntur, ut non sua agant aut lo-
 quantur, sed Dei: et inspiratione atque agitatione
 quadam cœlesti ita feruntur, ut ebrii vino solent.
 De hac homines non exercitati nihil intelligunt; ii
 videlicet qui nunquam in angustia cordis positi, se-
 rio oraverunt, aut divinis beneficiis excitati ex ani-
 mo existerunt. Fabricius Comment. in Poet. Christ.
 p. 46. — Corde vel fonte ascripserat Heinsius.

151. Acerbo] Scholastes in Voss. 2, per vinum
 forte, et de aspero liquore legis.

152. Lacus] Vide ad Sedul. III, 8; in Voss. 2
 glossæ exponunt, per humefactas hydrias Judæorum.

153. Verbis] Moreti codex, mensis. Glossæ in
 Voss. 2, convivia exponunt per potationes. Per con-
 vivia verbis data indicare mihi videtur eloquentiam.

154. Aquas] Ita jubentibus codd. reposui. Ele-
 batur, aquæ; sed elegantiam non ceperunt quam ex-
 posuit Drakenb. ad Livium xxxi, 44, 2. Ita Scalig-
 er in proleg. ad Manil., p. 8, emendabat apud
 Virgil. Georg. II, 52,

Sunt alia quas ipse vias sibi reperit usus.

Vossius in margine editionis suæ ascripserat, quas
 ipse vias; sed vulgatum tunc Burmannus; a patre
 neque dissentit nepos ad Antholog. III, p. 527.

155. Legis.] Per excellentiam de lege Moysis:
 inf a 792,

Legis adepta modum.

Lib. II, 928; Isidor. VI Orig., 2, quæ in lege vel Re-
 gum libris. Male Gothofr. illic legum. Ita et locum
 ejusdem II, 5, exposuit Perizon. disert. Triad.,
 p. 9. A quo tamen dissen-ii in Miscell., p. 20. Fue-
 runt postea qui illic XII tabulas indicari scripserunt;
 sed quo jure nondum video; quæ illis continentur,
 ab Isidoro mente prorsus differunt. Quis Romæ du-
 bitaverit quin posthumus, legitime natus, patris no-
 mine diceretur? utique erat ipsi jure Romano filius:
 adeo sane in id lege non fuit opus.

157. Simplex] Vide ad Sedul. I, 282. Sæpius tali
 loquendi forma usus Arator. Vide vs. 451, 857, 918;
 II, 900: idque præsertim egit ob Arii dogma.

159. Instrumenta] Intelligit modo investigandi ea

quæ talibus in rebus velut tecta latent. Allegorias so-
 lent appellare, nec tamen consueti rhetorum usu,
 qui per eas potius modificatarum vocum continua-
 tionem intellexerunt. Vide Vossium Instit. orator. IV,
 11. Simili significatione documenta adhibet, infr. vs.
 491; documenta plena figuris, vs. 725; documenta
 figuræ, vs. 1027; figura, vs. 690, 774, 858, 982;
 species, vs. 751; forma, vs. 210, 305, 1029: quod illic
 Voss. I in male firma mutat. Prudent. Diptych. 13, in
 formam discipulorum. Sulpicius Sever. I, Hist. Sacr.,
 24, quanquam hæc in typum Ecclesiæ forma præmissa
 sit. Vocis apud hos scriptores usum non cogitavit,
 qui in Veris et Veros., p. 80, femina emendabat,
 teste Vonckio Lect. Latin. I, p. 10: qui ipse forsan
 malebat. Vonckii testimonio utor, quia Verosimili-
 nunquam inspexi; tantum abest ut presso auctoris
 nomine sententiam quamdam protulisset, quod ex-
 cidisse nollem Campensium auctori, p. 109.

159. Hoc] Antv., hæc. Personæ tres, et tempora
 horæ tertie monstrant, quam late pateant instru-
 menta.

160. Primus] Πρῶτος dicitur a Matthæo in Evang.
 cap. 10, § 2. de quo cl. Van Hoven in epistola ad
 Rhoerium, p. 48. Hinc senicr defendi possent apud
 Sedul. v, 104. Princeps dicitur a Salviano de Gubern.
 Dei, p. 169: ubi Kittersh. et in inscriptione recentiori
 licet ætatis, apud Montfaucon. Diar. Italic., p. 4.

160. Qui figit] Cod. Moreti, Schedæ Pulmanni,
 edd. Ald., Basil., Antverp., Tornæs. I, cui servit;
 Biblioth. Patrum Lugdun., quod figit. Eo usu servit
 hic accipi posset, quem attigi supra ad vs. 49. Sed
 nescio utrum tum æquor non magis dicendum sit se-
 rvere gressibus.

162. Piscator] Cantabr., piscatur. Ita edidit quo-
 que Fabricius; sed alterum præstat.

164. Carnaliter] Ecclesiasticæ Latinitati vocem
 tuto asseruit Cellarius Cur. Posterior., p. 259, cum
 vocis vis casto Latinorum sermone exprimi satis juste
 nequeat, eandem retinendam censet Noltenius Lex-
 ic. Antib., p. 454. Plerumque Christianis quidem
 scriptoribus ea adhibetur sententia, quam illic pro-
 tulit Noltenius, sed hic locus diversus est, quo car-
 naliter editus notat homo factus, ut recte inter-
 pretatur vir doctus in Fabri Thesaur. in vocem.

170. Erectos] Restitui scripturam cod. Cantabr.,
 Voss. 2 et Moreti a manu prima; idemque edidit
 Fabricius, et Biblioth. Patrum Lugdun. Cæteræ,
 ereptos: male; indicat namque ægros ex lectis in
 quibus decumbabant excitatos, de quibus hoc ver-
 bum solet adhiberi. Vide Burman. ad Valer. Flacc.
 VIII, 20; infra vs. 468,

Dubiaque a morte remoti

Erezere caput.

et vs. 833,

Et erectam turbis gaudentibus offert.

Boetius Consol. Philos. IV, pros. 2, uti medici spe-
 rare solent, indicium est erectæ jam resistentisque na.

Cum defleta etiam, perfunctaque corpora luci
73 Redderet, et superas iterum concederet
 [auras;
 Se quoque permittens, fusus genitricis ab
 [alvo,
 Carnis jura pati, vitam ne perderet orbis,
175 Maluit ipse mori; sed quod de virgine feta
 Nascitur, illud obit; ligno suspenditur insons,
 Et ligni vacuatur onus: sic vulnus iniqui

Fit medicina Dei; pavida resplenduit umbris.
74 Pallida regna petens, propria quem luce co-
 [ruscum
180 Non potuit fuscare chaos, fugere dolores;
75 Inferuus tunc esse timet, nullumque coer-
 [cens
 In se poena redit; nova tortor ad otia languet.
 Tartara incesta gemunt, quia vincula cuncta
 [quiescunt.

NOTÆ.

turæ. Simili modo *levare* pro sanare, infra vs. 485, 856; II, 114, 215, 320, 1208. Quam facile *erectus* in *eruptus* permutari potuerit, patet ex Drakenb. ad Livium III, 5, 7.

171. *Perfunctaque*] Eodem modo *functus* adhibetur. Vide ad Sedulium III, 164; Oudend. ad Lucan. VII, 150: licet in optimis id non ferat Burman. ad Ovidium Eleg. ad Liv. 395, *defunctus* eodem sensu. Solinus Polyb. p. 7, *inter defuncta corpora*. Illic editioni meæ docta manus ex codice, ut videtur, ascripserat, *defunctorum corpora*. Nescio utrum ita capiendus sit Curtius IV, 4, in fine, ubi Tyrus dicitur *multis casibus defuncta et post excidium renata*. Exponit Pitiscus per *liberata*; sed propter *renata* altero sensu capere maluerim, ut urbes passim *mori* dicuntur. Vide Fabrum Semest. I, 9; adde et Burman. ad Catalect. II, p. 261.

172. *Superas*] Poetæ hanc locutionem morti interdum opponunt. Virgilius Æneid. II, 91, Superis concessit ab oris.

Paulinus Nolan. Paneg., p. 828, in Corp. Fabricii, Quem mendicantem spreverat in superis.

Et hinc recte Latio vindicavit Dresigius in Actis Lipsiensibus, A. 1740, p. 192. Similiter *ἄνω* apud Lucianum Dial. Mort., p. 265, et sæpius.

175. *Fusus*] Ita codices, edd. Ald., Basil., in reliquis *fusæ*, quod repositum ex constructionis ignorantia, quam hoc loco jam vindicavit Cortius ad Plin. X Epist., 26, 1, eandemque enallagen pluribus exposuit ad Sallust. Jugurth. 35, 2. *Fusus* autem pro nato ponitur. Elmenhorst. ad Arnob. Advers. gent. I, p. 35. Herald. ad eumd. III, p. 149. Burman. ad Claudian. IV Consul. Honor. 75. Nota: ad Sedul. V, 55. Iluc respexit Virgilius Æneid. II, 328,

Arduus armatos mediis in mœnibus astans
 Fundit equos.

Ut heroes illi ex equo velut prognati fuerint; idemque jam video observasse Burmannum.

175. *Maluit*] Propensam hæc locutio indicat voluntatem, ut notat Wopkensius in Observ. Miscell. nov., part. X, p. 127. Infra II, 108, *Ne pereas, vult ipse mori*. *Rosse mori* magnum quid, et heroe dignum indicat de Rhoer Ferriis Daventr., p. 51.

177. *Et ligni*] Ald., Basil., *Fit ligni*, ex sequenti versu illud huc translatum.

177. *Vacuatur*] Pro vacuefacere hoc verbum adhibetur. Infra 447, *Visceribus vacuatus obit*. Verbum hoc Latio asseruit Daanius Radicib. ling. Lat., p. 515. Syntagm. Grævii. Scholiasta in Voss. 2 ita exponit: *Pœccatum diaboli, qui per lignum mortem intulit mundo, per lignum iterum victus curatur per medicinam Dei*.

178. *Fit*] Aldin., Basil., *Et*, eodem errore quem superiori versu notavi. Crucem Christi *ἑπαρτίαν τῆς κτίσεως* appellat Athanasius Opp. tom. I, p. 2.

179. *Pallida*] Vide Barth. ad Claudian. Raup. Proserp. I, 40.

180. *Chaos*] Apud poetas inferos designat, non solum eandem illam atque indigestam molem. Arator lib. I Histor. apost. *Pavidis*. . . . *Chaos* islem noctem etiam designat. Ambrosius Hymnis :

Qui mane junctum vesperi
 Diem vocari præcipis,
 Tetrum chaos illabitur,
 Audi preces cum stetibus.

B Sed nec minus sacri poetæ *chaos* mundum dicunt, ut primum conditus est. Hilarius Arelatensis de Machabæis :

Qui chaos implicitum cæca caligine miscens,
 Dividis in partes, et das noctemque diemque.

Paulinus, sive Mamertus ad Colleam :

Scribe creatarum verbo primordia rerum,
 Et chaos ante diem, primæque crepuscula lucis.

Alii quando *chaos* profundam ponti abyssum designat. Alcimus Avitus lib. IV :

Interea magna pontus se mole movendo
 In chaos antiquum, linguas mundana, redibat.

Quæ omnia, minus vulgo cognita, non sunt tamen injucunda cognitu. BARTHUS, Advers. XXII, cap. 22. — De inferis hanc vocem dici late ostendit idem ad Claudian. in Rufin. II, 245: ita et vulgatus interpres adhibuit Lucæ Evang. cap. XVI, § 26, ubi *χάσμα* in Græco est; interpretemque defendit Burman. ad Valer. Flacc. II, 86. Respexit Arator certissime ad verba Lucæ in Act. apost. cap. II, § 27. *εἰς ἄδου*; hæc enim vox nonnunquam accipitur pro materia, ex qua omnia credebant facta, et in quam omnia statuebant resitura, quam poetæ *chaos* dicunt. Vide Casaub. adversus Baronium Exercit. I, p. 78. Iude de inferis et sepulcro, ut notatum ad Sedulium I, 204. Cæterum apud Lucan. *εἰς ἄδου* habet cod. Cantabr., et interpretes Græci psalmo XV, § 10. Illic tamen Alexandr., *ἄδου*, ut Jamblich. Vit. Pythag. p. 86 et 155. Nota ellipsi, de qua Rittersh. ad Oppiani Hal. IV, 107, et Bossius Ellips., p. 58; eamque Latini imitati. Vide Vechnerum Hellen., p. 124.

180. *Dolores*] Ex Græco expressit *ἄδυνας*, quod quidem de parturientibus proprium. Bos. Exercit. philol., p. 69. Lucianus Dial. Deor., p. 200. *Ælianus* Var. Histor. IV, 1; et *ἄδυνα* apud eumd. I, 14; sed inde de quovis gravi dolore dicitur. Staver. ad Fulgent. Mythol. I, p. 624: ubi Vossius in margine editionis quæ est Lugduni, pro corrupto *ido* *ἀνῆν* conjiciebat, *εἰδος ἄδυναν*, ut *ἄδυναν* pro sollicitudine; apud Muscum Her. et Leandr. 11, *συνῳδονάουμι, una dolore afficior*, neglectum Stephano, asseruit Majus Observ. IV, p. 224.

181. *Infernus*] Voss. 2, *infernum*. Forte ideo mutatum, quia putarunt substantive vocem pro orco non adhiberi, sed contra Cellar. Cur. Poster., p. 268, Antiq. p. 55. Noltenius Lexic. Antiq., p. 1001, adjectiva vi indicat sæpius id quod ad inferos pertinet; raro autem ipsum locum notare largior Barthio Advers. XII, 10. Nec tamen eidem asentiri possum, quibusdam in locis *inferus* rescribenti. Quid si subaudiatur *locus*? *infernas vias* dixit Sedul. V, 266; adde Wopkens. Observ. Miscell. nov., part. VII, p. 835. — Pro *esse timet* conjicit Wassenbergius legendum *ipse timet*, neque id displicet. Athanasius Opp. tom. I, p. 150, *ὁ ἄδης ἐπικρατεῖ*.

182. *Pœna*] Mors Christi effecit ut ipsa mors vinceretur, ipsaque velut pœnam subiret. Paria legi possunt superius ad vs. 10.

- Mors ibi quid faceret, quo vitæ portitor ibat? **A** In lucem punita venit. Si solvere cura est
 Fecundi crementa mali, felicibus undis
200 77 Exstinctum reparate genus; spes una re-
 [mitti
 Debita supplicii, post crimina velle renasci.
 Multiplicat jam pastor oves; tria millia vulgi
 Non minus illa dies in flumine diluit Agni.
 Hic primum, post jussu Dei, baptismatis usus
205 78 Exoritur, data jura probans; nam trina po-
 [testas
 Colligit hanc prolem, numerum partita per
 [æquum.
 Perfectum est, quod mille sonat: sic denique
 [sæctis
 Ponimus ætates, cum tempora dicimus orbis.
 Res perfecta semel ter jungitur, et facit agmen
210 Mystica vis numeri. Gregis est pia forma nove'li.
 Funditur interea per cunctos gratia sensus,

NOTÆ.

184. Portitor] Vocem Sidonii ævo natam arbitratur Pius. Sed tu vide notas ad Virgil. *Æn.* vi, 298; Heins. ad Ovi. l. iv *Fast.*, 715; Barth. ad Claudian. *epigr.* 47. *Advers.* l. iii, 8; Sava. ad Sidon. v. *epist.* 4. Apud Symmach. i. *epist.* 30, in codice *vidi, levia rerum portitor festivus exornet, pro portitor, quod in edit. est.*

186. Jesum] In quibusdam add. punctum additur, ut pendeat a *levat*. Mutavi id, et, ni fallor, vore.

188. Funesta] Schedæ Pulmanni, ed. Antverp., et *funesta*. Videntur hi *piacula* retulisse ad istos Judæos. Acceperim potius de crimine expiatione diguo, culpaque, ob quam funesta mortis poena sequatur. *Addici piaculis æternis* ita dixit Salvianus de Gubern. Dei ii, p. 52. Adde Reitzium, *Ambig.*, p. 435; qui et utitur vexato Flori loco, i, 4, *uter auspicaretur et regeret, adhibere piacula*, ubi ex Jornande legunt eruditii, *adhibere placuit dera*. Puto legendum, *adhibere prodigia*. Eam vocem librarius in *pericula* mutavit, unde transit in *piacula*. Similiter apud Florum i, 10, 3, olim legebatur, *tunc illa R. pericula*. Jam exhibetur, *prodigia*, quod primum se illic restituisse Boxhornius memorat in epistola ad Pontanum, p. 100. Syll. Matthæi posteriores Boxhornii emendationem secuti sunt, cujus tamen miror nihil Dukerum meminisse.

190. Vulnere] Vitia, peccata. Wopkens. ad Sedul. iv, 77; ita *sauciam mentem* in Ausonio defendit Boli-tius *Silv. criticæ*, p. 31.

191. Cur] Schedæ Pulmanni, ed. Antv., cui; et ita citat Fabricius in comment. ad Poet. Christ., p. 98. In Aratore tamen *cur* edidit. — Sententia Aratoris fere convenit his Ovidii *Heroid.* xi, 107:

Quid poer admisit, tam paucis editis horis,
 Quo læsit læto, vix bene natus, avum?
 Si potuit meruisse necem, meruisse patitur.
 Ab miser admisso pleclitur ille meo!

192. Parricida] Ald., Basil., *Cur paricida*. — Mox quod Christi, *Bibl. Patrum Lugdun.*

195. Serior] Heinsius ascripserat, *serior vel sævior*. Per posterius elegantia videtur perire.

196. Alit] Aldin., Basil., *habet*; alterum placet; frequenter tamen hæc permutata. Vide ad Sedul. n, 81.

199. Crementa] *Crementum* est incrementum. Glossæ: *Crementa, ἀξέροντος*. Alioquin *crementum γόνυ*, si fides Isidoro lib. ix *Origin.*, c. 5, et lib. xi, c. 4. Verba Strabonis nostri:

Credita pridem

Spe sine crementi, pigro sub cespite clausit.

Idem cap. 7:

Crementa capit pulcherrima.

Juvencus lib. ii,

Justi mox ut crementa vigoris
 Sumpserit.

Arator lib. i; idem, lib. ii,

Servosque reposesct
 Mensuræ crementa suæ.

Barthius. *Advers.* iv, cap. 24.

200. Reparate] Heinsius ex Moreti codice ascripserat, *reparate vel reparare*; posterius est in *Bibl. Patrum Lugdun.*: in *Cod. Univers.* est, *repetite*; in *Centabr.*, *reperate*. Sententia fluxitat *reparate*. Hortatur enim Judæos ut, si velint se malis crescentibus tanquam vinculis solvere, genus exstinctum instaurant: ita *reparare afflictum* apud Hegesippum i, 33, in fine.

200. Remitti] Heinsius ascripserat, *remitte vel remitti*; in Aldin. et Basil. est *remitti*. Nil mutaverim. Sententia est: *Spes una est*, ut debitum supplicium remittatur, si quis velit renasci post crimina. *Remittere injuriam* haud dissimiliter dixit Sallustius in *Fragmentis*, p. 52 ed. Wassei. *Peccata remittere* ad Latinitatem ecclesiasticam retulit Cellar. *Cur. Poster.*, p. 281, et *Antib.* p. 218. Nollen. in *Antib.*, p. 1721; *permittere* eodem sensu adhiberi statuit Cujacius *Observ.* xxi, 29; sed loca quibus utitur corrupta arbitratur Gronovius in epistola ad Salmasium, tom. II *Sylog. Burman.* p. 612. Adde notas ad *Aur. Victor. Orig. Gent.*, c. 9, § 4.

202. Tria] In Actib. apost. ii, § 41, additur *word*, ut indicetur numerus non expletus. Arator plenum posuisse videtur allegorice captandæ.

203. Diluit] Moreti codex, *deluit*. Claudian. in *Eutrop.* ii, 23,

Tantum facinus que diluit ætas.

D ubi pro *deluit* illud positum notat Barthius.

204. Primum] Aldin., Basil., *primus*: non displicet. **204. Jussa]** Ascripserat Heinsius, *jussa vel jura*. Prius *probo*; respicit Christi jussum, in *Evang. Matthæi* cap. xviii, § 19: posterius ob sequens *jura* offendit. — Hactenus autem Moreti codicem contulerat Heinsius.

211. Sensus] Voss. 2, *census*; et ita legendum: conjecerat el. Wassenbergius: *mox vs. 214*,

Corda ligant sine limite census.

Adde de hac voce Drakenb. ad Silium vii, 167; not. ad Sedul. *epist.* ad Maced., p. 11. Sic *sensus pro census* habet Tornæus. 1, vs. 214; et *Biblioth. Lugd.* vs. 417. Confusa et hæc apud Martialem *Epigr.* iv, 74,

- Divitiasque metit locuples in amore voluntas. A
 Utque pii coeant in fœdera, pignore certo,
 Res laxant, et corda ligant sine limite census,
 215 79 Affectu consorte licet; nova jura beatis
 Munifica fluxere manu, quibus ubere læto
 Divisæ geminantur opes, et crescit in omnes,
 Quod faciunt commune sibi, totumque capes-
 [sunt,
 Qui proprium nihil esse volunt. Quo fonte cu-
 [currit
 220 Hæc probitas, quæve illa fuit bonitatis origo,
 Hinc canere incipiam : Sacris bis Spiritus almus
 Discipulis concessus erat; spiratus in illos
 A Christo surgente semel; post, missus ab
 [astris,
 Nescia verba viris facundus detulit ignis.
 225 80 Ne quid inexpertum studio ineditum inani, B
 Spiritus alma! veni, sine te non diceris un-
 [quam;

- Munera da linguæ, qui das in munere linguas.
 Hæc iterata, reor, confirmant præmia justos,
 Ut duo jussa colant, tabulis conscripta dua-
 [bus :
 230 Dilige mente Deum, ferventi plenus amore :
 Rursus ait : Charus tibi sit quoque proximus, ut
 [tu.
 Hoc pactum jus omne tenet, quod Sg̃iritus al-
 [mus,
 81 Bis veniens, per corda creat : semel hunc
 [dedit auctor
 In terris, ut ametur homo ; post misit ab astris,
 235 Ut flagrent humana Deum : dilectio prima est,
 Quæ Dominum vehementer amat, cui deinde e-
 [cunda est,
 Quæ sociat mortale genus ; tamen incipit ante
 Posterior numero, sequitur comitata secundam
 Quæ prior est ; sic forma docet : nisi diligis, in-
 [quit,

NOTÆ.

Adde Burman. ad Catalect. III, p. 554. Puto per *omnessensus* indicasse Aratorem eandem omnium sententiam, et expressisse Lucæ verba. ἐπι τὸ αὐτὸ, in Actib. apost. cap. II, § 44. De verbis illis dissentire solent; simpliciter vertere malim, *omnes qui credent consentiebant* : ea est vis illius locutionis, quam recte exposuit Struchtmeyerus Animadv. critic. I, 4; et Dascius de Interpret. N. T. ex Patribus, p. 16 : ubi docet Clementem et Ignatium eodem sensu locutionem adhibuisse.

214. *Limite*] Cod. Univers., *limine*, ut hæc inter-
 terdum permiscetur. Vide Burman. ad Valer.
 Flacc. IV, 614; ad Lucan. I, 354. Sententia ipsa *limite*
 flagitat; indicat enim nullum divitiis terminum
 fuisse positum, sed omnia habuisse communia, unde
 Christianos *familiaris communicatores rei* appellat
 Arnobius Advers. gent. IV, p. 152; neque tamen
 omnia inter eos fuisse communia demonstrare cona-
 tus est Moshemius Cogitat. in Select. N. T. locus I,
 cap. 6, p. 114.

214. *Census*] Torn. I, *sensus*.

216. *Ubere*] Ex Virgilio Æneid. III, 95; Valer.
 Flacc. VI, 711,

Aquis et fertilis ubere terra.

Agris illic conjicit Heinsius; cui Palladii locus apud
 Burmannum obstat, sed et alius Homeri, quem cum
 Valerio contulit vir eruditus in Observ. Miscell.,
 vol. IV, p. 185.

219. *Proprium*] Aldin., Basil., *quod proprium*;
 Voss. 2, *qui primum*. Conjicio Aratorem scripsisse
quod primum. Ex glossa enim *proprium* videtur. Nomen
 Marcell. I, num. 152, *Primum est proprium unius-*
cujusque, unde et res privata. Vocem hanc quibusdam
 egregie restituit Burmannus ad Ovid. Metam. IX, 20,
 et Pastor. I, 113 et 137. Justino autem XII, 8, 3.
 Cannegiterius meus ad locum Nonii p. 10 : licet
 Scheffero assentiatur Wopkens. Observ. Miscell.
 nov., part. X, p. 130. Redde et Ciceroni de Leg.
 Rib. III, 19, in *privos homines*; atque Varroni de R.
 R. I, 41, non male *privis generibus* restituisse videtur
 Triller. Observ. crit., p. 466. Conjectura mea in
 Aratore eo est verisimilior, quo frequentius *primum*,
privus, et *proprium* confundantur. Vide patrem meum
 ad Plinii paneg. 83, 1.

219. *Nihil*] Cantabr., *nil*. Ita et Antwerp, Biblioth.
 Patrum Lugd. et Fabricius. Ald., Bas., *nihil esse no-*
lunt : aperte vitiose. Convenit Sidonius Apoll. VIII,
 epist. 4, *quidquid Ecclesiis spargis, tibi colligis*.

221. *Hinc*] Virgilianam est ex Georg. I, 5.

222. *Spiratus*] Ita Cantabr., Voss. 2, edit. Ant-
 verp., Fabr., Bibl. Patrum Lugdun. Cæteræ, *spi-*
ratur.

224. *Nescia*] Ignota, quæ ipsi antea non dilice-
 rant. De passivo hujus vocis usu Barthius agit ad
 Statium Theb. III, 50. Ita vocem capio apud Hygi-
 num Fab. 88, *se in compressione nocturna nescio cui*
eduxisse : id est, alicui ignoto; quæ enim Staverenus
 de locutione *nescio quis* affert, ab eo loco videntur
 aliena; ita etiam *ignarus* pro ignoto. Burman.
 ad Ovid. Metam. I, 154; Manut. ad Sallust. Jug-
 uth. 98; Abram. ad Ciceron. pro Cæl. 2; Heusing-
 ger. ad Vechner. Hellen., p. 420. Pertinent autem
 Aratoris verba ad id quod apostoli habebantur *ἀγπά-*
μτρος et *ἰδιώται*, teste Luca in Actib. IV, § 14; sive
 plebei, rerumque imperiti, quæ posterioris vocis vis
 est, observante viro clarissimo in Observ. Miscell.,
 vol. X, p. 9. Adde Savaron. ad Sidon. VII, epist. 14;
 et sic deinde Christiani studiorum rudes, artiumque
 expertes habiti. Elmenhorst. ad Minuc. Fel., p. 9; ad
 Arnob. I, p. 52, et II, p. 62.

230. *Ferventi*] Cortius post hanc vocem inserue-
 rat minus distinguendi signum, ut referatur ad *mente*.
 Sed haud dubie ad *amore* pertinet.

231. *Charus*] Bibliotheca Patrum Lugd. transponit,
charus quoque sit tibi. — Vocem *proximus*, hoc sensu,
 ecclesiasticis scriptoribus recte tribuit Nolten. Lexic.
 Antib., p. 1129.

232. *Omne*] Sane, quidquid de juris naturæ prin-
 cipio meditentur alii, ex amore Dei mutuas, quas vo-
 cant, relationes et officia, tanquam ex primo fonte,
 derivari arbitrer. Si quis Deum cogitet creatorem,
 ei debet omnia, nec minus reliquis, ab eodem Deo
 formatis hominibus. His namque ea tribuenda, quæ
 scopum Creatoris in iisdem formandis adjuvare
 queant. Sed de his disserendi latius hic locus non
 est. Ideo autem Jacobum putaverim appellasse *ὄμο-*
βασιδίων, in Epist. cap. II, § 8, non quod a Deo,
 Rege magno, lex est lata, ut censet Raphellius, sed
 quod sit omnium præstantissima et maxima, genera-
 tim continens quæcumque sint agenda. Sic βασιδίων
 ille est qui excellit. Vide Fabr. ad Anacreont.,
 p. 169, et Latinis hoc sensu *regius*. Vriemoet, Dra-
 class., tom. II, p. 107.

234. *Misit*] Ed. Ald., Basil., Torn. I, *missus*; al-
 terum habent codices, et favet præcedens *dedit*.

235. *Amat*] Ed. Ald., Basil., Torn. I, *amet*.

236. *Secunda est*] Revocavi est ex Cantabr., et
 Univers., et edd. A. d., Basil.

238. *Secundam*] Cod. Univers., *secunda*.

240 Cernere quem potis es, fratrem, quem cernere A
[non es,
Nescis amare Deum. Concordia nexa calescat
Ergo pari voto, Dominumque in pectore condat
Fratris amor, geminæ sibi sit substantia causæ.
82 Claudus erat, cui prima dies exordia vitæ,
215 Membrorum cum strage, dedit, languore corævo
Octo lustra gerens, ad quem, comitante Joanne,
Respice, Petrus ait: Votum spes lusit avarum,
Cumque negat, meliora parat. Quam sæpe gra-
[vatos
Desperata juvant, et semine nata sinistro
250 Prosperitas, celans mœstis confinia larta
Principiis, ad vota venit? gaudebit egenus

Plus vacua meruisse manu, qui munera poscens
Est datus ipse sibi. Nulla hic mihi vena metalli,
83 Respondit, quæ fundat opes; ego ditior
[ægro
255 Pauper ero; progressus abi De voce iubentis
Exsiliit medicina potens, atque hospite gresu
84 Convixere pedes; cunabula longa relinquens
Calcavit veteranus humum, plantisque novellis
Materies se prisca movet, cui præpete cursu
260 Protulit incessus, quidquid non edidit ortus.
Stat facti manifesta fides; sed et altera nobis
Res aperit, quod causa gerit: gens nomen ab
[illo
Israel dicta tenet, qui bella reliquerat æger,

NOTÆ.

240. Potis es] Voss. 2, potis est. Ipsa sententia hoc rennit. Potis es pro potes, de quo vide Steweck. ad Arnob. Advers. gent. II, p. 81; Elmenh. ad eumd. I, p. 28; Stephan. ad Saxonem Grammat. Histor. Dan. XV, p. 248; Falster. supplem. Ling. Lat., p. 272; Vossium Art. grammat. IV, 21; Oudendorp. in Observ. Miscell., vol. III, p. 155.

240. Non es] Hoc revocavi ex Cantabr., edd. Ald. Basil., Torn. 1, ut repetitur potis; in reliquis exhibetur non est, quod acceperunt pro licet; quam locutionem exposuit Heinsius ad Ovid. Art. II, 28; Metam. II, 189; Drakenb. ad Sillium IX, 351; Joan. Canegieterus Observ. cap. 1, p. 370. Ita Græci. Cebes in Tabula, p. 221, ed. Schrod., ἴστιν ἴστιν, et p. 220, θεοπέπν ἴστιν. Alian. Var. Histor. II, 34, ποτὶν ἴστιν. Petz. ad eumd. IX, 7; Schülting. ad Senec. Suasor., p. 29.

241. Nescis] Vide ad epist. ad Vigilium, vs. 4, et Vossium Art. gramm. II, 31.

242. Dominumque] Sched. Pulmanni, ed. Antverp., Dominum votoque. Præterea in pectora Antverp.

245. Sit] Voss. 2, sint. Idem coniecerat amicissimus Wassenbergius, hac sententia: Geminæ causæ, amor erga Deum et proximum, sibi sint una substantia, ut alterutram separare nequeas. Parum abest quin assentiar. Nihil tamen immutare ausus fui, ob reliquorum codd. consensum, modo causæ casu tertio capias. Geminæ causæ inter se subsistant et consent.

245. Corævo] Male quidam hanc vocem tribuunt Ciceroni in Vat. 15; est enim cadentis Latinitatis. Vide Nolten. Lexic. Antib., p. 463. Eodem Vossius refert quoque coæqualis, quod tamen antiquioribus adhibitum docet Vorstius ad Sulpic. Sever. H. S. I, 26, 6; et Nolten. Lexic., p. 870.

246. Gerens] Damna quibusdam locutio, sed Latio asseruit Burmann. ad Ovid. Metam. II, 497. Adde Wopkens. ad Sedul. II, 141, ad Justinum in Observ. Miscell. Nov. Part. X, p. 45.

247. Avarum] Sperabat enim aliquid a Petro donum, adeo quidem, ut in id intentus esset. Ἐπιτίχην scribit Lucas in Actib. c. III, § 5, quod per ὀφθαλμούς recte supplet Heinsius ad Valer. Flacc. VII, 114, licet τοῦν præferat Elsnerus.

248. Cumque negat] Cl. Wassenbergius eleganter coniecit, quique negat, quia cæteroque locus est impeditus, et conferendum monet versum 234,

Qui, noxia pellens,
Auri vitat onus.

251. Gaudebit] Ita restitui ex Cantabr., Univers., edd. Ald. Basil., Torn. 1. Cætera, gaudebat; sequentia alterum postulant. — Siatim meruisse pro consequi adhibet. Vide ad epist. ad Florian. 16.

253. Sibi] Sedulius III, 303,

Redde mihi vel redde sibi.

In Bibliothec. Patrum Lugdun. est ipse: sibi, interposita distinguendi nota, sensu nullo, et contra cla-

gantem usum, quo ipse casu solet differre ab altero pronomine. Vide Rivium ad Ciceron. VII ad Divers., 1. Et veteres non aliter locutos scribit Grævius ibid. III, epist. 4. Obstant tamen Grævius plura loca, quæ, si ipsius sententia de usu veterum vera esset, omnia forent emendanda. Disputavit ea de re eleganter Dukerus ad Flor. III, 18, 7: adde notata ad Sedul. II, 203. Non male quidem videtur mihi erudi Lipsienses in Actis ap. 1761, p. 25, distinxisse, utrum oppositio ad aliam rem fiat, necne. Nominativum postulant, si alterum alteri non opponatur, contra vero alium casum. Hinc apud Ciceron. pro Marcell. 5 legendum, memet mihi — reliquos amplissimos viros et sibi ipsis et patriæ reddidit; non ipsos, quod dedit Grævius, et in cod. est, cujus variantes sunt ad manum.

254. Respondit] Petrus nempe: vide Act. apost. III, § 6.

254. Agro] In Cantabr. scholiastes ascripserat: agros vocat divites, quia semper egent, λαδοι sunt. Curtius in margine agro tertio casu accipit, ut Petrus, professus sese nec aurum neque argentum haberet, videretur illi claudo pauper, cum tamen esset ditior. Neque hoc male: eligat quisque quod placuerit; nihil enim interest.

255. Abi] Hoc dedi ex codd. edd. Antverp., Fabricii aliisque. In nonnullis, juncta sententia, legitur, progressus ubi de voce iubentis: sensu bono, nec tamen adeo eleganter. Confusio facilis fuit litterarum h et u, præcipue in Longobardico charactero. Vide Salmas. ad Flor. I, 3, 5. Apud Isidor. Orig. X, p. 1071, cupidus a cupiendo multum, id est accipiendo vocatus. Lege ex Groning. capiendo; vel sequens verbum id jubet.

256. Exsiliit] Hoc tuerit ἔξωλόμηνος et ἀλλόμηνος, quod utrunque est in Act. apost. III, § 8. Aldin., Basil., exiit; forte in codice fuit exivit, ut vulgatus interpretes in Evang. Lucæ cap. VI, § 19, quia virtus de illo exibat, et sanabat omnes.

256. Hospite] Videtur accepisse pro peregrino, sive tali, qui ipsi non erat proprius; restigia aliena dicit vs. 311. Hospes honos est apud Claudianum VI Cons. Honor., 631. Ipse tamen legendum coniecit. a sospite gressu cum vivere pedes; aut, ac sospite gressu convixere pedes. Confundi sospes et hospes docuit Drakenb. ad Livium V, 28, 4; sospita et hospita apud eund. ad lib. XII, c. 1, § 17. — Per gressu exponit βάρης, quod est apud Lucam Act. III, § 7; atque ita vocem hanc intelligendam suspicabatur Elsnerus. Confer Dupontium ad Theophrast. Charact., p. 226.

257. Convixere] Voss. 2, Convixere; Aldin., Basil., Cum vivere.

260. Edidit] Pulmanni Schedæ et Antverp., addidit. Cod. Cantabr., Fabricius, et Biblioth. Lugdun., aperte vitiose, edidit ortas.

263. Israel] Media producta in epigrammate Theodulphi:

Israel tu rex, Davidis et incluta proles.

Non peram gestare sibi : pete dona salutis, A
 Non fragiles secteris opes, quas spernere debet
 Cum Domino, qui dives erit. Post limina templi
 Porticus hunc Salomonis habet, qui jure voca-

290 Pacificus; regnante fide quis semper in orbe
 Pacificus, nisi Christus, erit? Hic protegit om-
 [nem,
 Qui, Petro dactore, placet, quo præsule surgit.

Agmine jam niveo, per millia quinque viro-
 [rum,

Ecclesie crescebat apex; arcere laborat

295 Hunc Judæa colit, cuius de munere fluxit,
 Quod virtus operata dedit, sed linguere Chri-
 [stum
 Petri nescit amor : Non hunc reticebimus, in- B

Quo remeat præ-tante salus, qui jure creatis

Infectum supplevit opus : solidumque decorem
 300 88 Pars reparat, quam jussa novant, hic mem-
 [bra redemptor
 Saucia restituit, hic mortua surgere cedit.

89 Fert animus patrare nefas, sanctisque ve-
 [rendis

Sacrilegas inferre neces. O somper iniqui!

Dona vident, et bella movent; sed compta relin-
 [quant,

305 Ne violent, quos turba fovet, quibus, indice
 [claudo.

Testis erat meriti, cumque hoc sua corda leva-
 [bant.

Nam non parva dedit populo miracula gressus,
 Quem rudis atque senex nullis jam legibus ævi
 Vernula sumpsit humi, cum quo stupet ipsa mo-
 [veri,

310 Quæ jacuit natura diu, firmataque nuper

NOTÆ.

286. Non] Voss. 2, Antverp., Fabric., Bibl. Lugd.,
 nec.

289. Porticus] Que huc spectant, late exposuit
 Zeibichius in Miscell. Lips., vol. III, p. 576. — Sta-
 tim regnante fide, distinctione deleta, ad pacificus re-
 fertur in Aldin., Basil.

290. Quis] Voss. 2 a prima manu, edd. Aldin.,
 Basil., qui. Neque id displicet, cum in interrogatione
 ita poni docuerit Duker. ad Flor. 1, 18, 20; Drakenb.
 ad Livium v, 40, 7; et facile ex sequenti voce addi
 potuit, quo pertinent quædam ascripta ad vs. 324 :
 atque hinc sæpius loca sunt emaculanda, quæ, sylla-
 bis litterisque vicinis appositis, maxime sunt corrupta.
 In memoriam revoco mihi vexatum Victoris locum de
 Cæsar. cap. 5, § 10 : *Namque ubi mentem invaserint
 vitia, nequaquam verecundie externis societate huma-
 nus datur peccandi consuetudo.* Præter conjecturas
 in notis memoratas addantur illæ Klotzii Miscell.
 criticæ, p. 38, et Joan. Canegieteri Disquis. de notis,
 p. 324. Dividenda puto quæ coalescunt, atque ita
 immutanda : *nequaquam verecundia externis satiatur,
 et ei immanius datur peccandi consuetudo.*

292. Præsule] Ope, a xilio ipsius. Vide Wopkens.
 ad Sedul. 1, 60.

299. Solidumque] Posset legi *solitumque*, eum
 nempe qui antea fuerat, ut hæc confusus docet Dra-
 kenb. ad Livium v, 4, 7; sed potest tamen *solidum*
 exponi per integrum, totum. Sic apud Vergil. Æn.
 xi, 427, in *solido* exponit Cerda. Cort. ad Ciceron. ad
 Divers. v, 20. Isidorus xiv, 4, *Regio vero fortis, et
 solida duobus satis acerbis fluviiis . . . vallata.* Ita
 Gœthofredus; sed rectius Groning. et vetus editio, et
 solo læta.

300. Quam] Aldin., Basil., Torn. 1, qua.

300. Novant] Renovant, et restituant. Vide Dra-
 kenb. ad Silium vii, 441 : quo refert Virgilii locum
 Æneid. iv, 260 :

Æneam fundant arces ac tecta novantem.

Ita edi jussit Burmannus, cum Dan. Heinsius *tela no-
 vantem* exhibuerit, quod tamen in eod. non legitur;
 id vero nec displicet, cum *tela novare* poterit adhi-
 beri pro pristinam formam immutare, ut indicaverit
 Æneam arma Trojana Tyriis mutasse, quare et a
 Jove Mercennius missus, eum moniturus quanto opere
 condenda Carthagine et mutatis armis negligeret id
 quod fato erat destinatum. Et Virgilius deinde ipsi
 tribuit *ensem stellatum jaspide, et lanam murice Ty-*
 rio, ut arma et vestimenta mutata fuisse agnoscas.

300. Hic] Aldin., Basil., Torn. 1, huic.

301. Restituit] Aldin., Basil., hunc versum igno-
 rant. Producitur autem hic syllaba ante aspiratio-
 nem, licet Antverp., Tornæs. 1, id evitaverint repu-
 nendo *qui mortua*. Nil opus esse patebit ex notatis ad
 Sedulium 1, 49.

301. Cedit] Ita ex codd. et Tornæs. 1 restitui.
 Cortius in margine recte exposuit *per concedit, per-
 mittit*. Vide ad epist. ad Florian., vs. ult. In editis
 est *fecit*, sed illud est ex glossa, ut apparet ex
 Voss. 2, ubi scholiastes id superius apposuerat. Licet
 neque ab hac locutione alienus sit *Arator*, ut *fecit
 fervescere*, vs. 155; *fecit habere*, vs. 377; *facit debere*,
 vs. 405; *facit ire*, vs. 322; *facit esse*, vs. 624 et 727;
fecit procedere, vs. 628. Adde Glossem. ad Ovid. Her-
 oid. xvii, 474; Wopkens. ad Sedul. iv, 90. Sic
πρόστατος νεκρῶν, Lucæ Evang. v, § 34 -- Ad rem
 pertinet Arnobius Advers. gent. 1, p. 30 : *Imperio
 ille uno exturbavit a corporibus demones, et exanimatis
 quos restituit sensus; sub eorum togantes et illi se
 casibus, jussione non alia, sumitati et constantiæ reddi-
 derunt*; ubi illud *casibus* multum interpretibus ne-
 gotii fecit. Probo conjecturam viri docti ad marginem
 additionis *neque, cassibus*; erant enim demonum vivu-
 lis velut irretiti.

305. Neces] Infra, vs. 589,

Felices habitura neces.

l. b. ii, vs. 127.

Lazari non posse neces.

D Et videtur hoc numero usus, ut indicet summa pericu-
 la, et quodvis mortis genus. Ita *mor es* exposuit
 Burman. ad Quintil. Declam. x, init.; ad Ovid. Me-
 tam. xi, 538. Pacatus Paneg. 29, § 1, *de virorum
 mortibus loquor*. Solinus Polyhist., p. 4, *incensata
 mortes filiorum*. Quam scripturam confirmat collatio
 penes me : in edit. Veneta 1498 inveni, *neptis in-
 famia incensata; mortes filiorum*. Eandem vocem Sul-
 picio Severo emst. 3, § 10, ex utroque Trajectino
 recte restituit Vonckius Lect. Lat. 1, p. 40. *Θερίους*
 dixit Athanasius Opp. tom. 1, p. 678. Adde Bartholinus
 Advers. liv, 6, notis ad Valer. Flacc. viii, 332;
 Oudend. ad Lucan. vii, 400; Drakenb. ad Livium
 Epist. xxxi.

306. Levabant] Expressit *ἀνοίοντα*, quod est in
 Act. apost. iii, § 9; vel *ἀνοίοντες*, ibid. iv, § 21. Hoc
 sensu enim vulgatus interpres in Threvis Jeroniam
 iii, § 41, *Levamus corda nostra*.

309. Vernula] Confer Gronov. Observ. in Eccles.
 cap. 4, p. 49.

- Incessu proprio nova jam vestigia signat, A
90 Quæ fuerant aliena sibi; tamen improba
 [proles
 Scerit adhuc, farique vetat, quod gaudia cla-
 [mant.
 Quid toties, Judæa, cadis? surrectio Christi
315 Ut furto celetur, emis, sed inania demens
 A somno documenta petis livore caduco,
 Quæ sentis virtute geri, vis fraude negari.
 Infernum Dominus cura destructurus adiret,
 Detulit inde suam, spoliato funere, carnem.
20 Victor ab arce crucis radiantia signa ministrat.
91 Sol ruit in tenebras, tu pectore nigra re-
 [bellas.
- Arva tremunt concussa locis, tu fixior hæres.
 Saxa crepant, tu dura manes. Jam scissio
 [veli,
 Quæ latuere diu, nudavit mystica templi.
325 Lux tua nos adiit, tecum nox sola remansit.
 Mors siue sine premit, cui nunquam vita re-
 [surgit.
 Planta vetus, sociare novis et condere libris,
92 Ne pereas viduata cibus, sine munere quo-
 [rum
 Arida ficus eris, nullo quia tempore fructum
330 Ad Christi vis ferre manum, neque cernere
 [quantum
 Floruit incertus faciens oleaster olivas,

NOTÆ.

- 311. Proprio]** Ita Ald., Basil., Torn. 4. Favet Cantabr., in quo est, *proprio novo vestigia*; Univers., *proprio novo*. In Voss. 2 totus versus desideratur. Placuit hæc scriptura in primis, ob sequentia, *Quæ fuerant aliena sibi*, ut *proprium* et *alienum* opponantur. Cæteræ edd., *properata novo vestigia*, quod hæc parte se commendat, ut indicetur claudus celeriori gressu vestigia figens, licet tum *aliena* parumper languere videatur.
- 312. Fuerant]** Cantabr., *fuerint*.
- 314. Cadis]** Voss. 2, *vecors*.
- 315. Emis]** in Voss. 2 integer locus ita distinguitur:

Surrectio Christi
 Ut furto celetur, emis. Sed inania demens
 A somno documenta petis. Livore caduco
 Quæ sentis, etc.

- 317. Vis]** Ald., Bas., Torn. 4, *jus*, frequenti permutatione, ut infr. vs. 375. Adde Stewech. ad Arnob., p. 84. Patrem meum ad Plin. Paneg. 77, 4; apud Martianum Capell. 1, p. 9. Cod. Vossii habet, *consilium jus ferre meum*, quod jam rejeci in Miscell., p. 204. Isidorus Orig. x, p. 1071, *unde et a viris peritis capite diminutus dicitur*. Scribe ex Groning. cod. *juris peritis*. Eme dandus superest Cicero pro Marcell. 4: *Nam cum ipsius victoriæ conditione jure omnes victi occidissimus, clementiæ tuæ judicio conservati sumus*. Recte igitur unus *invictus es*, a quo etiam ipsius victoriæ conditio *visque devicta est*. Priora verba jubent ut scribatur, *conditio jusque*, vel *et jus*, cod. enim Leidensis, cujus collatio penes me, *et vis* habet: neque obstat quod *jus* requirat *devictum*; constructionem enim hæc defendit satis Drakenb. ad Livium ix, 35, 5, et xxvi, 34, 12; Burman. ad Lucan. 1, 176.
- 320. Crucis]** Ad *signa* refer. Christianis namque, Christi militibus, tribuitur vexillum cui crucis insignie. Sedulius 1, 321:

En signo sacra crucis vexilla coruscant.

Milites enim in vexillis aut scutis priores nominis litteras habebant incriptas, veluti A in scutis Lacedæmoniorum, Π in Peloponnensium, ita a Χριστός tribuitur Christianorum vexillo X sive nota crucis. Eleganter hoc observavit Cerda ad Virgil. Æneid. II, 396. Dicum namque nomina vexillis etiam inscripta, ut probat Harenbergius in Bibl. Histor. Theol. class. VIII, fasc. 3, p. 596. De crucis cultu apud Christianos varia habet Elmeh. ad Minuc. Fel., p. 76.

321. Sol] Sedulius v, 234,

Sol nube coruscans
 Abscondens radios, tetro velatus amictu,
 Deluit, tristemque infecit luctibus orbem.

In quibusdam edd. illic hi tres versus adduntur:

- Tota sibi oppositum fratrem quod Delia haberat,
 Cum suberat terris, supero ille in culmine cæli,
 Implia perpetuam timerunt sæcula noctem.
- Hos Cellarius a Sedulio profectos negat; et priores duo clarissime sunt ab aliena manu; hæret sententia, et stylus est Sedulio indignus. Ultimum vero Sedulianis inserendum arbitror, Virgilio sublectum ex Georg. 1, 468, consueto illius poetæ more, quare et eidem ascribit Cerda, et Freinshem. ad Curt. x, 9, 3. — Mox Voss. 2, *tenebris*.

322. Arva] Vide ad vs. 35. *Tremere* hoc sensu passim adhibetur. Vide Cerda ad Virgil. Georg. 1, 475, eo autem terræmotu Centurio dicitur Christum Dei Filium agnovisse, Matth. xxvii, § 54. Non male videntur opinati qui veterum opinioni id ascribunt, terræmotu præsentiam Nominis agnoscentium. Centurio utique Romanus erat. Confer nos ad Silium IV, 444.

327. Sociare] Imperandi sententia. Locutiones desumptæ sunt de arborum insitione, quas illustrabit Columella de Arborib. cap. 26. Ovid. Metam. XIV, 650,

Fissa modo cortice virgam
 Inserit, et succos alieno præbet alumno;

qui locus defendit scripturam apud Isidorum Orig. xvii, 6: *Insitio dicitur, cum fisso trunco surculus secundæ arboris sterili inseritur*; ubi Cod. Groning. exhibet, *inciso trunco*. Posteriora apud Isidorum lucem præbent Aratori, *cum, inciso cortice, libro alienæ arboris germen immittitur*.

328. Viduata] Privata, Sedulius IV, 50,

Confestim viduata suis fleulnea succis.

Ita Græcis ὄρρανος et ὄρρανηξιν. Vide Martinum Var. Lect. 1, 26; virum doct. in Observ. Miscell. vol. VIII, p. 196.

328. Cibus] Cantabr., *sucis*. Repugnat quantitas, licet scriptura sit recta, ut docui ad Sedul. 1, 36; et Heinii Observ. in Tibull. IV, 2, 16; et in insitione eandem adhibeat Ovidius Metam. XIV, 650. Columell. de Arborib. 26, in fine, *ne quid sit quo possit succus evocari*. Scriptura Cantabr. est ex glossa, veluti apud Varron. de R. R. 1, 23, 2: *olim legebatur, quæ suci sunt majoris*. Jam rectius emendatum cibus, quam vocem de alimento arborum et plantarum adhiberi docet Ursinus. Adde Lexicon Rusticum verbo ΠΑΡΑΛΟΝ.

329. Quia] Pulmanni Schedæ et Antwerp. quoque. Tornas. 4, *quæ*. In voce *tempore* respicit ad *καρπὸς ὄσων*, in Evang. Marci XI, § 13, ubi tamen Heiniius mavult legi, *ὃ γὰρ ἔν καρπὸς ὄσων*, probante Colomesio Observ. sacr., p. 15. Novam expositionem dedit Abreschius Lection. Aristæi. lib. 1, p. 16.

331. Insertus] Virgilium, aliosque secutus masculinum adhibet. Nonnulli genus femininum putant Ciceroni placuisse, in Verr. III, 23; sed dubia illi scriptio, et quodam edidit Grævius. Vide et Vossium

Plenaque per gentes de spinis pullulat uva.

93 Inninet exhaustis raticibus ira securis,
Ut succisa ruas, ni jam translata virescas.

335 Postquam mira salus, in corpore nata vetusto,
Discipulis audita liquet, gentisque superbæ
Cognovere minas, celebrant his vocibus

[hymnum:

Tu, qui cuncta, Deus, propriis animata figuris,
Artifici sermone facis, quique edita cernens

A 340 94 Ante vides, rerumque creas per nomina
formas.

Cum fierent, vox semen erat, nec di tulit ortus
Imperium natura sequens; mox spiritus oris
Æthera curvavit, sola nexuit, æquora fudit,
Materiemque operis sola est largita voluntas.

345 95 Ne deformæ jugum similis portaret imago,
Tegmine servili latuit regnator Olympi,
Ut sua gentiles impleverent cœpta furores.

NOTÆ.

de Analog. 1, 13. — Expressit Arator locum Pauli ad Roman. II, § 17; *ἐκχερίσσειν*, quod illic est, eodem modo adhibet Athanasius Opp. tom. I, p. 551. *Ἐκχερίσσειν* sensu metaphorico dixit Theogn. Sentent. 430.

332. *Per gentes*] Respicit Evangelium gentibus annuntiatum, et propter conuinciam a Judæis translatum. Cæteròquin conieceram, *per sentes*, ut in Metaphora de spinis pergeret. Ita Sedulius III, 249,

Gentisque in sentibus ortam

Compulit Hebræi de gramine vescier agri.

Sic apud Minucium Fel. Octav. 31. *De vestris sentibus*, substituebat Vonckius Lection. Lat. I, p. 51. Magis alæ edd. hic turbant, quæ *pergentes* una voce præferunt. Potius id restituendum Althelmo Laud. Virg., p. 728, tom. I Thes. Canisii:

Accipiunt pariter pergenti tramite Christi.

Hanc. illic, *per gentes*; sed jungantur duæ voces, et sententia erit facilis.

333. *Exhaustis*] *Aridis. Exhaustum animal* pro macilentio dixit Vegetius Art. Veter., III, 1, § 11. Nisi tamen quis *exustus* legendum putet, quæ duo confundi patebit ex notis ad Phædr. I, fab. 6, vs. 7: id est exurendis, ut apud Sedulium IV, 52,

Omnis enim, quicunque Deo nil fert le nutrit,
Ceu sterilis tuncus, lignis æquabitur usis,

Quod Wopkensius exponit igni destinatis; ita enim in *tas* exeuntia tempus futurum significare docet Voorda in Interp. c. 52.

334. *Succisa*] Cantabr., *succissa*. Forte scribere voluit *subscissa* librarius, sed eam vocem lexica ignorant. *Excidere* hac in re adhibet vulgatus interpret. *Matthæi* III, § 10, quod arboribus proprium esse notavit pater meus ad Victor. illustr., 31, 6. *Succisa* hic satis tuetur Columella de R. R. XI, 2, § 11.

334. *Translata*] Simili sententia hoc verbum adhibet Columella III, 5, § 2, et Boetius Consol. Philos. III, pros. 14:

335. *In*] Hoc restitui ex Cantabr., Voss. 2, edd. Fabricii, et Antverp. Ceteræ, *de*.

337. *His*] Pulmanni Schedæ, *bis*.

338. *Deus*] Potest accipi, more Attico, de quo Bosius ad Lucæ Evang. XVII, § 13. Adde Gregorium de Dialect., p. 47; de Lannis Burnian. ad Ovid. Heroid. XVII, 100, et Burman. Secundum ad Catalect. III, 74, vs. 2. Pejoris notæ scriptoribus est, *Dee*. Vide Vossium de Analog. II, 5. Aut referri potest ad illam formam de qua dixi ad vs. 154.

339. *Artifici*] Voss. 2, a manu sec., *artificis*: male. Vide ad Sedulium Prol. 4 Observ. Miscell., vol. V, p. 17, et ita solet Arator, ut inferius ostendam.

340. *Creas*] Hoc dedi ex Cantabr., edd. Basil., Torn. 1; reliquæ, *creans*. — *Per omnia*, Voss. 2; sed ceteris alia inanus emendavit. Conveniunt hæc Sedulii III, 21,

Mox Dei, qui cuncta priusquam nata, videndo
Præteritum cernit, quidquid vult esse futurum.

343. *Imperium*] Sedulius I, 221,

Omne suum famulatur opus, sequiturque jubentis
Imperium, quocunque trahit sententia nutu.

κρίσιν ὑποστειλάμενον dixit Athanas. Opp. tom. I, p. 976.

342. *Spiritus*] Ex psalmo XXXIII, 6. Convenit Sedulius II, 211,

Maxima summi
Curvavit qui membra poli.

344. *Operis*] Cantabr., *operi*. Non displicet. Vide Drakenb. ad Livium XXI, 53, 2, sed difficile est affirmare quid poeta scripserit, cum uterque casus ita adhibetur. Duker. ad Flor. II, 6, 48. Pater meus ad Plin. paneg. 54, 4; idque propter litteram sequentem s eo incertius, cum vel adherere potuerit priori voci, vel ab eadem absorberi. Vide ad Sedulium II, 214, et V, 153; ita apud Virgilium Æneid. I, 174. In Clermontii codice pater meus invenit:

Ac primum silicis scintillam excudit Achates.

Editur *silici*: vide Heinsium. In collatione codicis penes me apud Solinum Polyh., p. 5, est, *ententis spiritum retinere*, non *ententi*. In Martiali VIII, epigr. 21, cod. egregius Thnani exhibet:

Jam, Cæsar, vel nocte venis, tenet astra, licet ill.

C Unde non ineleganter docta manus effingebat, *veni, stent astra*. Apud Isidor. Orig. XVI, 14, in Groningano est, *marmoris similis non marmoris*; et licet eadem littera non sequatur, tamen et in similibus æque dubia poterit esse scriptio. Dubium in hisce tollant auctoritate sua meliores codd. Sic apud Sulpicium Sev. Vit. Martin. 11, § 1, ex duobus Traject., malum, *proximus monasterio locus*, non *monasterii*, quod editur apud Isidor. in Orig. IX, 2; ex Groning. et antiqua edit., *proxima mari loca occupare*; apud eundem X, p. 1072, ex iisdem præfero, *navis cui eminentia vi tempestatis adiunguntur*, non *cujus*; lib. XI, cap. 2, ex Groning., *libidini frangit impetus*, non *libidinis*; lib. XIII, cap. 21, *Exordium Argivæ gentis primus dedit*. Ita Groning. Forte tamen *genti* illic præstat, quod et habet antiqua editio, lib. XV, 7. Groning., et ed. Vet., *quod domui lucem ministrat*, non *domus*. Apud Ciceronem de Orator. II, 23, cod. Trajectinus habet: *sororis filium suisse Demosthenis*. Editur, *Demostheni*. Adde similia apud Ruhkenium, V. C. ad Rutil. Lupum II, p. 83. Ex littera præcedenti ita dubium est Tertullianus scripserit de Patient. 14: *Lapidatur Stephanus, et venit in hostibus suis potulat*; an vero, *sed veniam*, quod in cod. inveni; prius tamen videtur præferendum ex iis quæ ad epist. ad Florianum dicta. Plura cumulari possent, sed *πρότερον ἄγαν*. — Cæterum *materiamque* Voss. 2, Bibl. Lugd.

345. *Imago*] Glossa in Voss. 2, *Ne turpe peccatum homo, ad imaginem Dei factus, haberet*.

347. *Furores*] Voss. 2, a manu secunda, *furoris*. Acceptit librarius *cœpta furoris* pro furibundis, de quo loquendi more dictum ad vs. 1. Expressit ita *ἀφρόνας*, quod Lucas adhibet Act. cap. IV, § 25. Id equis tribuit Thomas Magister et Ammonius; utrumque in *φριμαρτασθαι*: unde ad quem vis motum pertinet, et *περ ἐπιμαρτασθαι* ab *Hezychio* exponitur.

- Quis dolus Herodis, cum tristia bella moveret A
 Infantum mandata neci? quos ubere raptos
 350 Vulnera suscipiunt parvis errantia membris
 Vix habitura locum, sævoque jubente tyranno,
 Nasci pœna fuit, cujus tulit impetus ævum,
 Quem nescivit agi, qui perdidit. O nova mortis
 96 Conditio! solo vitam pro fine subire,
 355 Et, cum prima dies atque ultima sit simul una,
 Posse magis quam scire mori. Quis lumine sicco,
 Aut gemitu cessante queat memorare Pilati,
 Quod deflent elementa, nefas? quo iudice, Chri-
 [stus
 Subdere pro mundi voluit sua membra periclis,
 360 Ut carnale malum caro solveret, et ferus hostis,
 Cujus ab ingenio fluxerunt tela veneni,
 Perderet antiqui lacrymosa piacula belli,
 Materia superante pari, ne criminis ultra
 Per sobolem prodiret onus: damnatio justî
 365 Libertas est facta reis: da semina verbi

- 97 Per tua dona coli, signisque, novilibus usa,
 Colligat ista manus, te fructificante, maniplos,
 De quibus ipse tui componas horrea cœli,
 Triticeamque fidem, lœlio pereunte, coronas.
 570 Qua sancti fulsere pedes, concurrere visa est
 Pondere terra gravi, moxque almus Spiritu illis
 Splenduit, et linguis facunda crevit obortis.
 Audita: valere preces: humana propago
 98 Materies terrena sumus, liquumque parentem
 375 Nomine prodit homo: vis flexit et impulit arva
 Vocis apostolicæ, quæ de tellure creatos
 Fecit habere fidem: sed quid magis exsilit unus
 Concutiturque locus? cecinit Scriptura decoros
 Pacem forte pedes; horum sub grassibus ergo
 380 Læta movetur humus, quibus est sermone Na-
 [gistri
 Pax commissa pii, quæ, deportata per illos,
 Exiit in cunctas veloci munere terras.
 Ecce tot egregiis unum cor esse catervis

NOTÆ.

348. *Moveret*] Aliæ, *moveres*.
 352. *Cujus tulit*] Voss. 2, a manu recentiori, cui *abstulit*. Fuit illud haud dubie glossæ loco.
 353. *Quem*] Ita reposui, jubentibus id codd. omnibus, et edd. Antv. et Basil. Reliquæ, *quod*. Codicum consensus prævalet; inest tamen aliquid dnrur, nisi referas ad syntheseos speciem, de qua Curtius ad Sallust. v, 8. Videtur Arator aliam vocem mente complexus, ad quam pronomen referatur. In Cantabr. ascriptum erat: *Ideo dixit quem, quia apud Græcos masculini est, et in vana neutrascunt apud nos. Qui ævum, id est, ætatem istius vitæ invenerit, ille actum vitalem, id est, peccatum agnoscit. Sed isti perdidērunt ævum, antequam scirent peccare; antequam scirent et intelligerent vivere, perdidērunt vitam.*
 356. *Posse*] Vide Wittof. Specim. Gunther., p. 77.
 356. *Quis*] Virgilius *Æa.* ii, 6:

Quis talia fando
 Myrmidonum, Dolopumve, aut diri miles Ulyssæi
 Temperet a lacrymis?

Et vs. 361,

Quis funera fando
 Explicet, aut possit lacrymis æquare labores?
 Ubi similia dedit Cerda.

357. *Pilati*] Priori correpta. Sic Infr. ii, 101,
Petit hunc a jure Pilati.

Incertus auctor de Passion. Dom. vs. 34,
Et cæci infanda Pilati.

Contra producit Sedulius v, 116 et 157.
 359. *Periclis*] Cl. Wassenbergius conjicit, *piaculis*, ut vs. 188, *Funesta piacula gentis*.

360. *Et ferus*] Tornæus. 1, *esserus*.

363. *Ultra*] Absolute pro ultra id spatium. Vide Oker. ad Flor. proœm., § 1. Sedulius ii, 12,

Cernere nongentos, ultra, feliciter annos.

364. *Damnatio*] Curtius margini ascripserat Valesium ad Eusebium Histor. eccles. viii, 10, p. 166.

365. *Da*] Voss. 2, *das*; sequens littera adhaesit. Conter præterea superius, vs. 118.

366. *Signisque*] Hoc dedi ex Cantabr.; neque dissentire suspicor Voss. 2, in quo est *senesque*, posita supra nota litteræ g. In reliquis omnibus est *signisque novilibus*. Quæ illa sint, non exputo. Per *manum* *segnem* indicat homines peccatis deditos, inque veritate colenda inferendâ; qui tamen uberrimos pietatis fructus ferunt, recessio vitiorum lœlio, et solat segete; id enim per *novalia* intelligit. Egregie

tum pergit in metaphora; *segnis* enim dicitur de agro infecundo. *Carduum segnem* per inutilem, infecundum, exponit Serv. ad Virgilium Georg. i, 151; et *terras segnes*, ii, 37. Simili modo librarii corruperunt Aurelium Victor. Epit. c. 12, § 6, *signisque ridicula*: ubi jam recte editur, *segnisque*. — Ab Nostri verbis non longo abit Sedulius i, 349,

Lacrymasque serendo
 Nam qui deflemus in Adam
 Semina mitentes, mox exsultabimus omnes,
 Portantes nostros, Christo veniente, maniplos.

370. *Qua sancti*] Ald., Basil., *quam sancti*. — Pro *fulsere* contra quantitatem Voss. 2 *sictere*, ascripta glossa, *fulsere*.

370. *Concurrere*] Quid hoc sibi velit ignoro. Agitur de terræmotu; Lucæ est τὸνος ἐκτασύθη. Simile verbum requiri videtur; hinc statim, *Exiit unus Concutiturque locus*. Legendum arbitror, *concurrere*, quod verbo ἐκτασύθη optime convenit, cum et de motu unctarum adhibeatur. Virgil. *Æneid.* vii, 630,

Inde imo consurgit ad æthera fundo.

Atque ita *fluctuare* de terræmotu apud Senecam Nat. Quæst. vi, 1. Quam facile autem librarii hæc duo verba permutaverint, patebit ex Burmanno ad Lucan. i, 579.

372. *Obortis*] Cantabr. et Basil., *ab ortis*. Aldin., Torn. 1, una voce, *abortis*.

374. *Parentem*] Voss. 2, *parentum*. Vide supra vs. 16. Isidorus xi, 1, *creavit Deus hominem de limo terræ. Illic Groning., de humo*.

375. *Vis*] Pulmanni Schedæ et Antverp., *jus*. Vide supr. 317. — Pro *flexit* cod. Cantabr., a manu secunda, *fluxit*.

377. *Magis*] Ald., Basil., Torn. 1, *sed quid magis? exsilit*, etc.: interpunctio vitiosa. Sententia est: Quare potius unus ille locus exsilit? cuius rei mox rationem adjicit. *Magis* pro potius adhiberi patet ex notis ad Sedulii prolog., vs. 7.

378. *Cecinit*] In Cantabr. a manu secunda legitur, *Concutiturque locus, stupeas, conquire lateantem*.

Sed illa non sunt Aratoris. Respexit vaticinum Nâhumi cap. i, § 15. Ita opinabatur Wassenbergius, v. c. Addi et potest illud Isaïæ c. liii, § 7.

381. *Pii*] Voss. 2, Ald., Bas., Torn. 1, *pîs*. Sed Christo pietas passim his scriptoribus tribuitur. Ita *sator pius* dicitur apud Sedul. ii, 20, eandemque vocem non immerito restitui illic lib. iii, vs. 44.

383. *Cor*] *Cor* syllaba apud Latinos ambigua est, modo brevi, modo producto accentu summis poeti

- 99** Incipit, atque animam populus nanciscitur A
[unam.
- 385** Quis dubitare queat mysteria dogmatis, unum
Personas tres esse Deum? eum millia vulgi
Convenient sub vepte pari, numerique fre-
[quentis
Sint animi velut unus homo; quæ turba perennem
- 100** Portatura crucem, Dominumque secuta
[fidelem
- 390** Sprevit agros, habitura poles: hæc nempe fa-
[cultas
Fortior est, de parte magis conquirere totum,
Atque caducorum pensare manentia causis,
Et quæstum per damna sequi. Non, prodige
[rerum
Venditor, ista facis, sed qui tua jura tenere,
- 395** Ambitiose, cupis, parvoque in tempore lin-
[quis,
Quod semper vis esse tuum. Sic spargere rura,
Nolle carere fuit; quid enim substantia prodest,
Quæ servata perit? quam sideris arce locatam
Commodius, qui cedit, habet. Pete, creditor,
[inde
- 403** Usuræ majoris opem, gazasque reconde,
Quo nequeant adversa pati; non deterit ullus
- 101** Perpetuas ibi casus opes; sine fine tenebis,
Quod Dominum debere facis. Nunc aspice partes,
Lector docte, pius, et tecum mente sagaci
- 405** Volve, quid esse putes, rutili quod pompa me-
[talli
Ponitur ante pedes, sacris non debita dextris;
Destitui debere probant, quod tangere vitant,

NOTÆ.

- posita, quod cum nesciret librarius, hiatum in Lu- B
cili versu lib. xx Satyr. admisit:
- Et sic isti omnia ficta
Vera putant, credunt signis cor inesse ahenis.
- Non opus ullo labore, si rescribas,
Signis cor esse in ahenis.
- Produxit autem hanc vocem Ovidius epistola Sapphus,
Molle meum levibus cor est penetrabile tellis.
- Corripuit Ausonius:
- Hic ubi eo scriptum est, legere cor, si cor haberet.
- Postea vetus de Bellerophonte, ut puto,
Ipse solum cor edens, hominum vestigia vitans.
- Barthius, Advers. lib. xxvii, cap. 3. In Ovidii loco
Her. xv, 79, emendatioribus edd. habent *levibusque*. C
Vide Heinsium. Sane cor producitur hic contra morem
aliorum poetarum. Confer Vossium de Art. gramm. ii, 30.
Constanter tamen hic codd. servant quod edidit. At vero
Barthius ad Claud. in Rufin. i, 105 et Advers. xxx, 20, citat,
cor inesse catervis. Utrum id ex conjectura factum sit
ignoro in editionibus quas vidi non legitur; nec tamen displiceret
si codd. addicerent.
384. *Incipit* Barthius ad Claudian. In Rufin. i, 105, et hunc
versum aliter profert:
- Cernitis, utque animam populus nanciscitur unam.
- Ure id habuerit definire, nequeo; neque enim in
codd. aut editis simile aliquid reperi. — Rem ipsam
de una mente in pluribus, certo amicitie et consensu
indice, locis pluribus, quæ tamen parum ingenue aliis
sublegit, exposuit Ouzel. ad Minuc. Fel. Octav., p. 5.
Adde notas ad Sallust. Catil. 20, ad Silium Italic. ix, 406;
Elmenh. ad Minuc. Fel., p. 4. Mamertinus Paneg. Maxim., c. 11:
*Temp. enim una mente regitis, neque vobis tanta locorum
diversitas obest, quominus etiam, velut invictis dexteris,
gubernatis*. Legendum potius, *junctis dexteris*; id alii jam
viderunt, et probat Spanhem. ad Julian. Orat. i, p. 59.
Firmat Mamertinus Genethiac. Maxim., c. 11, § 4:
*Vides Diocletianum? Maximianam vides? ambo sunt,
pariter sunt; quam junctim sedent*: ubi in quibusdam
edd. etiam est *invicti sedent*. Confer Schwarzium.
384. *Populus*] Vide supr. ad vs. 125.
385. *Mysteria*] Cantabr., *per mystica*. Placuit id
quidem in Miscell., p. 1-0, jam receptum servare.
Cicero in Verr. 2, 22, *quod causa prorsus, quod
dubitari posset, nihil habebat*. Ovidius, Trist. ii, 351,
Forsan et hoc dubitem.
- ubi Burman.
386. *Cum*] Cantabr., *cui*, quod ex eleganti usu dative
non displicet.
388. *Quæ*] Pulmanni Sched. et Antverp., *quam*.
— Superiori versu Torn. 1, *numenque frequentis*.
390. *Habitura*] Possessura, ut Græcis ἐχστῆ. Mün-
ker. ad Fulgent., p. 664; Elsner. ad Lucan. c. xviii,
§ 24.
391. *Parte*] Basil., Torn. 1, *patre*. Vide vs. 36.
392. *Caducorum*] Lactantius Divin. Institut. iii, 12,
*Virtus divitiarum et opes ideo contemnit, quia fragiles
sunt*.
392. *Pensare*] Velleius ii, 115, 1, *quam damno
missi pensaret militis*. Boetius Consol. Ph. los. i, prosa
5, *non æqua meritis præmia pensari*: ubi, quod in
ms. reddi invenit, recte interpreti tribuit Wasseus
Iudice in Sallust. verbo PENSANTUR. Adde Barthium
Advers. vi, 17; Vonck. Specim. critic., p. 16. —
*Manentia per æterna recte exposuit Barthius ad Slatium
iv Silv., 2, 3*; respicit enim ἑπαχθῶν μένουςαν,
quæ memoratur in Epistola ad Hebræos cap. x, § 34.
394. *Jura*] Ita omnes. Suspicio Aratorem scripsisse
rura. Inde superius vs. 390, *sprevit agros*; mox
vs. 396, *spargere rura*: similiter ruris pro juris
emendatum apud Aurel. Victor. Caesar. 59, 26; atque
hæc confusa fuisse patet ex Tibullo i, 1, 49; Lucano
ix, 249.
401. *Quo*] Fabricius, Antverp., Bibl. Lugd., *quæ*.
Fere eodem modo Sedulius iv, 19:
- Nam proprias bene tractat opes, cœloque recoadi
Thesaurus vult ille suos, ubi quidquid habetur
Non mordax arugo vorat, non tinea sulcat.
4. 1. *Non*] Cantabr., *neq.*
4. 5. *Quod*] Cantabr., Fabricius, Antverp., Bibl. Lugd., *quæ*.
404. *Sagaci*] Guntherum hæc expressisse Ligurini, 421,
monet Wihof. Specim. Gunther., p. 45.
405. *Volve*] Woss. 2, *Volve. Quid*; neque id incongruum.
405. *Quod*] Pulmanni Schedæ, Antverp., *quoque*; Aldin. Basil.,
Torn. 1, *quia*. Si codd. addicerent, non rejecerim. Vide ad vs. 83. *Pompa metalli* Lucæ
Actib. apost. iv, § 37, *χρῆμα* dicitur. Ita enim vox illa,
singulari numero, nominumque pro facultatibus et pecunia
adhibetur, licet frequentius χρῆματα occurrat: ita per
pretium, pecuniam inde redactum locum Lucæ exposuit vir
clariss. in Observ. Miscell., vol. X, p. 552. Ionibus hunc
usum tribuit Pollux. Vide Kœnium ad Gregor. de Dial., p. 79.
Confer etiam quæ disseruit elegantissimus Piersonus ad
Mœrid., p. 411.
406. *Non debita*] Fabricius cum quibusdam aliis edidit,
non sacris. Aldin., Basil., *non tradita*. Antverp., *non
dedita*.
407. *Destitui*] Contemni et relinqui. Vide notas ad
Livium xxiii, 40, 5. Frustra igitur Pulmanni Schedæ
et Antverp., *restitui*.

Calcandumque docent, quod subdunt gressibus A
[aurum;

De quo terrenæ veniunt ad pectora curæ

410 Consimili jactatur humo. Quo sistat, avare,
Mens tua, disce, loco; quod tu custodis anhelus,
Quod statione premis, quod carneres æpius ardes,
102 Cujus in amplexus per somnia cum ta re-

[curris,

Horrescunt tractare pii, nec tunc quoque gestant,

415 Cum bona facta parant: quantum speculantur
[in illo

Stare nefas! et dona gerens contemnitur aurum!

Decidit infelix Ananias vulnere culpæ,

Fur census sub fraude sui; cadit impia conjunx,

NOTÆ.

408. *Calcandumque*] Vide ad vs. 47.

410. *Avare*] Pulmanni Schedæ et Antverp., *avara*. Ita duo epitheta adderent substantivo *mens*, quod vitiosum esse tradit quidem Servius ad Virgil. *Æneid.* II, 392. Sed tamen, poetis præsertim, id non inusitatum esse docet Schraderus v. c. *Animadv.* ad Musæum cap. 12; Burman. ad Lotichium v, eleg. 11, 37, et eleg. 18, 47; Boltius *Silv. critic.*, p. 57, *ἄσφοις ἀλότοις ἀργείοις* in Æschylo, non damnasse videtur Henr. Stephanus in notis ad Prometh. vincit., 154. Apud Ciceronem pro Milon. 2, *multa præclara merita*; apud Boetium *Consol. Philos.* III, metr. 8,

Eheu! quæ miseros tramite devio.

Sed ex cod. et edit. vet. lego, *tramite devio*. Illic autem ex iisdem restituendum, *heu, heu*, ut patebit ex notis Burmanni ad Lotich. II, p. 467; et ad Virgil. *eclog.* 2, 58. Neque displicet clariss. Burmanni conjectura, quam in Boetii loco, II, pros. 2, tollendis duobus epithetis, protulit ad *Catalect.* tom. I, p. 196.

414. *Tunc*] Pulmanni Schedæ et Antverp., *te*.

415. *Parant*] Cl. Wassenbergius emendat, *parat*, ut ad *aurum* referatur, quod et *dona gerens* dicitur.

417. *Decidit*] Ita expressi ex Cantabr. edd. Aldin., Basil., Torn. 1. *Alta, occidit*. Pulmanni Schedæ et Antv., *cecidit*. Sed *decidere* sæpe pro *mori* occurrit, et a librariis passim corruptum latet. Ovidio recte restituit Burmannus x *Metam.* 10; et in quibusdam mss. *deciderat* est ibid. XIV, 80.

418. *Census*] Bibl. Ludg., *sensus*. Vide vs. 211.

421. *Consensus*] Voss. 2, Aldin., Bas., Torn. 1, *consensum*.

421. *Nam*] Antverp., *non*. Cepit haud dubie pro *nonne*, ut interrogatione sententia intendatur; exempla dedi in *Specim. Observ.* c. 5, et e Græcis Majus *Observ.* S., part. 1, p. 9.

422. *Sententia*] Pœna. Vide Wopkens. ad *Sedul.* v, 204.

425. *Amor*] *Auri sacra fames* est Virgilio *Æneid.* II, 57; *scleratus amor habendi*, Ovidio *Metam.* I, 131. Quæ loca Drakenborchii conjecturam juvant, *dirum lucrum* emendantis apud Priscian. *Perieg.* 704. Exstat ea in viri cl. notis ad *Silium* XIV, 126. *Claudianus* in *Rufin.* I, 188,

Sic fluctibus auri
Expleri calor ille nequit.

Adde Barthium *Advers.* LX, p. 2961.

424. *Capitur*] Omnia eidem subdita esse jam dixerunt veteres. *Martialis* I, *epigr.* 77:

Quid petis a Phœbo? nummos habet arca monetas:
Hæc sapit: hæc omnes temperat una deos.

Ita emendavit Marcklandus ad *Statii* *Silv.* III, 3, 105; sed vulgatam scripturam tuetur Bauldri ad *Laciant. Mort. Persec.*, p. 133. Adde *Gronov. Observ.* in *Eccles.*, p. 14.

425. *Radice*] *Dictum* est *Pauli* *Epist.* I ad *Timoth.* cap. VI, § 10. Pertinet huc locus *Cassiodor. Variar.*

Supplicio percussa pari, quia crimine ab uno
420 *Fit commune nefas*, quoties scelus ante peractum
Consensus facit esse suum: nam *mentis avaræ*
Vindex illa fuit sententia. Denique quando
Auri cessat amor? qui pectora semper adurit,

103 Quo capitur mortale genus, qui pullulat
[omne

425 De radice malum, cuius violentior ardet
Ambitio, crescente modo, simulantque rapinæ
Addita lucra famem. Sed, quod mutata voluntas
104 Falsi crimen habet, cumque est jam cau-

[tio voti

Stare decet, nec velle prius violare sequenti,

430 Jus proprium retinere magis quam demere fas est.

B IV, 39: *Araritam siquidem radicem esse omnium malorum, et lectio divina testatur, quæ tali sorte punita est, ut cum multa rapiat, semper egoat*. Expressit idem Phocylides *Sentent.* p. 101,

ἡ φιλοχρημοσύνη μήτηρ κακότητος ἀπάσης.

Dicitur et ἀρόπλις τῆς κακίας. Vide Rhoerium ad *Por. hydr.* de *Abstinent.* I, § 33. Adde *Barthium* *Advers.* LIV, 4; ad *Claud.* II *Laud. Stilic.*, 112; *Grang.* ad *Juvenal.* XIV, 173. *Auri et argenti usum*, velut materiam omnium scelerum, sustulit *Lycurgus*, teste *Justino* III, 2, 12.

425. *Violentior*] Pulmanni Schedæ e *Antv.*, *violentiaque*. *Cantabr.*, *Ald.*, *Torn.* 1 *violentius*. Sed ita solent nonnunquam adjectiva, adverbii loco posita, corrumpi. Quædam loca elegantia suæ feliciter restituit *Bondamius Variar. Lect.* II, 15, n. 9. Unum addo *Boetium*, apud quem *Consol. Philos.* I, pros. 2, ex cod. emendo, *quæ nisi prior abjicisset*.

427. *Famem*] *Ald.*, *Basil.*, *Tornæs.* 1, *fame*. Ultima *C* interdum producta legitur, cum vox olim quinariæ declinationi fuerit. Vide *Vossium* *Art. gramm.* II, 25. Hic *famem* sententia magis postulare videtur, e *codd.* consensus. Simili notione hoc vocabulo utitur *Paetus paneg.* 25, § 6: *Crescebat in dies habendi fames, et parandi rabiem* *parta irribant*. Malim illic prædandi *rabiem* ex *cod.* *Guelpherby* auro; idemque in *Vossii* *Excerptis* inveni. *Famem majorum* dixit *Horat.* III, od. 16, 18. *Famem doctrinæ*, *Sedulius* II, 264. *Virtutis famem*, *Noster*, *infr.* 568; *discendi*, II, 567. Sic et *stis habendi* apud *Boetium* *Consol. Philos.* II, metr. 2, quem *anorem habendi* appellat metr. 5. *Rebus siti rabida inhiare*, *Salvian.* de *Gubern. Dei* IV, p. 76; et late *Weitz.* ad *eumd.*, p. 202. Ita *sinire* pro vehementer cupere, *infr.* II, 510 et 1063. Adde *Savarou.* ad *Sidon.* *carin.* 9, 295; *Barth.* ad *Claudian.* in *Rufin.* I, 103; *Elmenh.* ad *Arnob.* *Advers. gent.* I, p. 18, et *Herat.*, p. 24. Græcum *παῖαν* et *διψᾶν* cum *Latinis* consulti *Alberti* ad *N. T.*, p. 29; et *Vriemmet* in *Evang. Matth.*, p. 96. *Ælian.* *Var. Hist.* III, 7, ἀροπύειν διψῶντας; neque hac elegantia caret *Athanasius* *Opp.* tom. I, p. 306.

428. *Cautio*] *Scholita* in *Voss.* 2 exponunt per *ipsam voluntatem, qualiscunque fuerit, confirmationem, definitionem, promissionem*. Recte amicissimus *Wassenbergius* observat, *cautionem* hic eandem esse quæ vs. 432 *sponsio* appellatur. *Sedulius* II, 270,

Proprii nam cautio verbi

Spondentes manifesta tenet.

Hic *cautio* verbi nihil differt a *cautione voti*.

429. *Prius*] *Votum prius*, quo res promissa est, violare et tollere sequenti voto rei servandæ.

430. *Proprium*] In *Cantabr.* ascriptum erat: *Glossa Remigii* dicit: *Magis fas est demere proprium jus quam re-inere, hoc est, melius dividere quam servare*. Vercor, ne satis bene. Sententiam arbitror esse: *Magis fas est jus retinere, sive rem dominio propriam voto non promittere, quam demere, sive votum fidemque eo datam frangere*. Is sensus est verborum *Lucæ* v.

Omnia exemplum sanxit vindicta duorum,
105 Ne quis dona vocet, quæ sponso debita
 [poscit.
 Respice, vera fides, ac dogmato clara beato
 Verba require Petri : Quisnam te fallere suasit,
435 Conclusitque probans? homines haul, talia
 [fando,
 Deludis, mentire Deo. Quæ damnat iniquos,
106 Ædificat doctrina pios. Quod Spiritus al-
 [mus
 Sit Deus, ex multis plena est instructio libris.
 Et tamen hinc capit arma fides : quo tendimus
 [ultra?
440 Quis dubitet, quod Petrus ait? qui jure venitis
 Ad latices, hoc state loco; satis hostibus obstat,
 Ecclesiæ quod forma sonat : divi or amare,
 Judicium de sine time! qui criminis auctor

A Errorisque tui est, fusa ruit Arrius silvo
445 Infelix, plus mente cadens, lethumque perest-
 [plus
 Cum Juda commune tulit, qui, gut' ure pendens,
 Visceribus vacuatus obit, nec pœna sequestrat,
 Quos par culpa ligat, qui majestatis honori
 Vultus ab ore parant : hic prodidit, ille diremit,
450 Sacrilega de voce rei. Deus arbiter orbis
107 Personis tribus est, in quo simul una po-
 [testias.
 Abstulit his species operum, bonitate creatas,
 Qui fabricatoris non inspexere decorem,
 Errantesque putant, qui fecerit omnia, factum.
455 Fama ciet populos ad mystica signa salutis
 E cunctis proparare locis, et pestibus ægros
 In lectis deferre suis, quos urbis in illa
 Parte locant, qua sacra tenet vestigia Petrus.

NOTÆ.

§ 4. Ordo in Aratoris verbis turbatur est; quem ita constituit: Sed fas est magis jus proprium retinere quam demere, quia mutata voluntas habet crimen falsi, et (quia) decet stare, nec velle prius (votum) violare sequenti, cum cautio voti est. Male adeo in Voss. 2 interpungitur: *ius; proprium retinere.*

431. Sanxit Confirmavit, constituit. Barth. ad Claud. an. Laud. Stilic. iv, 573; ad Statium Theb. v, 406, Justinus iii, 2, 8, *Nihil lege ulla in alios sanxit; ubi duo codd. D'Orvillii, a Wopkensio collati, in alis.*

432. Sponso Si jam promissa sint, non possunt iterum tanquam dona offerri; promissione enim jam debentur. Egrege de eadem hac re Athanasius Opp. tom. I, p. 993: *Αὐτὸ γὰρ εἶδέναι, καὶ μὴ ἀγνοῖν, ὅτι, ἂ ἐπαγγελόμεθα Θεῷ, οὐκ ἐτι λοιπὸν ἴσται ἡμῶν, ἀλλὰ Θεῷ διαίρει, καὶ ἰὰν ἀποσύρωμεν ἀπὸ τούτων, οὐχ ὡς ἡμῶν ἴσμεν λαμβάνοντες, ἀλλ' ὡς τὰ τοῦ Θεοῦ ἱεροσυλοῦντες.*

435. Fides Bibl. Patrum Lugd., *vides.* Ita Virgil. Æneid. iii, 516,
No dubita; nam vera vides.

Sed alterum tuentur illic ab Heinsio notata.

434. Beato Ita dedi ex Cantabr. et Voss. 2. In Ald., Bas., Torn. 1, est *beati*; in plerisque autem *dogmata.*

435. Probans Probandum decrevit, ut falleres. In aliis interpungitur: *Quis nam te fallere suasit? Conclusitque probans homines.*

435. Homines Voss. 1, *hominem.* Lucæ est *ἀνθρώπων.*

436. Mentire Hoc habet Voss. 2; ita et Fabricius edidit, neque aliter in Antwerp. In reliquis est *mentite.* Propius alterum convenit Lucæ verbis in Actib. v, § 4 *οὐκ ἐψεύσω ἀθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ*: ubi non opus est cum quibusdam *μόνον* subaudire. Vide Duker. ad Thucyd. iv, 92, p. 292. — Dativus verbo Græco more additur, ut in Vulgata Ezechiel. xiii, § 19; et Hoseæ ix, § 2. — Mendacium pari pacto detestati sunt Gentium scriptores. Servile, et omnium hominum odio dignum, neque mediocribus servis hynoscendum statuit Plutarchus de Liber. educat. ii, 16, in fine. Contra tamen Æschylus in Fragmentis veterum Pythagoreorum, in opusc. Mythol. Thomæ Galei pag. 72:

*Ἀπάτης δεκταίας οὐκ ἀποστατὰ Θεός
 Ψεῦδων δὲ καιρὸν ἰσθ' ὅποι τιμῆ Θεός.*

Posterior ad mendacium pertinere videtur quod vocant officiosum; et tamen Cicero Offic. iii, 20: *Cadit ergo in virum bonum mentiri emolumentum sui causa, criminari, præripere, fallere? Nihil profecto minus.*

436. Quæ Pulmanni Schedæ et Antwerp., *qui.*

439. Tendimus Ald., Torn. 1, *tenditis.* Schedæ Pulmanni, Antwerp., *tendimus ultri.*

* Supple articulum et lege ὡς: τὰ ἡμῶν. EDIT.

B **442. Forma** Formam Ecclesiæ Petrum dici addunt scholia in Voss. 2. Confer inferius vs. 667.

442. Amare Forte *avare.*

444. Fusa Pulmanni Schedæ et Antwerp., *fuso.* In *altus* hoc genus antiquioribus placuit, *Calvo, Cinnæ*; femininum aliis. Vide Oudendorp. ad Sueton. Vesp., 24; Burmann. Secundum ad Catalect. iii, p. 621. Posterior præfert Vossius de Anal. 1, 31. — De hoc Arii exitu confer Athanasium Opp. tom. I, p. 304 et 844; Sedulium 1, 287, ibique notas. — His Aratoris verbis usus est Jac. Gronovius Exercit. de Juda, p. 184. Utrum locum inspexerit dubitaverim, adeo omnia miscet ex suo arbitrio, hisce jungens quæ supra vs. 90 leguntur.

447. Sequestrat Separat, dividit. Barthius Advers. xix, 12; ad Statium Thebaid. ii, 425; Sitzman. ad Boetium Consol. Phil. ii, pros. 5. Idem iii, pros. 4, *sed sequestrari nequit.* Sequioris tamen notæ hoc esse non negaverim Falstero Supplem. Lexic. Fabri, p. 317.

C **448. Par** Societatem culpæ dicit Livius vi, 24, 8. **449. Diremit** Arius namque Christum a Patris natura diversum statuerat, neque *ὁμοούσιον.*

450. Arbiter Arbitr poetis idem quod rex sonat. Seneca, Hercule Furente:

Tandem noctis ait, vincimus, arbiter.

Horatius:

*Quo non arbiter Adriæ
 Major, tollere, seu ponere vult freta.*

Claudianus:

*Maxime noctis
 Arbiter.*

Alcimus Avitus libro ii:

Talibus offensus judex, atque arbiter orbis.

Victorinus Pictavensis:

*Te, maxime mundi
 Arbiter, exorat pelagus.*

D **BARTHIIUS, Advers. xxxv, 10.** — Adde eundem ad Claudian. Rapt. Pros. i, 55; Sedulius ii, 78,

Ferus arbiter aule

Æstuat Hebrææ.

Isidorus Orig. viii, 6, *Deum creatorem et arbitrum et judicem asserunt*: ita Groning.; male Gothofredus, *curatorem.*

452. Hi. Voss. 1, *hic.* Sed quo *abstulit* sit referendum, nullus video. Et sententia est difficilis, quam ne non satis assequi fatear ingenue.

454. Fecerit Cantabr., *fecerat.*

457. Suis Pulmanni Schedæ et Antwerp., *solo,* et *mox orbis* — *Lectos memorat, pro quibus apud Lucam Act. v, § 15, est, ἐπι κλινῶν, καὶ κραββάτων.* Potuit

- O mihi si cursus facundior ora moveret,
 160 Centenosque daret vox ferrea, lingua disertâ
 168 Ilac in laude sonos, quantum speciosior
 [esset
 Ambitus eloquii! variis aperire figuris
 Singula, nec modicis includere grandia verbis,
 Quæ fuerit rerum facies, cum tempore parvo
 465 Morborum cecidere greges, et fluxit ad omnes
 Improvisa salus, quam corpore fusa sereno
 Luminis umbra creat, dubiaque a morte re-
 [moti
 Erexere caput. Sed non deprendere visu
 Auctorem potuere lani, quibus ardua virtus
 470 Occultat, quam præstat opem, resque ante pa-
 [ratur,
 Quam spes ulla foret, furtivaque præmia vitæ
 Dat medicina latens, et anhelî corporis æstus,
 Ignavo languente, rapit, quam nescit adesse,
- A 109 Qui veniseo probat, crescitque potentia
 [facti
 475 Agnitione carens; cujus splendoris imago,
 Omnia pervolitans, tactuque nocentia mundans,
 Stat donis, fugitiva oculis, et munere plenos
 Linquit ubique toros, hostesque a sensibus atros
 Projicit, ac nebulis larvalibus exiit artus.
 480 I citus, et curas hominum de calle frequentans
 Excute, Petre, gradus; tecum medicina salutis
 Ambulat; ad te viam; spes est ad gaudia velox,
 110 In pedibus non esse moram; tua semita
 [vita est;
 Si properas, jam nemo jacet; tu motibus um-
 [bræ
 485 Corpora cuncta levas; atque hoc simul, insciant
 [voti,
 Sumit turba tacens, quod, cum rogat, accipit
 [unus.

NOTÆ.

per duas voces indicare allatos esse tam potentiores quam tenuiores; his enim *grabatæ*, illis *lectus* proprii. Confer Ciceronis locum apud Bartholinum in *Paralytic. N. T.*, p. 387, tom. V opuscul. Philol. Adde et ibid. p. 325. Usu a *grabato* differt *αἰματωρός*, de quo Thomas Magister in vocem.

460. *Daret* | *Cantabr.*, *darent*, certe ob duplex substantivum, de quo usu egit Curtius ad Sallust. *Catil.*, 47, in fine. — Nota est poetæ similis sententia. Alcinus *Avit. III*, p. 391, *Corp. Fabricii*:

Vix cui vel linguæ sint centum, ferrea vel vox.

Auctor incertus de *Laud. Domini*, pag. 767, *Corp. Fabr.*,

Ferrea vox, linguæque forent mihi mille canenti.

Adde Savaron. ad *Sidon. carm. 23*, 459; not. ad *Sedul. 1*, 85; imprimis *Cerda* ad *Virgil. Æneid. vi*, 625, qui ad lib. x, 620, veteres numero centenario usus putat, quia numerum certum credebant expositum invidiæ et fascinationi. Confer *Tullinum* de *Anno sacul.*, cap. 1; atque huc præcipue pertinet notum illud *Persii sat. 5*, init.

Vatibus hic mos est, centum sibi poscere voces,
 Centum ora, et linguas optare in carmina centum.

462. *Figuris*] Vide superius ad vs. 158.

463. *Grandia*] *Horatius III*, od. 3, in fine:

Desine, perversax,
 Referre sermiones deorum.

et,

Magna modis tenuare parvis.

474. *Furtivaque*] Quæ nesciebant, ignota. Vide Barth. ad *Claudian. Nupt. Honor.*, p. 778; et in *Eutrop. 1*, 88. *furtum* de eo quod clam fit. Ita *furtis creatum pontificem* exponit *Popma* apud *Velleium II*, 63, 4. *κλίπτειν* simili modo exposuit *Casaubon. Animadv. ad Athenæum I*, 45.

475. *Rapit*] *Ausert. Salvianus* de *Gubern. Dei III*, p. 43, *nisi eis, quantum in nobis est, si res sint, cuncta rapiamus*. Præcipue hoc verbo videtur usus celebrati indicanda, hæc enim notio eidem inest. Barth. ad *Claudian. in Eutrop. 1*, 375.

475. *Splendens*] *Glossæ* in *Voss. 2*, *idem est ac supra Luminis umbra*.

477. *Donis*] Et hic non satis expedita sententia. *Glossæ* in *Voss. 2*, *Consistit in miraculis*. Videtur indicare facti potentiam ipsa munere sive miraculo constitisse, licet non conspiceretur quæ id ratione fieret.

478. *Toros*] *Cantabr.*, *toris*. Cum sanati lectos decernerent, resolute animatis testes, vulgatum præ-

478. *A sensibus*] *Voss. 1*, et *sensibus*. Per hostes et

atros sensibus intelligi possent quos diabolus in transversum egerat. Vide superius vs. 40; atque ita *que* passim, sequente *et*, adhibetur, ut duæ res jungantur. Sæpius tamen librarii hanc elegantiam corruperunt. Ita pater meus ad *Aurel. Victor. Cæs. 20*, 5, recte conjicit, *tenuique et intacto*. Confer et eundem ad *epitom. 1*, § 13, et 8, § 3; *Drakenb. ad Livium x*, 30, 2, et *xxix*, 12, 5. *A sensibus* tamen hic retinui, et sententia postulat.

479. *Larvalibus*] *Larvæ* sunt intemperiæ, quales in tenebris imaginatione occurrunt, unde *larvalis*. *Fabricius*, in *comment. p. 77*. — *Larvaribus* cod. *Cantabr.* De inani terrore *larvam* dici docet *Agessilaus Mariscottus Synt. de Personis*, tom. IX *Thes. Grævii*, p. 1116. *Nebulæ larvales* hinc pro horridis capi possent, ut *species larvalis*, de qua *Swarthius Analect. III*, 11. Adde *Elmenhorst. indic. in Apuleium*; aut speciatim ad *dæmonem* referri poterit, montem humanam velut nebulis offuscantem, ne verum discernat: ita *larvalem purgationem* de ejectione mali spiritus dixit *Augustinus epist. 2*, p. 3.

480. *Frequentans*] *Scholia* in *Voss. 2*, *de ambulatione circumiens*.

482. *Adde*] *imitator Lucanum IV*, 759:

Jamque gradum neque verberibus stimulisque coacti,
 Nec quamvis crebris jussi calcariibus, addunt.

Pluribus locutionem exposuit, *Nostri* non immemor, *Heinsius* ad *Virgil. Georg. 1*, 513.

482. *Gaudii*] *Voss. 1*, *grandia*.

483. *Tacens*] Id prætulî ex cod. *Cantabr.*, d. l. *Ald.*, *Basil.*, *Torn. 1*. Omnes reliqui, cum eod. tum *edii*, *jacens*. Quod, cum de ægrotis agatur, non incongruum quidem, ut ostendi ad *Sedul. III*, 97; et *κατασθαλι* exposuit *Elsnerus* ad *Evang. Marc. 1*, 30; et sæpius hæc permutata fuisse patet ex notis ad *Sedul. II*, 227, et *IV*, 88. Hic tamen *tacens* prævalere videtur. Sanitatem enim acceperat turba ex sola *Petri umbra*, nullis ad id precibus usa; id etiam indicat *Lucas Act. v*, § 25, ægrotos affluens in lectis tantum delatos fuisse, *ὅτι αὐτῶν τῶν κειμένων*; de qua locutione vide et *Seasar* ad *Eucæ Evang.*, p. 44. Hanc itaque *turbam tacentem* opponit illi *hermini* qui precibus salutem impetraverat; eum autem innotari arbitror, de quo *Act. cap. III* agitur. Etque magis hæc turba *tacens* dicitur, utique *inscia voti*. — *Sumere* hic pro accipere ponitur. *Sénius III*, 465.

Sumpsistis gratis, cunctis impendite gratis.

Sulpicius Sever. II Hist. sacr., 41, 4, *desiderium est sumendi quod postulat*; ubi *Wipkensis* in notis ineditis addit loca *Boetii Consol. Phil II*, 5; *Rufini*

[Omnibus ergo salus, uno poscente, venibat.]
 Quærite, quos agitat tanti reverentia facti,
 Quid typicum res ista ferat, librisque volutis,
 490 **111** Noscite quod soli cessa est hæc gloria
 [Petro;
 Quæve sub hac specie lateant documenta vi-
 [dete;
 Quæ tentabo loquens, et si datur ista facultas,
 Aridus ut magnas impellat rivulus undas.
 Rursus ab antiquis veniunt miracula causis,
 495 Firmior in cunctis capitur substantia rerum,
 Corpore sensa suo, sequiturque, et corpore
 [certo
 Funditur, et solidam non terminat umbra figu-
 [ram;
 Sed tamen ipsa sibi præcedere corpora signat.
 Ecclesiam terris colimus quam prodere nulli

A 500 **112** Ætheream dubitasse licet, sed verior illa
 [est,
 Quæ, super astra manens, cælestis et alta vo-
 [catur.
 Hæc, in transcurso dubii quæ cernitur orbis,
 Ad vitam datur esse via, spatioque sub isto
113 Destinât æternæ, quos colligit, atque pro-
 [batis
 505 Hinc iter est excelsa sequi; regit agmen utrum-
 [que
 Petrus, et hinc ductis torti dat sidera turmis,
 Ut patuit per verba Dei: Quod solveris, inquit,
 Quodque ligas terris, sic vincitum sive solutum
 Æthere perdurat: culta hæc quam cernimus
 [arvis,
 B 510 Ergo figura foret, firma est quam nubila ge-
 [stant.

NOTÆ.

Hist. eccles. v, 2, et vulgati interpretis Jacobi iii, § 1.

487. *Omnibus*] Deest hic versus in Cantabr., edd. Aldin., Basil. Vossianus 2 imæ paginæ habet ascriptum. Aratoris non esse arbitror, neque juste cum præcedentibus cohæret. ideoque uncialis inclusi. Quis est ille unus poscens? non sane is de quo Act. cap. iii; is enim omnibus non erat causa salutis. — *Venibat cæteroquin pro veniebat*, tuentur satis illa quæ protulit Vossius Art. gramm. v, 34; Muncker. ad Fulgent. Myth. 1, p. 609; Burmann. ad Ovid. Heroid. xvi, 36.

489. *Typicum*] Aldin., Basil., *typii*; forte *typici* excudere voluerunt operarii. Vide ad Sedul. 1, 102.

490. *Cessa est*] Ita scripsi ex Cantabr., Voss. 1, 2, edit. Antverp. In Aldin., Basil., Torn. 1, est, *soli est concessa*; reliquæ, *soli concessa hæc*. Veram Aratori manum esse restitutam patebit ex notatis ad Florianum vs. ult., et super usvs. 301.

491. *Lateant*] Cantabr., Antverp. et Fabric., *latitant*.

495. *Aridus*] Ut ipse, eloquentia haud præditus, rem magnam enarrem. *Aridus* de tenui et jejuna dictione. *Aridos declamatores* exposuit Gronov. ad Senecam Controv. v, p. 593. Ita Heinsius apud Petronium satyr. 2 emendabat, *corpus orationis enervatur et aret*. Adde Ernesti Clavi Ciceron. in vocem: qui et Gronovium excitavit. Eandem metaphoram notavi ad vs. 124.

496. *Sensa*] Cortius in margine exponit quæ sentitur.

496. *Sequiturque*] Cantabr., edd. Aldin., Basil., Torn. 1, *sequiturque a*. Voss. 2, *sequitur quæ a corpore*. Ita fere editiones omnes. Schedæ Pulmanni, Antverp., *sequitur quam corpore*. Quod dedi est ex Voss. 1, et haud dubie corruptum a librariis, *que ante et non tolerantibus*, de quo tamen exposui ad vs. 478.

499. *Terris*] Withovius, V. C. Specim. Gunther., p. 157, emendat *in terris*. Minus id necessarium ob frequentem præpositionis ellipsin. Ita jam hujus loci sanitatem tuitus est cl. Schraderus Animadv. ad Musæum, cap. 16, p. 277. Ita ipse Arator superius vs. 147.

Jordanis ab anne columba. Ita defendi poterit Paulinus Sentent. v, tit. 28, § 3, *alius enim vitam, alius pudorem publico favore defendit*. De quo loco confer Cannegieterum meum ad Ulpiani Fragm. 1, § 18. Si emendandum censeas, reponere in publico. Verba exposuit cl. Vryhovius in Observ. juris, cap. 24. In potuit latere in priori littera m, quæ et Withovio causa fuit loci Aratoris tentandi. Paucim ita peccatum esse patebit ex notis ad Sedul. ii, 169 et 235. Sic

specie n intueri codex Trajectinus apud Ciceron. de Orator. ii, 52: ubi vulgo *tueri*. In Martiale Spectac. epigr. 27, edidit Farnabius:

Jam nullum monstris orbe fuisset opus.

In monstris alii. Eandem illic erroris originem vidit cl. van Hoven in Propemptico ad Anton. de Roy, p. 9. Sed quid sibi velit quod addit, nisi *potius orbi scripsisset*, non exprobo. Si divinando quid assequar, ita non scripsit Martialis, ne in quantitatem peccaret.

499. *Nullis*] Voss. 1, 2, *nullis*. Ita et ed. ti plures. Cantabr., *nullum*. Eodem res redit.

500. *Ætheream*] Ita Fabricius etiam, et omnes quotquot vidi editiones habent. Corrige divisa voce unica, et levi(er) correctæ:

Ecclesiam in terris colimus, quam prodere nullis,
 Et veram dubitasse licet, sed verior illa est,
 Quæ super astra manens cælestis et alta vocatur.

Si non ipse scriptor proximis verbis hanc emendationem sole clarius confirmaret, plura adderemus. Withof. Specim. Gunther., p. 157.— Blanditur maxime hæc conjectura, nisi quis patet *in terris* et *æthereum* opponi, ut mox vs. 517,

Culta hæc, quam cernimus arvis,
 Ergo figura foret, firma est, quam nubila gestant.

Nihil tamen hic in codd. variatur; tan um *dubitare* est in Schedis Pulmanni et Antverp.; sed alterum poetis usitatum, ut vs. 540,

Quam fuerat dubitasse nefas.

503. *Vitam*] Ita in Cantabr.; in Voss. 1 est, *ad vitam datur esse via*. Editiones, *ad vitam datur esse viam*. Confer superius vs. 118. Interim maxime arridet Wassenbergii mei conjectura, certe ingeniosa:

Hæc, in transcurso dubii quæ cernitur orbis,
 Ad vitam datur isse via.

Nihil esse facit patet ex Brouckhusio ad Tibull. i, 10, 36. Notis ad Sedul. v, 2, et Cannegietero ad Ulpiani Fragment., tit. 1, § 8.

503. *Isto*] Voss. 1, *ipso*.

504. *Æternæ*] Voss. 2, a manu secunda, *æternis*.

506. *Ductis*] Deest in Pulmanni Schedis et Antverp.— Quædam editiones, *sortis*: male.

508. *Sic*] Voss. 1, *sen*.

509. *Culta*] Aldin., Basil., Torn. 1, *cuncti*. Dudum existimavi vocem requiri quæ sequenti *firma* opponeretur. Sed videtur ipse se tueri Arator vs. 499,

Ecclesiam terris colimus.

Puto significare cultam in terris Ecclesiam esse figuram illius quæ est in celo.

510. *Foret*] Voss. 1, *fuit*.

510. *Quam*] Aldin., Basil., Torn. 1, *qua*.

- Petrus, utramque regens, ibi corpus et hic A
[parat umbram,
Ut, quos hic vitis noxisque resolverit ægros,
Innocui ducantur ei, quæ permanet astris,
Susceptura piæ, hac emundante, catervas.
- 615 Interea templi, zelo mordente, priores
Ecclesiam crevisse dolent, animæque colonos,
Ne spargant, quod corde metant, in sede rele-
[gant
Carceris, ut desint nascenti sarcula messi.
Angelus adveniens tenebrosa volumina noctis
- 520 **114** Reppulit, et subito micuerunt antra sereno,
Erumpensque dies alieno tempore sanctos
Ad templum facit ire viros, sed, cardine fixo,
Irrita signato custodia permanet antro,
Stansque suis foribus, vallante crepidine, carcer B
- 525 Clausus apostolicis vestigia pandit aperta
Gressibus, et vigilis illudit janua fallax.
O nunquam neglecta fides! cui subjacet illud
Quod natura negat, propriis quam legibus uti
Non sinit Omnipotens; quoties jubet ipse vicis-
[sim
- 530 Posse quod insolitum fieri, mirata perurget.
Si quis adhuc fragili meditatur pectore Thomam,
Ilinc documenta petat, quia tunc penetrata re-
[cepit
- 115** Janua clausa Deum, mirum est, si corpore
[portam
Sic adeat, quem virgo parit, quem viscera matris
535 Integra concipiunt; humanam quæ, rogo, car-
[nem
Sumere causa fuit, nisi suscitetur? Inde reversus
Exhibuit pro teste latus, nostrique favillas
Corporis exemplo proprii docet esse novandas,
Vulneribus sua membra probans: modo, Di-
[dyme, discis,
540 Quam fuerit dubitasse nefas, non fecerit auctor,
Quod nobis licuisse videtur; si solvere sensu
Cura subit, quod Christus ait, non indiga vocis
Est species, cur has sancti liquere tenebras.
Dixit, opima parans, hos luminis esse mini-
[stros,
- 545 Et candelabri positas velut arcæ lucernas
In tota fulgere domo; nox nulla retentat,
Quos lumen lux ipse vocat, qui dona feren-
[tem
Et testem, meruere Deum, qua lege cavernis
- 116** Oculerit locus ille suis tot in ordine
[soles,
550 De quibus ut tenebras, pulsus erroribus, orbis
Vinceret, æternam meruit cognoscere lucem.
Jura ministerii, sacris aliaribus apti,

NOTÆ.

511. *Utramque*] Ald., Bas. et alia, *utrumque*.
512. *Resolverit*] Pulmanni Schedæ et Antverp., *resolveret*.
513. *Ducantur*] Cantabr., Fabricius, Bibl. Lugd., *Et quos .... innocui ducuntur*.
517. *Corde*] Elegans est cl. Wassenbergii conjectura, *quo corda metant*. Favet Pulmanni Schedæ et Antverp., in quibus est, *quod corda*. Ita mox memorat *sarcula*, et proxime conveniunt quæ leguntur supr. 565.
518. *Sarcula*] Basil., Torn. 1, *sarcula*.
520. *Antra*] Voss. 1, 2, Antverp., *astra*. Nihil mutaverim ob vs. 523; et librarius in Voss. 2 ipse *antra* videtur legisse, cum *astra* sit interpretatus, *tenebrosa loca carceris*.
521. *Alieno*] Sic *alienos menses* dixit Virgilius Georg. II, 149, ubi Cerda videtur Arator constituisse eos ad huc nocturno tempore ad templum exiisse. Lucas id factum memorat, *ὅτι τὸν ὄρθρον*. Veteribus Græcis *ὄρθρον* notat quidem tempus auroræ proximum, cum nondum sit diluculum. Sed Lucas, posteriori significatio em secutus, videtur magis accepisse de eo tempore, cum jam mane esse clarum. Ita sane exposuit Salmasius, Hellenist. p. 102.
524. *Crepidine*] Rarior est hæc vocis significatio. Videtur de ignasse vincula, quæ memorat vs. 1050. Metaphoram forte petiit a crepidine, qua maris atrocitas frangitur, ut talia carceris vincula quemcumque impetum sustinent. De crepidine vide Bertium de Agger. et Pontib., cap., 10.
528. *Negat*] Sedulius IV, 8,
Et quidquid natura negat.
Adde Barthium Advers. XVII, 9.
530. *Posse*] De hac periphrasi late dictum superius ad epist. ad Florian., vs. 15. Adde hic tantum Luce locum Evang. XVI, 2, *οὐ γὰρ δύνασθε εἶναι οἰκονομοῦντες*, vertendum, *non amplius dispensabitis sive administrabitis*. Idque jam video etiam placuisse Pricæo, cui omnino assentior, difficiliorem Marci locum Evang. cap. VI, § 5: *οὐκ ἰδύνατο εἶναι οὐδὲμίαν δύναμιν ποιεῖν*, revertenti, *non faciebat*. Matthæi in eadem re locus satis C hoc comprobat.
531. *Adhuc*] Voss. 1, *ad hoc*.
535. *Quæ*] Pulmanni Schedæ et Antverp., *quem*.
536. *Suscitet*] Voss. 1, *suscitat*.
539. *Discis*] Voss. 1, *disce*. Ita et in Voss. 2 extitisse videtur, sed posterior manus immutavit.
541. *Nobis*] Cantabr., Voss. 2, Edd. Fabricii. Antverp., Bibl. Lugdun., *vobis*.
545. *Tenebras*] Aldin., Basil., Torn. 1, *latebras*. Sed *tenebræ* adhibentur, pro loco tenebricoso. Vulgatus interpres Matthæi XXI, § 13, *conjicite in tenebras*. Vide Vossium Instit. Orator. IV, 7, § 10.
546. *Domo*] Voss. 1 et 2, a prima manu, *domu*, qui est casus antiquus. Invenitur et ille in codd. apud Livium I, 4, 4, et VII, 31, 3. Vide Vossium Art. gramm. IV, 20. Joan. Cænnegietorum ad Ulpiani Fragm., p. 44.
546. *Retentat*] Pulmanni Schedæ et Antverp., *retentet*. Adhibetur pro retinere, ut apud Virgil. Æneid. V, 278:
Pars vulnere clauda retentat.
Ubi Burman: Ita Barthius exponit Claudian. Consul. Manl. 295. Maronis non immemor.
547. *Quos*] Voss. 1, *quos lumen ipsa lux*.
550. *Tenebras*] Non ineleganter in Voss. 1 locus ita constituitur:
De quibus, in tenebras pulsus erroribus, orbis
Vicit, et æternam meruit cognoscere lucem.
Hæc Aratori fere ascripserim.
552. *Jur*] Pulmanni Schedæ et Antverp., *cura*.— In hęc versibus gratissimam concatenationem notat Beda de Metris, p. 232ii, inter Gramm. Putschii.
552. *Ministerii*] A ministerio mensæ nomen traxisse ostendit Pignorius de Servis p. 103. Adde notata ad epist. ad Florian., init. *ministrare* enim est epulanti adesse, ejusque mandata expedire, de quo late Barth. Advers. II, 16. Vocem hanc servaverim apud Isidor. VII, 11: ubi de Stephano: *Quod prior fuerit in ministerio ad imitationem fidelium*. Context Groning., in martyrio.
552. *Apti*] Ald., Basil., *aptis*.

In septem secuere viros, quos, undique lectos, A

117 Levitas vocitare placet : quam splendida
[cœpit

555 Ecclesiæ fulgere manus ! quæ pocula vitæ
Misceat, et latices cum sanguine porrigat Agni.
Hæc numero delatus honor sublimia secum
Sacramenta gerit, per quæ nunc longius ire
Non patitur mensura viæ, ne plura locutus

360 118 Inventiar dixisse minus. Sit cura ministris
Officium librare suum, quo laudis amictu
Hunc deceat lucere chorum, quem mysticus ordo
Consecrat in numero, cui dant cœlestia formam.
Promissum servabo modum : venerabilis orbi

565 Cœtus ait : Verbi potius nos convenit omnes,
Quam mensæ captare cibos : o gloria dives

Oris apostolici ! nunquam permittere plebem
Virtutum sentire famem ; dispersa talenti
Crescere summa solet ; commissa pecunia lin-
[guæ

570 Displicuit, cum sola fuit ; locus indicat iste,
Quod meliora rudi populo sint fercula messis,
Quam fusæ per membra dapes, lateque peritum
Nutriat ingenium verbi pinguedo superni.

119 Nam quid corporeæ prosunt alimenta
[saginæ,

575 Esuriente anima ? cujus jejunia pasci
Semper ab ore decet, mensam ut tendamus ad
[illam

Uberibus verbis, ad quam conviva recumbit,
Qui vestis candore nitet, ne sulcra beata

NOTÆ.

553. *Secuere*] Pulmanni Schedæ, Antverp., Aldin., Basil., Torn. 1, *statuere*; posterior præterea *viris* exhibet.

553 *Undique*] Videtur intellexisse eos lectos fuisse ex diversis Judæis, sive Alexandrinis, sive in Judæa natis. Græca nomina quæ Lucas recenset quosdam in eandem opinionem adduxerunt.

554. *Levitas*] *Levita* vel *Levites*, minister pontificis, *flamen* Romanis, *diaconus* Græcis, a Levi, Jacobi patriarchæ tertio filio. Arator 1 :

Jura ministerii sacris altaribus apti,
In septem secuere viros, quos undique lectos
Levitas vocitare placet.

Hunc autem locum, vulgo contaminatum, e Beda purgavimus. Prudent. Stephan.,

Hic primus e septem viris,
Qui stant ad aram proximi,
Levita sublimis.

Idem :

Vincentius levita de tribu sacra,
Minister altaris Dei,
Septem e columnis lacteis.

Drepan. hymn. 4 :

Sacro levitas sanguine cret.

FABRICIUS comment. in Poet. Christian., p. 79.—Isidorus Origin. vii, 12 : *Levita ex nomine auctoris voca i. De Levi enim levitæ exorti sunt, a quibus in templo Dei mystici sacramenti mysteria expletantur. Ita Gothofredus, sed ex Groning. potius emendaverim, sacramenti ministeria. Vide ad vs. 552. Frequenter hæc duæ voces fuerunt corruptæ. Cassiodori locum recte emaculavit Demster. ad Rosin. v, 5. Adde et patrem meum ad Plin. Paneg. 49, 8. Ministerium pro mysterium egregie Salmasius reddidit Solino Polyhist., p. 8 : quod firmat collatio cod. penes me ; contra mysterium pro ministerium idem cod. cum aliis recte apud eundem, p. 11.*

554. *Splendida*] Cantabr., *splendide*.

555. *Quæ*] Pulmanni Schedæ, Antverp., qui.

57. *Hæc*] Aldin., Basil., Antverp., Torn. 1, *hoc*.

558. *Quæ*] Pulmanni Schedæ, Antverp., quem, ut referatur ad honor. Potius pertinet ad sacramenta, id est mysteria, quorum indagandorum amantissimus Arator, sed quæ brevitatis studiosus hic omittit : vellem sæpius omisisset. Eodem sensu sacramentum addidit Prudentius Peristeph. x, 588,

Seio incapacem te sacramenti, impie,
Non posse cæcis sensibus mysterium
Haurire nostrum.

B Apud Sedulium epist. ad Macedon., p. 11, *evangelica sacramentum doctrinæ*, glossa in codice Almelove-niano exponit *mysterium*. Quod Paulus epist. ad Ephes. i, § 9, appellat *μυστήριον*, vulgatus interpres per *sacramentum* vertit. Vide et cap. iii, § 3, et generalium hæc voce graviora religionis Christianæ capita intelligi notat Vorstius ad Sulpic. Sever. ii list. Sacr., 39, § 5.

553. *Nunc*] Aldin., Basil., Tor. 1, *me*.

559. *Viæ*] Vide ad Sedul. um 1, 266.

559. *Locutus*] Guntherus Ligurin. 1, 273,

Timeo ne multa loquendo
Inventiar dixisse minus ;

ex Aratoris imitatione, ut notat Withof. Specim. Gunther., p. 37. Convenit Sallustius Jugurth., 19, § 2 : *De Carthagine silere melius pot'o quam parum dicere ; quoniam alio propere tempus monet. Confes ibi Cortium.*

560. *Sit*] Pulmanni Schedæ, Antverp., *si*.

561. *Librare*] *Librare consilia*, Ammian. Marcel. xviii, 2, in fine ; atque ita pro æstimare, et accuratius ponderare adhiberi notavit Barthius ad Claudian. Laud. Silic. i, 75 ; ad Sat. Theb. viii, 288.

562. *Hunc*] Cantabr., *nunc*, frequenti litterarum permutatione, de qua ad Sedul. iii, 302, et v. 521. Pulmanni Schedæ et Antverp., *hunc decet hinc ; Basil., hunc doceat*.

563. *Cœlestia*] Voss. 2, *Ecclesiæ*. Scholiastes explicat, *spirituali*.

565. *Convenit*] Ita recte vertit ἀπατόν, quod Lucas habet cap. 6, § 2.

571. *Populo sint*] Basil., Aldin., Torn. 1, vitiose transponunt, *sint populo*.

572. *Lateque*] Hoc ded. ex Voss. 1 ; 2, et Antverp. ; in cæteris omnibus, *lateque*. Tribuitur quidem *lautus* cœnis opiparis : vide notas ad Petron. satyr. 26 ; Cort. ad Cicer. ad Divers. vii, 11 ; Hei s. ad Ovid. Metam. iv, 762. Sed non minus *late* eodem pertinet. Horatius ii, satyr. 2, 113,

Integris opibus novi non lautius usum.

Ubi Bentleyus, qui notat contra adhiberi *anguste uti*. Per metaphoram *jejunum animum et angustum* dixit Cicero Philipp. 14, 6. A simili mendo Florum iii, 9, 5, liberare conatus est Heinsius, ut illic *lautius ærarium* legeretur. Recte tamen *lautius* tueretur erudit.

573. *Pinguedo*] *Pinguitudinem* alii Latinius dicunt, atque in emendationibus scriptorum locis ea vox restituta est. Confer Dukerum ad opusc. de Latinit. Jctor., p. 370. *Pinguedo* tamen Vossius tueretur de Vit. Serm. vii, p. 364. De loco Plinii quem hæc in re adhibent, agit Noltenius Lexic. Antih., p. 664.

578. *Ne*] Aldin., Basil., Torn. 1, *ut*.

Deserat abstractus, quisquis deformis ad illam, A
 530 Eloquio sorulente, venit; ferat esca salutem
 Progrediens de pane poli; gula pectoris ipsum
 Ambiat, atque animi pleno gustare palato
 Interior festinet homo; ne vilior esset
 Causa relicta tamen claris tractanda ministris
 585 Creditur, et numerum tenuit pretiosa supernum.
 Emicat hinc Stephanus, qui primus agone
 [coronam,
 Nominis hæres, habet, de quo prænuntia palmæ

120 Vox cecinit, quod causa dedit: sere præ-
 [lia, martyri,
 Felices habitura neces, ubi gloria pœna,
 590 Et cadere est ortus, jugulisque patentibus ævum
 Nascitur, æternæ complectens munera vitæ,
 [Vitæ principium fuit en sine sine beatæ]
 Sic meruisse mori. Lapides, Judæa rebellis,
 In Stephanum lymphata rapis, quæ crimine duro
 595 121 Saxea semper eris; hunc denique Chri-
 [stus adoptat,

NOTÆ.

579. *Deserat*] Deserere cogatur.
 579. *Quisquis*] Pulmanni Schedæ, Antverp., *quis-
 bus et.*

580. *Ferat*] Pulmanni Schedæ, Antverp., *nam
 fecerat esca*: contra metrum.

584. *Helicta*] A 12 apostolis, qui ministerium il-
 lud tractandum reliquerant septem diaconis.

585. *Supernum*] Vix divinando assequaris quid
 voluerit. Per numerum supernum intellexisse credo
 duodecim apostolos; causa pretiosa, id est prædica-
 tio Evangelii, pretiosior ministerio mensæ, tenuit
 apostolos ipso quoque numero superantes diaconos.
Tenere per obtinere exposuerim, de quo Dr. Kenb.
 ad Livium xxiii, 20, 10.

586. *Agone*] Ἄγων tria significat. Primum certa-
 men quod in suo quisque munere sustinet. Arator ii,

Varii luctamen agonis
 Hic dabitur certare mihi.

Deinde martyrium certamen, in sufferendis crucia-
 tibus et supplicio. Idem i,

Emicat hinc Stephanus, qui primus agone coronam
 hæres hujus habet.

Pruden: Stephan.,

Nil illa vis exercita
 Tot uxoriorum mortibus,
 Agone in iso, proficit.

Postremo, luctamen spiritus extremi in homine
 animam jam agente. Juvenc. iv,

Nuntius adveniens narrat, sub agone jacere,
 Dilectum Christo juvenem.

FABRICIUS comment. in Poet. Christ., p. 3. — *Primi-
 mus qui in agone*, Aldin., Basil., Antverp., T. rii. 1.
 In voce coronam alludit ad nomen Stephani: ita *coro-
 nare* et στεφανῶν de quovis honore. De Rhoer ad
 Porphyr., de Abstin. ii, § 24; add. ad *Sedulium*
 ii, 25.

587. *Nominis*] Ita ex codd. et melioribus editis
 reposui. In aliis legitur, *hæres hujus*. Ovidius Metam.
 xv, 819,

Natusque suus, qui nominis hæres,

i Pastor., 615,

Auspiciisque deis, tantæ cognominis hæres.

Vide ad *Sedulium* i, 162.

588. *Prælia*] Pulmanni Schedæ, Antverp., *præ-
 mia*. Sed *sere prælia, bella*, et similia frequenter oc-
 currunt. Notæ ad *Silium* i, 394; Burman. ad Cata-
 lect. i, p. 175.

589. *Pœna*] Est additur in Aldin., Basil., Torn. 1.
 590. *Ortus*] Voss. 1, *palmæ*, ex glossa.

590. *Patentibus*] Pulmanni Schedæ, Antverp., *pa-
 rantibus*. Aldin., Tornæs. 1, Bibl. Lugd., *parentibus*.
 Vulgatum tueatur Ovidius Heroid. viii, 53,

Juguloque *Ægisthus* aperto;

et xiii Metam. 693,

Hanc non femineum jugulo dare pectus aperto.

Lucanus vi, 555,

Erumpat jugulo qui primus aperto.

Generatim de violenta cæde locutionem accepisse vi-
 detur Arator; Stephanus enim jugulatus dici nequit.

592. *Vitæ principium*] Abest hic versus a codd.,
 nisi quod in Voss. 1 ad vs. 595 detrudatur, forte
 imæ paginæ appositus. Aratoris esse non putem,
 ideoque uncinulis inclusi. Sequens versus superiori
 recte cohæret, indicans munera vitæ æternæ fuisse,
 ut ita mori meruerit.

594. *Rapis*] Hic locus favere posset emendationi
 Marcklandi ad Lysiae Orat. ix, p. 554. In Actibus cap.
 vii, § 58, legendum conjiciuntis, ἀθολόγου vel ἀ-
 θορίπου. In ἀθολόγου maculam latere suspicatur inge-
 nuose, quia mox idem verbum rursus repetitur §
 59: unde Lucas videretur bis idem dixisse. Posset
 tamen prius ἀθολόγου de voluntate magis, poste-
 rius de effectu exponi, quod neque Marcklandum
 fugit. Sane Lucæ verba verti malim: *et ejicientes
 extra urbem, lapidare voluerunt, vel statuebant*. Ele-
 gans is est usus imperfecti tam apud Græcos quam
 Latinos. Vide Wesseling. ad Herodot. i, p. 54;

C Wopkens. in Observ. Misc. II. vol. V, p. 305. Ita
 sæpe quis fecisse dicitur, id tantum conatus. Sic
 ἐνδραν ποιοῦντες, in Actib. xxv, § 3, per *insidias ten-
 dere volentes* recte vertit Marckland. ad Lysium p.
 50. Adde Schulting. ad Senec. Controv., p. 115;
 Duker. ad Flor. i, 18, 12. Id addendum, posterius
 ἀθολόγου pertinere ad testes, verbaque esse ver-
 tenda, *qui lapidarunt Stephanum*. Testes enim primos
 lapides in reum conjiciunt, et ita *etiam* sæpe
 quod ὁ. Sic Act. apost. vi, § 6, καὶ προσεξήμενοι,
 vertendum, *qui præcisi*, ut referatur ad apostolos:
 ita recte cl. Schacht in Bibl. Bremens. nov. class. 2,
 fasc. 3, p. 482; et Segar in Lucam p. 166: quem
 jam video excitasse Duker. ad Thucyd. viii, p. 548,
 qui omnino est consulendus.

595. *Saxea*] Judæos *populum induratum et quovis
 lapide duriores* ap; ellat Joan. Saresber. ii, 7, in fine;
 estque ea locutio solemnis de hominibus asperis, quos
 non facile moveas. *Adivos* dicunt Græci. Quædam
 hanc in rem contulit Dupontus ad Theophrast. Cha-
 racter., p. 464. Adde Obs.rv. Miscell., vol. V, p.
 61, atque ita *liber* quibusdam accipitur in Evang.

D Lucæ cap. xix, § 40, ubi Pricæus; licet eo loco viri
 clarissimi mihi maxime probatur opinio, de lapidi-
 bus et templi a Romanis vastati ruderibus exponen-
 tis. Homines dici *lapides* ostendit quoque Patens
 Elect. Plant., p. 354; Herald. ad Arnob. ii, p. 76;
 Savaro ad Sidor. iv, epist. 25, et v, epist. 7. Hinc
cor lapideum i lis tribuitur. Vriemoet Dict. Class. ii,
 p. 275. Poætæ tales et scopulis natos, vel silices in
 petre affirmant habere. Loca contulit Ciofan. ad
 Ovid. Metam. vii, 52; dicuntur quoque *rupices*. R t-
 tershuf. ad Salvan., p. 13; Elmenh. Indic. in Apu-
 leium verbo *Rupicoses*. Appellari quoque *patrones*
 patet ex Festo in verbum. Haud dissimili metaphora
 hominem *lignum* dixit *Sedulius* i, 252, ubi Wopken-
 sius neque Aratorem neglexit.

Ad quem miles ovans, per vulnera sacra vocatus, A 605 **124** Pro populo peccante rogat; licet omnia
122 Sanguine fecit iter, cupiensque in præmia [tecum

[victor
 Hac properare via, nivei metibus honorem
 Callis ad excelsi pergit fastigia regis,
 600 Et per tot lapides petrae conjungitur uni.

123 Quis furor iste novus, nulli feritate sc- [cundus,
 Parcere nolle pio? vibrantibus acta lacertis
 Saxa jacies; parat ille preces, nec respicit [unde
 Grando nefanda cadat, qui, tempore mortis, [aonice
 [nanti

NOTÆ.

597. *Cupiensque*] Pulmanni Schedæ et Antverp. de-
 lent *que*. Omissa hæc particula sæpe turbas excita-
 vit. Apud Justinum xii, 6, 8, *primum in fletu pro-*
gressus amplecti mortuum ... arreptum telum in se ver-
tit, putat Boltius Silv. Critic., p. 108, excidisse deinde
 ante *arreptum*. Scribendum potius *arreptamque*, quod
 inveni in duobus codd. biblioth. Franequeranæ, et
 tribus D'Orvillii, quos a Woykensio collatos habeo.
 Similiter corruptus Ambrosius Officior. i, 59, *iracun-*
diam velut quibusdam propulset armis, quæ tollit con-
silium, et tanquam ægritudinem viet. Scribe omnino
 ex cod. meo, *propulset arietibus armisque tollat, et*
concrucia tanquam. etc.

597. *In præmia*] Florus ii, 6, 23, *in sacramentum*
militiæ liberata servitia. De eleganti hujus præpositio-
 nis usu vide Duk. rum ad eund. ii, 15, 10, et iv, 7,
 13; Burman. ad Catalect. lib. ii, p. 271. Sic *facere*
in usus expositi Oudendorp. ad Sueton. Domit. 7;
 haud aliter in l. 31 C. ad leg. Jul. de Adulter. *nubit*
in feminam, est, ut sit femina, ejusque partes ex-
 pleat. Neque aliter de hoc loco sentire video Ruhn-
 kenium, V. C. ad Rutil. Lupum ii, p. 96. Adde firmam
 sententiæ Oroii locum de Nerone, lib. vii,
 cap. 7, *virum in uxorem duxerit*. Neque aliter in *cen-*
sam manumittere expono in Fragment. Vet. Jcti § 17.
 Confer not. s ad Ciceron. pro Flacc., c. 37. Neque
 adeo opus illic in *censo* emendare; aliter Joan. Can-
 negieter. ad Ulpiani Fragm., tit. i, § 8.

598. *Nivei*] Pulmanni Schedæ et Antverp., *nivei et*.
 De *calle niveo* confer Barthium Advers. lv, 2.—*Lo-*
cutio emensus iter, et similes exponuntur in Observ.
 Miscell., vol. 1, p. 203.

600. *Pe. ræ*] Stephanus, primus martyr, post ascen-
 sionem Christi ad cælos lapidibus obruitur, *Et per tot*
lupida s p træ conjungitur uni, ut cauit Arator lib. i.
 De eodem Fortunat. lib. i,

Fundatus virtute Dei, de morte triumphans,
 Exceptit lapides, cui petra Christus erat.

Bembus de Stephano :

Ibat ovans animis, et spe sua damna levabat.

Quem verum adivi imprimis commendari a Phi-
 lippo Melanchthone. Fabricius comment. in Poet.
 Christ., p. 126. — Bemb. verum aorienti Sebald
 Munstero accommodat Melchior Adamus Vit. German.
 Jctior., p. 72.

602. *Nolle pio*] Pulmanni Schedæ, Antverp., *nulli*
impio. Videtur Arator furori potius quam consueta
 judicio hoc Judæorum factum iribuere. Contra Wa-
 genaelius in Fascicul. opusc. ad Hist. pertinentium
 v, p. 212.

604. *Grando*] De lapidum multitudine. Sic *imber*,
nimbus, et similia passim. Silius xiv, 450,

....Saxorum grandine dirus.

Not. ad eund. xii, 53; Duker. ad Flor. iii, 8, 4; et
nubes, nimbus telorum. Burman. ad Valer. Flacc. ii,
 521; Drakenb. ad Silium xvi, 566. Lucanus iv, 774.

Tela feras, silicesque graves et pondera libres,
 Quem perimis, victurus erit, qui, sine colono,
 Seminat exemplum, quo surgat vinea Christi,
 Et calicem Domini convivia festa coronent.

610 Lumina cordis habens cælos conspexit apertos,
 Ne lateat, quod Christus agat; pro martyre
 [surgit,
 Quem tunc stare videt, confessio nostra seden-
 [tem
 Cum soleat celebrare magis; caro juncta To-
 [nanti

Cominus obliquis et rectis eminus hastis
 Obruitur, non vulneribus nec sanguine solum,
 Telorum nimbo peritura.

Ubi Cerda ad Virgil. Æneid. x, 522, emendat, *Emin-*
us obliquis et rectis cominus hastis; nec tamen probo.
 Generatum de hac vocum significatione, et Græco
νίπος, egerunt abunde Vossius Instit. Orator. iv, 6,
 5; Sitzman. ad Boet. Consol. Philos. iii, metr. 11.
 Nansius Addend. ad Nonni Paraphr. p. 4; Ros. ad
 Epist. ad Hebræos xii, § 1; notæ ad Facet. Paneg.
 35, 1; de Rueter ad Porphy. de Abstin. i, § 25.

604. *Nefanda*] In hoc versu repetitam litteram a
 asperitatem, rei accommodatam, indicare notat Bar-
 thius ad Statium l heb. 1, init. Vossius tamen Instit.
 Orator. iv, 2, 2, hanc litteram, si producat, gravi-
 tatis; si corripatur, suavitatis indicium præbere
 arbitratur. Aratorem ea mente qua censet Barthius,
 hanc litteram repetiisse vix affirmaverim. Taliun
 elegantiarum hi fere poetæ sunt expertes. Nec tamen
 dissimulem celeritati designandæ suaviter eum dacty-
 lyos cumulasse inferius vs. 854 :

Surge, Tabitha. Vocata redit, lucique reducta.

Aliis ex locis idem producit Emmeness. ad Virgil.
 Æneid. ii, 250; et sane talia elegantiam carmini
 addunt rei exprimendæ accommodatissimam. Ex
 spondæorum tarditate formicarum labor et fatigatio
 egregie signatur a Virgilio, Æneid. iv, 405,

Convectant calle angusto pars grandia trudunt.

Vide Cerdam et Taubman. ad Æneid. i, 3; in
 Cerdam ad Æneid. xii, 718. Littera canini horrorem
 eximie exprimit in hoc Ennii in Fragment., p. 129 :

Africa terribili tremit horrida terra tumultu.

Sonus maris fluctibus littora pulsantis intelligitur
 in hoc Homeri Iliad. p. 265 :

Ἥϊόνες βοίωσσαν ἀργυρομήνης ἄλος ἔξω.

Qui versus ab æmulatione Homeri deterruit Platonem.
 Confer Tollium ad Longinum de Sublimit. sect.
 xiii, § 7. De imitato susurrantis aquæ et avium volan-
 tium sono adde Barthium Advers. xiii, 3.

604. *Amice*] In omnibus edd. est *amicæ*, præter-
 quam in Fabriciana, quam secutus sum. Curtius margi-
 ni illius nihil ascripserat, unde suspicor et ita in
 Cantabr. et Univers. lectum fuisse. Pondus præte ea
 addidit cl. Wassenbergii auctoritas, ex conjectura ita
 legendum divinantis.

607. *Fine*] Scholia in Voss. 2 exponunt *morte*.
 Vide Barth. ad Statium, Thebaid. ix, 661; not. ad
 Caton. dist. i, 24; Schulting. ad Senec. Suasor., p.
 43. Ita τέλος apud Ælian., Var. Hist. iii, 25; τέλος
 βίωτος, Homer. Iliad. π, 787; τέλος, Raphael. ad
 Evang. Matthæi 2, § 19.

608. *Surgat*] Turnæs. 4, *surgit*.

610. *Cælos*] Nonnullis hoc damnatum est, de quo
 Nollten. Lexic. Antib., p. 860.

612. *Videt*] Cantabr., *vidit*.

613. *Juncta*] Aldin., Basil., Turnæs. 4, *vincta*. Fre-

125 In Stephano favet ipsa sibi; dux præcius A
 [armat,
 615 Quos ad dona vocat, ne quis hic dimicet an-
 [ceps,
 Corpus in arce Dei patuit pro munere testis.
 Ad Sauli posuere pedes velamina sævi,
 Infernum quod Hebræus ait; jam constat utris-
 [que,
 Hinc meritum sentire suum, cum sidera martyr,
 620 Carnifices inferna petunt; sors prima revelat,
 Exemplumque creat, quod talia bella gerenti,
 Hoc de fonte fluit, sic occidentibus ut mox
 Tartara succedant, morientibus astra pateant.
 Sæpe sibi socium Petrus facit esse Joannem,
 625 **126** Ecclesiæ quia virgo placet, quo denique
 [juncto,
 Samariæ vicina petens, baptismatis undis
 Ablutas signavit oves, quibus adfuit almus
 Spiritus, et varias fecit procedere linguas.
 Fonte quidem lotus, sed non in pectore mundus
 630 Hic fuerat Simon ille magus, quem prodidit orbi

Pœna sequens nescisse fidem; contractibus auri
 Munera vult æquare Dei, numisque referre,
 Quod pretio mercator emat. Quem talia Petrus
 Attentare videns, Quisnam te, perditæ, dixit,
 635 Movit ad ista furor? Domini quod gratia donat,
 Ut venale putes, sensu hoc, non sumitur auro,
127 Nec licet, ut cœlum corrupta pecunia
 [querat,
 Quam terræ scrutator amat; tibi nulla profecto
 Hac superest in sorte quies, nec ad ista venire
 640 Tu poteris, pollute dolis, qui cordis amari
 Felle tumens aliena petis; namque atria mentis
 Spiritus illa subit, quæ simplicitate nitescunt.
 Hac de voce sacræ lux est manifesta figuræ.
 Ecclesiæ speciem præstabat machina quondam,
 B 645 Temporibus constructa Noe, quæ sola recepit
 Omne genus, clausisque ferens baptismatis in-
 [st-r,
 Cum vaga lethales poteretur turba procellas.
 Ad vitam convertit aquas: simul ipsa colum-
 [lam

NOTÆ.

quenter hæc sunt confusa. Vide ad Sedul. v, 358; Heins. ad Claudian. Nupt. Honor. 267, et Epigr. vii, 5: patrem meum ad Plin. Paneg. 17, 2; Hein. ad Tibull. Observ. i, 6, 61.

616. Testis] Voss. 2, edd. Ald., Basil., Antverp., Torn. 1, testis. Scholiastes in Vossiano exponit, *martyri Stephano*. Non intercedo; plures tamen codd. sequi placuit. Nescio utrum potius poeta scripserit:

Corpus in arce Dei patuit pro munere. Testes Ad Sauli, etc.

Ita enim Lucas in Actib. vii, § 58, *καὶ οἱ μαρτυροῦντες ἀπὸ τοῦ τῆς ἰσθμίου αὐτῶν παρὰ τοὺς πόδας*.

618. Infernum] Quid hæc sibi velint, perspiciant me eruditores. Ipse sane his me difficultatibus nihil extricare potui.

618. Jam] Cantabr., nam. Ita et hæc confusa infr. vs. 925, 988, 1018. Adde Duker. ad Flor. pr. æm. § 2; Drakenb. ad Livium, v, 51, 6; patrem meum ad Plin. Paneg. 56, 4; Burm. ad Catalect. ii, p. 221; Gannegieter. disquis. de Notis, p. 359. Jam hoc loco tuetur is usus quem attingit Cortius ad Ciceron. ad Divers. vii, 18.—Statim utrosque malim. De duobus hæc vocem adhibuit docet Burman. ad Catalect. iii, p. 471. Apud Joan. Saresberiensem, viii, 19, p. 644, est, *utrisque non amplius esset; sed utrique in iisdem his verbis legitur apud Ruffinum Histor. Eccles. iii, 19. Isidorus xi, 1, quibus se utraque clausæ contingunt; sed cod. Groning., utraque clausa.*

620. Inferna] Aldin., Basil., Torn. 1, *infrima*; sed inferna opponunt præcedenti sidera. Ita postea martyres pro Christo morientes, se in vitam migrare arbitrati sunt. Vide Justi Specimen Observ. cap. 14, cui tamen in Minueii Felicis loco non assentior.

623. Pate-cant] Pulmanni Sched., *patescunt*.

624. Facit] Cantabr., *fecit*.

625. Virgo] Respexit forte Hieronymi locum, *Joannem virginem discipulum appellantis*. Debeo illum diligentia viri eruditi in Lexico Fabri.

626. Samariæ.] De hac Isidorus Orig. xv, 1: *Samariam, a qua omnis regio quæ circa eam fuit nomen accepit, Sennacherib rex Assyriorum construxit, vocavitque eam Samariam, id est custodiam, quia, quando Israel transtulit in Medos, ibi custodes constituit*. Ita locum exscripsi ex cod. Groning., pessime habitum a Gothofredo, emendatiorem in ed. Veneta.

629. Fonte] Sequentem versum huic præponunt Pulmanni Schedæ et Antverp.

630. Simon] Basil., *Simo ille*: mutatum ita certissime, quia prior producitur apud Sedulium iv, 112 et 118. Iterum tamen corripit Arator vs. 663, et illic Aldin. et Basil. mutant. In hoc nomine quantitatem parum curarunt poetæ Christiani. Ita in Simonis media jam producitur, jam corripitur. Loca indicavit Fabricius comment. in Poet. Christ., p. 123. — De hoc Simone videatur Moshem. in Dissert. ad Histor. eccles., p. 226. Notum est quosdam credidisse divinum ipsi honorem a Romanis esse datum, ob locum Justini Martyris apol. 2 pro Christianis, p. 69: quem in errorem deductum esse per Semonem Sancum, deum Romanorum, in inscriptionibus memoratum, statuit Wonna de Genis cap 3, § 6. Per eum autem plures Herculem intelligunt. Vid. Thulemarius Flor. Spars. ad Eginhartum, p. 228. Totam rem late examinat Theod. Cruger de More se devovendi, p. 34, qui per Semonem intelligit infamem istum Hadriani Antinum.

632. Numisque] *Numinisque* Fabric. Bibl. Lugd.

636. Auro] Voss. 1, *aurum*. Malim hoc referre ad *quod gratia donat*; quod non pecunia, sed sola mentis cogitatione et sententia capitur. De voce confer Barthium ad Claudian. Cons. Manl. 160.

639. Quies] Clariss. Wassenbergio vix dubium videbatur quin scribendum sit *fides*, cum expresserit verba Lucæ viii, § 22, *οὐκ ἔστι σοι μερίς οὐδὲ κληροῦς ἐν τῷ λόγῳ τοῦτο*.

640. Dolis] Ita rescripsi ex Cantabr., Voss. 1, 2, edd. Aldin., Basil., Torn. 1 et Pulmanni S. hedi. In reliquis est, *pollute potes donis*. In eo quod expressi confirmat me Wassenbergii v. c., mecum sententia, auctoritas.

644. Felle] Itaque et sic pro *hæc* accepit Arator in Lucæ verbis Act. viii, § 25. Malim tamen accedere sententiæ cl. Alberti ad N. T., p. 236.

645. Lux] Cantabr., *lex*. Id pro modo, conditione capi posset, ut est apud Prudent. Cath. m. iv, 2. Sed cum agat de figura, id est allegoria, ut exposui superius vs. 158, eaque sæpius obscura sit et mystica, hinc aptius videtur *lux*, de tali figura, cujus omnis apparet ratio, vs. 690.

Non parva figuræ Causa sub obscuræ regionis imagine lucet.

648. Columbam] Hoc dedi ex Aldin., Antverp., Basil., Lugd.; neque aliter Fabricius. Ex codd. Cant. et Univers. nihil ascripserat Cortius; suspicor hinc

- Diluit et corvum, sed non concordia mentis A
 650 **128** Fecit utrosque pares; hunc guttura plena
 [rapinæ
 Subduxere viæ, cupiensque in funere pasci
 Nil potuit vitale sequi, redit ales amica
 Frugibus, et nullis succumbit naufraga lym-
 [phis,
 Nutriri de morte timens, studioque laboris
 655 Dat documenta pii, quanto teneatur amore
 Plus operi devota fides, rostrique modesti
 Pignus oliva fuit: dilectio semper in ore
 Fructum pacis habet: volitant in fluctibus ambo
 Ex uno sanctoque sinu, servantis in alvo
 660 Purgati vallante freto, tamen exsulat unus,
 Et, reditu cessante, perit: non ergo saluti

- 129** Sufficit unda lavans, nisi sit sine felle co-
 [lumba,
 Qui generatur aquis. Simon hic baptismatis un-
 [dan
 Contigerat, sed corvus erat, sua lucra requirens,
 665 Quæ nunquam meruere Deum, qui limine templi
 Vendentes arceræ solet: meliora sequamur!
 Petrus ad ista vocat, qui filius esse columbæ
 Dicitur ore Dei, meritoque hac matre creatus
 Ecclesiæ sublimat opus: de munere prolis
 670 Nomen habet genitrix, quod Spiritus eligit almus,
 Alti innocuæ dignatus imaginæ cerni.
 Angelus alloquitur plenum virtute Philippum,
130 Australem celebrare viam, qua spado jugatis
 Æthiopiū pergebat equis, qui fidus in aula

NOTÆ.

et eos huic scripturæ favere. Columba est in reli-
 quis.

649. *Diluit*] Cod. Cantabr., edd. Aldin., B sil.
dedit. Vide supr. ad vs. 203.

651. *Funere*] Cadavere pasci. Barth. ad Claudian.
 Laud. Sulicon. 1, 101. De corvo Sedulius 1, 155:

Alesque rapinis

Deditus, atque avido saturans cava guttura rostro.

Has aves assuetas sanguine et præda dicit Florus 1, 1,
 7. Tantam corvi voracitatem esse, ut et parentem
 senio confectum devoret, testatur Ælianus de Anim.
 iv, 43. Adde Demster. ad Rosin. v, 39.

652. *A'es*] Cantabr., *alia*.

654. *Nutriri*] Pulmanni Schedæ, Antverp., Bibl.
 Lugd., *nutrici*.

657. *Fuit*] Voss. 1, *dedit*. De ipsa re egit Bochart.
 Hierozoic., part. II, p. 31. Junge dicta superius
 vs. 28.

660. *Purgati*] Voss. 2, Aldin., Basil., Torn. 1,
purganti.

661. *Cessante*] Corvum ex arca emissum a Noe scri-
 bunt Sedulius 1, *Arator* 1, Victor II. Adnotavit Ne-
 brissensis errorem esse ignorationis linguæ, et Sedu-
 lium suo tempore codicem habuisse non castigatum;
 scribi enim *egrediebatur et revertebatur, videlicet non*
habens ubi consideret. Laudanda Nebrissensis, viri
 optimi, diligentia, qui linguam intellexit; idem ta-
 men phrasim non discussit. Sensus enim est, ut vir
 linguæ peritissimus explicavit, corvum, hinc inde
 volando, moram tam diu traxisse ad revertendum,
 donec aquæ siccarentur supra terram, quasi diceret,
 nunquam ipsum ad Noe esse reversum. Corvum
 ἀλλυγορκῶς ad Judæos refert. Alcim. lib. IV; ad apo-
 statas Arator 1: nam et Judæi et apostatæ, in Eccle-
 sia alti et conservati, ex ea exciderunt, et, discus-
 sando et tumultuando, nunquam ad ejus societatem
 placidam revertuntur. Fabricius comment. in Poet.
 Christian., p. 39. De voce *cessante* vide supr. vs. 86.

662. *Felle*] Sedulius epist. ad Maced., p. 11, *co-*
lumbæ simplicis animum non amittat; idem II, 171,

Per volucrem quæ felle caret.

Ubi notæ. Althelmus Laud. Virg., p. 721, tom. I
 Tbes. Canis.,

Sola caret quoniam crudelis felle veneni.

Athanas. Opp. tom. I, p. 471, τῆς περισσεῖας τὸ πρῶτον
 memorat.

663. *Simon*] Aldin., Basil., *Simo*. Vid. ad vs. 650.

669. *Sublimat*] *Sublimare*, in sublime attollere.
 Prudent. Apoth.,

Aut tumidum largo sublimat flamine bombum.

Fabricius comment. in Poet. Christ., p. 127.

671. *Dignatus*] Aldin., Basil., Torn. 1, *dignatur*.

673. *Celebrare*] Ita reposni ex Cantabr. et Voss. 1,
 2. Reliquæ editiones, *celerare*, quod probat Barthius

B ad Stadium Thebaid. x, 618; sed non tam de celeri-
 tate quam ipso itinere agi arbitrer. Neque tamen per
 frequenter obire exponendum, ut *atria celebrare* apud
 Ovidium, Metam. I, 172. Adde Cortium ad Plinium VI,
 epist. 30, 1, Buneman. ad Lactant. Div. Institut. VI, 5,
 § 7. Sed simpliciter accipio pro iter peragere, ut
 verbum hoc non tantum de rei frequentia, sed ipsa
 re solet adhiberi. Docet hoc Drakenb. ad Livium I,
 4, 9. Quam sæpe autem librarii hoc verbum corrupe-
 rint, patet ex Burmanno ad Valer. Flacc. III, 251; ad
 Virgil. Æneid. IV, 641. *Celerem et celebrem* in Thuani
 codice permutata apud Lucanum VI, 183, *celebriter* et
celeriter, vide notas ad Sueton. Vesp. 7. Quædam
 loca hinc egregie emendavit Burmann. ad Ovid. Meta-
 morph. IV, 304. Adde Isidorum Orig. I, 22, *quæ scriptio*
celebris brevior fiat. Cod. Groning. recte, *celeris*, unde
celeris breviorque reponi posset, quod egregie vidit
 vir clariss. longiori vita dignior, Gisb. Kœnius, qui
 et ipse Groningani cod. et ed. antiquæ scripturam
 produxit in Dssert. Jurid., p. 24. Consensum addi-
 dit Cannegieterus Disquis. de notis, p. 299.

675. *Qua*] Voss. 2, *quam*. Id non rejecerim. Te-
 rent. Hecyr. I, 2, 119, *pergam, quo caspi, hoc iter* :
 nisi illic ad posterius verbum referre malis. Apud
 Sallustium Jugurth., 47, 1, Cortius in Guelferbytano
 invenit, *ab eo itinere quod Metellus pergebat*; ibid.,
 79, 5, *maturavere iter pergere*. Similia plura protulit
 eruditum illud Frisæ suæ decus, Joan. Schraderus
 Animadv. ad Musæum, cap. 17. Adde Drakenb. ad
 Livium III, 6, 7; Duker. ad Florum III, 4, 5. *Iter gra-*
dire exposuit Barthius Advers. IV, 2. Sic *currere ps-*
lagus, Sedulius epist. ad Maced., p. 2, et Heinsius
 Advend. ad Prudent., p. 155. *Vecti maria*, Virgil.
 Æneid. I, 524.

675. *Spado*] Prima producta, quæ apud Juvenalem
 brevis est, notante Vossio Art. gramm. II, 39. Ipsam
 vocem a Spado, Persico pago, derivat Stephanus,
 cujus loco jam usus est Barthius ad Claudian. I in
 Entrop. 345; et Brissonius de Regn. Pers. II, § 164.
 Alia Vossius in Etymol., in vocem.

675. *Jugatis*] Trebellius Pollio Gallien. 8, *cornibus*
auro jugatis. Variæ is locus tentatur. Casauboni et
 Salmasii opiniones exposuit Triller. Observ. critic.
 II, 8: qui ipse *lucatis* mavult. *Jugatis* vel ex hoc Ara-
 toris loco tueor, sed *cornibus auro* exponendum ar-
 bitror ex auro, sive aureis, ut *puppis abiète* apud
 Virgilium, *damnum injuria* apud Jctos, quæque alia
 protulit Cannegieterus meus ad Fragment. vet. Juris-
 prud., p. 60.

674. *Fidus*] Pulmanni Schedæ et Antverp., *sidus* :
 vox quidem elegans de homine qui rei cuiusque
 addit ornamentum. Vide Barthium ad Claudian. VI
 Consul. Honor. 25. Sed alterum accommodatius. Eu-
 nuchi enim variis rebus præpositi, eoque gratiores
 quo fideiiores. Confer Pignarium de Servis, p. 372.

675 Regiæ servabat opes : volat axe citato

Gaudia fixa petens, curruque merebitur ipso

131 Errorum jactare rotas. O quanta bono-
[rum

Semina percipies! qui tam pretiosa lavacri

Sumere dona venis, sterilique in corpore condis,

680 Quod fructu meliore metas. Impone Philippum,

Lampadis os quod Hebræus ait, qui mentis ho-
[norem,

Nomine teste, probat; juvat hunc audire magi-
[strum,

Discipuli quia jure docet; dabit ipse, prophetæ

A 132 De quo verba sonant, cumque omnia

[fecerit olim,

685 Qua fuerit nunc parte satus : si credulus audis,
Et tibi nascetur, tuque inde renasceris illi.

Conspectis propter aquis ardere cœpit

Eunuchi secunda fides, qui gurgite mersus

Deposuit serpentis onus, plastroque cucurrit

690 Helicæ meditatus iter. Non parva figura

Causa sub obscuræ regionis imagine lucet.

Comprobat Omnipotens tædarum scelerem, Mosem

133 Æthiopam sociasse sibi, quem dogmata
[produunt

NOTÆ

677. *Rotas*] Respexisse videtur verba Ecclesiastæ, B
cap. xxxiii, § 5.

680. *Fructu*] Aldin., Basil., Tornæs. 1, *fructum*.
Littera sequens adhæsit.

681. *Lampadis*] Φάλαξ, *equorum*, hoc est militiæ,
cupidus. Elymon Hebræum affert Arator, *Impone*
Philippum, etc. Est autem Arator, ut supra dixi, ἀ-
λλογενής, ideoque sententias interdum torquet, in-
terdum verba. FABRICIUS comment. in Poet. Christ.,
p. 104. — Mire hic dissentiunt Cantabr. et Voss. 2,
Cor oris quod Hebræus ait. Voss. 1, Pulmanni Sche-
dæ et Antv., *Oris cor quod Hebræus*. Scholiasta in
Voss. 1 ascripserat : *Philippus interpretatur cor oris*,
qui, quidquid in corde habuit, ore manifestavit : et os
lampadis, quia ore suo omnes illuminabat. Nugæ sunt
omnia; Græcum fontem huic voci rectius tribuit Bar-
thius Advers. II, 21. *Lampadis os* tamen Aratori tri-
buo, alterum est librariorum commentum. Ita enim
et Isidorus Orig. VII, 9, *Philippus os lampadarum*,
vel os munitum.

683. *Quia*] Edidi hoc ex Cantabr., Voss. 1 et 2.
Præterea in Voss. 1 erant, *discipulis*; præterea Aldin.,
Basil., Tornæs. 1, *qui jura*; Antverp., *quæ jure*;
reliquæ omnes, *qui jure*.

685. *Dabit*] Dicit, exponet de quo capienda sint
prophetæ Isaiæ verba; confer Lucam Actib. VIII, §
31 seqq. Deque ipso hoc Isaiæ loco Colomesium in
Observ., p. 125. Quædam verba Lucas refert ex
Græcis interpretibus, et hinc ex cod. Græco prælecta
fuisse censet Amende in Christeid., p. 80. — *Dare*
eodem sensu est apud Virgilium, Æneid. III, 85,

Da propriam, Thybrææ, domum.

Servius, probante Burmanno, per *dic* exponit : ita
dare sortem capio apud Ovid. Metam. I, 331, ut
χρηστέω δόθερος apud Apollodor. Biblioth. II, 6, §
5. Ambrosius Offic. I, 14, *volunt et dare occultorum*
scientiam. Male illic cod. m. us, *dicere*; et apud Isi-
dorum Orig. XVII, 7, præfero, *quærentibus responsa*
dare, licet in Groning. sit *præcanere*. Similia protule-
runt Barthius Advers. LV, 11. V. D. ad Valer. Flacc.
V, 219; Burman. ad Ovid. Fast. VI, 354; ad Clau-
dian. R. P. III, 327. Heiniius notis ad Tibull. I, 6, 13.

684. *Sonant*] Cantabr., Voss. 2 et Fabricius, *son-*
ent.... *Verba Aratori eadem sunt quæ Lucæ Act.*
VIII, § 52, περιχὴ τῆς γραφῆς, quodque alii τόπον,
χωρία, ῥήσεις, vel simile quid appellant, quæ erudite
exposuit Valckenarius ad Herodot. II, p. 157.

684. *Cumque*] Aldin., Basil., *quique*; aliæ, *cum qui*.
Deinde Voss. 1, *fecerat*. Innuit Christum rerum au-
ctorem, et ex Maria deinceps genitum.

687. *Properanter*] Aldin., Basil., *properatur*.

688. *Gurgite*] Voss. 1, *in gurgite*.

692. *Omnipotens*] Ald., Bas., Heptaticus. Quo no-
mine indicatur prior pars Veteris Testamenti, con-
tinens libros Moysis, Josue, et Judicum. *Omnipotens*
hic esse ex libris recentioribus censet Vossius de
Vit. Ser. III, 14, qui unice probat Heptaticus, et
consentientem citat Juretum ad Ivonis epist. 85. In
æcis codd. nihil simile deprehendi, eoque minus

B Vossio assentiri audeo, cum *omnipotens* Aratori sit
familiaris. Tantum vide vs. 185 et 629, aliisque locis.
Octateuchum memorat Cassiodor. Instit. divinis in
principio.

692. *Mosem*] Moses, in papyreto Nili inventus, inde
nomen accepit, quod ex aquis extractus est : nec
aliter, quod ad orthographiam scribitur a Juvenale,
Plinio, Justino, qui ejus mentionem faciunt; inde
accusativum inusitatum format Juvencus IV,

Mosea, qui legum potuit præcepta jubere.

Idem etiam possessivum fecit lib. II,

Moseis manibus summo sublatus honore est.

Et Fortunat. lib. V,

Mosea lege rebelles.

Poetæ Christiani scribunt interdum *Moyes*, et pri-
mam corripiunt, penultimam producent. Prudent.
Stephan.,

Relaxat ipse

Indumenta pedum velut Moyses.

Idem Hamart.,

Velut ipse Moyses,

Historicus mundi nascentis, testificatur.

Sedulius III,

Eliam et clarum virtute Moysen,
Ignotos oculis, viderunt lumine cordis.

Appellatur a Prudentio *Genealogus*, quia ortum mundi
describit et familias de quibus Christus usque ad
Adam ducit originem. Ab eodem scriptor doctissimus,
Apotheos. *vaticinator*, Hamart. Claud. contra poetas :

Legifer antiquo venerandus nomine Moses.

FABRICIUS comment. in Poet. Christ., p. 89. — Quod
de vocis derivatione memorat Fabricius, nititur testi-
monio eorum qui ex μω aqua, et Ἰσως servatus, vocem
componunt. Testimonia indicavit Triller. Observ.
critic., p. 437. Sed nugæ has dandum reject Bocharus
Phaleg. I, 15. In scriptura hujus vocis, ut toties

D alibi, hic quoque dissentiunt codd. tum scripti, tum
editi. Basil., Antverp., Torn. 1, Bibl. Lugd., *Mosen*.
Cod. Cantabr. habet *Moyesen*. Sed, si verum sit quod
Fabricius monet, et Vossius Art. gramm. I, 9, in
Moyes primam corripi, mediam produci, non con-
stabit versus. Sane, in fine carminis, metri leges
hanc scripturam non pati judicat Grunerus ad Sedul.
III, 208. Codd. tamen et ita ibid. IV, 169. Si ex *Moy-*
ses bisyllabum fieri posset, defendi posset cod. Can-
tabr. scriptura. Id tamen non probat. Apud Victori-
num Afrum de Machabæis vs. 252, in quibusdam
editur :

Tradidit et mundi rector Moysesque petitam ;
et vs. 327,

Poscebant Moysen, daret ut sitientibus undas.

Sed *Mosesque* et *Mosen* illic edidit Fabricius, secutus
laud dubie meliores codices.

695. *Æthiopam*] *Æthiopa* pro *Æthiopiassa*. FABRI-
CIUS comment. in Poet. Christ., p. 5. — Dux Tornæ-
saur, *Æthiopem*; rectius scripsissent *Æthiopin*,

- 134** Postea cum Domino vicinius ore locutum. A 710 **136** Quo properat sc̄vire lupus. Sors laeta
695 Quid mirum, si legis amor tunc crescere cœpit,
Ecclesiæ cum juncta fuit? quod sponsa perennis
Hæc veniat de gente magis, nec cantica celant,
Quæ fuscæ pulchramque vocant; hæc pergit ab
[Austro,
Ethiopum qui torret humum, Solomonis in ore
700 Pacificum laudare suum, quo nomine dudum
Signatum est, quod Christus habet: jam debita
[mundo
Custodem præmittit opum, quo pignore gazas
Incipiet proferre suas; thesaurus in illa
Quis potior, quam fontis honor? quod ditius
[aurum,
705 Quam locuples sub corde fides? quam denique
[recte B
Prævius luic spado est? quo procedente libido
Pellitur, et capiunt cœlestia regna pudici.
Saulus, acerba fremens, committere bella
[Damasci
135 Judaica feritate parat, sed amabitur agnus,

NOTÆ.

quod præ *Æthiopissa* probat Vossius Vit. Serm. 1, 16. *Æthiopam* autem derivasse videtur Arator e casu quarto Græco, qui similitum apud Latinos vocum fons est. Ita *Marathona*, casu recto, produxit Vorstius ad Sulpic. Sever. H. S. II, 9, 7. *Cratera*, *crepida*, *lampada*, aliaque contulit Vossius Vit. Serm. III, 15. *Iliadam* reddidit Solino Polyhist., p. 7, Salmasius, et probat Collatio apud me. Græci recent ores eodem modo novas voces formarunt, ut *σκαγών* recto casu a *σκαγών*. Meursius ad Psellum in Cantic. cantic., p. 185.

696. *Cum juncta*] Ald., Bas., Torn. 1, *conjuncta*.
697. *Celant*] Basil., Torn. 1 et Fabricius, *celant*;
Schedæ Pulmanni et Antverp., *cedant*.

699. *Solomonis*] Ita et alii, de quibus Heinsius ad Prudent. in Addendis, p. 145 et 158. *Salomonis* tamen hic Aldin., Antverp., Torn. 1, Bibl. Lugd.; et ita superius vs. 289. Hoc in Vossianis, alterum in Cantabr. et Univers. exstitisse videtur.

704. *Potior*] Voss. 2, *potius*.

704. *Ditius*] Schedæ Pulmanni et Antverp., *dicitur*.

706. *Quo*] Cantabr., Voss. 2, *qua*; hoc Curtius in margine ad *Ecclesiam* refert, sed vox illa remotior; *potius*, si id placeat, *fides* repete.

708. *Acerba*] Virgil. *Æneid.* XII, 398,

Stabat acerba fremens.

V. ler. Flacc. III, 229,

Sævit acerba fremens.

Ubi Weltzius: Ita passim adjectiva neutra adhibentur. Borman. ad eund. II, 126; Oudendorp. in Observ. Miscell., vol. II, p. 306. Expressit Arator hisce illud Lucaneum Actib. IX, § 1, *ἐπιπέτων ἀπειλῆς καὶ φόβου*. Posterius illustravit Rhoerius Fer. Dav. II, 3. Ellipsin præpositionis *ἐν* indicavit Alberti Peric. Critic., 51. Cum Latino *spirare*, præter Elsnerum, contulerunt Heins. ad Ovid. Metam. V, 348, et Drakenb. ad Silium XVII, 536. — Cæterum Voss. 2, *acerra*, indicio quam frequenter *b* et *v* permutentur. Corruptus hinc Isidorus Origin. II, 30, *quid sit thesis? respondeatur, cui vis deest, ut sit artis*. Ita Gothofredus: sed monstrum est lectionis, dudum jam ita corruptæ, ut ideo in edit. veteri hæc verba prætermissa arbitrer. Scribendum ex Groningano: *Quid sit thesis? respondeatur, cui bes est [potius deest], ut sit thesis*. Apud Martialem V, 20,

Utile, quod non vis, do tibi consilium.

In qua culpa cadit; didicit qui corpore lapsus
In mentis jam stare gradu; cum lumina claudit,
Pectora tunc aperit, cœlique agnoscitur auctor,
Discedente die: quantum meruere tenebræ!

715 Post oculos majora videt; mirabile sc̄clis
Exemplum dedit alma fides. Anania furorem
Executit, o nova palma! lupum domat ille ra-
[pacem,

Hebræus quem dixit ovem; clamabitur orbi,
Hoc præcone, Deus, legisque exutus ab umbra,

720 Sub qua cæcus erat, terras lucebit in omnes
Perpetuo de sole calens. Ne desine, Saule,
Hunc celebrare diem; multorum lumine plena
Nox datur ista tibi, tuque hic tua nubila portas,
Ut mundi purgare queas. Nunc plena figuris

725 hterius documenta sequar, tectumque latebris
Aggrediar profere jubar; quod tempora Saulus
In tenebris triduana gerit, facit esse fidelem
Exempli mensura sui, tandemque cœctum

Scribe, *utile quod nobis*. Ita egregius codex Thuani, et ex conjectura Rutgersius Var. Lect. VI, p. 580, assentiente Scrivero, neque aliter ex membranis Heinsius Advers. I, 2, et III, 16. Idem Martialis VIII, 6,

Largius *Æacides* et bibit ipse merum.

Recte Scriverius edidit, *vididiusque merum*, quod codex Thuani confirmat. Hoc *merum vididius* in mentem mihi revocat locum Aurelii Victor. Illustr. 76, § 8, *quod* (venenum) *cum tardius biberet*. Conjectio *viveret*, potuit enim hoc verbum adhibere de veneno, cujus vis totum corpus penetrat et afficit, hand aliter atque *v* num. *Videret* placebat illic Crusio Probab. Critic., p. 257.

709. *Judaica*] Judæi a Juda, Jacobi quarto filio. Plebs Judæa et Judaica eodem significato apud Accium. Sed in hoc antepenultima modo producta legitur, ut apud eundem libro V,

Quando induratum plebs Judaica regem
Effugiens;

modo correpta, ut apud Sedulium II,

Judaicis nuper populis, Orientis ab axe,
Progenitum fulsisse ducem;

et apud Arator. Fabricius comment. in Poet. Christ., p. 74 — Tornæs. 1, *Judæa*. Confer Observ. Miscell. nov., part. V, p. 434. Ex moribus populi *Judaicæ* sæpe pro feroci adhibetur. Barthius Advers. XI, 4.

710. *Ruinæ*] Ita codd. et edd. Antverp., Bibl. Lugd. et Fabricius; cæteræ est addunt.

711. *Qui*] Ita Voss. 1, 2; *didicitque e corpore* habet Cantabr.; *didicitque in* Schedæ Pulmanni et Antverp. Reliquæ, *didicit de*.

717. *Executit*] Probo elegantissimam cl. Wassenbergii conjecturam, *excutis*; ut *Anania* sit vocandi casus; rectius enim *Ananias* est superius vs. 415; in omnibus tamen constanter est *excutit*.

721. *Calens*] Cantabr., Voss. 2, *canens*,

722. *Plena*] Cantabr., *plenum*; sed alterum Aratoris convenientius, per oxymorum talia jungenti sæpissime.

723. *Tectumque*] Pulmanni Schedæ et Antverp., *rectumque*.

726. *Tempora*] Pulmanni Schedæ et Antverp., *tempore*.

727. *Triduana*] Primam hic contra morem corrigunt notat Vossius Art. grammat. II, 20.

Pœna magistra docet, Dominum ne respuat ultra A
 730 Post triduum superasse chaos; cum cœperit ipse
137 Sic visus reparare suos, quod ab orbibus
 [atris
 Et squamæ cecidere graves, natura quod anguis
 Ferre solet, ratione viget: Judæa venenum
 Semper ab ore vomit, crudelior aspide surda.
 735 Perfidix coluber Synagogæ sibilat antro.

Discipulis Salvator ait: Calcabitis angues,
138 Purior obsequiis ut sit cœlestibus actus.
 Vipereum jacit ante nefas, et prælia doctor
 Mox meliora gerit; qui cum superasset iniquos,
 740 Insidias meruit clausis evadere portis.
139 Sporta solens texti juncis palmisque vicis-
 [sim,
 Tegmina dat Saulo, retinens in honore figuram

NOTÆ.

729. *Dominum*] Pulmanni Schedæ, læsum. Ant-
 v. r. p. Jesum.

731. *Orbibus*] Oculis. Infra II, 225,

Exsulque dies illuminat orbis;

et vs. 932,

Caligantesque tenebræ

Orbibus incumbunt.

Arnobius Advers. gent. III, p. 107, *oculorum orbicu-
 los mobiles*. Ubi Elmenhorst. et Heraldus. Virgilius
Æneid. XII, 670,

Arduentes oculorum orbis ad mœnia torsit.

Burman. ad Valer. Flacc. III, 178 et 739; Weitz. ad
 eund. IV, 235; Savar. ad Sidon. II, epist. I. Soleut
 autem numerum pluralem adhibere poetæ, non sin-
 gularem, unde Barthii errorem recte castigavit Burm.
 ad Claud. B. G., 259. Præcipue hanc vocem adhi-
 buisse videtur, de serpente locuturus, cui orbis tri-
 buit Virgil. *Æn.* II, 204: qui Græcis sunt *ὀφθαλμοί*, do-
 cte Spanh. ad Callimach. in Del. 93. Addit et ideo
squamas, serpentibus proprias, quæ Græcis in his
 sunt *ὀφθαλμοί*, in piscibus autem *λεπίδες*. Vide Rhœrium
 ad Porphy. de Abstem. IV, § 14. Non dissimiliter
 de Saulo inf. II, 1185,

Oculis cum squamens excidit horror,
 Quem serpens antiqua dabat.

733. *Ratione*] Pulmanni Schedæ, *ratioque*, et ita
 Antverp.; quæ tamen deterius que omittit.

734. *Aspide*] Inter venenatissimas bestias aspis
 habetur, unde ea serpens proverbium velut quoddam
 fecit. Arator lib. I, *Judæa venenum*..... Venantius
 Fortunatus:

Regulus atque aspis, cedunt quis cuncta venena.

Crudelem vero Arator ob surditatem dixit, cum qui
 surdus sit ad commiserationem vocibus plangentium
 non possit moveri, unde et malos spiritus surdos
 apud inferos constituit Mahumetes, Turcarum legis-
 lator, ut scilicet nullo modo ad miserationem possint
 damnatorum hominum ejulantibus molliri. BARTHIUS
 Advers. XXXII, 22.

736. *Salvator*] *Σωτήρ*, qui dat salutem. Prudent.
 Symm. I,

Salvator generis Romulei, precor.

Latinus dicitur *Servator*, ut *mundi servator* Augustus
 Cæsar apud Propertium. In Juvenci exemplaribus
 vetustis mod. *servator*, modo *salvator* legitur. Diffe-
 runt Latinitate et usu. FABRICIUS comment. in Poet.
 Christ. p. 118.—Quod de usu memorat Fabricius, eo
 videtur spectare, quod *Servatorem* recte dici Christum
 nonnulli negant, distinguentes inter *servare* et *salvare*.
 Illud referunt ad eum qui parci quos occidere pote-
 rat, hoc illi tribuunt qui vitam non tantum donat,
 sed et meliorem feliciorumque statum addit. Ideo
 Christum potius *Salvatorem* appellant, utique non
 inspiciendum arbitrati quid sit Latinus, sed quid rei
 momentum magis exprimat. Ita judicat Daunius de
 Caus. amiss. rad. L. L., cap. 26. Adde Borrichium
 Cogitat. L. L., p. 229; Nolten. Lexic. Ant. b., p. 1158,
 et quos laudat Burman. Secundus ad Lotich. IV, 6,
 init. Verbum *salvare* est etiam infra 853, et superior
 vs. 80; idque de cura medicamentorum non rejicien-
 dum videtur Reinesio Var. Lect. II, p. 191. Latinus
 est generatim *servator*, ut docui ad Sedul. II, 156;

recte hinc in emendationibus editis correctus Mamer-
 tinus Paneg. Julian. 21, init., *ac libertatem suam sal-
 vator vilis immunit*. Ita deteriores; sed in Vaticano
 et Guelpherbyitano, quorum excerpta sunt ad manum,
salvator est, idque, probante Jureto ad Symmach.
 VIII, epist. 41, jam receptum. Hoc, vel *adulator* res-
 tituendum in margine editionis suæ conjecerat Vos-
 sius. Utrum *Servator* satis Christum exprimat, non
 definiverim. Sane Ciceronis ætate voci *σωτήρ* expo-
 nendæ non sufficiebat sermonis Latini inopia: ita
 enim in Verr. 2, 63: *Itaque eum non solum patronum
 istius insulæ, sed etiam solera inscriptum vidi Syracu-
 sis. Hoc quantum est? ita magnum, ut Latino uno
 verbo exprimi non possit. Is est nimirum soler, qui sal-
 utem dedit.*

736. *Angues*] Aldin., Basil., *anguem*, haud dubie,
 ut diabolus intelligatur. Sed *ἰσχυρὸν ὄφειον* est apud
 Lucam Evang. X, § 19: quem locum respicit.

739. *Iniquos*] Aldin., Basil., *iniquas*; referunt cer-
 tissime ad *insidias*.

740. *Clausis*] Mutato ordine Voss. 1, 2. Pulmanni
 Schedæ, Antverp., *portis evadere clausis*.—Pro *portis*
 Aldin., Basil., *sporis*; sed *πόλας* memorat Lucas.

741. *Solens*] Voss. 1, Basil. Aldin., Torn. 1, *solet*.
 Ita autem Lucas Act. IX, § 25, *κατήκων διὰ τοῦ τεί-
 χους, χαλάσαντες ἐν σπυρίδι*. Parum distat Sallustius
 Fragm. Histor. II, p. 53. Ed. Haverc., *E muris canes*
 [rectius alii *citea*] *sporis demittebant*. Vocem *sporta*

derivat Vossius in Etymol. a quarto casu *σπυρίδα*;
 alii a *sparto*, idemque sentire videtur Arator, cum
 addat, *texti juncis*. E *sparto* similia fieri solebant,
 unde et paricidarum culeum inde confectum tradit
 Turnebus Advers. XXVIII, 5, et Mattheus de Criminib.
 p. 585. Secuti sunt uterque Isidori locum in glossa-
 rio; hunc tamen reprehendit Casaubon. ad Sueton.
 Aug. 33. Culeo tamen *sparteo* videtur favere Pru-
 dentius Peristeph. V, 457, quem et *facellam* appellat,
 ibid. 492; largior Casaubono plerumque fuisse ex
 corio taurino; *μολγός* dicitur a Dositheo III, § 16.
 Ubi Goldastus, id autem per *βόειον ἄσπρον* interpreta-
 tur Hesychius in vocem. Ubi notæ. Ita et glossæ no-
 micæ, voce *Πομπίνους*. *Δέρμα βόειον* Cedrenus Com-
 pend. Histor., p. 161, quem debeo Demstero ad Ros-
 sin. VIII, 31, p. 654. *Ἀγγέιον* dicit a Plutarcho in
 Gracch., p. 834, quidam putant; rectius tamen in-
 terpres venit *area*; posset et de quodam vase capi,
 ut apud Homerum Iliad. β, 471. Casaubonus glossam
 Isidori refert ad tunicam pice illitam qua indueban-
 tur igne cremandi. Suspiciamus aliquando sum utrum
 ex hoc Isidori loco emendandus sit scholiasta Juve-
 nalis Satyr. VIII, 234: *Vestis ex chara facta, pice il-
 lita, in qua ignibus pœnæ addicti ardere solent*: ut le-
 gendum sit, *ex sparto facta*. Tunica sane *spartea*,
 quam chartacea huic rei videtur accommodatior.
 Sed hæc conjectura esto; non enim dissimulaverim
papyrum memorari in hac re ab eodem scholiasta ad
 Satyr. I, 155; idemque affirmat Schwarzzius ad Pli-
 nii Paneg. 73. p. 125. Sed ad Aratorem redeo; ex-
 cursus non ægre ferat lector humanior.

742. *Saulo*] Cantabr., *Paulo*; sed in hac re *Σαῦλος*
 dicitur in Actib., IX, § 21; neque *Paulum* aliquoties
 ita peccatum prius dicit Lucas quam adventum in
 Cyprium ex Asia continente memorat, cap. XIII, § 9.
 Probo soceri optimi, Henr. Canuegieteri, sententiam,
 de Mutata nomin. ration. cap. 6, *Paulum* se deum

- 140** Ecclesiae, nam juncus aquis et palma co-
[ronis
Semper inest : juvat Ecclesiam baptismatis un-
[da,
- 715** Martyriique cruor : dudum, vespente caterva,
Nutriti sub dente cibi; distendere septem
Sportarum cœpere sinus : tot in orbe profecto
Ecclesias Scriptura canit, quod Spiritus illic
Sic operator adest, et signat nomina virtus,
- 750** Cum tamen Ecclesiam celebremus in omnibus
[unam.
Protegit ergo virum species, cui militat ipse
Vas in vase manens, atque hac duce tutus ab
[hoste
Egreditur, cunctis doctor qui vincit in armis.
Pervigil excubiis commissi Petrus ovilis,
- 755** Postquam cuncta videns lustravit in ordine san-
[ctos,
Per Lyddæ tulit arva gradus, ubi mœnibus
[astans
Respicit Æneam defunctis vivere membris,
141 Atque anima, nodis laxata mole solutis,
Non moriente mori. Surgens, paralytice, dixit,
- A 760** Vectorem compone tuum, nec reddere tardes
Officium, portate diu. Quo munere vocis
Stringitur in solidum, qui fluxerat antea nervis.
Tunc iterum formatus homo, longique cadaver
Temporis extinctos ad vitam surrigit artus,
765 Seque levans vacui linquit monumenta cubilis,
Quod misero pars mortis erat. Plebs cuncta per
[illam
Cœpit stare viam, multisque supervenit ampla
Unius languore salus, tactoque li-
[more,
Expulsi exclusi sua mox contagia morbi,
770 Fonte lavans animas, alieno robore firmas.
142 Eloquar hinc sacræ quæ sint arcana fi-
[guræ,
Si mihi corda movet, cujus vox corpora reddidit.
Octo quod annorum languoris proditur ætas,
Jure per hoc tempus membris defecit ademptis
775 Antiqua sub lege jacent, jugulantia quippe
Vulnera semper habent, quorum sit saucius in-
[fans,
Octavo veniente die; sanavit ab illa
Parte gravem, lacerumque diu discrimine carnis
In liquidis solidavit aquis, octavus ut ægrum

NOTÆ.

dici voluisse Romano nomine, postquam continente Asia egressus fuerat, Sauli autem nomine usum inter suos, et in patriam reducem. Adde et Barthium Advers. vii, 4.

742. Honore] Basil., Aldin., Torn. 4, ore.

745. Coronis] Ita Voss. 1, 2, Pulmanni Schedæ, Ald., Bas., Torn. 1. Alii codd. et editi, coronæ.

746. Nutriti] Bibl. Lugd., nutriti. Mox Schedæ Pulmanni, sibi.

753. Doctor] Editiones longe purimæ, ductor. Ipse tamen se διδάσκαλον ἑσῶν appellat, ad Timothei. Epist. 1, cap. 11, § 7. Sæpe ductor doctor, docere ducere, et similia permutata. Drakenb. ad Livium xxi, 27, 4. Mox Voss. 2, cui.

756. Lyddæ] Aldin., Basil., Torn. 1, Lydiæ : male, quod vel constat ex Actib. x, § 32. Scholiastes in Voss. 1 apposuerat : Lydda, civitas Palæstinæ, in littore Magni Maris sita, quæ nunc Diospolis appellatur. Poster us hoc nomen quando acceperit, non videtur certum. Vide Cellar. Georg. iii, p. 322. Distinguenda est a Diospoli, quam memorat Plinius Histor. Natur. v, 20, extra Palæstinam, de qua Wes-elingius ad Antonin. Itiner., p. 150. — Pro arva Torn. 1, ora.

756. Ubi] Voss. 1, sub; ex priori littera, huc retracta. Neque tamen ea locutio sine exemplo. Aurel. Vict. O. G., 14, 2, castra sub Lavinio collocasse.

758. Anima] Voss. 2, animam. De sequenti locutione vide supr. ad vs. 12.

759. Paralytice] Παρλυτικός, solutus omni corpore, ut Sedulius in Acrostichide; vel per omnia membra resolutus, ut Celsus circumloquitur. FABRICIUS comment. in Poet. Christ., p. 98.

760. Vectorem] Sedulius iii, 102,

Vectoremque suum grata mercede revexit.

Contulit illic Wopkensis hæc Aratoris; ex quibus Boltius Silv. critic., p. 91, apud Claudianum præfat., ad lib. ii, in Eutrop. 73, reponerat :

Vectorem frustra moriens Delphina vocabis.

760. Nec] Aldin., Torn. 1, ne credere.

761. Portate] Ita scripsi ex Cantabr., Voss. 1, 2. Reliquæ omnes, portare, ni fallor, per Græcismum; sed quo tum diu?

762. Solidum] Ut integer esset et plenus homo. Vide Burman. ad Ovid. ibid. 573.

763. Cadaver] Sedulius iii, 89,

Ecce aderant vivum portantes jamque cadaver.

Ubi similia Wopkensis. Adde supr. vs. 149.

764. Exinctos] Cantabr., extinctus.

767. Stare] Voss. 2, ire : glossæ ascripserant credendo.

770. Lavans] Voss. 2, levans, quod tueri posset ascripta ad vs. 170. Græcis ita λουρίζων, quod tanquam minus Atticum male rejecit Thomas Magister in vocem πάισας. Vide Trillerum. Illo loco alterum magis placet. Supr. 114,

Quo nomine fonte lavatur.

770. Firmas] Basil., Aldin., Torn. 1, firmat.

771. Hinc] Ita Cantabr., Voss. 1, Aldin., Basil., Torn. 1. In reliquis, hic. De voce figura vide ad vs. 158.

772. Corda] Pulmanni Schedæ et Autverp., verba. Vulgatum præstat. Moveri poetis antiquioribus de furore et instinctu divino frequens. Brouckhos, ad Tibull. 1, 7, 51. Ita non ineleganter Burmannus in Catalect. lib. 1, epigr. 89, vs. 9, conjiciebat :

Sævusque movet præcordia Mavors.

Pro sovet, quod Oudendorpio placebat.

779. Liquidis] Epitheton non est otiosum, ut docuit Burman. ad Lotich. 1, eleg. 8, 27. Martialis Spect. epigr. 28,

Horrui in liquidis ire pedestris aquis.

Ita Thuani codex; alii abnuvit et pedester. Sedulius 1, 61,

Monstraret liquidas renovari posse per undas.

Silius vii, 501,

Evocat e liquidis piscem penetralibus esca.

Calpurnius Eclog. ii, 88,

Fontibus in liquidis quoties me conspicio, ipse Admiror toties.

Titius exponit, puris ac pellucetibus. Ipse autem ex membranis recte præfert Modius Novant. Lect., epist. 43: quem alii secuti. Cassiodor. Var. 1, 35, inter undas liquidas. Sic muta silentia, pavidus timor, et similia non esse otiosa epitheta docet Burman. ad Ovid. Metam. ii, 66.

779. Solidavit] Rutilius Itiner. 1, 120,

780 **143** Solveret a plagis extincti corporis annus, A
 Quo numero veniente die, solemnè resurgens
 Jam Christus sacravit opus : stat temporis usus,
 S d voto meliore redux : hinc vulnera serpunt,
 Hinc ablata ruunt : ibi subdit regula pœnis,
 785 Hinc purgat medicina vadis, spatioque priore
 Dudum laxa neci stringuntur membra saluti.
 Signatis etiam numero paralyticus annis
 Ille jacebat iners, cui proxima mota Siloa
 Illeu ! nullas præstabat aquas ; piscina, ligata
 790 **144** Porticibus, Judæa fuit, namque atria quin-
 [quæ
 Ad sua claustra tenet, per quinque volumina
 [Mosi
 Legis adepta modum, cujus circumdata gyro
 Debilis æternum vidit sine munere Jesum,

In libris ægrota suis ; hinc eripit unum,
 785 Qui veniens peccata tulit, quam rite figuram
 Mundus ubique gerit, quem postquam sabbata
 [solvens
 Impulit ad fontem, superavit gratia legem.
 Petrus ad Ecclesiam revocat documenta magi-
 [stri,
 Cujus in orbe maru paralyticus exsilit unus ;
 800 Et, gradiente fide, sua vincula projicit orbis.
145 Te quoque, laude potens, cœlestibus
 [incluta signis,
 Carminibus, Joppe, can mus, qua sede Tabitha
 Mansuras fundebat opes, et semper egenis
 Munere mater erat, quæ, vitæ tempore clauso,
 805 Ponitur in medio, lacrymis plus lota, feretro,
B 146 Post funus victura suum. Fiducia Petrum

NOTÆ.

Contemptus solidet vulnera clausa dolor.
 Prudent. in Symmach. II, 130,
 Donec decreto solidaret robore vires ;
 et 900.
 Conceptas tenero solidaret lacte medullas.
 781. Numero] Pulmanni Schedæ, Antverp., mu-
 nere : aperto vitio, quod per transpositionem vitari
 potuisset.
 783. Hinc] Voss. 2, hic.
 784. Ruunt] Finiuntur, concidunt. Cantabr. se-
 quentem versum huic præfigit.
 785. Hinc] Antverp., Bibl. Lugd., Hic.
 785. Priore] Aldin., Basil., Torn. 1, priora.
 786. Neci] De morte naturali ex morbo. Infr. II,
 127,

Lazari non posse neces.

Vide Frein-hem. ad Flor. III, 23, 7.
 788. Siloa] Lacus, seu piscina fuit, seu, ut Joannes
 evangelista, *κολύμβηθρα*, in qua innatarunt seque
 lavarunt variis morbis affecti, ad quam ire jubet ab
 ubere materno exire Christus, apud Joannem cap.
 IX, et ad quam frustra octo et triginta jacuit annos
 paralyticus, apud eundem cap. V. Aquas Siloæ vado
 esse tranquillo testatur Isaias cap. VIII. Certo tem-
 pore motas suis e tradit Joannes. Multæ autem
 aquæ salubres et medicatæ aliis quoque locis fue-
 runt in Judæa. Legitur apud eundem evangelistam
παραχρησὴν κολύμβηθρα cap. V, ut Theophylactus citat,
 quasi dicas, *die Viehtrencke*. Drepan. epist. 4 :

Si placidi fontis vitalem quærimus undam,
 Eū Siloæ nobis vena salubris adest.

Fuerunt ad eandem exstructæ porticus, in quibus
 sine injuria tempestatum ægroti cubarent. Unde Ara-
 tor,

Piscina ligata
 Porticibus.

lib. I. Syllaba in hoc nomine triplicem habet quan-
 titatem. Sedul. III :

Siloam venisset ad undam,
 Et consanguinei fetus medicamine limi,
 Pura oculos fovissat aqua.

Arator I :

Cui proxima mota Siloa.

Sedul. Enchir. :

Siloam vocitant, sputis ubi collita cæci
 Lumina.

FARICIUS comment. in Poet. Christian., p. 123.

790. Judæa] Bibl. Lugdun., Judæa.

791. Mosi] Cantabr., Voss. 1, 2, Mosi. Aldin.,
 B. sil., Torn., 1, Mosæ. Codicibus Cantabr. et Vos-

sianis obsequi ausus non sum. Rationem repete ex
 dictis ad vs. 692. Mosi retinui a *Μωσῆς*, ut *Achilli*,
 et quorum similium copiam dederunt Vossius de
 Ana'og. II, 9 ; Vorstius ad Sulpic. Sever. II. S. I, 17,
 3 ; Gronov. in Eccles. cap. 10 ; Burman. ad Ovid.
 Heroid. VIII, 9 ; Art. I, 745 ; Heins. ad Virgil. Eclog.
 VIII, 70 ; Æneid. I, 30, 120 ; II, 7, 436 ; XI, 2, 3. Bur-
 man. Secundus ad Antholog. tom. I, p. 85 et 191.
 Wopkens. Observ. Miscell. nov., tom. II, p. 25 et 62 ;
 cujus exemplis addo Marium Victorem in Genesi,
 p. 311. Corp. Fabricii.

Incluta legiferi jam pandito scrinia Mosi.

Joan. Saresber. Polycr. I, 10, *digitum Dei in signis Moysei
 constiteri*. Terullian. de Carn. Christi 6, *qui Deum
 Moysei rejicit*. In margine Scaliger præferebat *Moysei*.

792. Adepta] Cantabr., adempta.

794. Hinc] Bibl. Lugd., huic. Eadem et Antverp.

C statim, cui veniens.

796. Gerit] Voss. 1, regit. Passim ita peccatum.
 Vide patrem meum ad Plinium Paneg. 4, 4, et Dra-
 kenb. ad Livium XXVII, 40, 2.

800. Fide] Basil., Torn. 1, fides.

800. Projicit] Cantabr., *projicit*. Ita libri veteres
 frequenter in comp. sitis a *jacio*. Vide Duker. ad
 Fl. r. I, 10, 5. Cod. Groninganus apud Isidor. Orig.
 XIX, 25, *quod dimidia ejus pars retro rejicitur*. Hoc
 omnino malim, quam *ejicitur*, quod est in editis.

803. Fundebat] Cantabr., *fundabat*. Alterum ser-
 vari jubet Sedulius epist. ad Maced., p. 11, *Egenis
 univversa distribuens, tantu census effusione nihil perde-
 ret*. Qui locus ita huic similis, ut fere ex eo hunc
 expressum dixeris. Tacit. Annal. XIV, 31, *Omnes for-
 tunas effundebant*. Orosius Histor. IV, 16, *Egenti æra-
 rio pri atæ opes resusæ sunt*. Adde Ruhnken. ad Aquilam
 Rom. de Fiz. Sement., p. 177. Peccatum in
 cod. Cantabr. est ex frequenti a et e permutatione,
 cujus corruptelæ supersunt apud alios vestigia. Isi-
 dorus Orig. XII, 1, *Excitant acceptas sagittas*. Lege
 ex Groning. *exceptas*. Turpius peccatum ibid. XIV, 2.
 Ab Austro Armeniam, agit de Perside ; quis autem
 illi ad Austrum Armeniam tribuet ? Egregie Groning.
 exhibet *Carmaniam*. Lib. XVII, 5, *inhabiles fructu et
 sterilitate affecti*. Scribe *effeti*. Ex eodem cod. Joan.
 Saresheriensis Polycrat. V, 3, *Testantur hoc ancilia
 atque Palladium, sacra quædam imperii pignora*. Lego
secretæ quædam ex Floro I, 2, 3. *Secreta* primum in
 sacrata, atque ita in sacra transit. Florus I, 7, 3, *ut
 virum regem salutarer*. Omnino scribendum *salutarat* :
 id sententia et aliorum testimonium postulat ; eaque
 est felix conjectura Annæ ad Aurel. Victor. Illust. 7,
 § 19 ; et Eutrop. I, 7, cujus miror nihil meminisse
 Dukerum.

805. Feretro] Quæ ad regum aut sepulturam opud

Evocat; illo gerens divini pignus amoris,
Ut nunquam pietate vacet, quod vota requirunt,

147 Præstaturus adest. Lugentia tecta pelenti
810 Stant inopes viduique greges, et brachia mon-

[strant
Exuviis onerata suis, quas Dorcadis ipsis
Texuerant dederantque manus. O qualia fer-

[vens
Implorat fomenta dolor! non murmure tristi
148 Affectum pietatis agunt, nec ab ore fro-

[quentant

A 815 Instrumenta precum; quidquid bene facta me-
[rentur,

Officils voluere loqui, vocisque repulsam
Elegere suæ, lateant ne vulnere cordis,
Quæ lacrynis fecere viam. Facunda gementi
Materia est dixisse nihil, nimiumque sonora

820 Causa petit, quod lingua tacet, nec cessat ab
[aure,

Clamosa pulsante fide; qua Petrus aditur,
Qui mentes audire solet, jubet ocios omnes

EOT.F.

veteres cadavera deportabantur, capulo indebantur, quem Latinitas, Græcam vocem æmulata, *feretrum* dixit. Isidorus lib. xi, cap. 11, *Feretrum dicitur, quod in eo mortui deferantur. Estque Græcum nomen; nam φέρετρον dicitur ἀπὸ τοῦ φέρειν. Nam Latine capulus dicitur.* Sedulius lib. iii:

Auxilium vitale tulit, tactoque feretro,
Sorge, ait.

Idem inquit Venantius lib. i de Vita Martini:

Additur illud onus, deponunt colla cadaver,
Nec jam firre valent, sed mors in pondera crescit.

BARTHIUS, Advers. xliiii, cap. 19. — *φέρετρον*, Lucas 5 copis, lectulus quo mortuus effertur. Virgilius *torum*, Plautus *capulum*, Martialis *sandapilam*, Horatius *libitinam*, interpres Evangelistæ locum vertit; qui tamen proprie est cadus vel urna in qua cineres conduntur. Sedul. iii:

Auxilium vitale tulit, tactoque feretro,
Sorge, ait, o juvenis.

Erat in funeribus libitinarius, qui procurabat omnia quæ ad funus pertinerent; pollicetur, qui lavabat et ungebat cadaver; designator, qui prescribent funeris ordinem; sandapilarii, qui mortuum efferebant. **FABRICIUS**, comment. in Poet. Christ., p. 103. — Nihil de feretro Lucas. Tantum memorat eos cadaver lavasse, quo et Aratoris verba pertinent, *lacrymis plus lota*. Ille mos variis gentibus usitatus. Virgil. *Æneid.* vi, 218:

Pars calidos latices, et aëna undant a flammis
Expediunt, corpusque lavant frigidis et unguunt.

Ubi Servius, et Ouzel, ad Minuc. Felic. p. 63. Addit Lucas cadaver repositum fuisse in cœnaculo, quod exposuit Buxtorf. Synag. Judaic., cap. 49, p. 700; atque illic Petrus eam in vitam revocavit. Vide Act. apost. ix, § 39. Itaque *feretrum* hic potius acciperim de lecto in quo cadaver repositum erat in cœnaculo. Ita lotum et unctum corpus, apud quasdam gentes, certo quodam ædium loco reponebatur in lecto, plerumque in vestibulo. Forma illius exstat egregia in monumento quod ex Observationibus litterariis protulerunt eruditi Lipsienses in Actis A. 1740, p. 20. Græci hoc appellant *προθήσθαι* et *πρόθισον*: docuit id Kuhnius ad *Ælian.* Var. Histor. i, 10. Cujus tamen de illo loco sententiam rejectit vir doctus in *Observ. Miscell.* vol. III, p. 81. De hoc lecto quædam contulit Duportus ad Theophrasti *Charact.*, p. 470, et Kirchinan. de Funer. i, 12: quo tamen male refert locum Lysiae contr. *Eratosth.*, p. 197. Ed. Taylor., ἀλλὰ κλισίαν μισθασάμενοι, προῦθεν αὐτῶν, recte vertitur, *conducto tuguriolo eum exponebant*; non vero, *conducto lectulo*. Errorum Kirchinanni jam notavit vir eruditus in *Animadv.* ad *Hesychium*, in *Observ. M. secl.* nov., tom. I, p. 80.

808. Vacet] Sedulius v, 71,

Ne qua pius a pietate vacaret.

Ubi Wopkens.

809. Præstaturus] Justinus xi, 12, 14, *præstaturum se ea Dario*; ubi et in *Franeq.* uno est *præstaturum*. Adde *Drakenb.* ad *Livium* xxxvii, 25, 2.

809. Lugentia] Pulmanni Schedæ et Antverp., *ingentia*; male. Sedulius iii, 129,

Ventum erat ad maestum lugentia culmina tecti,
Dessestemque domum.

B Id est flentem, ut exponit Wopkensius *Observ. Miscell.*, tom. II, p. 53. Similiter *mœnia trepidantia*, *tecta paventia*, quæque alia contulerunt V. D. ad *Silium* i, 129. *Incerti Panegyric.* Constant. 22, § 6, *domos mœstas lugentesque*; ex Vossii excerptis emendo, *domos funestas*; videtur enim *mœstus* et *lugens* parum apte jungi.

811. Exuviis] Ita Cantabr., Voss. 1, 2, edit. Basil., *Toro*. 1. In reliquis est, *exuviisque*. Intellige v. stimenta. Vide ad *Sedulium* v, 200.

811. Dorcadis] Græcum nomen δόρκαον *caprea*, *capreolus*. Vide Mollium ad *Longi Pastor.*, p. 16. *Muliebri* nomen fuisse ostendit *Gifanius Collect.* in *Lucret.*, p. 54. *Ilbraice* erat *Tabitha*. Sæpius duo nomina, diversis ex linguis repetita, uni homini in saceris tabulis dantur. Vide *Vorstium Exerc. Academ.* v, § 13. Ita *Thomas Syriacum*, *Didymus* erat Græcum. Hujus rei *Sedulius* immemor potius pro cognomine accepit, v. 379. Forte et *Nonnus* in *Paraphrasi*, de quo vide *Nansium* in notis, p. 129.

811. Ipsis] Aldin., Basil., *Torn.* 1, ip. *α. Μετ' αὐτῶν* habet *Lucas* ix, § 39. Forte itaque præpositionem cum mente magis complexus est *Arator* quam expressit, cuius rei et apud alios vestigia. Vide *Voss.* ad *Vell. Patere.* ii, 65, 3; *Drakenb.* ad *Livium* i, 14, 7. Si quis tamen tertio casu accipere malit, obsequens *dederant*, non intercedo.

812. Texuerant] *Boetius Consol. Philos.* i, pros. 4, *quas suis manibus ipsa texuerat*; et pros. 5, *vestem quam meis texueram manibus*. Parum distat *Virgilius Æn.* iv, 253,

Dives quæ munera Dido

Fecerat, et tenui telas discreverat auro.

Notum est feminas, etiam honoratis-imas, in id apud veteres operam dedisse, ut domi lanam traherent et texerent. *Lanificæ* hinc et *domisedæ* titulus in monumentis honori ducebatur non minimo. Vide *Fabretti Inscript.*, p. 252, n. 3.

815. Quidquid] Cantabr., *quisque et*. Voss. 1, 2, *qui quod*. Antverp., *quisque*. Deinde *Pulmanni Schedæ*, Aldin., Basil., *Torn.* 1, *bona facta*.

818. Facunda] Cantabr., *secunda*, ut lib. i, 137.

819. Nimiumque] *Schedæ Pulmanni*, Antverp., *nonnunquam*. — Vox *sonorus*, quibusdam damnata, poetis tantum tribuitur; *canorus* præferendum censent, saltem in prosa. Vide *Vossium Vit. Herm.* vii, p. 367. Hinc ex *Groning.* et edit. veteri apud *Isidorum* iii, 18. *Præfero, percutiendo canorum*. *Gothofredus* edidit *sonorum*.

821. Pulsante] Voss. 1, *pensante*. Alterum magis placet, sono proprio. *Rutil. Itiner.* i, 203,

Pulsato notæ redduntur ab æthere voces.

Heins. ad *Ovid. Metam.* iv, 125; *Bondam.* Var. Lect. i, 8. Sententia autem est, ipsam rem velut exclamasse, de quo tacebant, idque omnibus auditum fuisse, quod fides adeo clare significabat.

Ire foras, flexoque genu sit pronior arvis,

149 Tunc magis alta patens. Oratio fusa To-

[nanti

825 Mox super astra volat, propriisque a clavibus
[intra.

Dic, ubi sunt, mundana, tuæ, sapientia, leges?

Qua virtute negas in se corrupta reverti,

Quæ vitam de morte vides? Ut munera Petrus

Sensit adesse Dei, quibus est reddenda saluti,

830 Quæ defleta jacet, fatur conversus ad illam:

Surge; Tabitha. Vocata redit, lucique reducta

Se stupuit superesse sibi, quam protinus ipse

Prendit, et erectam turbis gaudentibus offert.

Illam manus meruit Petri contingere dextram,

835 Pauperibus quæ larga fuit, qua vita revertens

Cætera membra levat, corpusque itura per omne **B**

150 Hanc subiit, quæ causa fuit. Si jure mo-

[vemur,

Instaurata dies animæ patet, apta figuris,

Quam nimis antiqui depresserat umbra pericli,

840 Ad vocem conversa Putri: caput, ante grava-

[tum

Legis in obscuræ gremio, velut altera surgens,

Ecclesia præ-sente, levat, tenebrasque repellit

Lux operum comitata fidem, quæ legis ab ore

A Non fuerat promissa salus, quia fonte re-atis

845 Gratia perpetuæ cœpit dare munera vitæ.

Cæsarea venerandus erat Cornelius urbe,

Gentili de stirpe satus, quem dedita causis

Vita piis sacravit aquis, cœpitque gerendo

Credere, qui gessit, quidquid baptismate lotis

850 Consuevit præstare fides: nam missus ab astris

Angelus, huic adiens, Summi in conspectibus,

[inquit,

Stant Domini, quas spargis opes, quæ verba

[precaris;

151 Præmia ne desint virtutibus, accipe cer-

[tam,

Iluc Petro veniente, viam. Sic voce coruscans

855 Nuntius æternis fixit mandata lavacris.

Nona fuit tunc hora, magis qua rectius hora

Prodiret jam trina fides, quæ d' tertii simplex

Hoc iterum ter trina docet, sacramque figuram

Singula ter faciunt, et ter triplicata fatentur.

860 Hæc est nona potens, oculos quæ reddidit orbi,

Post tenebras remeante de, cum protulit ortum

De radiis lux nata crucis, cunctisque replevit

Hoc sine fine jubar; nam mundum constat onu

[stum

Gentibus esse locum, quibus in baptismate lotis

NOTÆ.

825. Flexoque] Vide Sedul. Hymn. ii, 54. Nonnunquam *ponere genu* dicunt, ut et Lucas Act. ix, § 40, *θεῖς τὰ γόνατα*. Hanc locutionem parum Græcam nonnulli censuerunt; quorum errorem correxit Burman. ad Ovid. Metam. iii, 340.

825. Arvis] Voss. 1, *artus*. Hoc tueri posset notior Græcismus. Juvenal. Sat. viii, 4,

Humerosque minorem
Corvinum.

Ubi in ms. vidi, *nasumque minorem Corvini*. Adde Vossium Art. gramm. vii, 41. *Arvis* tamen Aratori videtur convenientius. Vide superius ad vs. 35.

825. Propriisque a] Ita ex utroque Voss. edidi. In omnibus reliquis est, *propria quia*. Corruerunt id librarii, non perspicentes a pro *propter* positum, de quo Curtius ad Cicero. ad Divers. xiii, 40.

826. Dic] Sedulius i, 204, .

Dic, ubi sunt, natura, tuæ post talia leges?

Ubi notæ. *Legis* est in Torn. 1. Si placeat, *mundana* erit neutrum plurale, eodem modo quo *carula ponti*, **D** et similia, quæ contuli ad Sedulium i, 120.

829. Sensit] Basil., Torn. 1, *sentit*.

830. Defleta] Uterque Voss., *deflecta*; in priori tamen delendi nota addita erat litteræ supervacuae. *Defleta* idem est quod *fleta*. Supr. 171, .

Cum defleta etiam, perfunctaque corpora.

Adde Wopkens. Observ. Miscell. nov., tom. II, p. 55.

836. Itura] Elegans est amicissimi Wasenberghii, v. c., conjectura, et maxime probabilis, *iterata*. Infr. ii, 84,

Hæc iterare docens;

et 605,

Dissona non iterat;

superius 228,

Hæc iterata reor.

Adde Gronov. Diatr. Stat. cap. 54. Burman. ad Ovid. Heroid. xviii, 135. Ex Groningano cod. cambric. postliminio reddendam arbitror Isidoro i, 16, *Palimbachius dictus, quia tractus a Bacchio est*. Ita edit. antiqua et Gothofredi. Scribe, quia *iteratus*.

857. Hanc] Schedæ Pulmanni, Antverp., *huic*.

C *Alia* plures, præter Aldin. Basil., *hinc*. Indicat manum Petri illam Tabithæ subisse, qua per liberalitatem in pauperes vita dabatur.

847. Gentili] Ita Christianis dicebantur, quicunque superstitionæ veterum religionis erant dediti. Ratione n. nominis exposuit Vorstius ad Sulpic. Sever. Hist. Sacr. ii, 41, § 4. Plura ad hæc Sedulii i, 4,

Cum sua gentiles studeant figmenta poetæ.

Ubi Justus Specim. Observ., p. 71, mavult, *studuerunt ficta poetæ*, quia ita legitur in Anonymi Vita Adalberonis. Sed non satis validum illud argumentum. Vulgatæ lectioni tuendæ opponam Anonymo Vitam S. Tillonis Basil. apud Bollandum 7 Januarii, ubi hæc exstant: *Igitur cum gentiles poetæ studeant sua figmenta prolizis pompare styliis*. Aperte hoc ex Sedulio est expressum; locum autem suppeditavit Vossii diligentia de Vit. Serm. iv, 17.

851. In] Hoc delent Vossii uterque et ed. Antverp.

852. Quæ] Voss. 2, *quæ et*.

855. Fixit] Voss. 1, *fixit*.

856. Magis] Aldin., Basil., distinctione postposita, jungunt cum *hora*. Potius refer ad *rectius*; passim enim comparativo additur. Vidit id quoque Fabricius commentar. in Poet. Christian., p. 57. Ita Heraldus opportune *potius magis* tuetur in Arnobio Advers. gentes ii, p. 81. Adde Vossium Art. gramm. vii, 40; Barth. Advers. xxi, 3; Taubm. ad Virgil. Culic. 48; Duker. ad Flor. iv, 2, 47; not. ad Sedul. v, 547. Græci *μᾶλλον* ita utuntur. Nansius ad Nonni Paraphr., p. 41. Heupel. ad Marci Evang. vii, § 56. Davis. ad Maxim. Tyr., p. 531. Valckenaer ad Herodot. ii, p. 171. Rhoer ad Porphy. de Abst., p. 76. Pariter *valde maxime, admodum*, additur superlativis. Wopkens. Observ. Miscell., vol. VIII, p. 38; et Græcis *μάλιστα*, ut apud Ælian. Var. Hist. ii, 4. Heupel. ad Marci Evang. vii, § 36. Ita *ὄχ' ἄριστος* apud Homer. Iliad. A, 69.

862. Nata] Cantabr., Ed. Fabricii, Bibl. Lugd., *oria*. Videtur esse ex glossa et effictum ex præcedenti, *ortum*. Eleganter enim *nasci* pro *oriri* adhibetur. Lucan. iii, 251,

Ostia nascenti contraria solvere Phæbo.

865 Plena repurgato fulserunt lumina mundo.
Hanc solet ille sequi denarius, omnia donans,
152 Quæ præcepta decem servantibus arbiter
[offert,
Nec sinit, ut tardos præcedant ære priores,
Temporis hujus opem, quam sacri fontis adivit
870 Prævious, o utinam nostræ petat actio vitæ,
Mortalisque sibi studium proponat origo,
Ut credentis amor rerum speculetur honorem,
Et ferat exemplum meritis, qui præbuit undis !
Jamque capax fidei Cornelius, indice voto,
875 Ad Petrum tres ire jubet. Confessio trina
Sic venit generantis aquæ, numerumque per
[ipsam
Europæ atque Asiæ Libyæque tenebitur orbis.

153 Ardua progreditur cœnacula Petrus B
[adire,

Jam medio torrente die; locus instruit altus
880 Despiciensque solum, Petrum cœlestia semper,
Non terrena sequi: sextæ quoque circulus horæ
Detegit ætatem qua Christus venit in orbem
Largiri salvantis opem: numerusque dierum
Prætulit exemplum quo condidit antea mun-
[dum,

A 885 Quem vetat hac tandem veniens ætate Re-
[demptor
Peccati ditione premi: sic denique sexta
Fertur et illa geri; fessus de calle magister
Cum, putei super ora sedens, per vasa puellæ
Pocula quærit aquæ, requiem facturus ubique
890 Ecclesiæ de fonte suæ: qua Petrus in hora
Esurit, ille sitit pius ad sua dona magister
Addere semper amans; cui nominis auxilium
[norem,
Dat pari er nutrire fidem; lætabitur orbis,
Hac saturante fame, quæ munere pinguior
[omni
895 **154** Deliciosa fluit, nullumque relinquit ina-
[nem
Perpetuas latura dapes. Qui solvere nosti,
Excute, Petre, meæ retinacula tarda loquelæ,
Deque tuis epulis exhaustæ porrige linguæ.
Claviger æthereus cœlum conspexit apertum,
900 Usus honore suo; demittitur inde figura
Vasis, ut in terris sit visio, corpore Petri
Omnia posse capi, qui, quidquid sumit eden-
[dum,
Ecclesiæ facit esse cibum. Præfertur imago,

NOTÆ.

Burman. ad eumd. II, 106. Contra *mori*. Tertullian. de Resurrect. carn. 12, *Dies moritur in noctem*.

865. Plena] Pulmanni Schedæ, Antverp., *plenave purgata*.

868. Sinit] Cantabr. *sint ut*. Schedæ Pulmanni et An. v., *sunt ut*.

868. Præcedant] Voss. 1, *præcellant*. Nihil interest. Varians scriptura orta est ex vicinitate litterarum *D* et *L*, quas confusas docet Sciopp. Verisim. III, 8. Testem addo Isidorum Orig. II, 30: *A nota est argumentum, cum sui nominis argumento aliquod dicitur. Vere Groning. exui [lege ex sui] nominis argumento aliquod elicitur*. Idem IX, 1, *qua Nævius.... et ex oratoribus Græchus et Cato et Cicero, vel ceteri effulsurunt: non effuderunt*. Locum constitui ex Groningano, male habitum a Gothofredo, et in edit. antiqua corruptum. Emendandus quoque Benzo Paneg. in Henric. III, tom. I Scriptor. rer. Germ. Menckenii, p. 960: *Maro Vates Mantuanus, Lucanus et Statius, Pindarus seu Homerus, et noster Horatius, Grillius, Quintilianus, Comius Terentius. Quis Grillius? legendum puto Ovidius: nisi quis de Gellio cogitare mallet, quod tamen mihi non admodum sit probabile*.

868. Tardos] Serius vocatos. Non sinit ut prius vocati præcedant ære, sive amplio rem pecuniæ partem accipiant serius vocatis. Omnis hujus loci sententia pendet ex Christi narratione Matthæo memorata in Evang. cap. XX, init.

876. Venit] Ita Cantabr., uterque Vossianus. In omnibus reliquis, *veniet*. Perfecto tempore utitur, ad ipsam Cornelii factum respiciens.

877. Orbis] Cantabr., Voss. 2, Tornæs. 1, *oris*: qui immutaverunt, non cogitaverunt orbem de singulis partibus dici. Barth. ad Claudian. Bell. Gild. 3, Unde pro regione etiam ponitur. Burman. ad Grat. Cyneq. 450. -- Versus hic deest in Basil.

878. Cœnacula] Vide ad vs. 104, et Demster. ad Rasin. v, 48, et hic locus indicio est jam hujus ætatis Scriptores vocem *δῶμα* in Actib. apost. x, § 9, non accepisse de tecto, ut Bartholinus in Paralyt. N. T., p. m. 566, et Alberti Observ. Philol., p. 139; sed pro cœnaculo, ut vulgatus interpres venit, in superiora, probatus a Pricæo, et Vitringa de Synag.

vet. part. I, lib. I, cap. 6. Sic *δωμάτιον* apud Lysiam occurrere de parte domus interiore, quæ simul erat superior, ostendit Stephanus in Schediasm. III, 28.

885. Hac tandem] Voss. 1, *hac veniens ætate Redemptor eadem*; in 2 est, *hæc eadem vniens*. Aldin., Basil., Antverp., Tornæs. 1, *hac ipsa*. Posteriora non dispiciet.

895. Lætabitur] Voss. 2, *jaclabitur*: quod glossæ per *letabitur* exponunt. Goralus ad Severi Ætnam 23, ex glossis antiquis profert: *Jactari, χαυχᾶσθαι*. Aliud tamen se exemplum habere negat.

894. Pingulor] Barthius ad Sedulii Prolog., vs. 7, citat ditior. Alterum tuentur dicta ad epist. ad Florian. 7.

895. Deliciosa] Vid. Barth. ad Sedul. Prolog. vs. 7. Rutil. Liiuer., 372,

Stagna placent septo deliciosa vado.

Frustra illic *desidiosa* tentat vir doctus in Observ. Miscell., vol. III, p. 366.

895. Relinquit] Voss. 2, Basil., Torn. 1, *reliquit*. Posset per enallagen exponi. Tempora diversa mihi jungi notavit Rulinken. ad Rutil. Lupum I, p. 45.

901. Vasis] *Συτιος* est Lucæ, quæ vox generatim urensilia designat, atque ob sequentia de stragulo vel simili involucro capienda videtur.

901. Visio] Cantabr., *viso*: infr. 931,

Comperit accitus, quæ sit sua visio Petrus.

902. Quidquid] Aldin., Basil., *quidquam*. Statim Voss. 1, *subdit edendum*.

903. Præfertur] Voss. 1, *proferur*. Alterum inagis placet. Supr. 112,

Hæc quoque lux operis quid præferat.

Ubi vide. *Præferre sævitiam* est apud Isidorum x. p. 1086; sed ex Groningano locum prius ita constituit: *Sævitiæ enim perferit, nec ultus e t, nec uto ignominia commovetur dolore*. Orosius VI, 15, *Pelatoque ad se ac viso Pompeii capite*. Legendum puto ex cod. Trajectin., *prælatoque*, quam codicis scripturam non a leon miror neglexisse Havercampum, cum in varietatibus excerpendis eum fuisse negligentio rem dudum eruditi notarint. Solemnis autem est prepositionum *pro* et *præ* permutatio. Vide Drakenb. ad Livium VI, 40, 1. Adde superius ad vs. 50.

- Quatuor ordinibus se submittentibus; una
 905 **155** Ecclesiæ forma est, quæ quatuor eminet
 [orbis
 Partibus, et laxat totidem præconibus ora,
 Omne genus retinens volucrum, pcedumq̄te,
 [ferarum,
 Reptiliumque simul; mortalibus ista cohærent
 Ex meritis vitisque suis: patet ergo, quod
 [auctor
- 910 Jussit in Ecclesiæ transfundi viscera gentes.
 Macta et manduca, dum præcipit; abstrahe,
 [quod sunt,
 Et tibi fac similes; qui vertitur, alter habetur,
 Denique Saulus obit, quia Paulus vivere cœpit.
 Absit, Petrus ait: quanta est reverentia sanctæ
 915 Legis! et esuriens oblatas respuit escas.
 Ter sonuit Domini vox, quæ dictata salu i est:
 Illoc Genitor, Natusque simul, sanctusque per-
 [egit
 Spiritus, huic fidei pugnx cadit Arrius, unum
 Personas tres esse negans; Sabellius unum,
 920 Sed Patrem confessus, ait, qui deinde vicissim
 Filius et sanctus dicatur Spiritus idem,
 Sed totus sit ut ipse Pater, quodque ordine
 [trino
 Continet unus apex, hic dividit, ille relinquit.
156 Victus uterque jacet, nam jussio trina
 [monentis
- 925 Personis numerum virtutibus indicat unum,
 Quo vocat imperio gentes; hoc credere fas est,
 Si volumus complere fidem, facis omnia, C
 [Christe,
 Sanguine munda tuo, lateris qui fluxit ab ictu,
- A Discretæ conjunctus aquæ; maculosus oberrat
 930 Anguis, et extinctum lymphis gemit esse ve-
 nenum.
 Comperit accitus, quæ sit sua visio, Petrus,
 De merito qui nomen habet, nam Petrus He-
 [bræo
 Agnoscens sermone sonat; pro munere Christi us
 Sic vocitare dedit, quo cognoscente patescit
 935 Descendit visurus eos quos miserat illuc,
 Qui laticum quæsitior erat, descendere Petrus
 Dicitur, ad plebem veniens gentemque no-
 [vellam,
 Quæ necdum cognorat aquam: pars mersa pro-
 fecto est
 Sacro fonte carens, enjus via ducit euntes
 B 940 Ad patriæ melioris opem, qua pergere cessans
 Non intrat, quo vita vocat; comitantibus iisdem,
 Cornelii properat cœlestia regna daturus,
157 Sanctificare domum, genibus quem, poplite
 [flexo,
 Non sinit advolvi: gratis dare munera suetus
 945 Arcet honoris opus: caput hinc novus erigis
 [orbis,
 Qui percussus eras antiqui dente parentis,
 Natalemque tibi fons reddidit; edite rursus,
 Ne preme colla tuis, alienis libera, culpis.
 Ut primum fari sublimia dogmata Petrus
 950 Cœpit, et æterni mysteria pandere Christi,
 Magnanimes stupuere viri, vocemque sequentes
 Invenere viam: quid non credentibus offert
 Indubitata fides? cui nunquam munera tardant,
 Nec faciunt divina moram: mox Spiritus almus,
 955 Indulgens varias opulento munere linguas,

NOTÆ.

904. *Ordinibus*] Quam significationem huic voci dederit Arator, me ignorare fateor. Codices nihil mutant, neque datur conjecturæ locus. Exprimere voluit ἀρχῆς, quod est in Actib. x, § 11. Vulgatus vertit, *in uno*, neque id satis accurate. Græci ita exprimentur cujuscunque rei extremitates. Dignissima est quæ hac de significatione vocis inspicitur, observatio Valckenaerii ad Herodot. iv, p. 208.

905. *Ecclesiæ*] Voss. 1, Fabricius, Antverp., Bibl. Lugd., transponunt, *Forma est Ecclesiæ*. Consule ad epist. ad Vigil., vs. 9.

911. *Quod*] Cantabr., *quot*; Ed. Basil., *quæ*. Vulgatum præstat, hac sententia, aufer ab iis illud quod sunt; eoque ablativo, fac tibi similes.

914. *Sanctæ*] Fabricius, Antverp., Bibl. Lugd., *sancto*, ut ad Petrum referatur.

916. *Sonuit*] Voss. 2, *sonavit*.

919. *Sabellius*] Priori longa, quæ corripitur a Sedulo 1, 317,

Sumusque Sabellius esse fatendum.

In Aratore hoc jam notavit Vossius Art. gramm. II, 59.

922. *Trino*] Voss. 1, *in uno*, contra Aratoris mentem.

925. *Re'inquit*] A'd., Basil., *reliquit*, ut supr. 895.

924. *Nam*] Voss. 1, *jam*. Vide supr. 618, et amicissimum van Dorp in Observ., cap. 41.

924. *Monentis*] Antv., *moventis*; eadem confusio est infr. 4044.

926. *Quo*] Cantabr., *qui*.

928. *Lateris*] Aldin., Basil., Torn. 1, distinguunt, *tuo lateris, qui*.

929. *Oberrat*] Quædam edd., *oberret*, et mox, *gemat*; ut certa res designetur, alterum magis placet.

931. *Quæ*] Pulmanni Schedæ, Antverp., *quam*.

954. *Patescit*] Ita codices, sed Aldin., Basil., Torn. 1, *patescat*. Indicat Christum per Petri agnitionem fuisse manifestum; *cognoscere* pro *agnoscere*. Vide ad Sedul. v, 11.

938. *Cognorat*] Cantabr., *cognovit*. Mox Basil., *aquas*. Sed alterum rectius, quia speciatim aquas baptismi intelligit.

942. *Cornelii*] Fabricius in Indice monet secundam hic corripit, quæ producitur vs. 846 et 874. Non video; ultimas syllabas contraxit Arator, ut mox in *iislem*.

943. *Quem*] Pulmanni Schedæ, Antv., *quæ*. De *poplite flexo* vide ad Sedul. Hymn. II, 54. — Vocem *sanctificare* Latinitati ecclesiasticæ recte asserit Noltenius Lexic. Antib., pag. 718. Adde ad Sedul. II, 244.

945. *Erigis*] Ita scripsi ex Cantabr., Voss. 1. In omnibus reliquis est *erigit*. Id damnant sequentia. — Voss. 1, *caput huic*. Cl. Wassenbergius præterea malebat, *arceat honoris opes*, ob præcedens *gratis*.

947. *Natalemque*] Voss. 1, *natalem tibi fons modo reddidit*.

951. *Magnanimes*] Ita Voss. 1, 2, Aldin., Basil., Antv., Torn. 1. Reliqui, *magnanimi*, Vide ad vs. 446.

952. *Quid*] Voss. 1, *quam*.

Complevit sine more domum; baptismum fr- A
 [quentat
 Petrus, ut ablutos flammis purgaret in undis.
 Exemplo caret iste locus, quo Spiritus almus
 158 Prævenit; quas sanxit, aquas; qui talia
 [semper

960 Addere dona solet, sossisque ex fonte renatis
 Imposita properare manu; gerit ista vicissim,
 Ne quisquam putet esse suum, meritisque ve-
 [nicio,
 Quod v. riat, qui sponte parat, nam Spiritus
 [almus
 Nascia mensura fert præmia, plusque mini-
 [strans,

965 Quam sperantis erat, præcedit gratis volum.
 Pervenit, hinc abiens, sublitarem Petrus in p
 [urbem,
 Quæ retinet vexilla crucis; prebs cuncta re-
 [quirit,
 Gentibus undè salus, aperit quibus omnia do-
 [ctor;
 Subjungensquè monent, nunquam fas esse ne-
 [gari,

970 Que veniunt bonitate Dei; sententia voce
 Digna pii monstrare palam custodis amorem,
 Ut velit ad cunctos delicta regna patere,
 Quæ tenet has sine fine fores: quid, turba, querelis

159 Gaudia nostra teris? non sunt nova mu-
 [nera Petri,
 975 Tot vicibus signata prius, cum nominis almi
 Hæc Christus dat tandem frui, quem jura locavit
 Ecclesie portare sua; cum litore navis
 Prospiciens astante dnas; præcepta ministrans
 In Petri vult puppe veli. Synagoga profectio.

980 Sæca remansit hõm, postquam doctrina ma-
 [gstri
 Ecclesie dedit alta sequat, stat peritura terris,
 Jam pelago corrente fide, sua quippe figura
 Hæbit utrique rati. Joseph Judda vocabat
 Hunc natum, cui Petrus ait: Tu, Chylste, pro-
 [baris

985 Filius esse Dei: pars hæc dēngitur arvis.
 Quæ cecidit tetrena sequens; processit in al-
 [tum,

990 Quæ crevit divina loquens: cum pisco sine ullo
 In tenebris captra fuit, nati tempore lucis
 100 Lux quæ Christus adæst, spoliat vada salsa
 [dræchne,

995 Ut ventos ad litus agant sacra rēta fontis;
 Et de cærulei raptantur faucē profundi.
 Nam mare mundus erat, cuius de gurgite Pe-
 [trus
 Humida lina trahens, verho piscante, carinas
 Complevit majore sitid, quæ turba duobus

NOTÆ.

958. Locus] Voss. 2, lacus. Forte id placeat, ob
 sequens aquas. Emendandus sane ita Isidor. xvi, 21,
 Gurgis proprie locus ita flumine. Patens est lo-
 cus desossus. Ex Groning. scribe utrobique, l. cus.
 Ex simili litterarum a et o confusione emendandus
 Martialis iv, 92.

Conditæ sic puro numerantur lina vitro.
 Scribe ex optimo Thuani cod., cujus ad manum va-
 riantes, candida. Ipsa comparatio corporis Cleopatrac.
 soli pnda pellucens, id jubet.

958. Quo] Edd. quædam, quos. Adhæsit sequens
 littera, ut hæphæ.

959 Sansi] Voss. 2, sancit.

959. Qui talia] Ita Cantabr., Voss. 1, Aldin., Basil.,
 Bibl. Logd. et Fabricius. Reliqui, vitatia.

963. Quod] Pulmanni Schedæ; Antverp., quæ,
 tanquam ad veritas foret referendum. Põtius arbitra-
 tur Arator nemini existmandum esse id (hoc est ea
 Spiritus dona) venire ex meritis, qui Spiritus ea
 sponte dona parat, sive flamma, ut in apostolis; sive
 equis baptismatis; ut in aliis. Vide Act. apost. xi,
 § 16. — Variare est alternare. Vide Wopkens. ad
 Justinam, in Observ. Miscell. nov., tom. X, p. 237.

967. Crucis] Infr. ii, 237.
 Loca tendit ad urbis,
 Cui radiant monumenta crucis;

et 845,
 Va lo videre crucis venerandam gentibus urbem.

969. Nunquam] Pulmanni Schedæ, Antverp., nun-
 quam. Expressit verba Petri Act. xi; § 17: Έγω δε
 τις εμην δυνατος κωλυσαι τον θεον; illic hunc malebat
 Sopingius, notatis recte ab Alberti Observ. Phil.,
 p. 427; et Peric. Critic., p. 24.

970. Veniant] Cantabr., veniant. — Voss. 2, pietate
 Del; non male. Vide ad Sedul. i, 196.

975. Fores] Respicit ad Petrum clavigerum, de quo
 supra vs. 75.

974. Teris] Minus. Vide Withof. Specim. Guntli.,
 p. 92. Eo sensu deterere capiunt apud Sedul. epist.

C ad Maced., p. 15. Quem fovere assoles, invidiose dete-
 ras. Ita ex cod. protulit Barthius, placuitque illud
 Bondamio in Otis ad Isalam fasc. 2, p. 59. Sed
 deterrens, quod, alios secutus, edidi, unice verum est.
 Marcellinus enim deterere videbatur Seduliam, ut
 postus vellet alteri librum suum inscribere. Confer
 que ipse Sedulius de eo memorat p. 10.

975. Tot vicibus] Ald., Bas., persepe assignata
 prius.

976. Huic] Ignorat hunc versum Cantabr.
 977. Navis] Glossa in Cantabr. ascripserat barca.
 De illis vide Fabricium in comment., p. 20; Voss.
 de Vit. Serm., p. 268.

987. Que crevit] Sequentem versum male huic præ-
 ponit Voss. 2.

988. Nam] Ita editi ex Cantabr., Voss. 1, 2, Ald.,
 Bas., Torn. 1. Reliqui, nam. De qua permutatione
 vide ad vs. 618 et 924. Opponit Arator capturam
 nocte et luce. Illa nihil capiebant, hæc velut magna
 erat piscium copia. Jam reposuerunt igitur illi qui
 non cogitarunt nam interdum esse adversativum pro
 sed, de quo Duker. ad Florum præf., § 2. Ita inter-
 pretor loca de quibus Cannegieterus Disquis. de No-
 tis, p. 559. Ija et in objectionibus adhibetur, nisi
 quis illic ellipsin statuere mallet. Vide Ernesti Cl.
 Ciceron. voce NAM.

989. Quia] Aldin., Basil., Torn. 1, qui. Antverp.,
 qua.

989. Salsa] Vide ad Sedul. iii, 55.
 993. Lina] Ex Virgilio Georg. i, 142:

Pelagoque alias trahit humida lina.

Ubi Cæda. Silius vii, 503,
 Ducens sinuato captivum ad littora lino.

Ducens hamdō illic etiam inveni in edit. antiqua
 Lugdunensi 1514.

993. Carthas] Aldin., Basil., carinam; sed vs. 978
 duarum navium meminuit, quibus vs. seq. duo populos
 comparat.

994. Turba] Voss. 1, iterata.

- 995 E populis ventura foret, gentesque levavit
Tunc famulante salo, plenaque in puppe late-
[tur
Ecclesiam, cujus placida statione recondit,
Quod Domini sermone capit, qui dixerat ante
Esse alias, quas quærat oves; has pempe para-
[bat,
- 4000 Quas nunc rite vocat, per quas clementia Petri
Congregat æthereis humana peculia septis.
Non deerit sua fama locis. Petrus, omnia pren-
[dens,
Bethsaida satus urbe fuit, quæ nomine Hebræo
Venatorum est dicta domus, quia verus ab
[illa
- 1005 Ecclesie venator adest, qui cuncta peragrans
Cinxit, et ad fidei collegit retia gentes.
161 Clauditur obscuro, sed non sine lumine,
[Petrus
Carcere, nec possunt tenebræ caligine fulva
Ecclesie celare diem: commune per omnes
- 4010 Supplicium timor ille facit: custodia Petri
Publica pœna fuit; proprium sed pastor ovile,
Servato custode, regit, quem ditat honore
Ter Dominum confessus amor; de nomine
[Petra
Nomen Petrus habens æterna vocabula portat,
- 4015 Fundamenta gerens nunquam passura ruinam.
Expectate tuis, cunctoque in tempore charus,
Et nobis jam, Petre, veui! simul omnibus
[exi,
Quos stimulat natura prior! Jam nocte pro- C
[funda
Angelus, astra ferens, ergastula candida in-
[trat,
- A 1020 Se comitante die; cœli veniente ministro,
162 Carceris umbra fugit; pulsæ periere to-
[nebræ,
Lucifero radante novo; color exsulat ater,
Et mutata vident nocturna crepuscula solem.
Custodum vallante manu, inter vincula Petro
- 1025 Corpore somnus erat, sed cum vigilaret in
[illo,
Quæ nescit dormire, fides: hoc Cantica cla
[mant:
Dormio corde vigil. Læti documenta figura
Discite, qui liquido meruistis fonte renasci,
Et, quæ forma manet sacro in corpore Pe-
[tri,
- 1030 Cernite corde pio: docet hanc virtutis apertæ
Angelus ipse viam; tangens latus impulit, in
[qua
Ecclesie stat parte caput; qua nuntius ortam
Noverat, inde levat. Lateri subnexuit arcæ
Ostia sancta Noe clausis animalibus, hinc est,
- 1035 Diluvio vastante, salus. Producitur Eva,
Dormitante viro, lateris generata propago,
Nomen habens vitæ, si nunquam culpa fuisset,
Sic mansura magis: Christus post mysticus
[Adam,
Dignatus dare membra cruci, atque in carne
[perempta
- 4040 Morte premi, qua vita redit, nova dona li-
[quoris
Per lateris sacravit iter: nunc angelus illa
Petrum parte vocat, mens credat ut omnis, in
[ipso
Ecclesie constare decus, teneatque superno
Assertore fidem, quo calceamenta monente

NOTÆ.

997. *Recondit*] Pulmanni Schedæ, *recondat*. Antv., *recondet*.

1004. *Quia*] Omnino non displicet *quam*, quod est in Voss. 2 et Torn. 1.—Apostolos *venatores* esse dictos ostendit Barthius Advers. XLIII, 8.

1006. *Cinxit*] Respicit ad venatores, silvas cingentes. Auson. epist. IV.

An cum fratre vagos dumeta per avia cervos
Circumdans maculis, et multa indagatæ pinnæ.

Fehat enim venatio per lineam pennis rubentibus distinctam, quæ *formido* dicebatur. Casaubon. ad Apul. Apol., p. 182, et late Demster. ad Rosin. I, 7, p. 119. Haec *indaginem* dici ostendit Duker. ad Flor. III, 6, 11; Drakenb. ad Livi III, 37, 14

1012. *Regit*] Legendum forte, *legit*: sane hæc duo sæpe permutata. Drakenb. ad Liv. XXXVII, 44, 3. Burman. ad Catalect. III, epigr. 260. Ita pater meus apud Auzel. Vict. Cæs. 61, 3, emendabat, *hostes honore ac fortavis manentibus rexit*. Lipsienses tamen in Actis A. 1734, p. 5, *textit* illic defendunt, pro in fidem recepit.

1014. *Portat*] Pulmanni Schedæ, Antv., *porta*.

1015. *Ruinam*] Aldin., Basil., *ruinas*. Poetis quidem numerum pluralem frequentissimum esse demonstravit Schraderus V. C. Anim. ad Museum, cap. 2; sed cum intelligat ruinam universam, singularem præfero, ex eadem ratione qua *cinerem* tuetur Burmannus apud Ovid. Her. I, 24.

1018. *Quos*] Voss. 2, *quo*. Adhæsit sequens lit-

tera.—Nunc cura prior Aldin., Basil., Antverp., Torn. 1.

1018. *Jam*] Cantabr., *nam*. Vide ad vs. 988.

1019. *Astra*] Lucem secum afferens.

1029. *Et quæ*] Pulmanni Schedæ, Antverp. *æque*.

—*Firma manet*, Voss. 1: sed vide ad vs. 459.

1030. *Apertæ*] Voss. 1, 2, *aperte*.

1034. *Clausis*] Pulmanni Schedæ, Antv., *clausus*. Non satis accurate Fabricius distinguit: *Noe: clausis animalibus hinc est*.

1038. *Adam*] Priori longa, quæ aliis corripitur. Utriusque exempla satis copiose peti possunt ex indice Fabricii in Poetas Christianos.

1044. *Calceamenta*] Antepenultimam habet brevem. Prudent. Steph.:

Plantis calceamenta dissolutis
Pronus detrahère studebat unus.

Vict. 1:

Cui tangere non sum.
Calceamenta pedum digna.

FABRICIUS, comment. in Poet. Christ. p. 25.—Posterius apud Fabricium testimonium non est Victorini, sed Nostri infr. II, 79. Miror Falsterum in Supplem. L. L., p. 47, *calcimentum* pro calceamento adhibitum affirmare. Utitur loco Columelle R. R. XII, 34; sed illic *calceamenta* legitur. Expressit hæc Arator ex Act. apost. XII, § 8, ὑπόδησαι τὰ σκεδάλα. Vulgatus vertit interpres: *et calcea te caligas tuas*: quæ eadem habet Joan. Cassianus de Institut. Coenob. I, 2: ubi *caligas* tuis uollem emendasse Vouckium Lect.

1045 **163** Hi marcere pedes, tetigit quos dextra ma- A
[gistri,
164 Quæ totum mundavit aquis: gradienti-
[bus illis,
Concluse cessere fores: putat omnia, somno
Ludificante, geri, cui præmia vera paravit
Majestas ignara doli: jam ferrea claustris
1050 Porta patet, rigidi laxant sua vincula postes.
Gentibus abscondens duræ feritatis acumen
Aspera cuncta domat, ne janua fixa vetaret
Orbis iter, quo cursus erit: dic, gloria rerum,
Ferre quid mirum si cedunt ostia Petro?
1055 Quem Deus ætheræ custodem deputat aulae,
165 Ecclesiarque suæ faciens retinere cacu-
[men
Infernum superare jubet: mox liber ab hoste B
Divinum celebravit opus, quem prima puella
A tenebris remeare probat, cui gratia Christi
1060 Rem dedit esse parem; visus adit ipse resur-
[gens

Fenestras, loquitur redeuntis gloria carnis
Ad sexum, quem mater habet; patet hinc quo-
[que vatam
Ecclesiam sensisse suam, quæ gaudia purtet
In cunctum diffusa gægem: quis talia fando
1065 Explicet, aut verbis attollat pondera rerum?
Maximus ille pavor, gelidos qui strinxerat
[artus,
Lætitæ mensura fuit; manet omne per ævum
Pignoris hujus apex, et sideris obtinet in-
[star,
Corpore quod Petrus sacravit, et angelus
[ore.
1070 His solidata fides, his est tibi, Roma, catenæ
Perpetuata salus; harum circumdata nexu
Libera semper eris: quid enim non vincula
[præstant,
166 Quæ tetigit, qui cuncta potest absolvere?
[cujus
Hæc invicta manu, vel religiosa triumpho

NOTÆ.

Lat. II, 7. Neque tamen ita satis accurate interpres; potius *sandalia* vertisset, ut ostendit Dillherrus Farrag. rit. sacror. II, 16; neque et recte Arator usus est *calceamenti* voce. Potius tum *ὑποδήματα* scripsisset Lucas, qui calcei sunt totum pedem cingentes, cum *sandalis* tantum plantæ pedum muniebantur; hinc *vincula* aliis sunt dicta, ut docet Cerda ad Virgil. Æn. VIII, 453, licet pro vulgari calceamento vox interdum adhibeatur. Confer Perizon. ad Ælian. Var. I, 18. Hæc distinctio eo magis observanda est, quia cæteroque pugnare videntur loca Matthæi in Evang. X, § 10, et Marci VI, § 9. Ea conciliavit hinc egregie Salmasius ad Tertull. Pall., p. 388: quem sequitur Sagittarius de Nodip. vet. cap. I, § 19, et Soggar Observ. in Lucam, p. 244, ubi late hæc de re agit, et præterea ostendit priscis temporibus sandalia fuisse feminarum opulentiorum, licet et nonnullam viris tribuantur. Heroibus et heroinis ascribi docent illi quos excitat Bormian. ad Catalect. II, p. 262; et apud Romanos mulieres sive sandaliis usas, ostendit Grævius ad Ciceron. de Harusp. resp. 21. — In hoc angeli dicto iudicium mihi videtur iacere, non opus fore ut Petrus rem celerrime agat, sed tempus iustum sibi sumeret sandaliis colligendis; neque enim metus erat ne custodes excitarentur. Sandalia utique pedibus erant ab his aptanda, quibus non adeo erat festinandum. Contra obtinebat in Alcmena, virum Amphitryonem excitante, ob lucem media nocte in cubiculo circumfusam, apud Theocritum Idyll. XXIV, 39:

Ἄντρα, μὲν δὲ πόδες αἰεὶ ὑπὸ σάνδαλα θείης,

quem locum exposuit Martinus, Var. Lect. I, 4. — Vocem *καταβάσαι* apud Lucam referendam esse ad tunicam succinctam docet Salmas. ad Tertull. Pall., p. 72.

1044. *Monente*] Recte Cortius in margine exponit per *hortante*. Præcipue hoc verbum adhibetur de illis qui iussu divino aliquid indicant. Vide Heinium not. ad Tibull. I, 6, 49. Male igitur quædam edd., *movente*, ut supra hæc confusa vs. 924.

1048. *Gradientibus*] Cantabr., *gradientibus*.

1050. *Postes*] Fuit, cum conjeci *pontes*: ita enim januæ carceris, in pontis modum arcuatæ, appellabantur. Vide Meursium de Luxu Rom. in Mantiss. cap. 12; sed nulla mutandi jam necessitas. Conveniunt hæc Ovidii Metam. II, 699:

Sponte sua patuisse fores, lapsasque lacertis
Sponte sua fama est, nullo solvente, catenas.

Statius Theb. VII, 61:

Clansæque adamantis perenni
Dissoluere fores.

1051. *Abscondens*] Hoc reposui ex Voss. I, 2, ed. Antv. In reliquis est *abscondens*. Cum hic de acumine feritatis, tanquam membro absciso, loquatur, alterum prætuli ex ea distinctionis ratione quam attigi ad Sedul. v, 272. Ita apud Althelmu de Laud. Virg., p. 721, tom. I Theas. Canis. Legendum puto:

Dum caput abscisum populi ad convivium vectant,
non *abscissum*.

1054. *Si cedunt*] Cantabr., *sic edunt*, littera retracta. *Sic cedunt*, Fabric., Bibl. Lugd. *Si cedant* citat Alexander a Turro de Fulgenti Radio eccles. hierarchiæ, part. I, lib. IV, p. 225. — *Hestia* Ald., Bas., Torn. I. Mirum tres editiones, easque meliores, in idem hoc vitium conspirare potuisse.

1055. *Deputat*] Destinatus, assignatus. Ea significatio scriptoribus debet posterioribus, antiquiores enim pro æstimare, censere adhibuerunt. Vide Vorstium ad Sulpic. Sever., Hist. sacr. I, 53, 4; Nolten. Lexic., p. 498.

1057. *Jubet*] Interrogandi signum addebatur in Voss. I.

1058. *Puella*] Rhode, quod nomen a rosa deductum, ut et alia mulierum nomina a floribus et herbis desumpta esse notat Mollinus ad Longi Pastor., p. 116.

1059. *Cui*] Ita Cantabr. In Voss. I est *quia gratia*, et ita edit. omnes, præter Tornæs. I, in qua, *quia sanguine*.

1062. *Hinc*] Bibl. Lugd., *hinc*.

1063. *Suum*] Voss. I, *suam*.

1063. *Portes*] Cantabr., *portas*.

1065. *Aut*] Voss. I, *ut*. Ita apud Virgil. Eclog. 6,

74. Hæc confusa esse eruditi notant; margini tamen meæ edit. docta manus ascripserat, *at Scyllam*. Adde Drakenb. ad Livium IV, 12, 8. *Aut* hic tucur Arator superius vs. 357:

Quis lumine secro

Aut gemitu cessante quæst memorare?

Adde loca illic ascripta.

1069. *Quod*] Pulmanni Schædæ, Antwerp., *quam*.

1072. *Præstant*] Ald., Bas., Torn. I, *præstant*: male. Vide ad epist. ad Florianum, in fine. Apud Juvenalem Sat. I, 139, relictæ ex codice cuius variantes sunt ad manum:

1075 Mœnia non ullo penitus quaerentur ab hoste. A Claudii iter bellis, qui portam pandit in astris.

NOTÆ.

Sed quis ferat istas
Luxuriæ sordes?

Ex eodem codice invenias probo Satyr. II, 5. Virgilius VI, 145,

Quo debita mœnia condant.

Illic condant in Clermontii codice pater meus invenit.

Apud Sedulium v, 404, ex Almeloveenii ms. et meo jam malim :

Quisnam ambigat unam,

non ambiget. Confer Heinium Observ. ad Tibull. I, 4, 79.

1075. Non ullo] Ita ex codd. legendum, Plurimæ edd., nonnullo. — Basili., quaeruntur.

LIBER SECUNDUS.

167 Spiritus accensam verbo radiante In-
[cernam]

Sub modio lucere vetans, secernite Saulum,
Dixit, in oris opus, quem mox sacravit euntem

3 Omnia posse dedit. Cyprum, Salamurque lin-
[quens]

168 Pergit adire Paphum, quæ fertur amori-
[bus olim]

Dedita, sacrilegæ mansisse libidinis antrum,
Aligerosque vagos studio coluisse procaci.

Hinc operum procedit apex, quia gratia major

10 Ad delicta venit; culpas huic posse remitti,
Exemplum jam Paulus erat. Quam splendida
[laudum]

Materia est adjuncta viro! Primordia casta
In luxus regione serit, fructusque pudicos

169 Multiplicat lascivus ager : cui nescia
[post hæc]

15 Difficilisque foret, cum sic videatur honestas
De turpi crepisse loco? pars non qua vacaret

A meritis cetera Magus; contraria semper
Virtuti fecere viam; jaculata retorquens

20 Ecclesiæ bellator ait : fallacia monstrat,
Quo pereas genitore satus; confinia mortis

In tenebris patiere tuis, neque cernere solem
Tempus ad usque datur, rerumque attingere

[formas,
Artificem quibus esse negas; tunc nihila vultum,

25 Cæruleis vixere noctis, et pectoris atrij
Venit in ora color; quærit jam, calle negato,

Quo duce tutus eat, cujus pede gressibus instet,

NOTÆ.

3. Oris] Vide ad epist. ad Vigil., in fine. Os per
sublimia et grandisona verba exponit Verburgius
apud Ovid. Trist., 1, 43.

Hos tu vel fugias, vel, si salis oris habebis,
Œdipodas factis Telegonosque voces,

meo judicio, male. Designavit potius Ovidius auda-
ciam qua id opprobrium facerent: de qua significa-
tione agit Grævius ad Cicéron. ad Divers. v, 40, Cor-
tius ad eund. ix, 8.

5. Cyprum] Vocem hanc mendosam pronuntiat
Delrio ad Senecam Œdip. 539, cum utique Cyprum
Inquens non possit dici Paphum adiisse, quæ in
ipsa Cypro erat. Intelligendam autem Paphum no-
vam demonstrat Cellarius Geogr. Ant. III, 7, p. 188.
Nihil tamen in codd. auxilium est: adeo omnes con-
spirant. Et ipsa Luce verba videntur in causa fuisse
ut Arator videatur omnino Cyprum scripsisse. Forte
quis Hendiadyon statuat, ut intelligatur Salamis, quæ
est in Cypro. Suspiciatus et aliquando sum, utrum
hæc pertineant ad illum loquendi morem, quo regio
et urbs in eadem sita nonnunquam distinguuntur.
Vide Perizon. ad Ælian. I, 51, et ex eo Hlsner. ad
Evang. Joan. IV, § 34. Potius tamen per Cyprum hic
intellegerim mediterraneam Cyprum loca. Relicta enim
Salamina, totam peragravit insulam, unde in Actib.
XIII, § 6, non spernenda codd. lectio, ὅλην τὴν νῆσον,
iudice Valckenærio ad Herod. v, p. 433. Itaque me-
diterraneam insulam peragrans iter perrexit Paphon.
Non dissimilis est locus Philostrati de Vita Apollon. v,
43, initio: Ἰκανῶς δὲ ἔχων περὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπιτρί-
λετο ἐς Ἀγύρην: id est, ad interiora Ægypti et a
mari remota, ut recte exposuit Olearius. Eodem loco
usus est summus ille Hemsterhusius in Miscell. Op-
serv., vol. VI, p. 310, ut similem Xenophontis Ephesii
illustraret.

6. Amoribus] Sacra Veneri, quæ hinc Paphia; vide
Cuper. Observ. II, 4, p. 166, et Cypria, apud Arnob.
Advers. Gent. v, p. 169. Quibusdam et Cypria dicitur,

nec tamen honorum poetarum auctoritate. Burman.
ad Catalect. III, p. 484 et 615. Alii Cytheream putant
dictam ab urbe Cyprî Cythæra. Illos refellit Cellar.
Geogr. III, p. 169.

8. Aligerosque] Amores, Veneris ministros, ut ex-
plicat Fabricius comment. p. 6; intelligit certissime
columbas, Veneri sacras. de quibus Maius Observ.
part. II, p. 154: unde in Ervæinorum numinis columba
conspicitur. Pæriz m. ad Ælian. I, 15. In aliis idem
prehendit Henninius, quem vide ad Tollii epist.
itiner. II, init.

9. Procedit] Cantabr., procedet.

11. Laudum] Cantabr. a manu prima, Voss. 2, Pul-
manni Schedæ, Antverp., dudum, contra mentem
Aratoris. Vitium est ortum ex frequent permutatione
d et t, de qua ad lib. I, 868.

13. Luxus] Voss. 1, in luxu regionis erunt. Florus
II, 9, init., Cyprum appellat insulam veteribus divitiis
abundantem, et ob hæc Veneri sacram: ubi Lipsii con-
jectura deliciis prorsus non displicet. Alterum tamen
cum aliis tueri videtur Alberti ad N. T., p. 98.

14. Nescia] Ignota, vide ad p. 224. Sententia est,
cui foret difficile honestatem sequi, cum illa ex loco
lascivo primum orta esset ex Pauli doctrina. Inter-
rogationis signum post loco repo-uit, idque et est in
D Antverp.

20. Monstrat] Aldin., monstrant.

23. Ad usque] Separavi, quæ in add. male junc-
bantur, auctoritatem, secutus Burmanni ad Lotich.
Eleg. II, p. 171.

25. Vixere] Ita Cantabr. in Voss. I est fecere; in
Voss. 2, fixere noctis. Schedæ Pulmanni, Autv., cer-
vicia noctis fixere: in omnibus editis est fixere. Prac-
tuli vincere, quia cæcitas velut somnus oculos oppres-
serat. Ovid. Met. a II, XI, 258:

Ut somno victa jacebis.

27. Eat] Fabricius, Bibl. Lugd., erat.

- Quis tribuat miseratus opem, vacuasque per auras A
 Erroris palpavit iter. Proconsule Paulus
 50 **Mox** didicit lucere fidem, cui causa videndi
 170 **Nox** aliena fuit: non sunt nova, Paule,
 [salutis
 Obsequia, a tenebris lucem bene surgere nosti.
 Omnia secretam reserant documenta figuram.
 Si libeat vigili pulsare latentia sensu,
 55 **Iure** docens Paulus miracula condere coepit
 Ex oculis, jubar unde sui micat altius oris,
 Amisso crescente die; sic nuper iniquum
 Subdere dignus erat, tenebrisque latentibus
 [noctem
 Vincere, qui cæcus meruit sine fine videre.
 60 **Antiochi** dietam de nomine visitat urbem
 Paulus, et extemplo properat dare verba ca-
 [tervis.

- Quas Synagoga tenet; dextraque silentia man-
 [dans,
 172 **Nos**is, ait, patribus tellus Ægyptia no-
 [stris
 Qua posuit feritate jugum, crudelibus arvis
 45 Quos rapuit per signa Deus, quibus omnia ce-
 [dens
 Mutavit natura vices, cum virga fugavit
 Terga maris, fluctusque suis stetit exsul ab oris,
 Pulvereo de calle placens, pontique facultas
 Obsequid est subjecta pedum, redeunte pro-
 [fundo
 50 **Naufragium** factura reis, quæ vertere iussa
 Per varios sua jura modos, his stravit aenas,
 His cumulavit aquas; justis via, sentibus unda.
 Cum percussa silex venis spumavit apertis,
 Æquoreos enixa lacus, de vertice sicco

NOTÆ.

29. *Proconsule*] Antiquo more, de quo vide Oudend. B ad Sueton. Cæs. 54. Eum ignorans librarius in Voss. 1 dedit *Paulo*: in Voss. 2 est *Paulus*, recte quidem: ea enim scriptura comprobatur auctoritate lapidum Capitolinorum et nummorum. Vide Duker. ad Flor. II, 6, 17, V. D. ad Livium x, 3, 3. Sed in Aratore nihil mutavi, quia hac ætate hujusmodi scriptores Græcam magis scripturam videntur secuti. Intelligendus autem est Sergius Paulus, de quo nomine conf. Ryckium ad Tacit. Annal. IV, 17; Hist. II, 18; V. D. ad Victor. Cæsar. 6. Hæserunt quidam, quo modo Paulus ille *proconsul* dicatur, cum Cyprius esset Cæsaris provincia. *Propratores* appellandum potius statuant: sed ex adulatione honorificum hoc nomen Sergio datum suspicatur Grotius, illud Batavice oraculum. *Proconsulis* nomen tanti tate patuisse, ut et *propratores* conplecteretur, censet Schultingius ad II p. 146. Sed egregie Alberi in Observ. Phil. ad Act. cap. XIII, ex Diono Cassio ostendit, Cyprii, antea Cæsaris provinciam, Populo redditam fuisse ab Augusto, atque ex eo tempore missos in eam proconsules. Suffragium huic sententiæ addidit Wesselingius ad Hieroclem, p. 706, ubi similia proconsulum Cypri exempla profert. Unum ex Grutero addidit Rhærius in Feris Daventr.; p. 152. Si et aliquid adungere liceat, addo PRO. COS. DESIG. PROV. CYPRI. ex Gudio Inscr. p. 125, num. 4. Cum quo confer lapidem apud Reinesium Inscript. Class. VI, num. 156.

32. *A tenebris*] Ita Voss. 1, et olim lectum in Voss. 2; sed illic deinceps mutatum in *obsequio tenebris*, quod et est in Tornæs. 1. *E tenebris* habet Aldin.; quod olim probavi in Miscell.; p. 184: nunc potius codices sequor. *Obsequia tenebris* quidam edidi, *obsequia et lucem tenebris* Schedæ Pulmanni et Antverp.; *obsequia et tenebris lucem*, Fabricius, Bibl. Lugd. Ex Cantabr. et Univers. nihil erat ascriptum: videntur itaque Fabricii scripturam expressisse. *Obsequia salutis* eodem modo capienda sunt quod *obsequia officii* apud Symmachum x, epist. 83. *Obsequia pietatis* apud Hegeppum Excid. Hieros. I, p. 6. — In Torn. 1 hæc est: interpunctio:

Non sunt nova, Paule, salutis

Obsequio tenebris lucem bene surgere: nosti
 Omnia secretam, etc.

33. *Reserant*] Voss. 1, *reserant*. Id ob *secretam* minus placet. — *Si liberat* Voss. 1.

34. *Pulsare*] Simili modo infra 142;

Historiæ pulsare fidem;

videtur evocandi atque adeo delogendi significationem huic voci dedisse. Multus in ejusdem expositione est Barthius Advers. xxvii, 8, ad Claudian. Bell. Gild., 170, ad Statium Theb. IV, 477.

38. *Tenebrisque*] Que delet utriusque Vossianus. —

Patentibus est in Voss. 1. Alterum præfero ex his quæ notat Wopkens. Animadv. ad Pacatum cap. 21. Designat utique ostendere, declarare. Schulting. ad Senec. Controv., p. 153 et 260. Martialis I pigr., 82:

E servo scis te genitum, blandæque fateris,
 Cum dicis dominum, Sosbiane, patrem;

qui versus est difficillimus, neque placet Scriverii expositio. Forte hæc est sententia, Scis te natum esse ex servo, et blandè fateris patrem tuum esse servum, cum dominum dicas, sive cum alteius dominio sis subditus. Cum enim omnes scirent, eum in illius domini potestatem non redactum esse juris civilis aut gentium modis, et tamen eum dominum diceret, utique apparebat vernam, adeoque ex servo esse genitum.

40. *Visitat*] Cl. Wassenbergius conjicit, *visit ad*.

41. *Dare verba*] Loqui. Cateroquæ hæc locutio pro fallere usitatio est. Similiter infr. 1052:

Irrita verba dedit.

C Avianus Fab. 24, 10:

Et rabido pectore verba dedit.

Adde Barthium Advers. IX, 9, et LI, 7; Vonck. Specim. Crit., p. 158; Withof. Gunth., p. 93. *Officium sermonis dandi* est apud Arnob. Advers. gent. I, p. 31. *Dare dicta* exposuit Drakeb. ad Livium VII, 33, 4. Atque ubi *dare* pro dicere adhibetur, ellipsin simili substantivi in pluribus admittendam puto. De illa locutione dixi ad lib. I, 683. — Pro *extemplo* scribunt *extemplo* Voss. 2, Bibl. Lugd.; *extemplo* Cantabr. Similem diversitatem in Rutilio Lupo notavit cl. Ruhnkenius ad lib. II, p. 125.

42. *Dextraque*] Extensione ejus; qua silentium et favorem auditorum sibi conciliabant dicturi. Erhard. ad Petron. Sat. 17; Schott. ad Senec. Controv., p. 641; Barth. ad Claud. an. B. Gild. 135. Idque dextra quidem stebat, cujus in orationibus usus erat præcipuus. Hac de re ex Aristophane exposuit Cuper. Observ. III, 2.

D 46. *Vices*] Sedulius in eadem re I, 125:

Mutavit natura viam.

47. *Terga*] Cassiodor. Var. I, 55, *Supra maris tergum navigium stare*; *πέρα θαλάσσης*, Homer. Iliad. β 159: quem imitatur Coluthus Rapt. Helen. 200. Adde Elmenh. ad Arnob., p. 45, cui sua turpi plagio debet Ouzel. ad Minuc. Fel., p. 20; Barth. ad Claud. Epigr. x, 36; Cerd. ad Virgil. Georg. III, 561; patrem meum ad Plinii Paneg. XII, 5; Segaar ad Lucan., p. 164.

49. *Est*] Ignorat hoc Voss. 1.

53. *Percussa*] Vide Weitzium ad Salvian. Cub. Dei, p. 190.

- 55 Flumineum largita vadum, non pristina morem A 80
 Gessit origo suum, veterem nec præbuit usum,
 Dona novella ferens, quam lex æterna coegit
 Non innata sequi, disjunctaque semine monstrat
173 Posse dari, de rore dapes, de caue li-
 [quores.
- 60 Nam ne pauca piis fluere miracula causis,
 Saxa vomunt latices, et inundant nubila panes,
 Aeriusque liquor solidis induruit escis,
 Quæque diu vacuas tenuerunt agmina fauces,
 Frugiferis saturantur aquis, nimbique coloni
- 65 Dant epulas, pluviamque vorant, et manditur
 [amber.
 Sic invicta manus, sic gratia plena creantis
 Scit querulos nutrire greges, et ponere sacros
 In patria meliore choros, ut ventris amœni B
 Fructus ad æternæ florescat semina vitæ.
- 70 Davidica nam stirpe satus, genitrice Maria,
 Christus adest, quem tota canunt oracula vatum
 Venturum sub carne Deum, seseque creatorem
 Virgineos intrare sinus. Evolvite, quidquid
 Sabbata vestra tegunt, typicæ documenta figuræ
- 75 **174** Respicit fulgere sacri præsepibus Agni,
 Cujus ab igne senes hauserunt dicta prophetæ,
 Et dedit ante Iqui, quod cœpit postea nasci.
 Clamavit, virtute potens, Baptista Joannes :
 Non ego sum, post me veniet, cui tangere non
 [sum
- 85 Calceamenta pedum dignus, neque solvere sum-
 [mam
 Qua ligat excelsas humilis corrigia plantas.
 Quam bene vox Pauli cecinit præcepta lavacri,
 Permiscens antiqua novis ! nec Epistola cessat
 Hæc iterare docens : Patres baptismate nostri
 In Rubro fulsere freto sub nomine Mosi
 Per legem, cum petra simul sequeretur euntes;
 Nam petra Christus erat. Quid adhuc, gens
 [dura, requiris ?
 In libris sonat ecce tuis : ne credere tardes.
 Consule signa maris, quæ mystica dona susurrant
- 90 **175** Temporibus ventura crucis, cum sangui-
 [ne Jesus
 Tinxit aquas, laterisque uno de vulnere fluxit,
 Quod vitæ tria dona daret : rubor æquoris ille
 Causa futura fuit ; sic Conditor abluit omnes ;
 Sic emit ; hic pretii color est in gurgite ponti,
 95 Apparentque vado miracula debita ligno.
 Sæpius obscuris radios infundere ferens
 Menibus ; hæc rursus memoravit in ordine
 [Paulus :
 Postquam signa Dei, carnis vestitus amictu,
 Christus ubique dedit, faciens manifesta, quod
 [orbi
- 100 Venerit ipse salus, stimulis agitata furoris
 Implia turba fremens petit hunc a jure Pilati
 Suspensi, atque cruci : terrena propago !

NOTÆ.

57. *Ferens*] Ita Cantabr., Voss. 2, ed. Aldin., Torn. C
 1. At *gerens* est in Voss. 1, et reliquis edd. Continua
 fere est hæc permutatio. Vide ad Sedul. II, 150; III,
 134 et 325.
57. *Quam*] Cantabr., *quia*; non displicet, ut ne-
 que olim in Miscell., p. 185.
58. *Semine monstrat*] *Semine* revocavi ex utroque
 Vossiano; in reliquis est *semina*. Id forte etiam in
 Cant. et Univers. fuit, cum Curtius nihil margini appo-
 suerit. Deinde *monstrant* Voss. 1, Bibl. Lugd.;
monstrans, Voss. 2. Quod in reliquis est, *monstrat* re-
 ctum puto; refer illud ad *legem æternam*, monstran-
 tem ea quæ origine sua sunt disjuncta, divi posse,
 videlicet dapes de rore, et aquam de silice. Infr. 1012:
 Fluxerunt de rore cibi, rupesque vicissim
 Arida fudit aquas.
 Pertinet huc quoque Sedulius I, 156, ubi tamen tur-
 bata distinctio restituenda eo modo quem proposui
 in Miscell. c. 17, p. 185.
60. *Fluerent*] Voss. 2, *pluerent*. De illa confusione D
 egit Heinicus Obsev. in Tibull. I, 10, 68.
66. *Sic gratia*] Voss. 2, *si gratia*.
68. *Amœni*] Voss. 1, *amœnus*.
70. *Davidica*] Voss. 1, 2, *Davidica*. Ita et variatur
 apud Sedulium I, 7. Secunda hic corripitur, ut et
 infr. 115. Ita et in *Davidis* a Petro Apollonio de
 Duell. Davidis, initio :
 Prælia fatidici Davidis, sævique Goliæ.
 Vide illic Heuman. Alii producunt:
71. *Tota*] Omnia, ut exponit Wopkens. ad Sedul.
 III, 159.
73. *Virgineos*] Voss. I ita habet :
 Virgineosque sinus. Evolvite quidquid in hac re.
74. *Vestra*] Voss. 1, a manu prima, *nostra*.
75. *Sacri*] Bibl. Lugd., *sacris*.
78. *Potens*] Epitheton Joanni passim tributum.
 Vide Wopkens. ad Sedul. II, 143.
79. *Veniet*] Cantabr., *venit*.
80. *Summam*] Fabricius, Antverp., Bibl. Lugd.,
summa. Wassenbergius arbitratu glossam latere in
calceamenta, et scripsisse Aratorem *indumenta*, ut
 vs. 345 memorat *instrumenta pudoris*. Prudent. Pe-
 risi. VI, 85 :
 Relaxat ipse
 Indumenta pedum.
 Forte tamen et contra metrum, ut in aliis, peccasse
 Aratorem suspicatur.
81. *Qua*] Id dedi ex Cantabr. Omnes, *quæ*.
81. *Corrigia*] Calceamenti est lorum, seu solea,
 ἡ ἰμάς τῶν ὑποδημάτων, ut evangelistæ omnes, ex-
 cepto Matthæo, qui tantum nominat ὑποδήματα. Ju-
 venc. 1:
 Cujus vincla pedum non sum contingere dignus.
 FABRICIUS, comment. in Poet. Christ. p. 39.—Confer
 Bynæum de Calceis Hebr. I, 7.
85. *Epistola*] Respicit locum Pauli ad Corinth. I, c.
 X, init.
85. *Mosi*] Voss. 1, Moysi. Vide supr. 692 et 791.
Mosæ Aldin.
87. *Dura*] Fabricius, Aldin., Bibl. Lugd., *sarda*.
 Alterum ipse videtur tueri infra 246 :
 Gens dura, quid ultra
 Ad lapides ferrumque vocas ?
 Ita gentem hanc dixit *saxeam* I, 595, ubi vide. *Sarda*
 posset forte placere ob sequens *sonat*, et *susurrant*,
 vs. 89; sed codd. alterum præferunt.
88. *Ne*] Cantabr., *nec*. Sequens littera adhæsit.
 Forte ita adjuvandum Isidorus Orig. III, 10 : *Nam pro-
 vocati studio sic cæperunt*. Ita recte Groning. editur,
studiosi cæperunt.
90. *Jesus*] Cantabr., *Ihesu*. Antverp., *Iesus*.
95. *Vado*] Aldin., Torn. 1, *in vado*.
96. *Sæpius*] Turbat hic Antverp., quæ ante hunc
 versum inserit quæ sequuntur vs. 156 usque 241.
97. *Rursus*] Voss. 1, 2, *rursum*.
101. *A jure*] Voss. 2, Antv., Fabricius, Bibl. Lugd.,
ut jure.

- Vota quod optanti non possent omnia ferre, A
Sponte salutiferi cesserunt munera Christi,
105 Qui libertatis pretium tibi venit ab astris,
Perdita restituens, tumulibus jacentia tollens;
Respice, quam proprio maneat obnoxia regi;
Ne pereas, vult ipse mori; post-tristia facta
Quin etiam, custode dato, signare sepulcrum
110 Ad geminum volvere nefas, Dominoque paratam
176 Surgenti damnare viam: pro cæca vo-
[luntas!
Quæ potit æternum mortali lege teneri,
Et non posse sibi post funera reddere membra,
Qui loties aliena levat: meministis ab ore
115 Davidicæ resonare lyræ: Corrupta vetabis
Sanctum nosse tuum. Poteratne in vulvere lethi
Ferre moras, qui vita manet? quem suscitât B
[auctor
Nil patiens de morte Deus. Mors denique victa-
[est,
Vincendi transgressa modum, quæ, iudice tacto
120 Linqvere jussa reos, spoliis vacuata vetustis
Per sua bella cadit; veniensque absolvere vin-
[c'os
Non retinendus erat; sors ultima cœpit Averui
177 Jam, vita præsentè mori, quæque omnia
[n'ulens
Ante fuit, tunc ipsa perit; triluoque peracta,
125 Lucis iter, quod fecit, adit, quo tota resurgit
In Domino natura suo; de lege videtis
Laxari non posse neces; hunc quærîte, cujus
- Sanguine mundati, regno sociamur herili,
In cujus jam parte sumus, sub pignore carnis,
Quam voluit portare Deus. Tunc dogmata quos-
[Jam
130 Ecclesiæ dant ista viros; vetuere loquelas
Ulterius proferre pias. O semper inanis!
O sterilibus Judæa, tibi! quæ semina vitas,
Ne fructus afferre queas, quibus ore magistro
135 Paulus ait: Vos ista quidem, vos nosse de-
[ceret,
Ast aliis hoc lumen erit, nam scripta fatentur;
178 Lumen in extremis posui te gentibus
[es e.
Gentiles stupere globi, fontemque secuti
Sumere promissæ cupiunt novitatis honorem,
Et lymphæ genitrice sati meruere renasci.
Compellor ratione loci, pro munere tanto,
Historiæ pulsare fidem, quæ prodidit, olim
Cum populos gentesque duas in ventre Rebecca
Ferret, et angustis includeret agmina muris,
145 Consuleretque rogans oranti corde Tonantem,
Responsum meruisse Dei: Prior, inquit, in
[istis
Inferior breviorque manet, majorque minori
Serviet, et juvenis palmæ potietur honore.
Quidquid in hoc utero secunda puerpera
[cessit,
150 Ecclesiæ conceptus habet, formamque sequen-
[tem
Gentilis concursus agit, qui crescit in aivo,

NOTÆ.

105. *Possent*] Voss. 1, a manu prima, *possint*. Tornæz. 1, *possunt*.

106. *Perdita*] Hemistichium est Sedulii v, 231.

110. *Geminum*] Per *tristia facta* intelligit sævum Judæorum facinus quo Christum cruci affixerunt. *Tristis* utique pro sævo ponitur. Vide Barth. ad Claudian. in Cons. Honor. 30. Huic aliud addiderunt facinus, quo custodibus cadaver servare conabantur: inde et *anxiæ nefas* dicuntur a Sedulio v, 297, ubi Wopkensius et Aratorum contulit.

111. *Surgenti*] Ita scripsi ex Cantabr., Voss. 1, edd. Aldin., Tornæz. 1. In reliquis est *surgendi*. Sæpe participia a librariis in gerundia sunt depravata. Velleium Paterculum hinc egregie restituit Ruhnkentius ad Rutil. Lup. 1, p. 4. Adde Isidorum II Orig. 21, *perpetua oratio fatigationem atque fastidium tam dicendi quam audiendi creat*. Scribe ex Groning., *tam dicenti quam audienti*. Atque ita sæpe *d* et *t* permixta, ex sono vicino. Vid. Canngiet. ad Ulpian., tit. xxii, § 52; Brouck. ad Propert. 1, 13, 36; Heins. ad Ovid. Her. xiii, 208. Emendabo hac occasione Constitutionem Leonis et Anthemii, ex parte eodem modo corruptam. Legitur illa in Cod. Theodos. tom. VI, part. poster., p. 161. Ed. Rittei: *Aut nude tante tam ingenæ libertatis fulgore perspicuum genus in femina imprudentior complexus inminuat*. Plures eruditorum conjecturas suamque protulit Canngieterus Disquis. de Notis, p. 313. Legendum puto, *Aut rut. tante tam ingenæ libertatis fulgore*. Sic irritulari splendore nobilitatis dixit Ambros. Hexæom. iii, 11.

111. *Damnare*] Obligare. Vide Wopkens. ad Sedul. iii, 125.

111. *Pro*] Ita Aldin., Torn. 1, plerumque *proh*, scriptura deteriori. Drakenb. ad Livium ix, 24, 9; Burman. ad Lotich. Carin. ii, 15, 25; ad Catalect. ii, p. 204.

115. *Davidicæ*] Ald., Torn. 1, *Davidicæ*. Vide supr. vs. 70. Respicit autem psalmum xvi, § 10.

116. *In*] Abeat a Pulmanni Schedis et Antwerp.

123. *Mori*] Hemistichium Sedulii iv, 139.

124. *Fuit*] Subdidit: Græcismus. Vide Veehner. Hellen. ii, 9. Ipsa loci sententia apparet ex his quæ notantur ad lib. 1, 11.

128. *Sociamur*] Cantabr., *potiamur*. — Vocem *karilis* exposuit Wopkens. ad Sedul. iv, 106.

131. *Dant*] In Voss. 1 ita locus exstat:

Ecclesiæ præclara viros vetuere loquellas
Ulterius proferre pias;

neque displicet, nisi quod Arator duas res videntur expressisse; et dicitis Pauli quosdam Ecclesiæ additos fuisse, et Judæos vetuisse quominus plura loquerentur. Vide Act. apost. xiii, § 43 et 45.

133. *Semina*] Voss. 2, *semine*. — Cantabr., *velas*. Negat id syllabæ quantitas.

134. *Magistro*] Ita scripsi ex Voss. 1, 2, Aldin., Torn. 1. Reliquæ edd., *magistri*. Aliorum stylo Aratoris convenientius. Vide ad lib. 1, 121. Sic *justis magistris* contra Dausqueium recte tuetur Drakenb. ad Silium iii, 337. *Artes magistræ* sunt apud Ovidium Her. xv, 83, ubi notæ; *artifex doctor* exposuit Savar. ad Sidon. iv, epist. 4; not. ad Sedul., p. 25; Observ. Miscell. vol. V, p. 17. *Leges servæ*, Heins. ad Ovid. Amor. 1, 6, 74. *Urbs domina*, idem ad Remed. Amor. 291; et *flammas maritis* egregie restituit Mariali iv, epigr. 75. Vide ipsius notas ad Claudian. B. Gildon. 467, *membra ministra, manus ministræ*. Bueman. ad Lactant. de Opif. Dei 16, § 5.

137. *Posui*] Fabricius, Bibl. Lugd., *posuit*. Adhæsit sequens littera. Respicit locum Isaiæ xlii, § 6.

142. *Pulsare*] Supr. vs. 34.

146. *In*] Cantabr., *ab*. Respicit dicta Pauli Epist. ad Roman. ix, § 12.

In qua victor erit : quod jam meminisse ne- A
 [casse est,
 Et stud. is celebrare bonis, famulemur ut illi,
 Cujus ab affectu nos contigit ante vocari
 155 Quam nasci : qui dona prius quam tempora
 [præstat.
 Jamque Lycaonios incadens passibus agros
 Lystram Paulus adit. Fuit hac tunc claudus in
 [urbe,
 Supplicio comitante satus, vestigia ferre
 Nescius ex utero : membris pars cœperat
 [ægri,
 160 179 Se nascente, mori. Comperto dogmate
 [Pauli,
 Quo monitore piæ tendunt ad sidera mentes,
 Mox voluit divina æqui : bepe, claudè, jace- B
 [bas,

Has primum graditunce vias ; petus æthera sensu,
 Cym, quæcumq; movearis humo, pedibusque negatis
 165 Longius ire xales. Paulus speculatus, in imo
 Pectora quid caperet, claudique fidelis amorem
 In verbo jam atare dei, sic clarius infti :
 Surge citus, rectusque tuis imponere plantis !
 Exsequitur præcepta salus, et calle novo illo
 170 Progreditur, persona vetus, motuque frequenti
 Pulsat ubique solum, perque omnia currere
 [tentans
 180 Sæpe timet, quod nescit, iter, modo
 [gressibus ortus
 Annozo languore senex ; quod ut agmina cer-
 [nunt,
 Exclamant, divumque vocant, acserta mini-
 [strant,
 175 Ut mactanda feri procedat victima tauri.

NOTÆ.

152. Erit] Tornæs. 1, erat. — Voss. 2, quæ jam.
 153. Famulemur] Cantabr., famulentur.

154. Affectu] Voss. 1, Antverp., effectu. Vide ad lib. 1, 153.

157. Lystram] Aldin., Torn. 1, Lystram. Græcis est ἡ Ἀύστρα et τὰ Ἀύστρα, Perizon. ad Sanct. Minerv. 1, 9, 4; Wekseling. ad Hierocl., p. 675.

159. Membris] Hoc dedi ex Cantabr., Voss. 1, 2, ead. Fabricii, Antverp., Bibl. Lugd.; nisi quod in Voss. 1 est ægris. Reliquæ edd., membri. Puto ægri membris eodem modo dictum ut æger animo apud Ciceron. pro Cael. 3.

160. Nascente] Natus, cum nasceretur, ut exponit Wopkens. ad Sedul. iv, 8.

163. Sensu] Ita recte Cantabr., Voss. 1, 2. Edd. Aldin., Tornæs. 1; cæteræ autem, mente. Al erumpi prævalere docet Rittershus. ad Salvan. de Gubern. De, p. 137.

164. Humo] Voss. 2, Torn. 1, homo. Intelligi posset homo plenus et perfectus. Sed præcedens æthera oppositum humo flagitat. Pro hægatis cl. Wassénbergi in vultu necatis, ut supra 159 :

Membri pars cœperat ægri
 Se nascente mori.

Eodem modo 1, 757,

Re picit Æncam defunctis vivere membris ;
 vs. 764 :

Longique cadaver
 Temporis extinctos ad vitam surrigit artus ;
 vs. 78 J :

Orta us ut ægrum
 Solveret a plagis extincti corporis annus ;
 præcipue vs. 785 :

Dudum laxa neci stringuntur membra salutii.
 Quæ loca conjecturæ stabilindæ, in litteris ad me
 datis ipse vir cl. addiderat ; neque obstare censet
 vs. 26,

Quærit jam calle negato
 Quo duce tutus eat.

Illic enim agitur de cæco, qui sine duce incedere non
 poterat ; hic vero est sermo de claudo.

165. Imo] Pulmanni Schedæ et Antv., uno. Ita et hæc permutata infr. 254. Isidorus 1 Orig., 49, punctusque ad unam litteram panitur. Scribe ex Groning. imam, ut etiam illic in sequentibus, ad unam litteram accipit, non unam. Ex eadem un et in permutatione restituo eundem xvii, 7, Coquim. Ita, quam Latini ob coloreni primum vocant. Longe ex Groning. prunum.

166. Caperet] Aldin., Torn. 1, caperet. Vide ad lib. 1, 255.

166. Claudique] Voss. 2 quæ ignorat ; antea tamen illic apparuit, sed negligentior librarius corruptit, ut et mox verba dedit vs. 167, et novella vs. 166.

167. Infti] Fabricius, Antv., Bibl. Lugd., inquit. In Cantabr. et ita fuisse suspicor, quia ad edit. Fabricii nihil ascripserat Cortius.

170. Persona] Persona nonnunquam eum sonat qui alieni præcet, cujusque auctoritate se quispiam tuetur. Paulinus Panegyrico Celsi :

Perfugium Christus, personaque factus egentam ;
 aliqui persona corpus designat. Tertullianus Carm. iv in Marcionem, carne in inquinatissimo :

Personæ hic vere propriæ, non umbra ligatur ;

nec non ipsum alibi hominem : Arator lib. ii de claudo sanato : Exsequitur. — Sidonius lib. ii, epist. 8 : Cui debuerit domi forsique minor persona obsequium, major officium, æqualis affectum : ubi dignitatem notat. Sed ne quis hos damnet, producentibus est testis locupletior, Senece Ludo Claudii : Itaque ne videar in personam non in rem dicere sententiam, censeo ne quis post hunc diem Deus fiat ex illis, qui — ἀρούρης χαρπὸν ἰδοῦσαν. BARTHIIUS, Advers. xxxv, 10. — Ipsum hic hominem designari recte vidit Barthius. Neque hæc significationem posterioribus scriptoribus quidam invident, sed in elegantioribus negant ; his tamen et ascripsit Perizonius, neque id injuria. Argumenta illius repetit Nollen. Lexic. Antib., p. 1094. Ad di posse videtur Cicero pro Milon. xii : Illud Castianum, cui bono fuerit, in his personis valeat.

171. Petque] Antverp., per quæ.

D 172. Quod] Cantabr., qui. Non displicet, ut neque olim in Miscell. c. 17.

174. Divumque] Pulmanni Sched., Antv., Dominumque. Id nomen diis quidem tributum ; sed divus hic majoris est efficacia : In Actibus enim cap. xiv, § 11, non est ὁπίος, quod Dominum postulare, ut in Lactantio Inst. iv, 13, 10, restituit Benemannius, sed hoc appellatur qui hominibus opem afferrent ; id enim per κατίθρον indicari ostendit Burman. Jov. Fulg. cap. 1.

175. Ut] Hoc et procedat dedi ex Cantabr., Voss., 1, 2, Aldin. In reliquis est, et procedit. Serta hæc ministrabant, ut victima ornarentur et cæderetur. Respicit verba Lucæ Act. iv, § 13, ταύρους καὶ στίμματα. Dubito utrum Arator illic Hædiadyn perspexerit, ut in his notabant Mollius ad Longi Pastor., p. 60 ; Cellar. ad Minuc. Fel. Octav. 37 ; Alberti Observ. Phil. p. 15 ; quosque excitavi in Miscell. c. 3, p. 20. In στίμματα arbitror quoque intelligenda cornua inaurata, de quo victimarum ornato vide Bulæum ad Yaler. Flacc. iii, 451 ; Cerd. d. Virg. l. Æn. ix, 627. Præcipue in id inducor, quo Lycas tauros, victimas

- 181.** Paulus ad hæc tunicam rumpit festinus, A
[aperta
Sic prohibens ratione viros : Solemnia nobis
Cur, precor, ista datis? fragili quos corpore
[constat
Terrena sub lege premi : fuit impius olim
180 Religionis honores, cum nomina fusa metallis
Artifices timuere sui, cum templa dicarent
Abscissis de rupe deis; tunc forte libebat
182 Innocuos mactare greges, fibrasque te-
[pentes
Consulere, et vocem pecudis morientis in extis
185 Quarere; nunc libeat, variis cessantibus aris,
Æterno parere Deo, qui semina vitæ
Præbuit, et variis proventibus arva locavit,
Cujus ab imperio plenis consurgit aristis
De grano moriente seges, palmesque recisus
190 Vulnere conceptas secundus evocat uvæ,
Quo moderante polum, succedunt solibus im-
[bres,
183 Tempora temporibus, quæ cum fugiiva
[recurrunt
Post sua terga, vagi constantia permanet anni.
- 195** Disscite jam verum, sacra de Virgine natum,
In terris celebrare Deum, nec vota feratis
Lanigero damnosa gregi, quos liberat Agnus
Unicus, ablutum qui sanguine comparat or-
[hem.
His dictis instructa fides : sed corporis usus
In geminum processit opus, duplicemque figu-
[ram
200 Personat una salus, toto quod in æquore mundi
Ecclesie duo sunt populi per verba duorum,
Cui plenas captura duas facit esse carinas.
Namque hæc humano generi collata vicissim
Claudorum docuere pedes, quibus stat imago,
205 Singula quæque gerens, populo communis utri-
[que.
B Quem Petrus antiquis tribuit consurgere plan-
[tiæ,
Ad portam vicinus erat; gens venit ab iilo
Circumcisa loco, Psalmi, Lex atque Prophetæ
Cui Christi cecinere diem; quem Paulus ab
[arvis
210 Erigit, ad templi nunquam considerat ædes,
Longinqua tellure jaceas, quia gentibus or-us

NOTÆ.

nerope majores, memorat, in quibus hæc usitatum fuisse docet Brouckhus. ad Tibull. iv, 1, 15.

175. Tauri Is enim Jovi immolabatur, cui Barnabam a-simulabant. De tauro Jovi immolato testatur quoque Athanasius Opp. tom. 1, p. 26. Sed confer hæc de re disputantem Rhoerium Fer. Daventr. II, 6. Eundem verò honorem Paulo, quem Mercurio comparabant, habitum fuisse, quia commune hoc sacrum erat, suspicatur Hlovenius Otiis ad Isalam, part. 1, p. 59.

176. Rumpit Ob honorem divinum, quem tribuere conabantur. Id enim in læsa Dei majestate Judæis usitatum. Vide Barth ad Stat. Theb. ix, 354. Male idem ad lib. 1 Theb. 593, et ix, 354, hunc Aratoris locum ad luctum refert, quo Judæos aliasque gentes vestimenta rursus docuit ad lib. II Silv., 1, 171. Ex sola Dei majestate hic ratio repetenda est, haud aliter quam in Caiphæ factis, unde rectius indignantur hoc tribuit ad Claudian. in Rufin. 1, 35.

177. Prohibens Cl. Wassenbergius conjicit, *prodens*, hæc sententia, Paulus, tunicam rumpendo, aperta ratione prodebat se et Barnabam viros, id est homines esse, non deos. Conjecturæ pondus addit ex præcedenti *festinus*, ut ocios veste scissa, et aperto pectore hominem proderet, unde vs. 178 :

Fragili quos corpore constat
Terrena sub lege premi.

181. Sui Antv., *suis*. Egregie hæc de re disseruit Athanasius Oratione contra gentes, Opp. tom. 1, p. 13.

182. Abscissis Tornæs. 1, Antv. *abscisis*; male. Vide ad lib. 1, 1051.

183. Deis Cantabr., *diis*: male; in hac enim scriptura prior producit. Vide Burman. in Antiklutz., p. 98.

183. Libeat Cantabr., Voss. 1, 2, edd. Ald., Torn. 1, *libeat*, ut hæc etiam confusa infr. 509, et apud Lucan. II, 503, et v. 177. *Libeat* hic frangere videtur repetitio vs. 183, *nunc libeat*; cumque honor ille impius dicatur vs. 179, non video quomodo id *licuisse* ex Pauli sententia affirmet.

184. Vocem Responsa deorum, ex quibus potum d. m. voluntat. m. querat. Silius 1, 120,

Hostia mactatur divæ, raptimque recludit
Spirantes artus poscens responsa sacerdos.

Virgilius Georg. III, 491 :

Nec responsa potest consulti reddere vates.

Quem locum in eadem hæc re adhibuit quoque Lactantius Div. Instit. IV, 27, 3 : quem confer. Et sic *sacras voces* de Dei voluntate dixit Sulpic. Sever. Hist. S. II, 33, 3. Cæteroquin conjeceram, *atque omen*. Sed ex Aratoris stylo *vocem* habet quo se tueatur. De ipsa re confer Bulengerum de Sorib. 1, 6. Statius II Theb., 216 :

Hi fibris animæque litant.

Miror Cellarum ad Lactant. Instit. III, 8, 8, illic *animam* per animal, pecus exponere. Respicit enim Statius ad duplicem morem, quo vel fibras consulebant, vel, si non consulerent, solam animam sacra-bant, quæ victima *animalis* dicebatur. Confer Servium ad Virgil. Æn. III, 251, et IV, 56.

185. Cessantibus Aræ enim apud Christianos primo tempore prorsus fuerunt ignotæ, ut recte vidit Georg. Remus in epist. ad Kirchmannum, quæ extat in Epist. clarorum virorum, p. 212. Postea earum usus invaluit. *Τράπεζαν* memorat Athanasius Opp. tom. 1, p. 122; *aras* et *altaria* Tertullianus iis locis quæ Rigaltius habet ad Minuc. Fel. Octav., c. 32.

190. Evocat Ita solus Cantabr. Reliqui et codd. et editi, *educat*. Ita Quidius ex Pont. 1, 3, 51 :

Non sger hic pomum, non dulces educat uvæ;
et Seneca ep. gr. 2 :

Non poma autumnas, segetes non educat æstas.

Placuit *evocare*, quod hæc in re elegans est. Plinius Hist. Nat. XVII, 22 : *Vitis, antequam septimum annum a surculo compleat, evocata ad fructum* : quem locum Lexico Rustico debet, ubi et ex Columella similia proferuntur.

192. Quæ Pulmanni Schedæ, *quam*. Convenit Horat. IV, Od. 7, 9.

203. Collata Voss. 1, *collecta*.

204. Astat Cantabr., *exstat*.

205. Gerens Ita Cantabr., Voss. 1, 2, Aldin. Cæteræ, *regens*. Ita hæc confusa superius 1, 796.

209. Cui Ita scripti ex Cantabr., Voss. 2, Aldin., Torn. 1. Supple genti. In Voss. 1 reliquisque editis legitur *qui*, idque in Voss. 2 erat a manu secunda.

- Cœpit ab ore pio solidæ vestigia mentis
In turbas proferre rudes, populoque mædæri,
Quem lauit vox prisca Dei. Sic claudus uter-
[que
- 215 **184** Cum properat, genus omne levat, gen-
[tisque salutem
Personæ signavit iter, quæ gloria rerum
Contulit, ut Petro Paulum gerat ordo secun-
[dam,
Qui fundamentis manet architectus in illis.
Ut tamen auctoris memoremus ad omnia lau-
[des,
- 220 Hi duo sunt cæci, properantibus undique tur-
[bis,
Qui Domino dixere simul: Fili optime David,
Da tenebras exire graves, da cernere lucem,
Quam nescimus adhuc! Subitum tunc illa me-
[delæ
- B**
Semper amica manus jubar intulit, atque reli-
[quit
- 225 Nox oculos, exsulque dies illuminat orbes,
Expavitque reLux inopina crepuscula visus.
Hos populos liquet esse duos, quos noxia venæ
Cæcavit natura suæ, clementia Je-u,
Cum celebravit iter, cum tempora carnis ha-
[bere
- 230 Se voluit, de luce novat, purgatque figuram,
Quam delicta dabant, moxque integra fulsit
[imago,
Quæ meruit sentire Deum: pars juncta cere-
[bro **C**
- A** Maxima sunt oculi, creat hos in mune e Chri-
[stus,
Qui caput et splendor rerum est: pars omni-
[bus ima
- 235 **185** Sunt in fine pedes, hos sanat in aggere
[cura
Vocis apostolicæ, quoniam speciosa vocantur,
Quæ pacem cunctis portant vestigia terris.
Exortum est lumen tenebris per dona magi-
[atri;
Hi statuunt gressus, quibus est sors tradita
[verbi,
- 240 Ut vigeat medicina sequens bonitate prioris,
Paulatimque salus in totum transeat orbem.
Jam rabidas hominum Paulus superaverat
[iras;
- Velificante fide, subitas vomuere procellas
Judaica de nube doli, non primitus ulli
- 245 Posse lavacra dari, quam circumcisio carnis
Accedat de lege Dei: genus dura, quid ultra
Ad lapides ferrumque vocas? hæc umbra fi-
[guræ,
- 186** Non species mansura fuit; simulata re-
[linque,
Quæ jam certa vides; Christi processit ab ore
- 250 Vita manens, omnesque jubet de fonte re-
[nasci,
Qui veniunt: cur membra secent, partemque
[resolvant,
Cum totum salvare queant? ne quære vetusto
More premi novitatis opem, deflexaque Petro

NOTÆ.

217. *Secundum*] Ita et alii Petrum Paulo prætulere; pares fecerunt alii. Dissertit hac de re Barthius Advers. XLIII, 8. Lactantius Instit. v, 2, 17, Paulum Petrumque laceravit. In aliis illic, Petrum Paulumque.

219. *Ut*] Cantabr., at.

220. *Hi*] Voss. 2, hic. — Cantabr., turvis.

224. *Semper amica*] Vide Wopkens. ad Sedul. III, 81.

229. *Cum*] Ita codd. et Aldin.; Torn. 1. Reliqui tunc. — Torn. 1, tempore, vitio, ni fallor, typothetæ.

232. *Sentire*] Bibl. Lugd., servire.

235. *Maxima*] Cantabr., maxime.

234. *Splendor*] Pulmanni Sched., rerum est splendor. Antverp., rerum splendor.

234. *Ima*] Pulmanni Schedæ, Antverp., ana. Vide supra vs. 165.

235. *Agg-re*] Via; infr. 555:

Fortia mobilibus fabricabat in aggere tectis.

Ex poetis Christianis similia plura contulit Heinsius ad Virgil. Æneid. ix, 375.

236. *Quoniam*] Ita Voss. 1, 2, Aldin., Tornæs. 1. Reliquæ, quomodo. — In vestigiis speciosis respicit ad claudum, de quo ad portam speciosam posito egit lib. 1, 270; atque huc po tant videtur pertinere, eadem, si dis placet, elegantia qua usus est ibid. vs. 279.

242. *Rabidas*] Cantabr., Voss. 1, rapidas. De feris hoc pro rapacibus dici notavit Heinsius ad Ovid. Heroid. x, 96. Sed neque hæc Judæorum ira dici potest rapax, nec rapida. Alterum prætulit, ut indicetur ira effrata, qualis lupis tribuitur. Vide Heins. ad

Ovid. Art. III, 8. Frequentissima est hæc vocum permutatio: ita codd. variant infr. 1084. Adde notas ad Sedul. 1, 58; Ovidend. ad Lucan. vi, 66 et 337; Drakenb. ad Silium ix, 312; x, 127, qui ad lib. VIII, 640, apud Priscianum Perieg. 709, emendabat

Victorem barrique canem rabidique leonis,

non rapidi. Confirmatur hæc conjectura ex cod. S. Galli in Actis Societatis Ienensis, et duabus edd. antiquissimis.

243. *Velificante*] Feliciter pergente, sive crescente, quod posterius est in scholiis Voss. 2, translatione petita a navibus prospere vela facientibus, et in instituto cursu pergentibus, quo sensu verbum est apud Florum III, 7, 5.

244. *Judaica*] Tornæs. 1, Judæa. Vide 1, 709.

D 247. *Hæc*] Voss. 2 et plures editi, hoc. — Fabricius et bibl. Lugd. mox exhibent mensura.

253. *Deflexaque*] Legendum puto reflexaque. Sic reflexas semitas dixit Prudent. Apotheos. præf. II, 6. Præcipue id sentio ob additum retro, quod in simili constructione eleganter abundat. Hinc retro rejicitur: pud Isidorum restitui supra 1, 800. Retro redire dixit Ovidius Metam. xv, 249: quin retrorsum revocare revinctas manus. Prudent. Peristeph. vi, 105. Confer Observ. Miscell. vol. III, p. 178. Ita et Græci. Auctor Epist. ad Hebræos cap. vi, § 6, παραπιστότας, πάλιν ἀνακακίζων. Interpunctionem hinc mutandam censet Rhoerius in Feriis Davent., p. 103, ut πάλιν cum παραπιστότας construat. Nihil opus est: eadem enim elegantia πάλιν additur verbo ex ἀπὸ composito.

- Lumina constitui, postquam via rector omnes A
 255 Dirigit, et cæsis illustrat sentibus orbem.
 Lite sub ambigua Paulus loca tendit ad urbis,
 Cui radiant monumenta crucis, sanctosque re-
 [visit
 Juris apostolici proceres, quibus omnia præ-
 [sens,
 Quæ sint gesta, refert. Petrus, cui maxima
 [cura est
- 260 Commissos augere greges, ad pascua cunctos,
 Se duce, læta vocans, has explicat ore loque-
 [tas :
 Cernitis æternum sæclis memorata vetustis,
 Quæ populo docili cecinerunt ore prophetæ,
 In nobis complexo Deum, qui maluit emptor
- 265 **187** Omnibus esse salus, nullum discernere B
 [pascus.
 In pretio, quo vita redit : mihi jussit apertam
 Gentibus hanc monstrare viam ; quid vota mo-
 [rari,
 Tardari que juvat ? quidve hæc ænigmata cana
 Misceri cum luce nova ? quos gratia pargat,
- 270 Ut veniant, lex nulla vetat, cælestis amoris
 Materia est festina fides, hanc Christus ado-
 [plat,
 Hanc facit esse suam, qua quisque meretur
 [uti,
 Circumcisus adest, et jure renascitur undis.
 Pastorem statuere sequi, placet ergo mini-
 -[stros
- 275 Ire simal, scriptisque piis absolvere gentes, C

NOTÆ.

255. *Cæsis*] Pulmanni Sched., Antv., *cælis*.

256. *Urbis*] Voss. 1, *urbem*.

257. *Monumenta*] Codd. et ed. Ald., *monimenta*.
 Dixi ad Sedul. 1, 5. Similia huic loco notavi ad
 lib. 1, 967.

259. *Sini*] Aldin., Bibl. Lugd., *sunt*.

264. *Empior*] Supr. vs. 95 :

Sic conditor abluat omnes,
 Sic emit ;

coque sequens *pre io* pertinet.

265. *Discernere*] Pulmanni Sched., An v., *disce-
 dere*.

266. *Apertam*] Voss. 1, *apertos*. Nihil est quo re-
 feras.

267. *Quid*] Bibl. Lugd., *quod*. — Voss. 1, *tardarive*,
 non displicet.

268. *Cana*] Hoc est ex Voss. 1, 2, ed. Antv. ; reli-
 qui omnes, *prodest*. Repetitum illud ex præcedenti
juvat ; sed non opus est. Aratoris stylo oppositiones
 maxime conveniunt, atque ita *luci novæ* opponit
ænigmata cana, id est, *antiqua*, quæ esse synonyma
 monui ad Sedul. 1, 75. Supra vs. 83 :

Permiscens antiqua novis.

272. *Quisque*] Pro *quisquis* Prudentio et Juvenco
 familiare, ut,

Satis beatus *quisquis* dextram porrigit ;

et,

Junonis iram sentiet, quisque ut Deum
 Signo aut sacello consecravit Herculem.

Ita locis aliis pluribus. Juvenec. lib. 1 :

Quisque meis monitis auresque et facta dicabit.

Ideum in :

Hoc illis non stare jugum, tamen esse caven-
 [dum

188 Ne simulacra colant, quorum libamina
 [semper

Exsecranda forent ; ne, suffocata cruore
 Quæ maculantur, edant ; ne, sævior hoste, li-
 [bido

280 Hos impura premat, quos lux baptismate mun-
 [dat.

Clarius ut liqueant hujus documenta figuræ,
 Et progressa prius, cur jam discedat imago,
 Principium meminisse juvat : Deus inquit,
 [Abraham,

Ut testamentum tibi nunc sobolique perenne

285 Constituas in carne meum, præputia ferro
 Circumcide libens, et fœdera nocte superna.

Secretam scrutemur opem, videamus in isto
 Vulnere pacta Dei, quæ testamenta recondit
 Præsciis, ut terris consortia jungat Olympi,

290 Quæ didicit jurare puer, qui primus ad undam
 Reperit ecclesiæ currentem fonte Rebeccam.

Corporis ille locus, quo circumciditur Abram,
 Luxuriam lascivus habet, vitii que minister
 Naturæ sub lege jacet, pater ipse futurus

295 Seminis, unde salus ad vitam pullulat orbis,
 Evacuat, quod culpa gravat, truncata libido

189 Virgineum promittit opus ; hæc nam que
 [propago

Divinum concepit iter ; hinc sacra Maria est

Ad partum generata novum, quæ, conjugis ex-
 [pers,

Quisque cupit celsam cœli conscendere sedem.

Similiter Hæpid. de Christo :

Nec quisque recuset

Pro Domino tolerare libens.

FABRICIUS, comment. in Poet. Christian., p. 113.
 Arator Eleg. ad Parthen., vs. 10.

Nam tibi quisque datur, mox sibi crescit honos.

Adde patrem meum ad Aurel. Victor. Cæs. 53, 29 ;
 ad Plinii Paneg. 68, 3 ; inque inferioris ætatis scri-
 ptoribus frequens esse notat Burman. ad Catalect. II,
 p. 356.

274. *Ministros*] Ita Codd. ed., Aldin. Torn. 1 ; om-
 nes reliqui, *ministri*.

279. *Sævior*] Cantabr., *ne fornicatio rursus*. Hæc
 sunt librarii, licet vox *fornicatio* non sit Aratoris
 ætate indigna. Vide Vorstium ad Sulpic. Sever.
 Dial. II, cap. 10, § 4.

285. *Abraham*] Aldin., *Abraam*. Ita et mediam pro-
 ducit Prosper Sentent. LXVI :

Patrem mundi se credit Abraham.

Duas priores corripit Tertull. contr. Marcion. III,
 p. 269. Ed. Fabric. :

Est Abraham, cujus gnatos vos esse negatis.

286. *Circumcide*] De hoc more ejusque origine vide
 Vonckium Observ. Miscell. 1.

287. *Scrutemur*] Voss. 2, *scrutamur*.

288. *Quæ*] Pulmanni Sched., Antv., *qui*. Forte
 scripsit, *qui*.

291. *Fonte*] Voss. 1, *forte*.

292. *Quo*] Voss. 2, *qui*.

295. *Vitii que*] Bibl. Lugd., *vitii que*.

296. *Quod*] Pulmanni Schedæ, Antv., *quæ*. — Mox
 onus conjicit Wassenbergius : elegantissimè. Vis

300 Mater inest, natusque Dei de Virginis alvo
 Emicat, atque hominem mediator in omnia
 [complet,
 Hinc terrena levans, illic caelestia praestans.
 Praeterit ergo vetus, Christo nascente, figura.
 Haec facies jus omne novat, cultroque fugato,
 305 Spiritus ardescens cor circumcidit in undis,
 Qui sanantur aquis, ne figant vulnera mem-
 [bris.
 Nescius interea curis laxare quietem
 Parnalus in orbe docet, verbique ligonibus om-
 [nes
 Excolit, et fidei cogit flavescere messes,
 310 Errorum fugiente gestu, quem Spiritus almus
 Haec Asia proferre vetat, nec Mysia quivit,
 Dives agris, hujus tunc semina ferre salutis,
 190 Fecundo jejuna solo; vir quippe Macedo
 In somnis haec vias ait: Miserere, preca-
 [stur!
 315 Illyricos dignare hinc! o gratia quantum
 Improvisa parat! subito flammantur amore,
 Qui positum jam tempus habent; sic, nocte su-
 [gata.
 Doctiferos convertit iter, fructoque loquelae

Vescitur esturiens Macedonia, perque soporis
 320 Dona salutiferam meruit comprehendere linguam.
 Quaestio crebra sonat, si ptenus munere largo
 Praedicat omnipote's: Non veni perdere a.u-
 [dum,
 191 Sed salvare magis; faciat quae causa, ne-
 [gari
 Haec aliis, aliisque dari? cum prodiga Jesu
 315 In commune velit pietas succurrere cunctis.
 Supplet affatum exemplorum copia, nosque
 Lectio multiplicem docet haec in parte figuram,
 De qua pauca canam, Luca narrante, relatu.
 E populo quidam Christo comes ire rogabat,
 330 Quem secum prodire vetat, qui deinde ta-
 [centem
 Sponte vocat; novit mundans interna magi-
 [ster,
 Quae verbum jam corda serant, quos obstruat
 [intus
 Error iniquus adhuc, ut tunc doctrina miui-
 [stret
 Officium, cum tuta venit: en sancta quod, in-
 [quit,
 335 Incipiant voltare cates, coeloque gravati

NOTAE.

video quid illud opus significaverit. Confirmandae
 conjecturae addo Sedul. ii, 58, de Maria:
 Uterumque puellae
 Sidereum mox implet onus.
 Adde not. ibid. i, 96, et supr. i, 66.
 300. Inest] Forte adest. Id pro simplici esse adhi-
 bitum docet Wopkens. ad Sedul. i, 45.
 301. Complet] Implere hominem ita eleganter dixit
 Sedulius i, 339, ubi plura Wopkens., et implere ani-
 cum idem iv, 278.
 3 6. Figant] Voss. 1, sumant.
 307. Curis] Egrege vidit Wassenbergius, V. C.,
 quietem laxare curis rei naturae adversari. Verissima
 est ipsius conjectura, curas laxare quiete: nihil tamen
 immutare ausus sui. Forte hypallagea cogitavit Ara-
 tor: omnes sane vulgatum constanter servant.
 308. Orbe] Cantabr., Voss. 2, urbe, ut haec passim
 confusa notarunt eruditi ad Vell. Pat. ii, 124, 1, et
 Drakenb. ad Livium v, 49, 11. Curtius in margine
 edit. suae urbe exponit Hierosolymis. Sed ejus urbis
 mentio huc non pertinet. In orbe videtur indicare
 varias regiones per quas iter fecit doctrinae promo-
 vendae.
 311. Mysia] Voss. 1, Maesia; Voss. 2, Moysia;
 Tornæs. 1, Meschia. Moesia est Lucae Act. xvi, § 7,
 ubi κατά recte per ad fines exponit cl. Segaar ad Lu-
 cam, p. 288.
 313. Fecundo] Pulmanni Sched., Antv., secunda.
 313. Macedo] Μαχιδων, media producta bis apud
 Aratorem, κατά διαστολήν. Ita Dionysius:
 Θεσσαλιῶν δ' ἐπὶ τοῖσι, Μαχιδωνίης τε πόλεις.
 FABRICIUS comment. in Poet. Christ. p. 82. — Atque
 hoc eodem modo defendi poterit, quo Macedonius
 secundam habet longam apud Ovid. Metam. xii, 466:
 ubi late Heinsius.
 316. Flammantur] Ita Voss. uterque, ed. Aldin.,
 Torn., 4, Antverp. In reliquis legitur inflammantur.
 Simplex praecompositio in Claudiano placuit quoque
 Barthio, Consul. Honor. iii, 50. Adde notas ad Vir-
 gil. Aen. iii, 330. August. n. epist. 36, flammatus ad
 studia veritatis.
 317. Positum] Quibus jam advenerat tempus desti-

natum quo ipsis Evangelium praedicaretur. In animo
 habuit verba Lucae Act. xvi, § 10, συμβεβηκότες, ὅτι
 προσκείμεναι ἡμῶν ὁ Κύριος εὐαγγελισσάσθαι αὐτούς.
 319. Vescitur] Pulmanni Schedae, nescitur, Ant-
 verp., nescitur. — Mox in Macedonia tertium male
 producit; Graecis enim est Macedonia. Secundum pro-
 ductum, cum poetae Μαχιδωνία habent, dictum est a. l.
 vs. 313. Sed ita vocales parum curant poetae Christi-
 aniani, Graecarum praecipue incuriosiores. Vide ad
 epist. ad Vigil., vs. 24. Neque et in Laetis talium
 adeo religiosus fuit observator noster poeta: ut in
 catechismis sup. 81; corrigia, vs. 84; affatum, vs.
 326: quaeque jam alibi notavi.
 319. Soporis] Voss. 2, saporis. Ita et emendan-
 dum conjeci antea ad Sedul. ii, 2. Sed sententiam
 mutò. Praecedens somnis omnino soporis retinendam
 suadet.
 321. Si] Ita Voss. uterque, Aldin., Basil., Torn. 1.
 Reliquae, quia.
 323. Velit] Bibl. Lugd., venit. Hoc queri posset
 Graecismus, ut veni perdere vs. 322. Adde ad epist.
 ad Flor., vs. 4.
 326. Affatum] Secunda producta, quae Accio cofri-
 pitur. Vide Vossium Art. gramm. ii, 39. Affatum
 Schedae Pulmanni et Antverp.
 327. Lectio] S. Scriptura. Vide Wopkens. ad Sedul.
 i, 127. — Multipliciter uterque Voss.
 328. Relatu] Putem adhibitum pro ex relatu et
 narratione, quam Lucas memorat. Aut scribe relatum
 ex Cantabr. et Aldin.: licet tamen narrare relatum
 durius videatur dictum, nisi malles Aratorem indi-
 casset Lucam id narrare quod ipsi a Petro relatum
 erat, de qua quorundam sententia dixi ad epist. ad
 Flor. 19. Ita relatus pro narratione apud Herge-
 sipp. Excid. Hiero. iii, 21. Non dissimulaverim tamen
 maxime mihi placere Wassenbergii mei conjecturam,
 relata. In utroque Voss. est relatus, sive is sit quartus
 casus, sive primus, ad sequens quidam referendus.
 Sane in Tornæs. 1 ita distinguitur:
 Luca narrante. Relatus
 E populo quidam.
 333. Ministrat] Voss. 2, ministrat.
 334. Tuta] Voss. 2, tota. Indicat illud tuta doctri-

- 192** In margaritas vertant contagia porci
Altera res etiam superest in carmine dura,
Sed, quibus ex veteri patuerunt omnia fonte,
Ore datas tenui facile est advertere guttas,
340 Exodus ille liber memorat velamina sacri
Pontificis, qua, nempe queat, splendescere
[veste,
Officii que habitum nitido componere cultu,
Qui segmentatus medijs altaribus astat,
193 Quas, inter species, parili, numerantur
[amictu
345 In femore exuviae, quibus indumenta pudoris
Prorediens ad templum, locat, studij atque sa-
[cerdos,
Renibus obstrictis, mysteria castus adire.
Quod statuit lex prisca magis, devinctaque B
[jussit.
Tunc hæc, membra legi, quæ, possidet, atra li-
[bido,
350 Cum properat libare Deo : laxata relinquens
Coniugio post sacra tamen, ne pareior usus
Ad sobolis non staret opus, sterilique marito
Connubii frigeret amor, cum certa pro pago,
Hoc solempne gregeis, nulla admittet, un-
[quam.
355 Externa de stirpe viros, ubi nomine prisco
- A** Ex adyis perdurat honor, prolesque per
[ævum
Sanctificanda redit : vicibus supplenda creandi
Ecclesie nunc alma fides sine fine pudicos
Pontifices jubet, esse suos, et quarit in omni
360 Cauta tribu, quos, rite probet, nec sanguinis
[iste,
Sed meriti successus erit : tamen illa figura,
Qua sine nulli vetus subsistit littera, denum
194 Ilac melius novitate malet, variatque
[recurrans
Alterna ratione vices, ne forte sacerdos
365 Tunc generare velit, cum necdum mente ca-
[paces
Cernit adesse greges; cumque instat nobilis
[ardor
Discendique fames, ut apertius ora resolvat,
Ne quisquam jejunus eat; nam semine verbi
Prolem posse dari Paulus, quoque sæpius in-
[quit,
370 Filioli, dicens, mei : juxta ergo parumper
Eloquium genitale premi, studiumque docen-
[tem
Dispensare suum, laxans pro tempore vires
Ingenij, strictasque ferens, ne sua profani
Conculcata terant, mundatis sacra reservans.

NOTÆ.

nam tum demum ministrare officium, cum vin suam
exerere tuto queat, neque impedimenta ex errore
aut aliunde enata obstant. Frequenter hæc confusa
docebit Duker. ad Flor. 1, 17, 4; et Dr. Kenh. ad Li-
vium xxvii, 4, 7. Apud Martialem ix. Epigr. 17 :

Quo felix facies iudice tota fuit.

Ex egregio Thuani cod. præfero *tuta*, Heinsij. tamen
mavult *culta*, ad Ovid. Amor. 1, 14, 46.

356. Vertant] Voss. 1, *contagia vetera*.

357. Dura] Ita ut metri leges eam vix exprimi pa-
tiantur, sed lex pedis officio naturaque nominis ob-
stat, ut Ovidius scribit ex Ponto iv. 12, 5.

345. Segmentatus] *Segmentatum* dicunt Latini, quod
varijs segmentibus aut frustillis non unius coloris aut
materie conatigatum est atque compactum. Juvena-
lis Sat. vi :

Sed quamquam in magnis opibus, plumo que paterna,
Et segmentatis dormisset parvula cunis.

hoc est, laboriose compactis, atque dædaleo opere
variegatis. Eodem modo ea voce utitur Ovidius in
Elegijs. Arator etiam lib. 1 Histor. Apost.:

Qui segmentatus medijs altaribus astat,

hoc est, veste versicolori, atque aureis vel tessellis
insignita. Adhælpus libro de Virginitate:

Ac segmentata folgebat veste virago.

Symmachus lib. iv, epist. 42, *alba velamina non seg-
mentali amictus fidem vestiant*. Juvenalis Sat. ii ;

Segmenta, et longos habitus, et flammas sumit.

Segmenta enim frustilla parva sunt, quæ decidunt a
seria. Prudentius :

Troncata nonquid corporis
Segmenta post serram feris
Objecit, aut nodis dedit?

BARTHIUS, Advers. xxxii, 22. *Quis segmentatus*, Torn.
1; *quis augmentatus*, Vo s. 2. In Cantabr. glossa
scripsit: id est *unicatus*. *Segmenta* est *tunica ta-
laris*. In *talari segmenta vel segmenta persevera s con-
versatio intelligitur*. Eodem quo Barthii modo hic vo-

cem exponit Juretus ad Symmach. iii, epist. 42: *Seg-
menta* esse clavos et insutas auro intextas ostendit
Savaro ad Sitonium viii, epist. 6. Hic *cuna seg-
mentata*, de quibus Barthi. ad Claudian. iii, Cons.
Honor. 16.

345. Astat] Aldin., *astet*.

345. Pudoris] Ita Cantabr. et Aldin. In reliquis,
pudori. Dicitur difficile quid poeta scripserit. Vide ad
lib. 1, 344.

347. Obstrictis] Voss. 1, 2, *obstructis*. Id est oc-
clusis, occultis, ut *obstruere gladium*, Ambrosius de
Obit. Theod.; p. 52. *Obstrictis* retinui, ob sequens
devincta. licet alterius scriptoris auctoritas in hac
voce mihi desit. Mule Aldin., Antv., Torn. 1; *obstri-
ctis renibus*.

350. Libare] Bibl. Lugd., *liberare*, sententia nulla.
Nec placet *litare*, quod est in Voss. 1. Id quidem de
diis placandis propitiisque elegantior adhibuit Latini-
tas. Not. ad Livium viii, 9, 4; Buneman. ad Lactant.
iv, 27, 3 et 7. Sed tamen *litare Deo* non satis con-
venit, et repugnat quantitas.

352. Sterilique] Cantabr., Voss. 2, Fabricius, An-
tverp., Bibl. Lugd., *sterilisque*.

357. Creandi] Voss. 1; *creandis*.

360. Probet] Pulmanni Schedæ, Antverp., *probat*.
Alterum elegantius. Vide ad lib. 1, in fine.

361. Successus] Aldin., *successor*: pro successione
videtur adhibuisse. Propria enim significatio est in
actu progrediendi, unde illa prosperi eventus pro-
fluxit, ut notat Menckenius Observ. L. L., p. 946.
Ad propriam illam significationem hic referri pote-
rit; usitatus tamen ita *successio*.

362. Subsistit] Voss. 1, *consistit*; quædam edd.,
subsistet. — *Littera vetus* pro Testamento Veteri. Vide
ad epist. ad Vigil. 21.

365. Gener-re] Pulmanni Schedæ, Antverp., *gene-
rasse*; Voss. 2, *generale*.

366. Instat] Cantabr., *instet noverit ardor*.

374. Mundatis] Pulmanni Schedæ, Antv., *man-
datis*.

575 Fjs vetat inde queri; culpis hoc imputet A 390
 [Adæ
 Venæ pœna suæ; quid enim rea fauce paren-
 [um
 Progenies sibi jure petat? sator ille benignus
 Ni donare velit, quidquid temerarius error,
 Corrupto natale, tullit: via sola salutis
 380 Affectus parentis erit; miseratio semper
 Conditione caret; præstans indebita, Chri-
 [stus
 His pius accelerat, justusque his munera
 [tardat.
 In Macetum terris cum moenia nota Phi-
 [lippi
 195 Doctoris celebraret iter, bacchata puè la
 385 Sub stimulo Pythonis ait: Paulum esse mini- B
 [strum
 Æterni scitote Dei. Professio vera
 Mendaci de teste sonat, vocemque fidelem
 Perfidus auctor habet, sed non defertur ho-
 [nori,
 Quod cogit formido loqui, nec mente cohæret

Nudus amore timor. Paulus, miseratus ab
 [atro
 Dæmone corda premi, nolensque licere pro-
 [fano
 196 Divinas aperire vias, Fuge, dixit, et
 [ista
 Ulterius tentare cave! Nil jussa moratus,
 Hostis abest, vacuumque donum possessor
 [iniquus
 595 Descriit, ac profugo mulier sanata periclo
 Conticuit de laude viri; quæ cœpta peregit,
 Plusque tacens hoc esse docet, de munera
 [vulgi
 Hæc quæstum faciebat heris, quos turbidus
 [implet,
 Quo caret illa, furor, populique procacis in
 [aure
 400 Seditioe fremunt, Romanis obvia sacris
 Sacra dari, ritusque novos exire per orbem,
 Et veteres cecidisse deos. Tunc agmina ra-
 [pim;
 197 Fustibus innumeris eliso corpore Pauli,

NOTÆ.

375. *Imputet*] Tornæs. 2, *imputat*.
 378. *Donare*] Remittere, condonare. Vide ad So-
 dal. II, 26.
 380. *Affectus*] Voss. 2, *affectu*.
 383. *Macetum*] Hemistichium est Lucani, quem
 aliquando et imitatus est Arator, lib. v, 2. Deterius
 hic quædam editiones, *Macetum*, quod nec Græcæ
 neque Latinum recte pronuntiavit Scaligor. Vide
 Weitziium ad Valer. Flacc. I, 96. Est enim a *Maceta*,
 ex *Μακίτης*. Cellar. ad Prudent. in Symm. II, 546.
 Adde Barthium ad Rutil. Itiner. I, 85; Drakenb. ad
 Siliium XIV, 5, et XVII, 653. Heinsius ad Claudian. in
 Rutil. II, 279; Oudend. ad Lucan. II, 647.
Maceta est a *Macetia*, antiquo Macedoniæ nomine,
 de quo Bochart. Phæleg. III, 5; Eustath. ad
 Dionysii Perieg. 427: ubi scholiastes ineditus,
 quem Bochartus e bibliotheca Suecica attulit,
 quemque manu Palmerii Grentemesnillii descri-
 ptam servo: *Μακεδονία πρώτων Ἡμάθια ἰκαλεῖτο ἀπὸ
 Ἡμαθίων, τοῦ Διὸς καὶ Ἡλέκτρας ὕστερον δὲ Μακεδονία
 ἀπὸ Μακεδόνος τοῦ Διάκου*. Posteriori enim vocem Pal-
 merius mutat in *Διάκου*; latere potius putem *Θυίας*.
 Macedo enim filius fuit Jovis et Thyiæ, ut docet
 Salmas. Exercit. Plin. p. 110.
 385. *Nota*] Bibl. Lugd., *nova*. Putem *notam* dixisse
 urbem, quia in Act. XVI, § 12, appellatur *πρώτη τῆς
 μερίδος τῆς Μακεδονίας πόλις*, de quo ubere dixi in
 Miscell. cap. 17: quæ hic non repeto. Adde tantum
 Burman. ad Virgil. Georg. I, 490.
 385. *Pythonis*] Voss. 1, *Phitonis*: male. Saxo
 Gramm. Illist. Dan. I, p. 9, *artem possedere Pythoni-
 cam*. Vide illic Stephanium, et de magicis pueris Pi-
 gnor. de Serv., p. 355.

391. *Dæmone*] De malo spiritu vox illa Christianis
 frequens est. Buneman. ad Lactant. Institut. I, 7, § 9.
 Græcis antiquioribus fortunam noat, vel Genium,
 heros; *δαίμονες* hinc semidei. Duportus ad Theophr.
 Prælect., c. 16, p. 451. Ita inter *Θεῶν* et *θεῖόν τινα
 ἄνθρωπον* inserit *δαίμονα* Jamblich. Vit. Pythag., c.
 11. Ab heroibus tamen distinguit Cuperus Observ.
 III, 16. Apud Theognidem Sent., p. 13, Ed. Syl-
 burg.:

Χρήματα μὲν δαίμων καὶ παγκάκῳ ἀνδρὶ δίδωται.
 Male interpres vertit, *dæmon*; rectius vertisset, *for-
 tuna*, opposita *virtutis*. De diis enim plurali numero,

de fortuna et sorte singulari dicitur. Spanhem. ad
 Aristoph. Plut. 81.
 392. *Divinas*] Bibl. Lugd., *divitias*.
 392. *Ista*] Ita codd., sed Ald., Tornæs. 1, *istam*.
 Posset exponi, Cave istam ulterius aggredi et ve-
 xare, de qua significatione agit Oudend. ad Suet.
 Claud. 17.
 394. *Possessor*] Tornæs. 1, *professor*, non male,
 si respicias vs. 386:

Professio vera
 Mendaci de teste sonat;
 sed tamen tales spiritus tanquam injusti domus pos-
 sessores Christianis sæpe poetis describuntur. Se-
 dulius III, 307:

Tunc prædo furens ac noxius hostis,
 Cui possessa diu est alieni fabrica juris,
 Pervasa migrare domo comoulsus.

396. *Cœpta*] Voss. 2, *capta*.
 398. *Quæstum*] Vide Act. apost. XVI, § 19.
 400. *Obvia*] Contraria. Vide Duker. ad Flor. III,
 14, 4; Burman. ad Catalect. III, p. 504; *obviare pro
 resistere*, infr. 516, Joan. Saresber. VIII, 19, p.
 646: *hæc sibi nequaquam obviavit*. Voss. Vit. Ser-
 m., p. 376; Barth. Advers. XLVI, 5; Wasseus ad Sal-
 lust. Jugurth. 5: proprie enim notat obviam ire, ut
 apud Cassiodor. Variar. v, 16, quod Livio pessime
 obtruserunt librarii lib. IX, c. 23, § 4. De verbo
viare vide Fabric. comment. in Poet. Chris., p. 159,
 et Daumium Radic. L. L. p. 485.

402. *Deos*] Atque hæc erat origo odii adversus
 Christianos, quos Romani hinc Atheos dixerunt.
 Pœnas in Christianos non sævitæ ascripserim, sed
 quod illos majestatis reos habebant, ut recte suspi-
 catus est Bynckershœkius de Relig. peregr. Quæcun-
 que de regno Christi annuntiabantur, civitatis tran-
 quillitati adversa censebantur; præterea sacræ co-
 lere publice non recepta lex vetus prohibebat. Im-
 peratoribus qui vota solvere et divinos honores dare
 negabat, majestatis haud dubie erat reus, idque pro-
 hibebat Christiana religio. Sed pluribus hæc excus-
 sit Grunerus in Exercit. de Odio humani generis,
 Christianis olim a Romanis objecto.

402. *Raptim*] Voss. 1, *plebis*. — Sed quomodo hi
 magistratus verberibus Paulum afflicere puerin-
 nou satis liquet. Dicuntur *στρατηγοί* qui in municipi-

- Conveniunt, ubi carcer erat, quem sedibus A
[imis
405 Includunt, comitante Sila, vestigia quorum,
Ligno mersa cavo, vinclis tenere beatia.
O felix de clade locus! cui clara defulgent
Lumina pro tenebris, In quo dedit esse pe-
[rennem
Nox antiqua diem, niveam translatus in au-
[lam
410 Ecclesiam, cunctisque ferens modo dona sa-
[luis,
Quam bene carcer erat! tota concurrunt urbe,
Qui primus nova tecta petat quive oscula
figat
198 Postibus, et tacta saeretur parte cy-
[lindri: B
Jam nocturna quies per corpora serpente fe-
sa
415 Coperat; exsiluit tellus miniatata ruinam!
Visceribus concussa suis, et, claustra rela-
[rans,
Nota vagatur humus, servitque canentibus hy-
[mnium
Tempestas famulata soli. Pro quanta patescit,
A nullo su. eranda, fides! veniente periculo,
420 Poena fugit. gemitoque metu discrimina cre-
[scent
Ut perdant tormenta locum. Tremefactus, ab
[alto
- Excitans sua membra toro, cum libera cu-
[stos,
Cerneret antra necis, gladii mucrone resecto,
In jugulum vult ferre manum, sed non licet
[illi,
425 199 Paulo teste, mori, cujus solamine vitam
Reperit, atque suo meruit de carcere solvi,
Descendensque domum sacris fomenta mini-
[strat
Vulneribus, liquidamque parat sibi redditus
[undam,
Cœlestem nactus aquam; nam corda salutis
430 Figere Paulus amans, cunctos simul anno
[n-enti
Diluit ætherei, patuit cui luminis ante
Gratia non perimi, crevit post vita renasci.
Blandiloquis olim capta est sermonibus Eva,
Deceptura virum; nunc improbus ora puellæ
435 Qui tunc dæmon agit, repetens ad crimina
[scorum,
De quo præda fuit, multis, Ventura canendo,
Peccati conceptor erat; sed Apostolus Adam
Jam melior, cœlestem levans in imagine signum,
Qui fuerat terrenus homo, nec certa recepit,
440 Nam fallit, quod ab hoste venit, metuanus ut
[omnes
Hoc audere nefas, nec corrumpamur amari
Melle doli, si vera cauat, qui salta ministrat.

NOTÆ.

- piis et coloniis erant civiles et urbani magistratus. C
Vide Casanbon. ad Athenæum Anim. v, 44, et Bur-
man. ad Petron. Sat. 65. Hi autem jus comprehen-
dendi et carceris tantum habebant; sed præsidi præ-
na erat relinquenda. Ant. igitur usurpati ne hoc fe-
cerunt, et seditionis metu, aut in majoribus civita-
tibus majus quoque jus datum fuit. Ita suspicatur
Schutting, ad ff. de Jurisd., § 35.
406. Ligno] De hoc vinculo vide *Le Moine* ad Po-
lycarpi epist., p. 500; Marckland. ad Lysiam, p.
556; Wesseling ad Herodot. ix, p. 710; Elsner.
ad Act. xv, § 24. Lignum hoc et *ποδοκάρυ* dicitur.
Vide Harpocration. in verb. — *Mersa* accepit forte de
compressis in ligno pedibus, ut apud Prudent. Pe-
rist. v, 245; *mersi fornicis* angustiati exponit Celsarius.
Cæteroque immissa conjeceram.
411. *Concurrunt*] Aldin., Tornæs. 1, *concutitur*.
412. *Figat.*] De more osculi figendi liminibus sa-
cris, præcipue Apostolorum, agit Savaro ad Sidon.
1, epist. 5.
413. *Cylindri*] *κίλινδρος* pro columna terete. FA-
naticus, comment., p. 42. — *Che'indri* cod. Cantabr.
et *cylindri* Aldin., Torn. 1, Antv. Per rotundata semi-
columna interpretatur Savaro ad Sidon. II, epist. 2.
414. *Nocturna*] Ovidius Heroid. 1, 42 :
Thracia nocturno tangere castra dolo,
id est noctu. Horat. II, satyr. vi, 400.
Mœnia nocturni subrepere. Nocturnus canis apud
Cicero. pro Milon. 13. Isidor. xiv, 3, *qui nocturnis*
astibus ignem exhalat. Ita Groning. et ed. vetus;
Gothofredus nocturnis. Auctor incertus Panegyri.
Constant. 16, § 5, *Furiis terribilibus agitatae et no-*
cturnis pulsus Ultr. eibus. Scripsi *Furiis* ex cod. Vati-
cano et *Vosgii* penes me excerptis; edilur omnibus
vel *omni* us. Sic *Furiis agitatae Orestis* apud Virg.
Æn. II, 331. De hoc usu adjectivi adde Nansium ad
Nonni Paraphr., p. 90; Burman. ad Phædr. 1,
23, 5.
415. *Exsiluit*] Ita cod. et Fabricius cum Antwerp.,
Bibl. Lugd. idque tuetur Dækerb. ad Siliam vi, 46;
et Livium II, 40, 11. Cætera, *exsiluit*.
415. *Miniata*] Uterque Voss. Schedæ Pulmanni,
Ald., Antv., Torn. 1, *imitata*, id est tanquam rueret;
imaginem ruinæ tantum præberet.
418. *Patescit*] Aldin., Antv., Bibl. Lugd., *pa-*
tearis.
425. *Gladii μάχαρα* est Lucæ Act. xvii, § 27: quam
vocem de gladio recte accipit, aliis est cultus major.
Consule Alberti Observ. philol., p. 157.
424. *Jugulum*] Pulmanni Schedæ, Antwerp., *rigu-*
lum; utrum *vigilum* cogitaverant? sed obstat Lucas
in Act. xvii, § 27, qui ipsum sibi voluisse manus in-
ferre violentas affirmat.
427. *Ministrat*] Voss. 2, *ministrant*. — De more
plagas et vulnera abluendi vide Mollium ad Longi
Pastor., p. 17 et 53.
429. *Nactus*] Ita codd.; at vero Aldin., Torn. 1,
tactus.
429. *Corda*] Voss. 2, Aldin., Torn. 1, *corde*: sed
tum *salutem* scripsisset.
431. *Cui*] Ita cod. et meliores editi; alii, *qui*. Et hæc
obscuriora lubens profiteor.
436. *Præda*] Voss. uterque et Antv., *prædo*: male;
indicat improbum prædam sive victoriam ab Eva re-
portasse.
438. *Levans*] Bibl. Lugd., *lavans*: neque hæc satis
assequor; adeo sunt turbata et obscura, ut neque
conjecturæ certus datur locus.
- 440 *Metuanus*] Cantabr., *timeamus*. — Voss. 2,
et *omnes*.
441. *Audere*] Quædam edd., *audire*. Supr. 1, 2 :
Ausa nefas, complevit opus.
442. *Melle*] Conjecti aliquando *felle*. Sed ob *amari*
vulgatum placet, quia similia sæpius opposita jun-
gere solet. Intelligentes primò gratas, deinde
acerbas. Sic quædam editi mei apud Lactant. Instit.

200 Ingeniis claras et linguis Paulus Athe- A
 [nas
 Ingreditur; tamidēaque tēris confictibus ur-
 [hem
446 Eloquio torrente premit, quem turba profari
 Doctisonis mirata modis, Quibus, inquit, ab
 [oris
 Verborum fuit iste sator? Plebs nescia Pau-
 [lum
 Semina ferre vocat; froturque errore magi-
 [stro
 Vera loquens; namque hic facundus in orbe
 [viator
450 **201** Ambulat, atque colit, cujus labor
 [omnibus instat,
 Ut crescat divinus ager; purgataque fructum B

Mens humana ferat, lolii ne sordeat herbis,
 Quam segetes portare decet. Manus annula
 [cogit
 At p̄b̄c̄er̄et̄ h̄c̄ē̄ ir̄ē s̄it̄ul̄; quibus edidit
 [astans :
455 Cecropidæ, quos fama cecidit sermone d̄f̄-erto
 Gymnasiis vernare suis, ubi præsides altus
 Saetilegæ novitatis amor; vos cernimus aram
 Ignoto posuisse Deo, qui condidit astra,
202 Qui p̄b̄ḡes terrasque dedit; quem vita
 [parentem,
460 Ut m̄v̄ēān̄n̄; habet; cufus spiramus ab igne,
 Cufus imago sumus; de quō coenere poetæ
 Hinc hominum constare genus, quem prædico,
 [cuncta
 Sanxit ab ore suo; cur hæc divina vocatis,

NOTÆ.

v. 4, 10; mella sunt hæc venennum tegentia. Hæc ta-
 men exulare jussit, tanquam spuria, Bunemannus.
445. Eloquio] Ita Voss. uterque, edd. Aldin.,
 Antv., Torn. 1. Reliquæ, eloquit. Quod dedi, Arato-
 ris stylo est convenientius. Vide ad vs. 134 et 1100.
 De ipsa metaphora dixi libr. 1, 124.
447. Fluit] Itascripsi ex utroque Voss. edd. Aldin.,
 Antv., Tornas. 1. Reliquæ, venit. Aratori placuisse
 videtur fluit, ut sermonis exprimeretur elegantia. Vide
 ad lib. 1, 124. Πολλῶ βίοντι est apud Plinium 1x,
 epist. 26, 9; cujus glossa est εὐλαλέων, quod illic in
 Vossiano cod. additur; vidit id opportune Cortius.
447. Sator] Σπερμολόγος, loquacitate molestus.
 Fabricius comment. in Poet. Christ., p. 138. — Se-
 culus est eos Arator qui σπερμολόγος a σπείρειν τούς
 λόγους derivant. Ita et in Actib. xvii, § 18. Vulgatus
 seninatorem verborum vertit, quomodo verborum eator
 est homo eloquens apud Cassiodor. Variar. II, 3.
 Sed tum dicendum foret, ex compositionis legibus,
 σπειρολόγος, aut λογοσπόρος. Assentior potius illis
 qui a σπέρμα derivant. Vox propria est avium grana-
 legentium. Inde transfertur ad homines viles quasvis
 res colligentes ut inde inopiam sustentent, avium
 more; atque ita blateronem, nugatorem notat; quam
 notionem Lucæ loco tribuit Dupertus ad Theophr.,
 p. 303. Scurrum mavult Alberti, quod parum tamen
 distat, ad glossar. Græc., p. 76.
449. Facundus] Pulmanni Schedæ, Antv., secun-
 dus, ut hæc confusa lib. 1, 137. Et sane non displicet,
 cum ita persistat in metaphora de sem ne
 supr. 188:

Plenis consurgit arstis
 De grano moriente seges, palmeque recisas
 Vulnere conceptas secundius evocat uvæ.

449. Orbe] Voss. 1, urbe. De Athenis capi posset;
 illæ per excellentiam dictæ ἄστυ, ut Alexandria πόλις
 Antonin. Liber. Metam. 15, α; ἄστυ κατιόντες. Vide
 Barleæum ad Lucian. Timon., p. 73. Potius tamen
 generatim orbem terrarum intelligo. De vocibus his
 confusis vide ad vs. 308.
453. Manus] Pulmanni. Schedæ, Antv., manus.
454. Hunc] Ita Voss. uterque, ed. Ald., Antv.,
 Torn. 1. Reliquæ, huc.
455. Cecropidæ] Vide ad Sedul. 1, 26.
456. Vernare] Florere, nota metaphora, qua et
 corona dicitur vernare apud Lactant. de Pascha 141.
457. Sacrilegæ] Viletur respicere eos fuisse δεισι-
 δαμονιστίους, ut appellat Lucas A t. xvii, § 22 :
 quod recte veritas religiosus. Vulgatus habet super-
 stitiosus. Ceter Dupertum ad Theophrast., p. 448,
 et late Heuman. Pœcil., tom. II, p. 587. — Novitatis
 pertinet ad hæc Lucæ cap. xvii, § 21; εὐκαίρουν
 ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον, uti Theophrastus Chir-
 racter. 8. ἔχεις περὶ τοῦτο ἀπὸ τῶν καινῶν, καὶ ἐπιβελῶν

ἔρωτῶν, μὴ λέγεται τι καινότερον. Causaonius videatur,
 et Duportus p. 243. In Vossii cod. illic inveni, εἰπεῖν
 κενόν.
358. Ignoto] Tales aras fuisse plures ostendit El-
 menh. ad Minuc. Fel., p. 14. Huic inscriptum fuisse
 casu secundo statuit Le Moine in Dissert. ad Jerem.,
 c. xiiii, § 6; p. 290. Censet conspectum fuisse ἐρώσσε
 θεο. O autem proæ adhibitum late docet Montfau-
 conius Palæogr. Græc. II, p. 131. Non negaverim
 casum hunc in ararum inscriptione adhibitum fuisse;
 idem enim et in templis fiebat. Sed et iterius non
 desunt exempla; vel ex inscriptionibus nota, unde
 et hæc opinionem jam rejectit vir doctus in notis ad
 Schedium de Diis German. 12, p. 219. De hac ara
 vide Berthald. de ara 10, § 4; Reines. Inscript. cl.
 1, num. 1; Wonna in dissertatione, cujus tamen
 argumenta refutavit Heuman. ad Hieronym. epist. ad
 Magnium, § 5. — Posuisse accipio de aræ consecra-
 tione, de qua notione dixi in Miscell. 2, p. 23.
459. Phrentem] Paulus apud Lucam Act. xviii, 28;
 ἐν αὐτῷ ζῶμεν : id est per illum vivimus, illi vitam de-
 bemus, ut exponit Rhœtius Ferris Daventr., p. 155.
 Minuc. Fel. Octav. 32 : Non tantum sub illo agimus ;
 sed et cum illo, ut proprie dixerim, vivimus. Marius
 Vict. in Genes. præf., p. 309, ed. Fabric. A,
 Per quem sumus atque movemur.

461. Imago] Ἄνθρωπὸν μακάρισσι γένος appellat Op-
 pianus Hælieu. v, 7.
461. Poetæ] Cantabr., prophete : male. Τίνας τῶν
 ποιητῶν habet Lucas Act. xvii, § 28. Aratum intel-
 ligit Wonne de Geniis Exercit. II, cap. 1, § 5; et
 Bochart. Phaleg. 1, 42. Putaverim Paulum intel-
 lexisse et Aratum, et Cleanthem. Durius videtur ut
 ad unum locutum referatur. Cleanthes autem eodem
 hemistichio usus est hymn. in Jovem vs. 4. Vide
 Ursini Fragm. novem Femin., p. 272. Adde Ha-
 renberg. Biblioth. Brem. nov. cl. 2, fasc. 3, p. 444.
 Neque tamen omnia quæ illic protulit vir clariss. ad
 fragmenta veterum Poetarum retulerim, præcipue
 cum toties in soluto sermone versus scriptoribus
 exciderint, qua de re dixi in Miscell. p. 189. Vix
 dubitaverim quin poetæ hi Paulo fuerint noti lecti-
 que. Clarissimus quidem Ernesti opusc. Philol.,
 p. 201, id negat, neque hos versus arbitratur magis
 argumentum esse lectos fuisse a Paulo p. etas illos,
 quam si quis vulgatum Virgiliti versiculum proferat.
 Id verum potest esse in Menandri versu, adhibito in
 Epist. I ad Corinth. xv, § 33; sed hic digitur poetæ
 illos indicat, ut et Epimeneiden in Epist. ad Tit. 1,
 § 12. Si tanquam notum cuius dictum hæc protulisset
 ipsorum poetarum mentio non videtur fuisse
 necessaria, ut in illo Menandri apparet. Ita quoque
 ex Pauli verbis I ad Corinth. xiv, § 11, ἴσομα τῶ

Quæ facitis, vacuoque meta cœleste putatis **A**
465 203 Auxilium, quod gignit humas? natura
 [metalli
 Visceribus latet ima soli, quibus eruta sumit
 Ingenii fabricantis opem, seu numina templis
 Illuc veniant, seu vasa focis; sibi causa ti-
 [moris
Ars operata deos; Dominum super omnia su-
 [sum
470 Claudere nemo potest, parvisque arctare figu-
 [ris;
 Quod capitur, minus est spatio capientis; in
 [auro
 Materia est, opifex rerum non sustinet usum
 Quem simulant quos ipse creat: quam dura
 [luctis **B**
 Crimina! quam stultam sese sapientia vestra
475 Judicii est censura die! cum corpora Christus
 Surgere cuncta jubet, tormentaque sine care-
 [bunt,
 Utque reos cruciet, servat, quos devoret ignis.
 Sic caro, juncta Deo, carnales expiat actus,
 Et commissa sibi coram hac examinat ultor,
480 Qua voluit moriente pati, quam, funcriis ex-
 [pers,

Vivificare volens post tartara reddidit astris.
 Hæc multos ad dona vocant. Dionysus ipse
204 Primus in arce loci nova præmia jungi'
 [honori,
 Complexusque fidem sic incipit esse sophista.
485 O lupe, Paule, rapax! dedit hoc benedictio
 [Jacob
 Nomen habere tibi; quid jam remanebit in
 [orbe,
 Quod non ore trahas, postquam solertia Graia
 Cessit, et invictas in dogmate vincis Athenas?
 Cur Epicureus, vel Stoicus impia soli
490 Bella cient? reserare opus est quo nomine
 [multi
 Sectarum coiere greges: vitam ambo beatam
 Elegere equi, quam corpore diligit alter,
205 Illic animi virtute colit: dat et actio Pauli
 Ad vitam præcepta piam; sic, themate juncto,
495 Illi magis alternis solverunt vocibus ora:
 Corporis atque animæ commissus partibus
 [exit
 Plenus homo, sed nunc, studiis diversa se-
 [quentes,
 Ambo volunt quod neuter habet; Vas lumine
 [plenum

NOTÆ.

λαδούνη βαρβαρος, etc. Frustra Duportus suspicatus
 est Paulum Tristia Ovidii legisse, qui v Eleg., 10, 37,
 Barbarus his ego sum.

Id enim ex medio sermone petiitum est, ut jam illic
 observavit Burmannus.

466. Latet] Voss. uterque, Aldin., Antv., Torn. 1,
 jacet. Ita hæc confusa apud Lucan. II, 162. Adde
 Bown. ad eund. IV, 364.

467. Opem] Fabricius, Bibl. Lugd., opus; sed si-
 mili modo opem sæpius adhibet Arator.

468. Timoris] Voss. 2, timori est.

469. Fusum] Voss. 2, fassum. Prudent. in Symm.
 I, 325,

Ille Deus verus, quo non est grandior ulla
 Materies.

473. Luctis] Voss. 1, luentes.

477. Cruciet] Voss. 2, cruciat.

477. Devoret] Ita Voss. uterque, Aldin., Torn. 1.
 In reliquis, devorat.

478. Juncta] Voss. 2, vincta, ut supr. I, 613. —
 Cantabr. mox, artus.

479. Ultor] Pulmanni Schedæ, author.

483. Loci] Aldin., Torn. 1, soli. Per primum in
 arce intelligit areopagitam. Areopagus erat Athenis
 in arce. Respexit forte ad Martis collem, quæ non-
 nullorum in derivatione hujus vocis est opinio. Ars
 enim sæpe pro monte, jugo, ponitur. Vide Drakenb.
 ad Silium XV, 305; atque ita Ileusius recte reddidit
 Virgilio Æneid. VIII, 357.

487. Quod] Voss. 2, quem.

487. Graiu] Vo. s. J, Græca; Voss. 2, Pulmanni
 Schedæ, grata.

488. In-dogmate] Ita codd. et Torn. 1: quos sequi
 placuit. In editis est doctrina; ortum id videtur ex
 glossa: pro doctrina enim vocem adhibuit quoque
 supr. vs. 130,

Tunc dogmata quosdam
 Ecclesie dant ista virus.

vs. 160,

Comperto dogmate Pauli.

infr. 515,

Pollebant operis studiis et dogmate tegie.
 Erant itaque invictæ in doctrina, victæ tamen a
 Paulo. Illic natam et altam esse rationem ac mode-
 rationem vitæ scribit Cicero VI ad Divers., 1; lau-
 demque eximiam huic urbi tribuit Justinus II, 6, 6.
C Illic fingere pectus Athenæ dicuntur apud Martial.
 VI Epigr., 64; illic enim finxerunt legendum esse
 confirmat quoque optimus Thuani codex. Adde
 Barth. ad Claudian. R. P. II, 19; Savor. ad Sidon.
 VIII, epist. 6.
492. Corpore] Respicit voluptatem et luxuriam, in
 quibus summum bonum reposuisse credebatur Epi-
 curus. Confer Gataker. in præloquio ad M. Antonin.,
 De rebus suis, sive Ad seipsum, ut titulum verum
 mavult Heuman. Pœcii. tom. II, p. 10; alii tamen,
 nec injuria, Epicurum ab hac macula liberant. Vo-
 luptatem illum non de deliciis vitæ, sed de priva-
 tione doloris et perturbationis repisse volunt, sed
 post mortem ipsius turpiter hanc voluptatem inter-
 pretatos esse, qui sectæ Epicuræ se adixerant.
 Disseruit hac de re egregie Siavereaus ad Fulgent.
 Mythol. II, p. 665.
495. Animi] Voss. 1, animæ.
494. Vitam] Ita codd., ed. Aldin., Torn. 1; in
 reliquis, vitæ.
494. Themate] Τὸ θέμα, quod ponitur, propositum
 vel propositio, prima producta præter naturam. FA-
 BRICIUS comment. in Pœt. Christ. p. 134.— Vide su-
 pra ad epist. ad Vigil., 24. Voss. 2, schemate. —
 Voss. 1, vincto. Vide supra I, 613; II, 478.
496. Animæ] Cantabr. animi.— Voss. 1, commissis:
498. Neuter] Pulmanni Schedæ, Antwerp., venter.
 Referunt itaque ad solos Epicureos; venter enim li-
 biddinem notat et ingluviem, in quibus Epicureorum
 summum bonum. De voce confer Barth. ad Clau-
 dian. II in Eutrop., 328; sed agit Arator de hominæ
 pleno, sive corpore et anima prædito. Stoicos et
 Epicureos, diversa sequentes, non plene homines
 esse affirmat, cum hi tantum corpus curantes illud
 perderent, illi vero animam falsis præceptis. Neuter
 autem in venter abire potuit per litterarum transpo-
 sitionem, quæ et librariorum sefellit et bonos sæpe
 scriptores corruptit; Martialem sane XI Epigr. 160,

- Subdit utrumque Deo, Video, clamans, caro A
[meni
500 Quam sit iniqua meæ, rursusque salubriter
[infit
Non propria de parte geri quod gratiâ donat.
206 Hoc celebremus iter, vita est quia Chri-
[stus, et ipse
Se vocat esse viam, per se gradiamur ut ad se.
Sanctaque ne pedibus possit cessare lucerna,
505 Præco datus fidei vestigia suggerit orbi.
Attica discedens jam liquerat agmina Paulus,
Eloquiis superata piis, bimarisque Corinthi
Mœnia juncta petens populosam reperit urbem,
Quæ, licet alterni contingeret æquoris undas,
510 Perpetuas sitiebat aquas; ibi Ponticus ille
Aquila tunc præceptor erat, vir plurima laudis B
Instrumenta gerens, cuius se Paulus amico
Contulit hospitio, sociam dignatus adire
Artis amore domum; nam scenifactor uter-
[que
515 207 Pollebant operis studiis et dogmate legis.

- Christus ait: Nunc, Paule, doce; non obviam
[ullus,
Me comitante, tibi; quæ sit mihi mœnibus istis
Turba, vides; insiste loquens; ego pectora
[firmo.
Ista monent nullos unquam de munere tardo
520 Posse queri, gratis quod dat clementia Christi.
Tecta sub ambiguo lateat ne forte figura,
Qua dabitur, ratione canam; de nomine sæpe
Argumenta trahi, documentaque maxima gignit
Scripturæ cecinere piæ: juvat altius ergo
525 Querere qui Paulo charus conjungitur hospes
Factus in arte comes, sub cuius imagine causæ
Sic vocitatus erat, qualive decorus honore est,
Ilac quoque parte placens: aquilæ natura fi-
[delis
208 Sponte gerit quod forma tenet; nam
[debillis ævo
530 Et declinatis senio jam visibus ales
Flammivomo sub sole jacet, pennasque gra-
[vatas

NOTÆ.

De cathedra quoties surgis, jam sæpe notavi,
Prædicant miseram, Lesbiam, te tunicæ.

Egredie cod. Thuani, sæpe ima.

498. Vas] Paulus; ita ipse appellatur Act. ap. ix,
§ 15. Id explicuit Vorstius de Hebraism. cap. ii,
p. 26.

499. Clamans] Innuit locum ex Epist. ad Galat. v,
§ 17.

507. Bimarisque] Inter Ionium et Ægeum mare.
Ovidius Heroid. xii, 27,

Hic Ephyren bimarem.

Florus ii, 16, 1: ubi not. Sidon. Apollin. carm. ii,
476,

Et in bimarem, felicia regna, Corinthon.

Ubi Savaro.

508. Reperit] Antverp., *repperit*. Editiones omnes,
repperit. Alteram consonantem abire jussi, *re* enim
in compositis est anceps. Vide Drakenb. ad Silium i,
30; Burman. ad Catalect. i, p. 67; not. ad Sedul.
Hymn. ii, 48.

509. Lice] Voss. 2, *libet*, ut supr. 182. — Sched.
Pulmanni, Antverp., *undam*.

510. Ibi] Pulmanni Schedæ, Antverp., *ubi*. De
verbo *sistere* vide supr. 1, 427.

511. Aquila] Corinthi hospes et ἀμώτερος Pauli
apostoli. — Posuit autem primam longam, fortasse
differentiæ causa. FABRICIUS comment. in Poet.
Christ. p. 10. — E Ponto oriundus Romæ habitaverat,
atque inde ob edictum Claudii Corinthum
secesserat. Aquilæ et Priscillæ domum a superstitionis
hominibus Romæ adhuc monstrari, patet ex
Montfauconio, Diar. Italic., p. 164.

513. Hospitio] Ad hospitium. Eadem constructione
Rufinus Hist. eccles. vi, 3, *magis se verbo Dei con-*
ferens.

514. Scenifactor] Scenæ factor, imitatione vocis
Græcæ ἀκρονοῦός, qui aulæa textit. Arator ii, *Nam*
scenæ factor. — Erat artificium Pauli, quo victum
quærebat apud Corinthios. In scenis autem pavimentum
aulæis sternebatur, ut auctor est Arruntius. Idem Arator
mox vertit, qui tentoria fabricabat, ἀκρονοῦός, et quid
sint tentoria ita designat:

Longius hæc abiens peregrinus ubique viator
Erigit, atque hyemes solesque his pellibus arceat.

FABRICIUS comment. in Poet. Christ. p. 121. — Hoc
revocavi ex utroque Voss., ed. Ald., Torn. 1. Scenæ

factor probat Fabricius, et habent editiones tantum
non omnes. In Cantabr. est *schenefactor*; haud dubie
librarius *schænefactor* cogitavit a ἀκροῦός, velut su-
nium factor. Sane scenæfactor in aliis se invenisse
testatur Du Cange Glossar. med. et infim. Latin.
verbo SCENOFACERE, qui et hoc ad ἀκροῦός refert,
licet quis dubitare posset utrum scenæ non corrupte
scriptum sit pro scenæ. Scio quid de Paulo, aulæo-
rum textore, quidam constituerint; sed sequor Reinesium
de Lingua Punic. cap. 13, qui ἀκρονοῦός de
tentoriis et tabernaculis e pellibus constantibus ac-
cipit. Ita et vulgatus vertit, *scenofactoriæ artis*; neque
aliter capiunt Beza et Tremellius. Et sane apud
Aratorem alia vox præferri nequit, cum ipse de ten-
torii se intellexisse satis indicet vs. 532.

518. Firmo] Pulmanni Schedæ, Antv., *firma*.

519. Monent] Pulmanni Schedæ, Antv., *movent*;
et superius hæc confusa. — Voss. 1, *trado*.

522. Nomine] Vide Barth. Advers. xxxv, 10.

527. Honore est] Pulmanni Schedæ, Antv., *hono-*
rem.

530. Senio] Notabo veteres Christianos poetas de
aquila, ut mystica et divina ave, mira scribere, quæ
si in aliorum Commentariis quaras, nescio an possis
invenire quibus illustrentur aut confirmentur. Mira-
bilis sane historia est quam memorat Arator. —
Duo loca in scripta lectione variant, nam *declinatis*
senio legitur, et, *quæ fervidus incuit testus*, in bonis
et pervetustis membranis, quas ex manubiiis Car-
husiensium prope Argentinam redemimus. Eam vero
de aquila historiam sive fabulam non subit nunc alio
loco legisse quam apud Aldhelmum in libro *Enigma-*
tum, quem Martinus Antonius *Delrio* edidit. Ejus
hæc sunt verba in Aquila:

Corpora dum senio corrumpit fessa senectus,
Fontibus in liquidis mercentis membra madescunt.

Posthæc restauor præcario lumine Phœbi.

Sed is haud dubie Aratorem expressit, quamvis or-
dinem invertat. BARTHUS, Advers. xxxiii, 3. — *Senio*
dedi ex Cantabr., a manu secunda, Voss. 1, ed.
Aldin., Torn. 1, et membranis *Barthii*. In cæteris
est *senior*. Eadem quoque de aquilæ hac historia
notat Barthius ad Claudian. iii Cons. Honor. præfat.,
vs. 1. Illic tamen et addit Hieronymi testimonium
in epist. ad Præsidium: *Aquila*, inquit, *quando*
senuerit, gravantur ipsius pennæ et oculi, quæritque
fontem, et erigit pennas, et colligit se in calorem, et
sic ejus oculi sanantur, et in fontem se ter mergit, et

- Ejus in igne sovet, nocturnaue lumina pandit, A
Atque oculos radiis ardentibus ingerit ægros,
209 Ad veterem reditura diem; sic dona
[caloris
553 Languida sumit avis, cujus de fomite vires
Accipit, et prisci reparat dispendia sæcli.
Cui ne sola forent, quæ fervidus incutit æs-
[tus,
Per laticum mundanda vadum, ter mergitur
[undis,
Et senium deponit aquis, juvenemque decoris
540 Effigiem de fonte levat; quis apertior actus
Religionis erit? cum veri lumine Solis
Tangimur, antiqui contagia solvinus ævi,
Accendente fide: lympha mox matre renati
210 Conspicimur novitate rudes: infantia p
[rursus
545 Fit recidiva seni; gemino manantibus ortu
Illic melior natalis adest, bene conscius hujus

- Alitis exempli, quem Spiritus egit opimam
In cithara versare manum: Renovaberis, in-
[quit,
More aquilæ; qua lege datur sentire probatis
550 Laude placere typi, quod firmant cantica
[justi.
Nec vacat ars Pauli, socio celebrata sub ipso,
Secreti virtute boni, tentoria quippe
Furtia mobilibus fabricabat in aggere tectis.
Longius hæc abiens peregrinus ubique viator
555 **211** Erigit, atque hiemes solesque his pelli-
[bus arceat.
Nos quoque, per culpam prima de sede re-
[puli,
Exsiliæ mundi jacimur; via reddita tandem
[est,
Qua patrie repetamus iter; munimina nobis
In castris suut, Paule, tuis, ne criminis im-
[bres

NOTÆ.

ita ad juventutem redit. Emendat Barthius: ipsi os, pennæ et oculi, nihil necesse. Tuetur Eustathius in Hexæm., p. 27: Τὸν ἀπὸ ἀκαρποῦσθαι τὰς ὄψεις, καὶ βαρύνθαι αὐτοῦ τὰς πτέρυγας. Locum debeo Borchart Hieroz., part. postor. lib. II, cap. 4, ubi plura hanc in rem.

532. Ejus] Infr. 775, Ejus velle oditum, sed contra carminis majestatem hanc vocem adhiberi pronuntiat Bentleius ad Horat. tu, Od. 11, 18: magis suo judicio usus quam auctoritate veterum. Qua de re vide Burman. ad Ovid. Metam. viii, 16; Observ. Miscell. vol. II, p. 35; Burm. Antikloiz., p. 90.

533. Ingerit] Voss. 1, inserit.

537. Incutit] Barthius Advers. xiiii, 3, et ad Claudian. p. 470, citat ingerit, quod tamen in nullis libris inveni, qua mss., qua editis. Ipse Barthius ex suis membranis profert, incutit: id vitium typographi pro incutit asbitor.

538. Mundanda] Ita dedi ex Voss. 1. Reliqui omnes purganda, quod glossæ tribuo. Supr. 331,

Novi mundane interea magister.

Sedatio III, 29, auctoribus codd. reddidi:

Me maculis mundare potes,

pro purgare. Vide Specimen meum Observ., cap. 9.

538. Mergitur] Pulmanni Schedæ, Antwerp.; mergit in: prorsus non male, si subaudias se, quod in hac locutione recte vidit Buneman. ad Lactant., ad Pentad. 68, § 28. Unde miror eundem ad Carmen de Pascha, vs. 57, hoc accipere tanquam activum pro passivo ponatur. Pronomen illud passim omitti, docui ad Sedul. iv, 80. Id parum nonnunquam in emendationibus adverterunt eruditi, saltem non Latinus Latinus, cum apud Aurel. Viet. illustr. 46, 2; corrigeret, si se pudicam sciret, Observ. tom. II, p. 53. Isidorus xiv, 6, Fortunatarum insulæ vocabulorum significant omnia ferre bona. Ita legendum ex Groning. et ed. veteri, non fere. Supple, se ferre. Adde Cannegiët. ad Ulpian. tit. II, § 6.

539. Decoris] Barthius advers. xxxiii, 3, et ad Claud. p. 470, citat vigoris; neque id in ullis libris inveni. Alterum quoque ad pennarum nitorem magis pertinet. Phædrus I, fab. 15, vs. 7.

Quantum decoris corpore et vultu geris.

540. Apertior] Voss. 2, apertus. Supra jam ostendi eleganter adjectiva pro adverbis poni, lib. I, 425.

545. Accendente] Eleganter ita Voss. 2, quem secutus sui. Atque, accedente. Comparatio cum radiis ar-

dentibus, vs. 535, et lumine solis, vs. 544, alterum aperte probat; atque ita passim loquuntur Christiani. Infr. 628:

Quibus adfuit ardens,
Ut eadere vapor ille, fides.

vs. 4204,

Est accensa fides.

Sedulius I, 189,

Ardentis fidei restincta est flamma camini.

C
iv, 36,

Quæ sentit flagrare fidem.

Et frequenter in his vocibus codd. variant. Burm. ad Valer. Flacc. II, 233; Drakenb. ad Livium xiiii, 46, 2. Apud Ciceron. pro Archia 6, lege ex Erfurt. codice, litterarum lumen accenderet. Apud Isidor. x, p. 4077, cod. Groning. habet, quod incendat: ubi lampas incendat prætulim.

545. Seni] Aldin., ævi.

545. Manantibus] Cantabr., geminoque manentibus. Voss. 2, geminoque manantibus. Voss. 1, geminoque vententibus. Pulmanni Schedæ, Ant., gemino vententibus. Sed id est ex glossa: ut originem Deo manantem, id est proveniente memorat Prudent. Cathem. v, 30.

547. Exempli] Voss. 1 addit est.

547. Opimam] Pulmanni Schedæ, Antv., opima. Respicit locum psalmi cii, § 5.

548. Renovaberis] Voss. 2, renovaveris: ex frequenti litterarum permutatione, de qua lib. I, 708.

555. Tectis] Ita codices et Tornæs. 1. Haud aliter citat Du Cange Glossar. Lat. verbo SCENOFACERE. Schedæ Pulmanni, testis. Editiones tantum non omnes, testis, ut hæc confundi docet Heinsius ad Ovid. Metam. v, 446. Codices secutus sum, quia tentoria æque tecta dici possunt, atque Virgilius silvas appellat tecta ferarum, Æneid. vi, 8; et ipse Arator mox vs. 566 habitacula vocat.

556. Pellibus] Inde enim tentoria facta. Barth. ad Claudian. Laud. Stilic. I, 122; Lips. de Milit. Rom. v, dial. 1, not. ad Flor. I, 12, 8.

556. Prima] Voss. 2, primam, Adami nempe culpam.

557. Est] Ignorant hoc Voss. uterque, edd. Antv., Bibl. Lugd.

559. Sunt] Aldin., sint.

- 550 Tempestas mundana ferat, scelerumque va- A
 [pores
 Ignitus tentator agat; sub tegmine tali
 Tuta salus nullum discriminis excipit ictum,
 Nec prostrata feri succumbit viribus hostis.
 Mystica signa duces præmittunt laudibus ar-
 [tis.
 565 Pisces Petrus agens, homines capit; æquoris
 [hospes
 In sacris persistit aquis: habitacula Paulus
 Dum terrena levat, docet ut cœlestia con-
 [dat.
 Factaque sæpe manu nunc construit atria
 [verbo,
 Ulteriora sequens, lustratis finibus, arva
 570 Conveniens Ephesum Paulus docet, atque ibi B
 [quosdam
 Prospiciens astare viros: An Spiritus almus
 Venerit his? quesitor ait, qui fonte Joannis
 Se dudum maduisse ferunt, nam nominis
 [hujus
212 Expertes hucusque trahi, quos flumine
 [sacro
 575 Abluit, et sanctus mox Spiritus ora replevit,
 Verborumque dedit solitiis virtutibus imbrem.
 Sæpius arma movent ista de parte profani,
 Et bellare parant, quibus ut contraria possim
 Fundere tela loquens, tu nunc mihi largius ora,
 580 Spiritus alme, riga, sint ut tibi dogmata di-
 [gna,
 Quæ dederis! tu vocis iter, tu semita vitæ,
 Tu dictare veni! qui per tua munera semper,

- Quod reddamus, agis, donique resuscipis
 [usum.
 Nomine venturi præcursor in orbe Joannes
 585 Exhibuit baptismam suam, Dominoque paravit
 Ipse viam, memorans cunctis baptismam fu-
 [turam,
 Post aliud quod jure datur, quod trina pote-
 [stas
 Illustrare solet; sed quod magis eligit hujus
 Tangere Christus aquas, formam facit omni-
 [bus, ad se
 590 Currere, fonte pio sacram ne deserat undam.
 Ulterius mortale genus, quam corpore mundo
 Et Dominus dignatus erat, cum diluit amnem
 Per famulum mergente Deo: jam, flumine
 [tacto,
213 Discipulis hoc cessit opus, quos dogmata
 [plures
 595 Baptizasse canunt; servi cessare lavacrum
 Fas fuerat, veniente Deo, prænuntius ex quo
 Dixerat ista prius; quo fecit tempore Jesus
 Jam plenum baptismam geri, velut ante Joannes,
 Cur solitum propriumque daret? quæ regula
 [Paulum
 600 Compulit, ut Christi deberent fonte renasci,
 Quem non venturum, sed jam venisse Joannes
 Insinuans digito cœlestem prodidit Agnum,
 Illic peccata canens a cuncto tollere mundo.
 Quid geminum baptismam cupis simulare, pro-
 [fane?
 C 605 Dissona non iterant; repetitio rem tenet ip-
 [sam,

NOTÆ.

560. *Mundana*] Voss. 1, *mundata*.
 563. *Feri*] Voss. 1, *feris*. Adhæsit sequens lit-
 tera.
 564. *Artis*] Aldin., Torn. 1, *artels*. *Laudes artis* vi-
 detur adhibitum pro artibus laudatis.
 568. *Verbo*] Aldin., *verbis*.
 572. *Venerit*] Utrum Spiritum accepissent. Act.
 apost. xiv, § 2, cod. Cantabr. illic, *ei Πνεῦμα ἄγιον*
λαβάνουσι τινος. Sed id interpolatoris esse, phrasin
 nescientis, jam monuit Marckland. ad *Lysia Orat.*
 x, p. 555.
 573. *Maduisse*] Voss. 2, *maluisse*.
 579. *Tu nunc*] Cantabr., *nunc tu*.
 580. *Tibi*] Rarior constructio. Dativum sane huic
 voci jungi, non videbatur Bondamio Vâr. Lect. 1,
 5; hinc tamen non te expediveris, nisi te rescribere
 malles. In his scriptoribus talia admitti possunt, in
 aliis jure damnanda.
 581. *Semita*] Putmanni Sched., Antverp., *se-*
mina.
 583. *Quod*] Ita codd., edd. Aldin., Torn. 1; in re-
 liquis est *quæ*.
 585. *Donique*] Tornæs. 1, *doni quoque suscipis*; in
resuscipis tamen omnes conspirant, et non nisi Ara-
 toris auctoritate hoc tuentur lexica. Ob *reddamus* ta-
 men similis compositio videtur necessaria.
 587. *Potestas*] Cortius ascripserat Hincmarum de
 non trina Deitate tom. I, p. 500.
 591. *Ulterius*] Voss. 2, *alterius*.
 592. *Diluit*] Cantabr., Ald., *deluit*. Vide ad lib.
 1, 203.
 594. *Hoc cessit*] Voss. 1, *concessit*, male. Vide ad
 epist. ad Flor., in fine, et 1, 301.

594. *Dogmata*] Ald., Torn. 1, *dogmate*, et Voss.
 2 a manu secunda.
 596. *Deo*] Ita Cantabr., Voss. 1, et editiones plu-
 res, male. Voss. 2, Ald., Torn. 1, Antv., *veniente*
Dei prænuntius. Nihil est quo tum *veniente* referas. —
Ex quo est postquam. Glossam hinc, opæ Thuani
 codicis, exime Martiali vi, 50,

Obscenos postquam cepit servare cineros.

- Cod. *obsænos ex co*: unde effingendum *ex quo*.
 597. *Prius*] Cantabr., *prius*; ita hæc confusa apud
 Sedul. iii, 44. Posset hoc ad *Jesus* referri, sed non
 necesse est.
 597. *Fecit*] Obsecutus sum codicibus. Sed Aldin.,
 Torn. 1, transponunt, *quo tempore fecit Jesus*. Pos-
 teriorem quoque vocem in tres syllabas redigit Ant-
 verp.
 599. *Cur solitum*] Ita codd. et Aldin., nisi quod in
 Cantabr. sit *cum*; omnes reliquæ, *insolitum*. Sed
 Joannis baptismam erat solitum, Christi insolitum.
 Suum itemque Christi baptismam ipse onposit. Confer
 et Act. apost. xix, § 4.
 602. *Insinuans*] Voss. 2, *insignans*. *Insignare* pro
 indicare et signo ostendere dici docet *Du Cange* in
 Glossar. Latin. in verbum. Alterum ipse Arator ha-
 bet 1, 82,
 Et insinuans divina negotia.
Digito tamen ad *prodidit* refer, quod cum non per-
 spiceret librarius in Voss., ideo videtur immu-
 tasse.
 605. *Iterant*] Ita Cantabr., Voss. 1, 2, Ald., Torn.
 1. Aliæ, *iterat*. Pejus Bibl. Lugd., *inerat*.

- Non aliam, bisque illa foret, quæ primitus A
[esse
214 Cœpit, et ipsa redit; nam cum discordet
[origo
Principii fini-que sequens, et singula dici
Et patet esse semel, nulloque errore gravan-
[tur,
610 Quæ collata simul possunt divisa probari.
Cum tamen hæretico nigredine plenus Averni
Polluitur quicumque lacu, si lumen habere
Ecclesiæ vult fonte piæ, non cogit ad undam
Nostra fides hunc ire iterum, quia nomine
[trino
615 Dogmata prava trahunt, nec qui, sed quid dare
[possint,
Explorare so'et, positæ quem vera fateri B
Instituere manus, solusque repellitur error
In diversa trabens, quod Spiritus efficit unum.
Illos etiam bis sex memorat Scriptura fuisse.
620 215 O sacer et felix numeri modus! agmine
[fuso
Cum meruere cibi damnorum semine nasci,
Juris apostolici lata est tot gloria vasis.

- Jam sermone potens Ephesi converterat ur-
[bem
Paulus, et æthereis fulgebat gloria signis.
625 Cumque per innumeros nutarent saucia morbos
Corpora, nec miseros operata refecerit ægros
Artificum medicina manu, volamina sacra
Absentes petiere sibi, quibus adfuit ardens,
Ut caderet vapor ille, fides, finemque calori
630 Altera flamma daret; semicinctia denique
[Pauli,
216 Atque oblata palam sudaria, fusa per
[artus,
Languorum pressere focos, membrisque re-
[postæ
Ad nihilum fluxere lues: vigor omnia curans
Tactus erat, nullæque domus a munere ces-
[sant,
635 Quod medica de veste ferunt: virtute sub
[ipsa
Spirituum quoque turba minax, velut irrita fumi
Pars per inane, fugit, ne fabrica pulchra
[creantis,
Quæ plasmata solo cœlestis imaginis instar

NOTÆ.

610. *Divisa*] Voss. 1, *diversa*. Ita et hæc permutata apud Livium XXI, 35, 2. *Divisa Reip. membra* ex cod. suo Schefferus probabat apud Pacat. Paneg. 36, 4.

614. *Hæretico*] Ita Cantabr., Voss. uterque; refer ad lacu, et ita jam probavi in Miscell. p. 192. Editi, *hæretica*. Cantabr., cum tunc *hæretico*.

615. *Fonte*] Ita substitui ex uno Voss. 2, propter oppositum lacu Averni, et sequens undam. In omnibus est *forte*. Favet emendationi vs. 520, *Currere fonte pio*.

neque obstat quod *lumen* hic præcedat, quod forte *fonti* parum videtur conveniens. Ita tamen et supr. 28),

Quos lux baptismate mundat.

forte autem et *fonte* etiam confusa sunt supr. 291. N enim et *R* frequenter permittantur; unde ex parte corruptus Isidorus Orig. III, 70, *quando et molestæ sunt pugnationes*. Ita Gothofredus; rectius Groning. et ed. antiqua, *purgationes*, idemque ex Merulae codice substituit Almeloveen. Conject., p. 160.

614. *Ire*] Deest in Voss. 1. Ascripserat Cortius editioni suæ Hinemarum de non trina Deitat., tom. 1, p. 499.

615. *Qui*] Pulmanni Sched., Antv., *quis*. Adhæsit sequens littera.

619. *Memorat*] Voss. 1, *numerat*, non male.

620. *Et felix*] Illoc Voss. uterque, Torn. 1, Antv. In reliquis, *o felix*.

623. *Converterat*] Voss. 1, *convenerat*.

625. *Nutarent*] Ita codd. et editi plures. Aldin., Torn. 1, *nutarent*. Scæpe hæc confusa docuit pater meus ad Plin. Paneg. 5, 6, et apud Silium VI, 234. In edit. Lugdunensi 1544 est *mutat*. Nescio utrum hic *nutarent* repositum sit ex Lucaneis Act. XIX, § 12, ἀπολλάσσεσθαι ἐπ' αὐτῶν τὰς νόσους, pro quo magis Alica scribit, αὐτοῖς τῶν νόσων, judicat Duportus ad Theophrast., p. 264. — Cantabr. sequentem versum huic præponit.

625. *Refecerit*] Cantabr., Voss. 2, Aldin., Torn. 1, *reficeret*; Voss. 1, *refecerat*.

628. *Absentes*] Wassenbergius conjicit *absentis*.

629. *Calori*] Voss. 2, *colori*.

630. *Semicinctia*] Σημικίθια (nam vocem Latinam reinvit in Actis Lucas) erant quibus sordes manuum

abstergiebantur, σουδάρια *sudaria*, quibus sudor frontis. Fabricius comment. in Poet. Christ. p. 121. — Aldin., *semicinctia*, Antverp., *semicinctina*. Quomodo differant a *sudario*, quod posteriores *facitergium* dicunt, ostendit Vossius de Vit. Serm. v, p. 297. Veteribus vestis erat quæ partem hominis anteriorem, a cingulo et lumbis ad pedes usque præcingebat. Taubman. ad Plaut. Aulular. III, 6, 42; not. ad Petron. Satir. 94. Quo tamen in loco vox illa haud dubie corrupta: *Hemicyclo*, quod et aliis in mentem venit, Scheffero quoque placuit in Adversariis, quæ exstant in Observ. Miscell., vol. IX, p. 191. Isidorus XIX, 33, *Cinctus est lata zona, et minus lata semicinctium, et utrisque minima cingulum*. Vetus editio illie *utrisque*.

631. *Oblata*] Ita Cantabr., edd. Aldin., Torn. 1. *Allata* Voss. 1 et reliquæ edd. *Ablata* Voss. 2.

632. *Focos*] Forte intelligit *calorem*, quem memorat vs. 629. Mallem tamen *toros* legi. *Languorum tori* sunt lecti in quibus languentes decubebant. Abstractum ita pro concreto positum est, de quo epist. ad Florian. vs. 170 *Torus* autem et *focos* etiam permutata sunt apud Lucanum IV, 197, his in codicibus, quos memorat Burmannus.

634. *Nullæque*] Pulmanni Sched., Antverp., *nilique*.

D 636. *Turba*] Voss. 1, *turbo*.

638. *Plasmata*] Πλάσματος, factus seu conditus. Prudent. Apotheos.,

Sic est plasmata vicissim
Flatu incorporeo res flabilis.

FABRICIUS comment. in Poet. Christ. p. 105. — A Græco fonte hæc et similia deduxerunt plura Christiani. Exemplis parco; ea dederunt copiose Salmas. ad Tertull. Pall., p. 225; Daumius de Causis amiss. radic., cap. 14; Vossius Vit. Serm. IV, 16. *Plasma* tali sensu de homine Prudent. Cathem. VII, 184, et IX, 92. Antiquioribus designat vocem bene formatam, ut notat Salmas. ad Tertull. Pall., p. 466. *Plasmare* Aldhelmo reddidit Gronov. in Eccles. cap. 15. *Cataplasmare* protulit Reinesius Varior. Lection. III, 12, p. 531. Confer Isidor. XIX, 15: ubi male Gothofredus edidit, *pingere terra*. Rectius in Groning. et ed. Vet., *pingere*; ita enim ipse XX, 4, *pingere enim est facere, formare et plasmare*.

- Traxit, et auctoris speciem pro pignore gestat, **A**
 640 Hospite sit polluta suo, templumque decoris
 Inficiat prædonis odor; quo tempore septem
217 Judæa de stirpe viri nova prælia tentant.
 Sic prius affati: Quem Paulus nomine Jesum
 Prædicat, hæc tibi met pariter proponimus et
 [nos;
 645 Pervasum dimitte locum. Vox reddita contra,
 Christus qui sit, ait, qui Paulus, sentio, nam
 [vos
 Ignotos vitare licet; cognosce furorem,
 Gens inimica, tuum; dæmon regnare fatetur,
 Quem venisse negas, atque hoc convinceris
 [ipso,
 650 Quo stimulantæ rati, cui non datur ore placere,
 Quod terrore movet; contraria dicere voto **B**
 Causa Dei prohibet, quam lex comitatur amo-
 [ris.
 Hæc est vera fides: quæ tunc spectacula plebi,
 Quamvis triumphalem, Domino vincente, co-
 [roham
 655 Con-igit inde geri! rabido cum murmure fren-
 [dens
 Dæmonis ira, suis bene noxia, rumpit amictus,
 Dissecat et facies, fugiuntque pericula victi,
 Nudaque præcipiti convertunt terga pavore.
 Quid, Judæa ferox, jam non de clade timebis?
 660 Quæ socio sic hoste peris, cui eriminis auctor,

- Punitorque idem est, ne sit te iudice pulsus,
 Qua simul est peccante reus. Mox fama per
 [urbem
 Sparsit ubique volans, et dæmonis edere vo-
 [cem,
218 Quod virtus est summa Dei: concurrere
 [gaudent
 665 In latice intrare pios, maculasque vetustas
 Fonte lavare novo, sanctisque nitescere lym-
 [phis.
 E quibus una datur simul insons omnibus
 [ætas.
 Ast alii magicis ponunt incendia libris,
 Ut mereantur aquas, et vitent ignibus ignes.
 670 Ardua flamma nimis, cujus super aera fulgor
 Evolat, et cælum tales petiere favillæ.
 Quinquaginta etiam pretium posuere libellis
 Millia nummorum, quoniam meruere nocentes
 Sic abolere nefas; hujus hæc causa figuræ
 [est:
 675 Lege sacer numerus delicta resolvit, ut olim
219 Diluit in toto David sua crimina Psalmo,
 Contractusque fugat; nam quinquagesimus an
 [nus
 Cum jubilæus adest, proprii distractio ruris
 Antiquo donatur hero; servire coactos
 680 Libertas amissa petit; mala debita laxat
 Creditor, et limen patriæ vetus aspicit exsul.

NOTÆ.

639. *Gestat*] Voss. 1, Antv., *portat*.
 640. *Hospite*] Sedulius in, 85, de dæmone:
 Talem quippe domum dignus fuit hospes habere.
 ubi et Wopkensius hæc contulit.
 642. *Judæa*] Aldin., *Judaica*.
 644. *Proponimus*] Torn. 1, *proponimus*. — Voss. 1
 ignorat pariter.
 645. *Pervasum*] Salvianus Gubern. Dei. v, p. 97,
Prisata pervasione nudati sunt. Ita pervasiones per in-
vasiones recte exponit Rittersh. ad eumd. p. 36.
 Isidoro vocem asseruit opportuno Joan. Cannegiete-
 rus Observ., c. 17; et *pervasus* ipse Sedulio in, 309.
 Adde Wopkens. in Observ. Miscell. nov. tom. VIII,
 p. 925.
 646. *Qui sit*] Cantabr., Voss. 1, *quis sit, ait, quis*.
 Aldin., Torn. 1, *qui sit Christus ait*.
 649. *Ipsa*] Cantabr., *ipsa*, ut ad *gens* referatur:
 neque displicet.
 650. *Placere*] Cl. Wassenbergius emendabat *jube-*
re; et exponit: Vos, Judæi, vestris verbis jussisque
 aut minis malum spiritum terrere non potestis, sic
 ut eundem expellatis jussis vestris perterritam. *Pla-*
cere repositum arbitratur ab iis qui tertium casum
 τὸ *jubere* junctum non ferebant. Ita tamen et lib. 1,
 117, ubi dixi.
 655. *Rabido*] Voss. 1, *rapido*. Vide supr. vs. 242.
 658. *Pavore*] Pulmanni Sched., Antv., *pavori*.
 662. *Qua*] Cantabr., *quo*.
 665. *Edere*] De hac locutione vide ad Sedul. 1, 146.
Dæmones malebat Wassenbergius.
 665. *In*] Ita codd., edd. Ald., Torn. 1; cæteræ, *ad*
latice; sed *intrare in latice* rectum est. Præpositio
 namque quæ in composito jam inest, sæpe repetitur,
 ut *inire in urbem*. Vide Burman. ad Suet. Cæs. 18.
 Apud Orosium vi, 20, de *taberna meritoria per totum*
diem fluxit, posset substitui *defluxit*, ex Joan. Sares-
 buriensi viii, 18. *Inurare* autem est pro gerundio, de
 quo ad ep. ad Vigil. vs. 4. Fere similiter Sedul. 1, 59,

C

- Per latice intrare pios.
 668. *Incendia*] Ita enim moris erat libros Reip.
 præcipue religioni noxios igne cremare. Vide El-
 menh. ad Arnob. Advers. gent. iii, p. 109, et quæ
 dixi in Miscell., cap. 9, p. 104. Cum *magicos* hos
 appellet, expressit Lucanæum, *περίτρογα πράξάντων*,
 Act. xix, 19. Per *curiosus sectari* vulgatus interpres
 id verit; tamen qui *curiosas artes exercuerant*, in-
 avult Henr. Stephanus Schediasm. n, 28. Ita autem
 vocem *curiosus* et Latini de artibus magicis adhibent.
 Vide Gothofred. ad l. 4 C. Theod. de Malef. et Ma-
 them., qui et eodem loco Stephanus modo Lucæ
 verba transfert.
 669. *Vitenti*] Ita dedi ex Cantabr., Voss. 2 et Bibl.
 Lugd.; in omnibus reliquis, *vitanti*.
 670. *Aera*] Ita eodd. et quædam editiones, vulgo
æthera, ut *aerius* et *æthereus* confusa apud Sedul. 1,
 131. — *Fulgur*, Voss. 1.
 672. *Posuere*] Συμψηφίσειν est Lucæ Act. xix, 19,
computare, ut notat Maius Observ. Sacr. iv, p. 195.
 — Per *nummos* intellige denarios, id enim apud Lu-
 cam notat ἀργύριον. Vide Fascic. Opusc. ad Histor.
 spectant., tom. II, p. 472.
 676. *Diluit*] Cantabr., Ald., *deluit*. Vide supra 1,
 203.
 679. *Coactos*] Ita Voss. 1, Antverp. In Voss. 2,
 edd. Ald., Torn. 1, est *coactus*. Reliquæ, *coactis Li-*
bertas amissa redit. Cl. Wassenbergius interpungit:
 Antiquo donatur hero, servire coacto.
 Libertas amissa redit, mala debita laxat
 Creditor.
 680. *Petit*] Id dedi ex Voss. 1, Aldin. Proxime
 accedit Antv., quæ *perit* habet. In reliquis *redit*, quod
 glossam arbitror redolere.
 681. *Limen*] Aldin., Antverp., Fabricius, Bibl.
 Lugd., *lumen*. Suspicio et ita Cantabr. et Univers.,
 habere, cum Cortius margini Fabricianæ nihil ascri-
 pserit. Alterum tuetur Ambros. Hexæm. v, 21,

- Quinquaginta etiam cubitis distenditur arca, A 695
 Quæ deprensa vadis, atque æquore tuta sa-
 [lutem
 Sub numero pietatis agit, servataque crescit
 685 Per spatii parentis opem, quia Christus ubi-
 [que
 Condidit ecclesiam venia fabricante capacem,
 Quæ, sic cœpta fretis, latissima funditur arvis.
 220 Infelix Ephesi Demetrius arte locabat
 Sacrilægis delubra locis argentea, suctus
 690 Solvere vota suæ pretio majore Dianæ,
 Cedere cuncta videns prisca monumenta fu-
 [roris
 Ingemit, et varias his vocibus excitat iras :
 Non pudet, o socii, nostram cecidisse Dianam,
 Quam mundi suspexit honor? mortalibus ultra B 705
 221 Quæ speranda salus, si non per sæcula
 [possunt
 Fine carere Dei? quæ nunc simulacra sacellis,
 Quæ poterunt dare thura focus? quos advena
 [Paulus
 Territat, et, quidquid gerimus pro numine di-
 [vum,
 Muta metalla vocat, quorum discedit ab orbe
 700 Relligio, pulsique fugam petiere Penates.
 Et mihi jam video subitis lapsura ruinis
 Condita sana diu, templi quoque nobilis ædem
 In cinerem stragemque dari! quam prendimus
 [arcem,
 222 Quomve tenemus opem? quibus inter-
 [clusa facultas
 Est operum, crimenque foret fecisse Dianam.

NOTÆ.

Unius patriæ clauduntur limine; passim hæc confusa. Vide not. ad Sedul. i, 174, et ii, 41, infra 773. Nescio utrumne ex Juntina apud Virgilium præferendum fuisset, *lumina Vestæ*, Æneid. ii, 567.

682. *Quinquaginta*] Bibl. Lugd., *quadraginta*.

683. *Deprensa*] Ita Cantabr. Proxime accedit Voss. 2, qui *deprehensa* habet. *Depressa* reliqui, sed male. Claudian. in Eutrop. ii, 430,

Jam brevibus deprensa vadis.

Depressa enim eleganter navis dicitur tempestate albæ modo oppressa. Gronov. ad Senec. Suas. p. 11; et frequenter quidem hæc confusa. Vide Burman. ad Lucan. iv, 172. Egregie *depresso pro defenso* restituit Pindaro Thebano, vs. 978, Dussenius in Anim. Critic., p. 42; cujus plures in Pindaro emendationes adeo quidem placeant, ut vel Higtius easdem probasset certissime, si Pindarum suis laboribus emaculare longior ipsi vita concessisset.

683. *Tuta*] Voss. 2, *tota*, ut supr. 334.

684. *Agit*] Voss. 2, *ait*.

687. *Cœpta*] Voss. 1, *capta*. — Idem cod., *funditur æneis*. Antiquè illud cum *latissima* jungi posset; tum enim fuit generis feminini. Vide Voss. Art. gramm. iii, 29; sed posterior usus aliud voluit, et rectius hic *fretis* opponuntur *arva*, sive terra. Vide ad lib. i, 35.

688. *Locabat*] Voss. 2, *vacabat*. Bibl. Lugd., *locata*. Per *locabat arte* eum indicat operam artificibus dedisse, ut hæc delubra facerent. Expressit Lucanæ Act. xix, § 24, *παρὰ τὸν τοῖς ἀργυροῦς ἰπυασιαν*. Posterius per *lucrum*, *quæstum* recte vertit Ellysius Fortuit. Sacr. p. 107.

689. *Argentea*] Ha interpunxi, Fabricium secutus et Bibl. Lugd. Cætera, *delubra locis, argentea*, ut hoc ad *vota* referatur. Alterum convenientius est Lucæ verbis Act. xix, § 24, *κοίων ναοῦς ἀργυροῦς*. Beza hæc templa accipiebat pro nummis argenteis. Id eodem explosum ab iis qui recte viderunt fuisse ædificata argenteas, in quibus sigilla Dianæ posita, quasque vendebant *ναοκοῖ*. Vide Græv. ad Flor. iv, 2, 94; Cuper. Harpocr., p. 431; Tomasin. de Donar., cap. 3; Gutbereth. de Saliis, cap. 16. In brachiis vel ad colla hæc fuisse gestata suspicatur Richardus Ellysius Fortuit. Sacr., p. 105.

691. *Cedere*] Bibl. Lugd., *credere*.

692. *Varas*] Ita codd., edd. Aldin., Torn. 4. Reliquæ, *varias*, quod eo colore defendi posset, quia varios homines, artifices et operarios, concitaverat. Vide Act. xix, § 25; sed alterum præfero. De permutatis his vocibus egit Drakenb. ad Livium xii, 7, 4; Oudend. ad Sueton. Cæs. 79.

693. *Non pudet*] Eleganter initio versus. Silius Ital. i, 342,

Nonne pudet cœpti.

Ita est in edit. Lugd. 1514, editur *æneis*. Virgil. Æn. ix, 598,

Non pudet obsidione iterum valloque teneri.

Ubi Cerda. — Respicit verba Lucæ Act. xix, § 27, *καταρπείσθαι τὴν μεγαλειότητα*. Id enim verbum adhibetur de illis quæ deiciuntur et cadunt. Vide Rhoerium Fer. Daventr. ii, 3.

698. *Numine divum*] Ita Cantabr.; in omnibus reliquis est *nomine*. Posses exponere honore, dignitate. Vide not. ad Pacat. Paneg. 45, 2: alterum tamen magis placet. Passim hæc permutata docet Drakenb. ad Silium xvi, 635; Burman. ad Cataleci. i, p. 103. Locum Pacati adversus Cortum vindicavi in addend. ad Sedul., p. 272. *Numina* autem pro *nomina* vere pater meus ad Victor. O. G. 6, § 5, reddidit auctori incerto Epithal. Maxim. ii, § 3. — *Divum* reposui ex codd. et edd. Aldin., Torn. 1; reliqui habent *Divæ*; pejus Antverp., *Dianæ*. Dicta Pauli ad omnes deos, non ad solam Dianam pertinent; Demetrius enim in Act. xix, § 26, *Δείνων ὄντων οὐκ εἰσὶ θεοί*.

701. *Et*] Aratori hoc reddidi ex Cantabr. et ed. Antv. Omnes, *hei*, ex glossa. Et enim, præcipue poetis, elegans est in exclamationibus. Passerat. ad Ciceron. pro Quinct. 11. Ita initio sententiæ per admirationem interrogantis penitur. Gronov. ad Senec. Gontrov. ii, p. 176: et hic post *diu* inseri posset in interrogatio.

705. *Cinere*] Ita Voss. 1; reliqui *cinere*. Id damnavi, quia totam templi ruinam intelligit, cui numerus singularis aptior, ut indicetur universa ruina, ex qua nihil supersit. Ovidius Heroid. i, 24,

Versa est in cinerem sospite Troia viro.

Ita restituit Burmannus. Antea legebatur *cineres*, sed intelligitur tanta calamitas, ut omnia fiant unus cinis. Confer notas.

703. *Arcem*] Videtur cepisse pro auxilio et fiducia, ut *ars libertatis* apud Livium. Vide Drakenb. ad lib. vii, 34. 4. Cæteroquin conieci *arcem*, quod idem est Wassenbergio in mentem veniebat, ob. vs. 704,

Quibus interclusa facultas

Est operum.

Consensum viri amicissimi mihi gratulor, in confectura eo similiori, quo magis hæc duo permutentur. Ut hæc confusa supra i, 41, et quos laudat Drakenb. ad Livium iv, 56, 3, ita indicare metas, ne, sprete Diana, ars et ratio vitæ sustentandæ periret. Ita Lucas in Act. xix, § 27, *ὃ μόνον δι' τοῦτο κινδυνεύει ἕξ τὸ μέγος*: illic enim *μέγος* est ratio vitæ ad victum parandum. Vide Ellysius Fortuit. Sacr., p. 113.

704. *Interclusa*] Cantabr., *interclusa*. Vide i, 17. — Hoc in versu incipit Voss. 3; cæteris tamen deterior.

Pergite! tempus adest! labor ultimus omnia A
 [secum,
 Si desperat, habet; sola est via vincere victis,
 Formidare nihil; restat sors certa triumphi
 Pro superis movisse manus; insurgite telis,
 710 Et, quam vota deum celebrant, hanc arma re-
 [poscant!
 His dictis plebs mota fremit, magnamque Dia-
 [nam
 Communi clamore vocant, ac præpete cursu
 223 Iur in obscenum cum seditione thea-
 [trum.
 Non alio decuit causas meritumque Dianæ
 715 Lascivos tractare foro; capit area turpis
 Concilii deformis opus; tamen impetus amens
 Fluxit, ut in vacuas oculis qui labitur auras, B 735
 Nullaque dispersus retinet vestigia fumus.
 O miseranda manus! cui tu præstare laboras?
 720 Perpetuam cor esse putas? te teste, sacellis
 Eruitur fugitiva suis; quo jure pavescis?
 Qua pereunte doles, cæloque adjuungere ten-
 [tas,

224 Quam terris remanere nega? Nunc
 [oido figuræ
 Explorandus erit, latebrisque videndus apertis.
 725 Dicitur e solo Demetrius atria demens
 Argento posuisse Deæ, cum plura capaci
 Protulerit natura sinu, quibus ista metallis
 Fingeret; et fuis animantur vultibus æra,
 Ingeniique manus promittunt vivere cautes.
 730 Quod si sanctiloquos volvamus ab ordine li-
 [bros,
 Inveniemus iter, puris quia sensibus aurum
 Comparat, argentum nitidis scriptura loquelis.
 Nam Psalmus licet ista canat, tamen, inclyte
 [Moses,
 Altius hæc memoras, populo cum talia dictas:
 B 735 Aurum atque argentum templorum ferte de-
 [cori,
 225 Quod jacet interius menti, non dura me-
 [talli
 Materies sub corde latet, sed apertius illud
 Exagitat, quod Christus amat; mens obtulit
 [aurum,

NOTÆ.

707. *Desperat*] Tornæs. 1, *desperet*.
 709. *Mortisse*] Voss. 3, *novisse*.
 710. *Celebrant*] Ita tres Voss., edd. Antv., Bibl. Lugd. Reliqui, *celebrent*. Sed indicativus hic aptior est. — Antv., *qua vota*.
 710. *Reposcant*] Voss. 4, *reposcunt*.
 711. *Magnamque*] Alberti Observ. Phil., p. 258, triplicem hujus nominis dat rationem, vel quod major cæteris illi potentia ascriberetur, vel ob templi insignem celebritatem, vel quia erat in magnis numinibus. Posterius non placet Ellysis Fortuit. Sacr., p. 114, nomen repetenti ex virtutibus et beneficiis in homines collatis. Posses huc referre beneficia in morbis præstita; passim enim tum Diana fuit invocata. Vide Broukh. ad Tibull. 1, 5, 16. Hinc DIANÆ SERVATRICI, est apud Gudium Inscript. xxx, n. 5; DIANÆ SOSPITÆ, Reinesius Inscript. clas. 4, n. 80. Ita *Magnam* hic ab Ephesinis dici arbitrer non ex certo nomine, sed ob opem toties in morbis similibusve præstitam.
 712. *Vocant*] Hoc recte codd. et Fabricius cum Antv. et Bibl. Lugd. Reliqui, *vocat*, quod vel sequens ac vitii arguit. Silius IV, 20,
 Nec non pars muris, quibus est luctata velutas,
 Ferre morantur opem.

Ita vir docens ascripsit margini edit. veteris, quæ in bibliotheca Leidensi servatur Perizonii dono. Editur nec vero muris. De similibus collectivis vide notas ad eumd. x, 307; Rubnken. ad Rutil. Lup. 1, p. 47, et 1, p. 74. Apud Martialem XIV, 1, ex Thuanii cod. legerim:

Præmia coævivæ dent sua quisque suo.

Neque in Aratore obstat præcedens *fremit*; ita enim variare solent Scriptores. Sallust. Catil. 23, *pleraque nobilitas invidia æstabat, et quasi pollui consulatum credebant*. Hunc quoque locum adhibuit Duker. ad Florum IV, 10, 3. Apud eundem Florum I, 9, 6, recte editur: *Populus Romanus... incurreret... et redegerunt*. Adde Heusing. ad Mall. Theod. de Meris, p. 44; Avienum ora Maritim. 552,

Populus agebat inter avios locos,
 Ac pertinentes usque ad laterius mare.

Qui locus in sequentibus sospitatorum egregium nactus est Schraderum, virum summum, in Observ. 1, 7.

714. *Causas*] Voss. 1, Antv., *alio meritum decuit causasque*. Reliquæ edd., *decuit meritum causasque*. Quod edidi, est in Voss. 2, 3, ed. Aldin., Torn. 1.
 715. *Lascivos*] Ex Cantabr., Voss. 1, 3, *Lascivo* Voss. 2 et Pulmanni Schedæ, Antv., Aldin., Torn. 1. *Quam sedo* reliquæ.
 719. *Præstare*] Ita codd., edd. Aldin., Torn. 1, Antverp. et Pulmanni Schedæ; cæteræ edd., *prodesse*, sed id est ex glossa. *Præstare aliæ* sine altero casu posterioribus fuit adhibitum. Symmach. II, epist. 20. *ad præstandum deesse tempus*. Aide Gronov. Observ. IV, 8, p. 149. Quod itaque Wasseus ad Sallust. Jugurth. 16, absolute ita poni neget, de purioribus scriptoribus intelligi velim. — Pulmanni Schedæ, Antverp., *cur tu*, posset placere, ob sequentia *cur esse*, ut fiat repetitio, ad rem firmandam fortior.
 725. *Quam*] Antverp., *qua*.
 726. *Solo*] Voss. 2, a manu secunda, *solido*; idemque ex conjectura reponerat cl. Wassenbergius. Virgil. Æneid. VI, 69,

Solido de marmore templum.

Ovid. Amor. III, 8, 53,

Eralmus terra solidem pro frugibus aurum.

Sequens tamen plura ex oppositione vulgatæ videtur favere.

728. *Animantur*] Ita codd. Editi autem, *ut... animantur*. Antverp., *armantur*. *Animare* est velut vitam indere. Vide Barth. ad Claud. Laud. Stil. IV, 19; Marckland. ad Statium Silv. II, 3, 53.

729. *Ingeniique*] Bibl. Lugd., *ingeniis*: alterum tuerentur notata Karibio ad Stat. Theb. I, 440.

729. *Vivere*] Aldin., Torn., 1, *munere*. *Eleganter spirare, vivere*, dicuntur simulacra artificiosissime facta. Elsner. ad Epist. ad Roman. I, § 23; Burman. ad Catalect. II, p. 225.

733. *Ista*] Voss. 3, *ipsa*. — Pulmanni Schedæ, Antv. *tunc inclyte*; si alii codd. addicerent, non displiceret. *Tamen* videtur illis ascribendum qui nesciverunt id post licet sapius omitti. Vide Muncker. ad Fulgent. Myth. I, init.; Oudend. in Observ. Miscell., vol. VII, p. 141; Rubnken. ad Aquilam Rom., p. 190; Joan. Cannegieter. ad Ulpian. tit. V, § 10.

734. *Hæc*] Voss. 1, *hoc*. — Aldin., Torn. 1, *diens*.
 735. *Atque*] Pulmanni Schedæ, Antv., *et*. — Voss. 1, *ferre decori*. Voss. 2, *parte decori*. Pulmanni Schedæ, Antv., *deserta decori*.

- Cui fuerit pretiosa fides, pariterque ministrat
 740 Argentum, cui voce sonant bona tympana cor-
 [dis,
 Ut Dominum duo juncta colant, de pectore
 [sensus,
 De sermone sonus, sic aurum dogmata legis,
 Argentumque petunt hæc ad pia templa parari.
 Nos, quia templa sumus, si crimina cuncta re-
 [cedant,
 745 Præscia verba monent, quod Apostolus ipse re-
 [velat.
 Corde salus credentis erit, confessio voce.
 Sacrilego res una fuit; Demetrius ædes
 Condidit argento, cujus facundia movit
 Hos animos, ut norma probet, sine iudice sensu
 750 Numina vana coli, nec de virtute venire
 Pectoris istud opus, cui pars hæc sola dicatur, B
 Quæ, rationis inops, nudam serit ore loquelam.
 226 Tu quoque, signa ferens, titulos in
 [carmine nostro,
 Troja, repone tuos et laudibus adde trium-
 [phos,

- Qui magis ex vero fulgent tibi clarius actu,
 Quam quos pomposo reboant tua bella cothurnæ
 Lingua colona Dei cum semina seta saluti
 Spargeret, in seram produxit tempora noctem,
 Plus animis factura diem; micuere coruscæ
 760 Lampades, ut verbi lucerent igne fideles.
 Solus ab excubiis vivacibus Eutychus exsul
 Mersa sopore gravi commisit theatra fenestræ.
 O male parta quies! o semper dedita somno
 227 Pectora, nuda bono! quantis patet ille
 [ruinis,
 765 Quem nox sola tenet, nunquamque resuscitat
 [ægrum
 Ad meliora caput! nescit vigilare periclo,
 Qui patitur dormire Deo! quid isane fenestræ
 Quæris, adulte, chaos? quidve hac in parte
 [quiescis,
 Qua ruiturus eris? res est inimica saluti
 770 Pendula celsa sequi, furtivaque somnia pronæ
 Carpere velle toro; poteris meliore cubili
 In verbo recubare Dei, Pauloque moneute
 Ejus velle aditum, cui limine pervia recto

NOTÆ.

739. Cui] Cantabr., qui fuerat; Antv., cui fuerat.
 740. Argentum] Voss. 1 sequentem versum huic
 præfigit.
 741. Colant] Voss. 3, volant. Piget toties deliranti-
 bus librarii ineptias describere.
 743. Hæc] Ita solus Cantabr.: nempe dogmata;
 in reliquis est hoc.
 744. Quæ] Voss. 2, qui.
 745. Præscia] Ita codd. et edd. Ald., Torn. 1;
 reliqui, plurima. Indicat ante jam præmonitum fuisse,
 quod Apostolus revelavit. Ita præscius de futuro-
 rum monitoribus Virgil. Æn. vi, 66. Ipsumque
 verbum monere hanc vocem flagitat ex eo usu quem C
 attingit ad lib. 1, 1044.
 745. Quod] Ex codd. Aldin., Torn. 1; in reli-
 quis, quæ.
 747. Sacrilego] Cantabr., sacrilega.
 751. Istud] Voss. 1, illud.
 752. Nudam] Solam, ut nihil aliud adsit. Bur-
 man. comment. majori ad Phædr. iii Prol., vs. 22;
 nuda virtus apud Gratium Cynege. 3. Ita capio nudum
 corpus apud Justin. xxvii, 2, 2: non enim illic omnes
 videntur naufragio vestes amisisse. Græcorum
 γυμνός; convulit Heinsius ad Silium 1, 219. Itaque hic
 Voss. 1 unam habet ex glossa: id enim pro solo ad-
 hiberi ostendi ad Sedul. ii, 197.
 752. Serit] Ita Cantabr., Voss. 3, Antv., Bibl.
 Lugd. et Fabricius; in reliquis est serit. Statius
 Silv. ii, 1, 6.

Et verba mendacia sævis
 Consero.

- Neque tamen illic tulit Marcklandus, consero repo-
 nen. Prudent. Peristeph. vi, 12, Et serit loquelam.
 — Male Voss. 3, loquelis.
 756. Quos] Voss. 2, ed. Antv., quæ: in Cantabr.
 hæc paginae erat appositus. — Superiori versu ma-
 gis clarius est eadem forma, de qua dixi supr. 1, 856.
 756. Pomposo] Magnifico, præcipue autem de elo-
 quentia et carminibus. Vide Savar. ad Sidoii. iv,
 epist. 9. Convenit plane Sedulius 1, princ.,

Com sua gentiles studeant figmenta portæ
 Gradisonis pompare modis, tragicoque boatu.

Ubi vide notas. Althelmus Laud. Virgin., p. 731,
 tom. I Thes. Canis.,

Jupiter ingentem quem pompant carmina vatam.

Puto legendum *ingentum*. — Opportune addit *reboant*,
 ad inanem clamorem significandum. Vide Drakenb.
 ad Silium iii, 439.

758. *Produxit*] Voss. 1, pro *producit*.

762. *Gravi*] Eleganter hoc epitheton *somno* addi-
 tur; inde et *somno gravi* dicuntur. Burman. ad
 Ovid. Heroid. vi, 96; Fastor. ii, 353. Græcis sunt
 βαρῆρηνοι ὕπνοι, de quibus Segaar in Lucan. p. 261.

763. *Parta*] Voss. 3, *porta*, et mox *summo*:
 utrumque ineptissime.

770. *Pendula*] Id de loco altiori adhibuit, haud
 dubie, quia *pendere* dicuntur ædificia quæ columnis
 in altum sustentur. Vide Cerdani ad Virgil. Georg.
 iv, 374; Burman. ad Eleg. de Phœnic. 75; atque
 hinc translatione facta Silius 1, 128,

Alpis in aërio pendent tua vertice castra.

Ita vir doctus ascripsit editioni antiquæ, quæ domo
 Perizonii Leidæ servatur; et vere, ut arbitror. Edi-
 solet, *cujus in aërio. Alpis* autem singulari numero
 adhiberi docet Drakenb. ad eumd. xiii, 711. — *Fu-
 tura* deterius Aldin., Torn. 1; *furtiva somnia* sunt,
 quæ illum necopinum et fere ignorantem oppresse-
 runt. Vide ad lib. 1, 470.

770. *Somnia*] Voss. 1, *furtivaque semina pronæ
 Carpere velle manu. Toro* auctoritatem capit a se-
 quenti *cubili*; neque satis expedit quid *semina* hic
 voluerit.

773. *Ejus*] Respice ad vs. 532. — Voss. 3, *aditu*.

773. *Limine*] Voss. 1, *limite*. Aldin., Pulmanni
 Sched., Antv., *lumine*. Prius tueri posset Ovidius
 Metam. vii, 785,

Nec hinc te callida recto.

et ii Trist., 477,

Ut recto grassetur limite miles.

Sed janna facit ut in *limine* sim propensior.

773. *Pervia*] Torn. 1, *prævia*. Frequens est hæc
 præpositionum confusio, præcipue cum eas librarii
 eodem fere modo pingent: inde et plura adhuc loca
 supersunt emaculanda. Quædam indicavi in Specim.
 Observ., cap. 8, et Herm. Carnegieterus comment.
 ad Fragm. vet. jurispr., p. 320. Addo Isidor. xv, 1,
 ubi Gothofredus male edidit, *Indiam victor præambu-
 lasset*; ibid. cap. 16, *sive callo pecudum perduratum*.
 Cod. Groning. legit, *a callo p. prduratum*.
 Apud Ciceronem pro Leg. Manil., 24, *malium, a*

- 228** Janua nomen iacet, per quam de fonte A
| levatæ
- 775 Ad vitam gradiuntur oves; hanc quærite cuncti,
Si rabidas fauces cura est morsusque oruentos
Evitare lupi, cuius lacerabitur ore
A pastore fugax, qui sparsos vocibus agnos
Evocat, atque gregem, propria de morte re-
| demptum,
- 780 Non sinit insidiis et amari vulnere dentis
Iltursus ab hoste capi. Mæsto sonnere tumultu
Atria; concurrat gemitu miserata frequenti
Turba videre locum, qui sanere tristis acerbo
Lætitiam facturus erit; cui Paulus adhærens
785 Pectore, vivit, ait; quam vocem vita secuta est,
Moroque repulsa fugit: quantum tua, Christe,
| potestas B
- 229** In famulis operata facit! tu redditus as-
| tris,
- Æqualisque Patri de majestate perenni
Jura superna regis; sed quod caro, corpore ma-
| tris
- 790 Virginis orta tibi, regnum spoliavit Averni,
Vivaque de proprio revocasti membra sepulcro,
Teque probans voluisse mori, qua parte resur-
| git,
- Et qua natus eras, jam ferrea vincula solvis.
Lux aliis alterna redit te auctore, simulque
- 795 Exemplo donata tuo, qui subdita dudum
Cogis, et electis succumbere tartara servis.
Interea felix surgit de morte cadaver,
Et meliorem via tria per cœnacula sospes
Ducitur ad Paulum, cuius conspectibus insons
- 800 Cœpit adesse puer, vitæ jam dignus honore,
- Cum lethi convertit iter, quæ gloria facti
Iustruit ad veterem causas aperire figuram.
Fulta tribus cameris Noe describitur arca,
Ecclesiæ documenta gerens; stetit ordine primæ
805 Pars hominum, pecudesque gradum tenere
| secundæ,
Tertia sors addicta feris, quæ cuncta per undas
Arca quadrata tulit, velut in baptisate fontis
230 Omnibus est nunc una salus, sed moribus
| unus
- Non valet esse locus, nam nidus fertur in illa
810 Edificasse Noe, quem justum dicit Hebræus
Et requiem, quod Christus inest, qui dividit
| æquus
- Premia certa suis: quisquis virtutis amator
Jungitur alta petens Noe; stat proximus infra
Ingenuo brevior minor; sors dedita sævis
815 Tartareum tenet ima sinum: sic Eutychus ergo,
Prima parte cadens, inferni perditus oris
Hæsit, et humana vacuus ratione ferarum
Cœpit habere locum, cui postquam pectore
| Paulus
- Incubuit, verbumque suum sapientia fudit,
820 Ore levans animam, carnali lege peremptam,
Ad Dominum de morte redit, quod Epistola
| clamat:
- Qui dormis, jam surge citus! rursusque perur-
| get:
- Teque vigil de morte leva! Super ardua trina
Promeruit jam stare puer, quia dogmate trino
C 825 Comperit, æternæ quæ sit substantia vitæ.
Jamque peragratis Paulus stationibus orbis
Ad Solymam venturus erat, quo Spiritus illam

NOTE.

de præficiendi (Pompeii nempe) facultate dubitemus, nisi totam illic periodum cum Grævio suspectam habeamus. Martialem i Epigr. 36, eodem modo ante Scriverium corruptum, emendavit Heinsius, et probat Burman. ad Catalect. II, p. 422. — Voss. 3, rectam. 774. *Levatæ*] Voss. 1, Antwerp., Bibl. Lugd. et Fabricius, *lavatæ*, ut hæc confusa i, 770, alterum prætulerim. Supra i, 162,

Ut piscator ovans levat has de fonte catervas.

infr. 1142,

Salus uno de fonte levatur.

776. *Rabidas*] Voss. 1, *rapidas*. Vide ad vs. 242. D

780. *Dentis*] Voss. 3, *dentes*.

783. *Acerbo*] Voss. 2, *acervo*. Vide i, 708.

784. *Erit*] Cantab., Fabricius et Bibl. Lugd., *erat*. — Per *adhærens* expressit *συμπερικλάβων*; *complexus* vertit vulgatus interpret. Act. apost. xx, § 10. Verbum, plerisque lexicis neglectum, ex Luciano et Græcis V. Y. interprotibus asseruit Maius Observ. S. part. IV, p. 186; ex Plutarcho Rhoerius Fer. Daventer. II, 2.

785. *Vocem*] Integer hic versus deest in Voss. 3. Hunc locum Barthius contulit cum Statii, Theb. 243:

Pondus adest verbis, et vocem fata sequuntur.

787. *Famulis*] Voss. 2, edd. Aldin., Torn. 1, *favulos*. Notulerunt ad *facit*: quantum potestas tua facit erga favulos! sed et hæc sententia sextus potuisset casus retineri. Vide Oudendorp. ad *Cæsar*. B. C. 1, 6, 3. — Pro *facit* Aldin., Pulmanni Sched., Antwerp., *dedit*.

792. *Teque*] Voss. 2, *tuque*. Deterius quædam edd.; *noluisse mori*. Vide ad lib. 1, 175.

793. *Jam*] Voss. 2, a secunda manu, *tum*, a prima *quam*. Posterius est quoque in Voss. 3; cum Tornæs. 1: sed hæc sententiam nimis turbant, ex scriptura quam dedi clariorem.

804. *Primæ*] Ex Voss. 2 et 3 glossæ interlineares exponunt, *cameræ primæ*. In cæteris omnibus, *primæ*.

805. *Secundæ*] Ex Voss. 3. Reliqui, *secundum*.

806. *Addicta*] Voss. 1, *afflicta*.

807. *Fontis*] Ita codd. edd. Aldin., Torn. 1. In reliquis, *lotis*.

813. *Noe*] Ita interpnnxi, ut *jungitur* haberet, quod sibi apponeretur, sententia faciliori. Cæteroquin meliores edd. habent:

Jungitur alta petens, Noe stat proximas: iura.

814. *Dedita*] Bibl. Lugd., *debita*.

821. *Epistola*] Ad Ephes. v, § 14. De verbo *clamare* vide lib. 1, 103.

823. *Teque*] Aldin., *tuque*.

824. *Quia*] Pulmanni Sched., Antwerp., *qui*.

827. *Solymam*] Voss. 3, *Hierosolymam*. In genus femininum hic conspirant codd. Cæteroquin *Solymos* scribi potuisset, quod ex Christianis poetis produxit Cellarius Geogr. Antiq. III, 15, p. 329. In sequenti enim quo subaudiri posset *loco*. Censuerunt quidem nonnulli, profanis Scripioribus etiam adhibitum *Hierosolymam*. Vide illic Cellarium, et Duker. ad *Florum* III, 5, 30; sed plurali tantum numero illis *Hierosolyma* placuisse videntur, locaque, ubi alterum occurrit. emendanda censet Oudendorp. ad Sueton.

- 231** Pergere aspe monet, cupiens in littore A
 [noto
 Perpetuum memorare vale, simul undique sacros
830 Evocat, has reddens charo de pectore voces :
 O dilecta manus, quæ Christi militat armis!
 O summo plebs nata Deo! meministis amoris
 Et studii documenta mei; genuilia promptus
 Agmina Judaicosque tuli sine sine furores,
835 Ut vitæ præcepta darem, nullumque lateret
 In populo narrata fides; a sanguine vestro
 Mandus semper ero, nec debitor ovvari
 Clausa talenta tuam, sterilemque in semine
 [verbi
 Jejunus culpabit ager; vos convenit inde
840 Usuram præstare piam; rum venerit auctor,
 Qui meriti discussor erit, servosque reposit
232 Mensuræ crementa suæ; mihi semina ferre
 Sensibus ardor erat, quæ passim credita sulcis
 Sparsimus, at fructus tenues mala terra dolebit.
845 Vado videre crucis venerandam gentibus urbem,
 Quo me iussa vocant, varii luctamem agonis
 Hic stabitur certas mihi, nam cuncta subibit,
 Qui cursum complere volet; mississima eors est
 Pænarum, quas vota gerunt, regni que facultas
850 Perpetuo pro rege pati: servate, ministri,
 Ecclesiam Christi, pretium quam sanguine nob's
 Fecit in orbe suo; famuli retinere laborent
- 233** Quæ Dominus de morte dedit; non cer-
 [nitis ultra
 Jam faciem vultusque meus; vigilantius oro,
855 Commi-sos lustrate greges, quia dente rapaci
 Convenient ad ovile lupi; custodia peccat,
 Cum spoliis si raptor erat; pastoris inertis
 Fraude perit, quod prædo capit; sed et acrior
 [hostis
 Intus erit, graviusque malam discordia per-
 [tat,
860 Quæ vulnus sub pæce creat; ne cedite duris.
 V. ruti damnosa quies, nullumque coronat
 In stadio securus honor; sua gloria forti
 Causa laboris erit, rarusque ad præmia miles,
 Cui pax sola fuit; victoria semen ab hoste
865 Accipit; hinc oritur. Dominus plantaria vestra
 Fecundare valet, qui per sua dona venire
 Ad sua dona facit, quodque adjuvat, ipse mi-
 [nistrat.
 Non ego divitias, luxu salente superbas,
870 Vos potius quam vestra petens; me scitis, ut
 [istam
 Cum sociis pavere manus; assuescite gazas
 In lucis proferre vias, operumque locare
 Thesuros in sede poli; nil proderit aurum
 Defossis quævisse locis, si claudat avarus,

NOTE.

Aug. 93. Certe in Flori loco *Hierosolyma* ex cod. suo quoque ascripserat Vossius. Eum autem Flori locum, omnium difficillimum, ita constituendum puto: *Hierosolyma defendere tentaverit Judæi: verum hæc quoque intravit, et vidit illud grande impie gentis arcantum, patens sub aureo veluti tholo. Per arcantum intellige adytum, sive sanctum sanctorum; id patens dicitur, non status et ornamentis superbum, ut templa Gentium, de qua significatione vide Burman. ad Lucan. ix. 6. Patebat autem veluti sub aureo tholo. In templis tholi erant aurei, ut docet Marekland. ad Stat. Silv. v, 1, 233: hic vero tholus non erat proprie, sed tamen aliqua ex parte videbatur convenire, eaque est ratio apposita vocis veluti. Potuit autem arcantum dicere, quia illic omnia ex ligno cedrino ætære facta, et auro erant inducta. Vide Lundii Cærem. Judæor. ii, 6. Excursum de loco difficiliore non agere ferat lector.*

827. Quo] Voss. 3, quod. — Idem statim, movet. Vide supr. i, 921.

830. Charo] Aldin., claro.

840. Auctor] Dominus, rerum princeps. Vide Wupkens. ad Sedul. v, 191.

841. Discussor] De eo qui rem quamcumque examinat. Rufinus Hist. eccl. iv, 26: *Si a te mandata sint istæ, quas irrogant, mortes, ipse discutias; et v, 15: Non oportere omnino fidei discuti rationem. — Voss. 5, reposit.*

842. Crementa] Vide lib. i, 499.

843. Semina] Codd. omnes, edd. Aldin., Torn. 1, germina. Accedunt proxime Pulmanni Sched., Antv., in quibus gemina. Servavi semina, quia hæc mox credita sulcis et sparsa dicuntur vs. 845. Utiq; hæc germinibus parum conveniunt, quæ a seminibus accurate distinguit Sulpic. Sever. Dial. i, cap. 3, § 4. Nulla tibi germina, sala nulla: ita ille locus ex utroque Trajectino legeadus.

844. Dolebit] Dolere cum quarto casu recte quidem construitur. Vide Burm. ad Ovid. vii Met., 720:

sed vox hic mihi suspecta. Nisi dixeris hanc esse poetæ mentem, malam terram sive homines malos ægre deinceps laturos, se nullos fructus protulisse, nescio sane quomodo terra mala possit dolere fructus esse tenues. Conjeci aliquando, *docebit*, ostendet et proferet fructus tenues, ut apud Flor. iii, 5, 16; et *διδάσκων τρόπον*, Antonin. Liber. Metam. 41. Neque tamen hoc satisfacit, licet facilis sit permutatio, ut Horatio medelam attulit pater ad Plin. Paneg. 82, 6.

845. Crucis] Voss. 2, 3, *enunctis*. Vide supr. i, 967.

845. Quo] Pulmanni Sched., Antv., *qui*. Virgil. Æn. i, 610,

Quo me conque vocant terræ.

- 847. Hic]** Antverp., hæc.
- 880. Servate]** Voss. 1, *servantique*. — Bibl. Lugd., *magistri*; male. *Famulos* appellat vs. 852.
- 851. Christi]** Fabricius, Antverp., Bibl. Lugd., *Christus*, ut jungatur cum sequentibus. Recte ita *Θεός* accepit Arator, apud Lucam Act. apost. xx, § 23. Pro quo male *κροτων* repositus Vetstenius, castigatus jam ab Ernestio in Opuscul. Philol., p. 335.
- 855. Quæ]** Aldin., Torn. 1, quod.
- 854. Oro]** Antverp., ore. — Voss. 1, Bibl. Lugd., *frustrare*.
- 856. Convenient]** Aldin., Bibl. Lugd., *conveniunt*. Vnl. *gatæ* favet *εισάλευσσανται* apud Lucam in Act. xx, § 29.
- 858. Acrior]** Vide Weitzium ad Prudent. Psychom., vs. 699.
- 860. Ne]** Aldin., Torn. 1, *nec*. Adhæsit sequens littera.
- 861. Quies]** Cum aliorum dictis hæc contulit Barthius Advers. xxxiii, 11.
- 865. Vestra]** Voss. 1, *nostra*.
- 867. Quodque]** Pulmanni Sched., Antverp., *quæque*.
- 868. Luxu]** Aldin., *fluxu*.
- 874. Defossis]** Hic locus tuetur Sedulium iv, 22, Nec male defossum famulatur furibus aurum.
- 874. Claudat]** Ita codd. Aldin., Antverp., Bibl.

- 875 **234** Quod celabat humus, quod non in pau- A
[pere surgit,
In tellure jacet, caecoque revolvitur antro,
Obscura peccante manu, laxate supornis
Corda, precor, monitis, neque respnat ullus
[sogeno
Tecta parere gregi, quo suscipit hospite Chri- 190
[stum.
880 Sic postquam fatus, dedit oscula, tum simul
[orans
Flexit in arva genu, strictique doloribus omnes
Ad lacrymas fluxere pias, longeque per undas,
Obtutu comitante, sequi meruere carinam.
Dumque per oppositas extendunt lumina nubes,
885 **235** Additur in pelagus oculis via, raptaque
[fabris B
Puppis adhuc nota est, et mulcet imagine
[mentes,
Affectuque animi crescit mensura videndi.
Sed quod ait: tribus hæc annis præcepta sa-
[iuti,
Nocte dieque, dedi: patet hac ratione figura;
190 Qui canit Ecclesie tria dogmata, sæpius edit
Historicum, morale sonans typicumque volu-
[men.
236 Sic etenim ternas capiunt sex vasa me-
[tretas,
Quæ veteri de lege novo rubuere liquore.
Forma sacrificii perfecti prisca canistro
895 Tres panes offerre jubet; quibus additur illud,
Discipulis quod Christus ait, jam nocte roganti
Tres panes debere dari: mox ista profecto est

NOTÆ.

Lugd., reliqui, sic laudat. Sæpius jam superius nota-
vavi adhære litteras sequentis vocis præcedenti.

875. *Paupere*] Voss. 3, *peccare*: obscura satis locu-
tio, qua videtur indicasse illud quod inter paupe-
res non est distributum.

876. *Revolvitur*] Pulmanni Sched., Antverp., *resol-
vitur*.

877. *Laxate*] Voss. 1, *laxare*, ut idem cod. *lustrare*,
supr. 855.

879. *Quo*] Aldin., in quo.

880. *Tum*] Tres Vossiani, cum.

881. *Strictique*] Cantabr. a manu secunda, Voss.
2, *strictisque*. *Strin*, i sollicitudine dixit Rollinus Hist.
eccl. xi, 31. Expressit his verba Lucæ Act. xx, § 37,
neque satis intelligi quare Barthius ad Stat. Theb.
iv, 19 laticæ ab Aratore in carmine ommissa affir-
met. Conferri potest Virgilius *Æneid.* v, 765,

Exoritur procurva ingens per littora Betus,
Complexi inter se noctemque diemque morantur.

883. *Obtutu*] Statius iii Silv., 2, 78,

Fugit ecce vagas ratis acta per undas,
Paulatim minor, et longe servantia viacit
Lumina.

Illic nec Aratoris immemor Barthius. Silius iii, 155,
Hærent intenti vultus, et littora servant,
Donec iter liquidum volucri rapiente carina,
Consumpsit visus pontus, tellusque recessit.

Plantantia vela oculis sequi dixit Plinius Paneg. 82,
4, quæque plura contulit Cerda ad Virgil. *Æneid.*
viii, 592. Cæterum hunc Aratoris locum acuminis
suo Latinitatem ipsius nempe ætatis qua vivebat su-
perare vere judicabat Barthius ad Stat. Theb. iv, 25.

884. *Dumque*] Cantabr., cumque.

885. *Saluti*] Ita codd. In editis est *salutis*. Codices
sequi præstat. Vide ad lib. i, 344.

889. *Dedi*] Ex codd. et edd. Antverp., Bibl. Lugd.,
Fabric. In reliquis est *dedi*.

891. *Historicum*] Interpretandi sacram Scripturam
genera Alcimus duo recenset, hæc historicum et allegori-
cum, iniquiens:

Sive ille historias texit, seu forte figuras.

Item:

Quid sacræ divina volumina legis
Aut sensu, aut verbo monstrant.

Hæc tertium addit Arator, cum ait:

Historicum, morale sonans, typicumque volumen.

Omnino quatuor a scholasticis, ut vocant, theologis
genera numerantur, quorum tamen nomina non in-
telligunt. Primum est *historicum*, quod exponunt lit-
terale, quo verba interpretantur simplicis inæ, et id
continet veram sententiæ enarrationem, qualis est

historia duelli inter Davidem et Goliath. Alterum
est *morale*, seu *θητικόν*, quod ipsi imperite *τροπολο-
γικόν*, in quo sententia refertur ad aliquam doctrinam
vitæ et morum. Quemadmodum David non tulit su-
perbiam et calumniam hostis impij, idem pijs omni-
bus est faciendum, ut blasphemis in Deum resistent,
et nomen religionis summis viribus tueantur et vindicent.
Sequitur tertium, cum ad rem aliquam accom-
modatur historia, propter similitudinem a negotio non
plane alienam: hoc a rhetoribus dicitur *ἀναγορικόν*, a
theologis interdum *τυπικόν*, interdum *μυστικόν* idq. *ελε-
ctum latebris* appellat Arator: ut si factum Davidis tra-
sferatur ad Christum, qui est perpetuus propugnator
suar Ecclesie; Goliath provocatio et calumnia ad dia-
bolum, qui non desinit lacessere populum sanctum,
et omnia ei crimina ac maledicta ingerere. Postre-
mum addiderunt recentiores, divinum et sublime,
quod nomine minime conveniente appellatur *ἀναγω-
γικόν*, in quo terram cælo miscuerunt homines vero
ἀναγωγοί, ut David est tota Ecclesia cælestis in vita
æterna, quæ quotidianos a diabolo triumphos repor-
tat, cujus odio flagrat sempiterno. Philippus in Re-
thoricis hoc ponit exemplum: *Hierusalem historice
significat urbem ejus nominis: tropologice, remp. bene
constitutam; allegorice, Ecclesiam; anagogice, vitam
æternam.* Et mox addit: *Hoc modo omnes versus pro-
digiosa metamorphosi interpretabantur, quantumvis in-
terdum dictum aliquod repugnaret illi metamorphosi.*
FABRICIUS comment. in Poet. Christ., p. 73. *Mortale*
Pulmanni Schedæ, Antverp.

892. *Metretas*] *Μετρητός*, mensuræ et vasis genus.
Juven. ii,

Vascula quæ ternis aperirent ora mētreis.

—Sedulius nomine generali vertit *lacum*, lib. iii:

Implevit sex ergo lacus hoc nectare Christus.

D Mensurarum autem nomina pro vasis accipiantur
συνεδοχικῶς, ut *cotyle* apud Homerum, *amphora* apud
Horatium, *metreta* apud Juvenalem. Sunt autem *me-
treta* et *amphora* idem. FABRICIUS comment. ad Poet.
Christ., p. 87. — Confer Nansium ad Nonni Paraphr.,
p. 19, et Paulum Leopardum xv, Emend. 23.

894. *Sacrificii*] Secunda producta. FABRICIUS com-
ment. in Poet. Christ., p. 118. — Similia apud Ara-
torem sunt plura. Cogitarant hi poetæ sæpius id quod
Marius Victor scribit præfat. in Genes., p. 311, edidit
Fabric:

Quod si lege metri quidquam peccaverit ordo,
Peccavit sermo impropius, sensusque vacillans,
Hinc nullum fidei seubeat mensura periculum.

895. *Offerre*] Cantabr., *proferre*, male. Sulpic. Se-
ver. Hist. Sacr. i, 7, 2, quem ille non cunctatus of-
ferre; cap. 19, § 4, *hostias obtulisset*.

897. *Ista*] Ita Voss. tres, edd. Aldin., Torn. 1. In
r. liquis, *istc*. — Est omitit Voss. 3.

- 237** Mundus, ut, hic si quis verbi desideret A
[escas,
Exhibeas, quæsitæ, dapes, docæisque volentem,
900 Quod Pater et Natus, quod sanctus Spiritus
[unus
Sint Deus, et numerum triplicet substantia
[simplex.
Nec semel hoc pia jussa canunt. Angariat, in-
[quit,
Te quicumque petens, ut pergas prævius unum,
Cætera vade simul duo milia: nonne videntur
905 Hoc mandata loqui? si quis te consulit errans
Ignarusque viæ, quid sit Deus, edere malis,
Prode Patrem, subjunge libens, quod Filius,
[et quod
Spiritus est almus, numerò tres, et tamen unus. B
Hinc Judæa vacans, sterilis quæ dicitur arbor,
910 Expectata tribus fructum non attulit annis,
238 Quod, triplici spernens tractare volumina
[sensu,
In fidei numeris nescit dare munda Christo.
Nobile jam templum Salomonis Paulus adire
Cœperat, et veteris solemnia reddere legis.
915 Corripit hunc Judæa manus, rabidoque tumultu
Conclamant necis esse reum, sed in arma tri-
[bunus
Evolat, et vinctum geminis jubet ire catenis,

- Quæ tamen astrictis incumbunt dura lacertis,
Non animum tormenta ligant, quod Epistola
[Pauli
930 Lumine plena canit, vinciri posse ministros,
Vinciri non posse fidem, verbumque teneri
Supplicis non esse datum; gradibusque sub
[ipsis
Constitit, Hebræo plebi sermone locutus is:
O fratres, patresque viri! me nostis in oris
925 [His venisse rudem; doctrinæ deditis omni
239 Legis amore fui: vobis modo testibus
[utor,
Quorum scripta ferens ardebam corde Damasci
Christicolæ panire greges, et finibus orbis
Hanc prohibere fidem: sed non mortalia pos-
[sunt
930 Auctori certare suo, descendit ab astris
Lux oculos claustra meos, et ab igne corusco
Acta dies latuit, caligantesque tenebræ
Orbis incubunt, quarum mihi tempore crevit
Adveniens cum nocte jubar: discernere causas
935 Eventus post facta solet: bene vidimus umbras
Usuri jam sole novo: sed et auribus hæsit
Clamor ab ore Dei: repetito nomine Saule,
Me Christus terrere quatit, ne signifer ult. a
Auderem bellare sibi: quo jure negabo?
940 Quo feriente cado, cujus de munere pronus

NOTÆ.

- 899.** *Desideret*] Aldin., Antverp., *desiderat*.
900. *Sanctus*] Cantabr., *quod Spiritus unus et al-*
mus.
901. *Sint*] Ita Voss. 3, Aldin., Pulmanni Sched.,
Antv. Sunt Voss. 3; *sit* Voss. 1 et pleræque editiones.
— *Triplicet* Aldin., Antverp.
902. *Hoc*] Aldin., Torn. 1, *hæc*.
903. *Angariat*] ἄγγαριον, verbum peregrinum.
Angari autem, ἄγγαροι, Persarum lingua sunt nuntii
regii, quorum cursus ἀγγαριῶν Herodoto et Xeno-
phonti dicitur, apud utrumque lib. viii. Iis nuntii
licet at cuiusvis nave, vehiculo, jumento, servo uti
ad conficiendum cursum, unde *angariare* apud jure-
cons. est violentia quadam, et quasi regio imperio
cogere, quod adhuc fit in regibus quibusdam occi-
dentalibus. Matthæus et Marcus verbum illud reti-
nent, quod mutavit in sua translatione Erasmus, re-
linquit Arator. FABRICIUS, comment. in Poet. Christ.,
p. 8. — Confer late Vossium Vit. Serm. p. 216;
Alberti Observ. phil., p. 160; Merillium Not. phil.
ad Pass. Christi p. m. 639; Wissemb. Notis
phil. ad Matth. xxvii, § 52: quæque plura dixi ad l.
2. ff. de In jus vocand., cap. 7.
905. *Hoc*] Cantabr. et Bibl. Lugd., *hæc*.
906. *Malis*] Voss. 1, Torn. 1, *malis*. Voss. 3,
malis.
908. *Almus*] Ita codd. et Aldin., Torn. 1. Reliqui
vero, *Spiritus almus et hi numero*.
909. *Vacans*] Pulmanni Sched., Antverp., *vacans*.
911. *Quod*] Ita tres Voss. et Tornæz. 1; reliqui,
quæ.
915. *Rabidoque*] Cantabr., *rapidoque*. Vide supr.
242. Eadem confusio est vs. 957 et 1084.
916. *Conclamant*] Antverp., Bibl. Lugd., *concla-*
mat. male. Vide ad vs. 712.
917. *Ire*] Ita Cantabr., Voss. 1, 2, Torn. 1; sed
Voss. 3 et reliquæ edd., *esse*. Hæc verba passim esse
confusa notavi supr. 1, 503.

- 921.** *Teneri*] Voss. 1, 2, Pulmanni Sched., Ant-
verp., *tenere*.
924. *Oris*] Ita codd. et edd. Aldin., Antv., Torn. 1;
in reliquis est *oras* has.
925. *Omni*] Aldin., *omnem*. Respicit in hisce verba
Pauli in Actib. xii, § 3, ubi dicitur ἀναστραμμένος
ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιὴλ περαι-
τευμένος; κατὰ ἀκριβείαν τοῦ πατρῴου λόγου. Ita distin-
guit locum Perizonius in Adlend. ad *Ælian.*, p.
997, et Alberti Observ. phil., p. 263, qui tamen Per-
izonii non meminit. Idem vero Perizonius probat
hinc discipulos sedisse ad pedes magistri; assentior
tamen Ernestio in opusc. philol., p. 174, παρὰ τοὺς
πόδας Γαμαλιὴλ nihil aliud significare, quam apud
Gamalielam, ut in Actib. v, § 2: ἔσθη παρὰ τοὺς
πόδας τῶν ἀποστόλων, tantum est, *traxit apostolis*.
Et sane similes locutiones interpreti accuratius sunt
attendendæ, ne a scopo scriptoris aberret. Ita miror
verba Lucæ Evang. cap. ult., § 36, ἔσθη ἐν μέσῳ αὐ-
τῶν, capi de Christo inter suos stante medio. Nihil
aliud hæc indicant quam in eorum conspectu stetit,
ut, *de medio, in medium, sic μέσῳ*, adhibentur de fi-
lis qui conspiciuntur, vel contra, quod docet Bur-
man. ad Petron. sat. 38.
930. *Auctori*] In Aldin., Torn. 1, hujus et qua-
tuor sequentium versuum confusio est. — Dativum
post *certare* vindicavi supr. 1, 264.
932. *Acta*] Ita dedi ex tribus Voss. In omnibus
reliquis est *aucta*, ut hæc etiam confusa sunt apud
Siliam xvii, 490. Sed si lux ab hoc igne fuisset aucta,
quomodo tum latere potuit? *Acta dies* est lux
pulsæ, ita ut per ignem coruscum fuerit cæcus: ita
lux aucta est posset etiam exponi apud Ovid. xix He-
roid., 35, cum ipse addat *pulsæ die*, nisi cum Bur-
manno pro peracta malles capere.
933. *Orbis*] Vide lib. 1, 731.
939. *Jure*] Voss. 3, *jura*.
940. *Pronus*] Pulmanni Sched., Antv., *præsus*.

- Attollit meliore via, perque ædua surge, A
Sublimisque sequor felicia aqna raiæ.
- 240 Jam satis, o cives! crudelia movimus
[arma.
- Nil dubium pars illa docet, quæ teste beata
945 Fungitur hoste suo: quid adhuc libet esse no-
[centes?
- De tenebris lucete meis, cui fontis ab iudis
Est visum largita fides, et mortis imago
Vivere cœpit aquis: heu nunquam, saxea tellus,
S. miniibus fecunda suis! vœuque labores,
950 Qui sterilem patiuntur humum! Post denique
[Jesus
Hæc mihi visus ait: Procul hac procul urbe
[relieta
Pergere, Saule, para; non est tibi credula B
[pœstri
241 Nomibus; ad gentes potius cane verba sa-
[iustis.
Protinus hanc vocem querula rapnere phalan-
[ges.
955 Projiciunt vestes, ac, pulvere longius acto,
- Ventosa levitate fremunt, varioque fragore
Personat in Pauli rabidum discrimina vulgus.
O Judæa nocens! auctorem perdere vita:
Cum euperes, sic dicta dabas: fuit optio, linqui
960 Quem velles clamosa tibi, sed ab ore cruento
Triste petis malesuada nefas, et gaudia Pa-
[schæ,
962 Electo latrone, colis, gemina-que furo-
[rem,
Seva pio, placata reo; certamine cuncto
Te spoliâs, vacuumque locas, cum durior ipsis
965 In Stephanum tormenta jacis, deponis amictum,
Et nunc veste cæres, primi quia poena parentis
Est cognata tibi, veterisque in corpore portas
Transgressoris onus, contraria fontis honori-
Ne reaveris aquis: Adam sub criminis ortu
970 Cognovit quod nudus erat, documentaque
[pœtæ
Hinc visuro patuere suæ; to mortis origo
Crebra subit, cui plena malis interserit ira
Iis habitum, quem culpa creat. Jam bella Tri-
[lunus

NOTÆ.

944. *Perque*] Secutus sum Fabricium; idemque est in Antverp., Bibl. Lugd. Cortius nihil Fabricianæ ex suis codd. ascripserat, unde de eorum consensu suspicio est. In reliquis omnibus, *per quæ*.

942. *Felicia*] Ita codd. et Aldin., Torn. 1. Reliquæ, *felicitis*.

943. *Movimus*] Ita ex conjectura legendum diu fueram suspicatus; jam Voss. 1, 3, et ed. Antv. consensum mihi gratulor, neque dubitavi reponere pro *novimus*, quod in reliquis est.

946. *Lucete*] Voss. 2, *lucente*; Aldin., Torn. 1, *luere*.

947. *Est*] Antverp., et.

949. *Labores*] Cantabr., Voss. 3, *laboris*. Neque id rejecerim; licet enim *saxea tellus præcesserit*, *lumen vacui* subiungi posset, Judæi nempe, ut sapius sententiam magis quam verborum ordinem cogitant scriptores. Ea de re superius dictum est. *Laboris* ad *vacui* tunc pertinere eadem constructione, qua Hegesippus 1, 40, p. 137, *vacuum ejus cujus arguebatur facinoris*; et cap. 43, *otiosum nec conjurationis vacuum tentamentorum*. De Græcismo confer Vechner. Hellenol. 1, part. II, cap. 48, p. 274: ubi ex Eumenio quoque profert *vacuus commodorum*. Monet in notis Heusingerus hæc in nullo Eumenii Panegyrico a se reperta esse. Exstant tamen in Paneg. Constant. 15, § 3. Retium hic vero *labores*, ut exponantur de quibus laboribus, consueto Aratoris more, diversa sæpius jungentis. De hac vocis *vacuus* significatione vide Barth. ad Claudian., p. 785: nisi per juanes et irritos hic exponere mallet, cum Wopkensio ad Sedul. IV, 117.

950. *Qui*] Voss. 3, *quæ* — Antv., *Jesus*.

951. *Hæc*] Cantabr., et.

952. *Saule*] Cantabr., Ald., Torn. 1, *Paulus*. Sed *Saulum* ipse se hac oratione appellat, et præterea narrat quæ contigerunt antequam in gentes proficisceretur, quo *Paulus* non pertinet. Vide ad lib. 1, 242.

952. *Est*] Voss. 1, *non hoc tibi credita*.

956. *Ventosa*] Inconstantii et superba. Prudent. Apoth., 963,

Fingeret esse hominem ventosa subdolis arte.

Qui locus tuetur Arnob. Advers. gent. VI, p. 195, et, quod esse non credas, ventosa imitatione formare: ubi editioni meæ ascripserat vir doctus legendum *vitiosa*.

Boetius Consol. Philos. II, pros. 8, itaque illam videas ventosam. Sedulius II, 223,

Quos non ventosa loquendi gloria.

Qui illu l haud dubie desumpsit a Virgilio suo, *ventosam linguam* memorante Æneid. XI, 390: ubi Cerda. Adde Corium ad Ciceron. ad Divers. XI, 9.

956. *Fragore*] Aldin., Torn. 1, *furore*. Alterum fortius est iræ exprimentæ, et incondito tumultuantium sono, ut vocem *fragoræ* porcæ grunnienti tribuit Prudent. Perist. X, 994. Et *scholasticorum fragorem* recto Senecæ asserit Schelling. ad ejusdem Controv. II, p. 164; eoque magis *fragor* hic placet, cum de tonitru dicatur. Vide Heins. ad Claudian. Cons. Probin. 211. Talis autem multitudo cœlo velut tonanti similis, hinc tonare irati dicuntur. Apud Ovidium Heroid. XI, 74, præulerim:

Iniqua regia voce tonat.

Vide Burman. et de bellantium ira dici ostendit idem ad lib. II Trist., 529: unde circumtonat magis placet apud Virg. Æneid. VII, 474; idque in cod. Leidensi est illi a manu secunda. *Mamilio* quoque restituit id egregie Rhoerius Fer. Daventr. II, 9.

957. *Rabidum*] Voss. 1, 2, Aldin., Torn. 1, *rapidum*. Usus sola Tornæsiana, *rabidum* hic reponendum eonjeci ad Sedul. I, 58. Confer supr. 242. — *Discrimina* per mortem, exitium exponit Wopkens. ad Sedul. IV, 137.

961. *Paschæ*] *Pascha, Pascha*, declinatione Latina. Juvenc. IV:

Diadpuli quamruat, ubi cœnam sumere Paschæ.

Pascha, Paschatis, declinatione Græca, in hymno auctoris incertu:

In quibus sacrum celebratur omniem Pascha per orbem.

FABRICIUS comment. in Poet. Christ., p. 98.

962. *Electo*] Bibl. Lugd., *ejecto*.

963. *Cuncto*] Voss. 1, *cunctis*.

965. *Amictum*] Aldin., *amictus*.

966. *Quia*] Voss. 2, *qui*.

971. *Origo*] Voss. 1, *imago*. Alterum susdet præcedens, *ortu*.

973. *Habitum*] Voss. 2, *abitum*.

- Vocibus his ardere videns, fera vincula Paulo
 975 Addidit. et castris torquendum misit iniquis.
 Nota querela locis ut sit superanda, canemus.
 Paulus, gesta loquens, socios ibi lumina dudum
 Conspexisse suos, vocem tamen auribus illam
 242 Non hausisse refert; at tunc, quo tem-
 [pore cæcus
 980 Decidit, et vocem comites audisse leguntur.
 Sic variat narrantis opus: sed utramque necesse
 [est,
 Concinat haud dubium, nam tunc audisse fe-
 [runtur,
 Accepisse sonum, nunc non audisse profecto.
 Hæc rationis erit simplex via: jure negatur
 985 Vox quoniam confusa loqui, neque creditur illud
 A sermone dari, quod non in pectore condit B
 Accipiens; dubia tantum stimulatus ab aure,
 Ambiguusque fragor solas diverberat auras.
 Sic audisse simul, sic non audisse leguntur.
 990 Altera pars sonitus, certa est pars altera vocis,
 Et fert atque refert geminam res una-figuram.
 Agmina supplicii ferventia corpore Pauli,
 Pœnarumque graves evolvere versibus iras
 Causa monet, sed lingua pavet: fugiamus ab ista
 995 Parte dolos, veritique nefas tam triste, pre-
 [mamus
 Eloquentium, ne forte legens sua fleatibus ora
 Compleat, et largis humescat pagina guttis.
 Nec tamen hæc poterant animos satiare cruce-
 [tos;
 244 Ardet amor scelèrum, cupiuntque in san- C
 [guine Pauli
- A 1000 Sacrilegas versare manus; quæ dura malorum
 Vota! quaterdeni vesanæ stirpis aiunt
 Imposuere sibi, non ullum sumere potum
 Primitus atque cibum, quam, parta cæde, da-
 [retur.
 Nunc magis esse dapes: o pallida cordis imago!
 1005 Pocula sunt, Judæa, tibi meliora cruoris
 Quam laticis, nullasque volens contingere men-
 [sas
 Esuris ad facinus, saturamque cadavere justii
 Quæris habere famem: non hæc jejunia Mosca
 Condidit exemplo, tot consummata diebus,
 1010 Ut memoras, quot tela moves, totque inspicis
 [annis
 Secretas patuisse vias, ubi divite nimbo
 Fluxerunt de rore cibi, rupesque vicissim
 Arida fudit aquas, in quo meruere parentes
 Divina bonitate frui, doni-que superais
 1015 Enutrire animas: numero crudelis ab ipso
 Tu sævire venis, pollutaque fœdera jungis
 245 Agminis, ut plures faciat mors una no-
 [centes.
 Comperit hæc Lysias, Pauli vulgante propinquo,
 Quo ve parent adversa loco; monet ocus ergo
 1020 Clam sua jusam tegi, noctisque in tempore cau-
 [tus
 Obscurum prævenit opus, lectisque manipulis
 Imperat, ut tuto Paulum comitentur honore.
 Gloria de mariis a te, delator honeste,
 Non aliena foret, quodque est ad præmia rarum,
 C 1025 Proditione places: nec te constantia lædit,
 Quam sceleri servare times; in orimicæ virtus

NOTÆ.

974. *Ardere*] Florus III, 5, 22, *novis motibus ar-
 dere Asiam videt*. Confer ad epist. ad Vigil., vs. 1.

977. *Socios*] Voss. 2, *socia sibi lumina*. Voss. 3, *so-
 cia sibi lumina*.

978. *Illam*] Ex tribus Voss., edd. Aldin., Torn. 4;
 reliqui, *illam*, ut hæc confusam ostendit Brouckh. ad
 Tibull. 1, 4, 51; Drakenb. ad Silium IV, 435: sæpe
 et i permutata. Apud Isidor. VIII, 2, scribit ex Gre-
 jing., *nomen fidei unde est ductum, non dictum*.

982. *Peruntur*] Voss. 1, *leguntur*.

983. *Profecto*. Forte rectius interpretandas:

Nunc non audisse. Profecto
 Hæc rationis erit.

985. *Quoniam*] Antv., Bibl. Lugd., *quomodo*.

987. *Stimulatus*] Voss. 1, *stipulamur*.

988. *Diverberat*] Aldin., Torn. 4, *deverberat*.—Ald.,
ambiguus fragor, omisso que.

990. *Certa*] Voss. 1, *Altera pars sonitus certe est*.
Pars altera non displicet.

991. *Una*] Aldin., *illa*.

994. *Monet*] Antv., *movet*, ut hæc confusa supr. 1,
 924.—Bibl. Ludg., *fungamur ab ista*.

995. *Dolos*] Ita edidi ex solo Voss. 1. Omnes *dolor*,
sententia nulla, nisi legas cum quibusdam, velatque
nefas.

995. *Veritique*] Ex Cantabr., tribus Voss., edd.
 Ald n., Torn. 1. Reliqui, *velatque*.

998. *Saliare*] Voss. 1, *saturare*; et hæc confusa apud
 Sedul. Prolog. 6, et in *Belisarii* Acrostich. 16.

1000. *Quæ*] Ex tribus Voss., edd. Aldin., Antverp.,
 Torn. 1; reliqui, *quam*.

1003. *Parta*] Ex Voss. 1, 2, edd. Aldin., Torn. 4;

reliqui, *facta*. Fabricius edidit, *quam facta cæde: sa-
 lubres*. Illud *salubres* varias quoque edidit. occupavit.
 Pro eo *sedaret* habet Antverp.; sed quod dedi tuentur
 codices. De similibus votis confer Rhoerium Fer. Da-
 ventr. II, 3.

1004. *Cardis*] Torn. 1, *moris*.

1007. *Esuris*] Vide ad epist. ad Vigil., vs. 4.

1009. *Tot*] Antverp., et *tot*.

1010. *Ut*] Voss. 3, *et*.—Plures *edd.* *tot et*.

1012. *Rupesque*] Voss. 1, 3, *rupisque*.

1013. *Quo*] Loco; non eadem ad *rapas* referri pot-
 est.

1014. *Supernis*] Voss. 3, *superbis*; ita bono sensu
 pro magnificis et venerabilibus accipi posset, de qua
 significatione Schulting. ad Senec. Controv., p. 92:
 ut Græcis *ὐπέριος*. Vide Heinsium ad Silium I, 573.
 Sed tamen mutandi non adest necessitas. In eadem
 hac re *supernum neclar* amoret Sedulius I, 133.

1017. *Fucias*] Voss. 3, *facias*.

1018. *Pauli*] Voss. 1, *Paulum*.

1019. *Parent*] Voss. 2, 3, ed. Antv., *parent*.

1020. *Cautus*] Pulmanni Sched., Antv., *cautis*.

1022. *Tuto*] Voss. 3, *toto*. Vide ad vs. 331.

1023. *Delator*] Antverp., *delatus*.

1024. *Rarum*] Voss. 3, *rarus*. Bibl. Lugd., *rerum*.
 — *Ad præmia per ob præmia* exponit Barthius ad
 Stat. vi Theb., 550. Forte recte us capias, rarum est ut
 præmia inde, nempe gloriam, consequaris.

1026. *Quam*] Ita codd. et Aldin., Torn. 1; reliqui,
qua sceleri servire. Id videtur e glossa. Timebat con-
 stantiam suam servare ad scelus, ita ut rem illam non
 proderet.

- Crimen erit, cumque ad facinus sociantur ini- A
[qui,
Est tibi culpa fides, quam tunc in laudibus or-
[nat
Verus honor, cum causa pia est. Stipantibus
[armis
- 1030 Cæsaream mox Paulus adit, quo turba cucurrit
Rhetore fulta suo, qui præsidis aure potitus
Irrita verba dedit: contra sic denique Paulus,
Optime præ-es, ait, dudum te novimus omnes
Justitiæ documenta sequi, comitemque mode-
[stam
- 1035 **246** Consiliis hanc esse tuis, quæ gratia suadet
Fidere, nec dubium tali sub iudice fari.
Non legis templique pium violavimus usum,
Nec sermone vago populares movimus auras. B
Urbibus ex Asiæ venientes solvere dona
- 1040 Cæpinus, ad purum semper spectantia votum.
Quis, rogo, liber erit, si res facit ista nocen-
[tem?
Eloquor haud metuens, neque enim discrimina
[movit
Formidare fides, audent quam d cere sectam,
- 1045 Luminis esse viam, nec discordare novellis
1045 Jura vetusta patrum; fas est modo credere cum-
[ctos,
Corpora de tumulis jam posse resurgere, post-
[quam
Detulit inde suum, qui condidit omnia, Christus.
Obstupuit Felix amisso nomine, victa
Quem faciunt aliena reum, quorum obijce
[Paulus
- 1050 **247** Stringitur, et Festi servator præsidis
[anno.
Linquimus hic nimium, ne gaudia nostra mo-
[rentur.
Ad Latium jam, Paulæ, veni! certamina crebro
248 Quæ fuerint agitata foro, quantique legan-
[tur
Judaici fluxisse doli; nam talia Paulus:
1053 Cæsaris ad solium vos provoco; Cæsaris, ia-
[quit,
Appello Romanus opem; cui Festus: Abibis,
Ut cupis, Augusti citius visure tribunal.
Non stimulante metu fugiens discrimina Paulus
Judicii vitavit onus; mens anxia semper.

NOTÆ.

1028. *Tibi*] Aldin., Antverp., Bibl. Lugd., et Fabriciana, *ibi*. Posterior vocis prioris littera absorpsit sequentis initialem.

1029. *Causa*] Aldin., *culpa*. Non displicet, est enim oxymoron quo Arator passim utitur.

1031. *Aure*] Bibl. Lugd., *ore*. Non necesse est. Superius quoque hæc confusa, 1, 124.

1038. *Auras*] E solo Cantabr. hoc reposui. Omnes, *aures*. Lucaneum, *ἠρώταρον*, exprimit Act. apost. xxiv, § 12, cum quo *aure* magis convenit. Boet. Consol. Philos. II, pros. 6, *vos autem nisi ad populares auras inanesque rumores recte facere nescitis*: ubi Sitzmannus in mss. etiam *aures* invenit. Adde Drakeub. ad Livium VI, 11, 7.

1040. *Spectantia*] Voss. 2, 3, *expectantia*.

1041. *Rogo*] Voss. 1, *jam*; Voss. 3, *ergo*.

1042. *Eloquor*] Ex Cantabr., Voss. 1, 2, Antv., Fabr., Bibl. Lugd., reliqui, *eloquar*.

1045. *Patrum*] Cum Gunthero contulit Wihof Specim. Gantl., p. 92.

1048. *Nomine*] Ita ut amplius non esset felix, neque eo nomine dignus, sed reus potius justitiæ neglectæ ob Paulum in vincula conjectam.

1049. *Quam*] Voss. 2, 3, *quæ*.

1049. *Obice*] *Obex* quidvis, quod obijcitur, dici potest, qua voce sæpe Christiani nostri utuntur. Chrysostomus Serm. 65: *Sed plorans quid proficit ad sepulcrum? quando sic duros et congelatos obices non penetrat vox plorantis*. Juvencus libro IV,

Ales uti molli solita est sub corpore postos
Obice pennarum circumcomplexa fovere.

Mericus allocutione libelli sui: *tanti nominis obicem protervæ Non ausint sprevisse phalanges*. Et in hac dictione ridiculi sunt nonnulli, qui ubique non littera *i* scribendum dicant, cum omnino, quoties productum a poetis ponitur, duplici sit notanda, argumenti ejus, quod cum correptam volunt, eidem alterum iota tollere consueverunt, itidem ut in *adicit*, *obicit*, et aliis talis notæ. Unde et *obex*, cum producit, nominanti quoque casu scribendum puto. BARTHII Advers. xix, 14. — *Obices*, seu *obices* potius, passim sunt, qui valvis obijcuntur. Germanicus:

Qualis ferrato se obici clavicula dente.

Silius Italicus libro IV,

Hinc robora portis,
Et fidos certant obices arcessere silva.

Huc alludit Valerius Flaccus lib. I Argonaut.,

Fremit obijce Buti
Clausæ cohortis.

C Ea vocula aliquando alio genere posita reperitur. Alcimus Avitus, lib. IV,

Obijce rupta
Sævæ laxatis excurrens humor habentis.

Sidonius Panegy. Anthemii:

Cereæ deestituit resolutis axibus obex.

Putant docti *obice* ut plurimum scribendum, ut, cum *obijce* reperitur, poetarum sit licentia. Ego contra *obex* scribendum puto, licentiosæque *f* consonantæ eximi, cum hæc vox corripitur, ut in *adicit*, *obicit*. *obicit* alioquin poetæ solent. Quod si quis contra velit sentire, age alia pro se exempla producat, ubi eadem consona littera intradatur. Nos exhibuimus quibus admittitur. Idem Advers. xxxv, 10. — Fabricium secutus et Bibl. Lugd., edidi *obijce*. Tætur id recte Barthius et Weitzius ad Valer. Flacc. 7, 702; et ita edidit jam apud Virgil. Georg. II, 480; Æneid. x, 577. Primam in *obice* brevem puto, hinc fortior *obijce* factus restituendum in Mario Victor. Genes., p. 317, ed. Fabric. Adde notas ad Lucan. VIII, 796. Alii tamen, extrusa licet consonante, syllabam producendam arbitrantur, quam recte disserit Drakeub. ad Silium XIII, 298.

1051. *Linquimus*] Antverp., Bibl. Lugd. et Fabricianus, *liquimus*, ut mox 1109, indicat se plura omittere; omittit autem quæ Lucas memorat Act. cap. xxv et xxvi.

1053. *Fuerint*] Cantabr., *fuerant*.

1054. *Judaici*] Voss. 1, 2, Torn. 1, *Judæi*.

1056. *Appello*] Jungit hic *appellare* et *provocare*. Ita tamen distinguit Glareanus ad Liv. III, 56, in fine, ut *appellare* sit inter æquales, de eos. ad eos; *provocare* de minore ad majorem, veluti a præside ad imperatorem, a eos. ad populum. Neque tamen id semper certum arbitror. *Appellare ad populum* posteriores quoque dicunt. Vide Cellar. ad Prudent. Perist. x, 818.

1059. *Onus*] Voss. 2, a manu secunda, *opus*. Ita que rationem provocationis, a Paulo factæ, negat in

1060 **249** Pro vita meliore mori; sed muneris au- A
[rior
Praconi testique suo jam dixerat olim,
Quod Romam venturus erat. Clementia Jesu
250 Omnibus in terris fidei silentibus hau-
[stum
Pacula dat de vase suo, cunctosque rigari
1065 Multifido sermone jubat, meruitque venustas
Nominis occidui de lumine crescere verbi.
Solverat Eoo classem de litore vector,

Austri nactus opem, cujus spiramine læta
Crebrescente via, velique patentibus alis
1070 Æquora fidebat puppis; sed mite quid unquam
Ventorum tenere doli? mox flatibus Euri
Rupta quies pelagi, tumidisque inc. audit undis
251 Cæreulei pax facta maris; furit undique
[pontus,
Attollesque suas irato gurgite moles
1075 Denegat abrepta vestigia certa carinæ,
Quæ suspensa polis, dejectaque jungitur arvis,

NOT. F.

timore periculorum repositam, quod tamen Augustinus suspicabatur. Solent plures hujus rei rationes ab eruditis proferri, sed arbitrator solam provocationis hujus rationem in eo sitam esse, quia perspiciebatur Paulus jus sibi denegari, præcipue ob Judæorum provocaciam. Clarissime hoc apparet ex ipsis Pauli verbis Act. apost. xxv. § 18 et 19. Nuper hac de re latius egit vir eruditus in Acad. Eruditorum, quæ Belgice prodit Amstelodami, part. iii, vol. II, p. 224, qui præterea id Paulum fecisse statuit ut a vexationibus Judæorum se liberaret. Sed hæc contraria sunt illis quæ ipse vir cl. p. 227 adversus Augustinum, de intrepido Pauliano, quo quibusvis sese periculis et mortis discrimini objiceret, disseruit. Addit præterea aliam rationem, eo facilius provocasse Paulum, quia persuasum sibi haberet nullam Romæ legem e se in Christianos latam. Id quidem est certissimum, eorum nomen Antiochiæ oriun, non citius Romæ videtur innotuisse quam extremis Claudii annis, vel primis Neronis. Vide Groner. de Odio hum. generis, p. 137; Burin. ad Suet. Claud. 25. Jam si vel hoc provocationis tempore notum fuerit, nondum tamen erat ratio ut lex adversus Christianos ferretur. Quodcumque ad Christianæ religionis præcepta spectabat, Romanis nondum adeo innotuerat, et, si qui Romæ Christiani privatim sacra adhuc sua colebant, id autem Romæ permittebatur; atque ita Paulo, e vinculis liberato, idem deinceps domi concessum. Act. apost. 28, § 30: ascribit hoc quidem vir eruditus, p. 230, favori imperatoris erga Paulum; ipse p. tius consuetudini Romanorum tribuo, qui nemini ob religionem, etiamsi ridiculam, erant graves, ut testatur Athenagoras Apol. pro Christ., p. 6, ed. Rechenberg. Postquam vero magis hæc sacra fuerint vulgata, quibus præcipue soli Deo divinus honor, non imperatoribus præstatur, quæque alia religio purior suggererebat, primum late leges sunt, et Christiani majestatis accusati. Sed neque hæc Paulo potui t. fuisse provocationis causa. Tum enim id fecisset, ut tutior sibi foret sedes, per provocationem parata. Id tamen mihi vix persuadet intrepidus Pauli animus. Cæterum minor virum eruditum affirmare Paulum Romæ traditum fuisse militi, non ut ipsum custodiret, sed tueretur a Judæis, vitæ ipsius forte insidiaturis. Judæi certe abstinent ab insidiis illi homini Romæ struendis, qui tuendæ causæ ad imperatorem provocaverat. Inde enim im; eratoris ingens sibi odium concitavissent, præcipue cum non diu ante Judæi a Claudio Roma fuerant pulsati, eorumque jam erat sese continere, ne motibus graviori sese periculo odioque exponerent. Fuit itaque Paulus potius in militari custodia, de qua Lips. ad Tacit. Annal. iii, 22, et late pater meus de Civit. Pauli 5, § 5.

1059. *Semper*] De integritate hujus loci maxime dubito, et obstat vulgate ipsa sententia. Paulum negat provocasse, quia fugiebat metu discrimina, et rationem subdit, quia mens anxia semper est pro vita meliore mori. Hæc sibi obstant. Adeone Paulus pro vita meliore et æterna non negasset? Quæ ipse hac de re in Epistolis memorat aliam ipsius mentem præferunt. Rectus Arator vs. 1042,
Neque enim discrimina novit.
Formidare fides.

PATROL. LXVIII.

Constanter omnes hic vulgatum servant. Forte legendum, *mo: s anxia nunquam est.*

1062. *Venturus*] Et hæc provocationis rationem alii quoque protulerunt. Recte eam rejecit vir eruditus in Acad. Eruditor., part. ii, vol. II, p. 235.

1065. *Venustas*] Ita codd. et edd. Aldin., Torn. 1; reliqui, *vetustas*, Per *venustatem nominis occidui* Romam intelligendam arbitrator, sive Latium, quod poetis eodem modo Hesperia dicitur, linguæ aliarumve rerum venustate celebre. Nisi sane hoc cogitaverit Arator, nescio quid *venustas nominis occidui* sit. In Cantabr. est *numinis*. De qua confusione vide supra, 698.

1067. *Vector*] Ut Lucanus viii, 39. Male itaque Fabricius, Bibl. Lugd., Victor. Hæc et permutata apud Silium xii, 119. Cum Virgilio hæc contulit Cerda ad Æneid. i, 38.

1069. *Crebrescente*] Voss. 2, 3, *crebricante*. Ita autem favent illi scripturæ quam ex quibusdam odd. et Voss. 1 prætulit, secutus analogiam et judicium Oudend. ad Sueton. Cæs. 79. In codd. autem et *crebescere* et *crebrescere* invenit Drakenborchius, eodem teste ad Sil. x, 1; sed meliores sequi præstat, præcipue cum accedat similis aliorum forma.

1069. *Alis*] Infra vs. 1213,

Præbuit aligeras placidis in fluctibus undas,
et quæ Heinsius contulit ad Ovid. Art. ii, 45.

1070. *Findebat*] Antverp., *fundebat*, contra sententiam et poetarum usum. Ita Jason *alta secare* dicitur apud Valer. Flacc. ii, 2. Vide Burman. ad Claud. R. P. ii, 158; Stephan. ad Saxou. Gramm. Hist. Dan. vi, p. 132.

1072. *Rupta*] Ex Lucano i, 239.

1072. *Incanduit*] Lucanus x, 322,

Spumeus invictis canescit fluctibus annis.

Atque ita de mari spumanti et turbato passim poetæ. Vide Burman. ad Catalact. in Addend., p. 727; Bulæum ad Valer. Flacc. iii, 32. Theogn. Sentent. vs. 10,

Γάθασιν δὲ βαθὺς πάντος ἕλως πολεῖς.

D Adde Quincil. Declam. xii, p. 257. De quo egi in Miscell., p. 193.

1075. *Pax*] Pacem flumini tribuit Florus iv, 2, 28: ubi Duker. et generatim a poetis de rerum inimicatarum quiete adhiberi notat Burman. ad Valer. Flacc. iv, 20. Lucanus iv, 437, *pacem* quoque *maris* memorat; sed alia sententia, ut docet Burmannus, neque tamen inde locutionem, ut alia, desumpsisse Aratorem dabitaverim.

1075. *Ficta*] Pulmanni Schedæ, Antv., *victa*, male.

1075. *Abrepta*] Ald., Torn. 1, *arr. pia*. Alterum rectius. Cornel. Nep. Fragu., p. 732., *vi tempestatum ex Indicis æquoribus abreptos*. Hoc indicat magis vim tempestatum, qua a recto tramite deflectere cogebantur; alterum magis ad ventos pertinet, licet non impetuose in navem irruentes, quo sensu *arrepta vela* dixit Ovidius Heroid. xiii, 15. Facilis in utroque est describentium lapsus, ut docuit Drakenb. ad Livium xii, 48, 4. Apud Mamertium Genethliac. Maxim. 10, § 3, Livineius conjiciebat, *parvos liberos arreptos*,

Terrarum cœlique sequax, caret artis amicæ A
 Præsiis manus apta rati, gelidoque pavore
252 Deponant animos, nigroque sub aere
 [ræci
1080 Naufragium jam jamque vident, clausoque pro-
 [fundo
 Mortis imago patet. Vastas percurrere syrtis
 Historica ratione vocor, lacerosque rudentes
 Et clavi fragmenta sequi, sed non ego linguam
 Tam fragilem committo vadis, rapidasque pro-
 [cellas
1085 Aufugiam tentare diu, ne forte canenti
 Obruat exiguam violentior unda loquelam.
 Tangere pauca libet, tutas conabor arenas.
253 Prævia fluctivagæ latuerunt sidera puppi,

Nec solis radiis sub nubibus emicat axis.
1090 Cumque dies multos jam rite peregerit orbis,
 In pelago nox una fuit, quo tempore nullis
 Indulsere cibus: quanta est heu pœna timoris
 Supplicium mescire famis? dat semina causis
 Res mala sæpe bonis: tam clari nautica pubes
1095 Militiæque cohors hominis tempisset honorem,
 Prosperiore freto, cujus castidia tandem
 Solvitur, et sævo venerantur ab æquore viti,
254 Quem portum sensere suum: gerit illa
 [ruina,
 Ne lateat, quod Paulus erat, sanctusque patescat
1100 Assertore mari, raptisque elementa laborant
 Luminibus monstrare virum, mediisque te-
 [nebris

NOTÆ.

pro *abreptos*. Livineio favent excerpta Vossii et Guel-
 ferb. codex, neque idem displicet Schwarzio.

1075. Certa] Ita ut non recto cursu possit proce-
 dere. Vide Barthium ad Claud. iv Cons. Honor. 171,
 atque ita ut *certa via* est, qua homo sine ulla vacilla-
 tione possit procedere, ita contra *incerta*. Eo sensu
 est apud Livium viii, 24, 41: *Pervenit ad amnem,
 ruinis recentibus pontis quem vis aquæ abstulerat, indi-
 cantem iter: quem cum incerto vado transiret agmen.*
 Veram loci sententiam non perspexit Jacob. Grono-
 vius in resp. ad cavill. Fabretti, p. 50. Omnino ruina
 pontis indicabat, qua commode super istas ruinas
 amnem transire possent, ita tamen ut *incertum* illud
 vadum caset, quo sine titubatione miles consistere
 et progredi vix posset. — Sequens quassatæ navis
 descriptio poetis est usitatissima in tempestatibus.
 Vide Silium xvii, 270; Ovid. Trist. i, 2, 19.

1078. Rati] Voss. 2, ed. Antverp., *regi*.

1078. Pavore] Ita Voss. tres et Torn. 1, reliquæ
 edd., *stupore*, præter Antv., in qua *favore*.

1084. Rabidasque] Voss. 3, Bibl. Lugd., *rapidas-
 que*. Alterum tempestatim describendæ aptius, qua
 Ingruente poetis venti dicuntur *rabidi*. Vide Oude-
 ad Lucan. v, 419, et vi, 27. De vocum harum per-
 mutatione vide ad vs. 242.

1086. Unda] *Prudentius* in Symm. præfat. lib. ii,
 in fine:

Facundi oris ut impetus
 Non me fluctibus obruat.

ubi Weitzius Nostrum contulit.

1087. Tangere] Voss. 1, *pangere*. Alterum brevitatis
 studio quidam omnino convenientius. Cicero pro
 Rosc. Amer. 50, *neque omnia dicam, et leviter unum-
 quodque tangam*. Pariter *tactum* recte Livio asseruit
 Drakenb. lib. xxiii, 22, 8. Cæteroquin *pangere* non
 inelegans esset de carmine composito, ut apud Cice-
 ron. ad Divers. xvi, 48, *an pangis aliquid Sophocleum*.

1087. Libet] Tres Vossiani et ed. Antverp., *refert*.
 Recipere non sum ausus, cum prior videretur pro-
 ducenda ex ea ratione quam dedit Vossius Art.
 Gramm. ii, 19; et patet exemplis ab Heinsio prolatis
 ad Ovid. Heroid. vi, 437. Præterea dubito utrum *libet*
 tueantur Cantabr. et Univers.; ex his saltem nihil
 protulit Cortius. Cum tamen passim leges prosodiacas
 Arator negligat, et *refert* scribere potuisse forte vi-
 deatur.

1087. Conabor] Dura locutio; Lucæ ἀποθαλασπίν,
 Act. apost. xxvii, § 15, per *conari* vulgatus vertit. id
 est summo labore contendere. Similiter Noster vide-
 tur voluisse, se summo studio carmen eo deductu-
 rum, omisso cursu Pauli maritimo, ut describat quo-
 modo tuto arenas sive terram attigerit: revocandum
 ex præcedentibus *tangere* videtur. Sed de loci inte-
 gritate dubitaverim.

1088. Prævia] Antverp. *peruvia*. Vide ad vs. 775.
Prævia rectum est, cum ad sidera cursum dirigerent.

B 1089. Emicat] Voss. 1, *eminet*, sed illud parum
 aptum videtur, ex distinctione quam inter *emicare* et
eminere proposuit Burman. ad Lucan. v, 76: ubi et
 eadem est confusio; cumque in Actib. xxvii, § 20,
 sol non apparuisse dicatur, *emicat* hic magis placet,
 orienti soli et luci proprium. Ipse id firmat vs. 1125,

Lux revocata micat.

Et ita Valer. Flacc., i, 655,

Emicuit reerata dies.

Lactant. de Phœnic., 44,

Et primi emicuit luminis sura levit.

Axis pro cœlo hic adhibetur. *Sideræus axis* quibusdam
 in codd. est apud Ovidium Amor. iii, 10, 21: ubi
 Heins. Talis autem, qui hic describitur, axis Græcis
 est ἀξίς μετ' ἀλοσίς, de quo Lænnepius V. C. Animadv.
 ad Coluth. ii, 8.

1093. Famia] Ut præ timore famem non senserint.

C 1097. Venerantur] Voss., 3, *sectantur*. Sed superius
tempisset honorem alterum suadet, ut indicet eos qui
 cæteroquin eum sprevisset, jam ingenti tempestate
 pressos eundem coluisse quem sentiebant portum
 suum esse, cujus nempe essent ope periculum eva-
 suri. Hac tamen de re nihil Lucas; quin potius mi-
 lites consilium cepisse affirmat captivos occidendi.
 Nisi ad centurionem hæc referre quis velit, illi mili-
 tum consilio intercedentem.

1097. Vici] Ita ex Voss. 1, 2, scripsi, in reliquis
 omnibus est *vecti*. Languet illud; indicat enim eos
 jam Paulum coluisse, quia prorsus tempestate erant
 pressi, ita ut nullam sibi salutis viam invenirent,
 quem cæteroquin non curassent, si mare fuisset
 tranquillius. Ita *vinci* passim poetis illi dicuntur qui,
 ingenti tempestate acti, sui non sunt compotes. Ovid.
 Fast. iii, 593,

Vincitur ars vento, nec jam moderator habentis
 Ullur.

Heroid. xix, 483:

Arte laborata vincuntur ab æquore puppes.

Ubi Burman. et Trist. i, 4, 14:

Navita, confessus gelido pallore timorem,
 Jam sequitur victum, non regit arte, ratem.

1098. Grit] Cortius conjiciebat, *queritque ruina*.
 Non videtur necesse. Sententia enim est, illa ruina
 aliquid habet, unde Paulus fletet manifestus. Non
 longe abit quod *imago gerere figuram* dicitur apud
 Sulpic. Sever. Hist. sacr. ii, 3, § 4; in Miscell. c. 47;
 et eodem modo capi posse sum suspicatus quo Bar-
 thius apud Claudian. Cons. Manl. 146, conjicit, *quos
 fortuna gerit*, et exponit, affert, donat, fert.

1100. Assertore] Sic *aurum corruptor, saxum custos*,
 et similia construuntur, de quibus Burman. ad Cata-
 lect. i, p. 79. Superius de eodem genere nonnulla
 protulit vs. 134, quo et pertinent *bos arator*, de quo
 Brouckhus. ad Tibull. i, 11, 46, *et oculi amatores re-*

Apparet radia' a fides; sit laurea justis
Ex pretio, quod terror agit, mansuraque virtus
Crescit in adversis, quæ, testibus usa periculis

1'05 Ad meritum discrimen habet: stans denique
[Paulus

Conclamata piis animat sic pectora verbis:

255 O utinam nostris voluisses, fida juven-
[tus,

Consiliis parere prius, nec littora Cræte
Liqueris, insani rabiem passura profundi!

1110 Non pelagi cœlique minas, non triste tulisses
Jacturæ populantis onus, nec turbine tanto
Desperata salus gerneret confinia mortis.

Quæ tamen humanum transcendant gaudia vo-
[tum,

Hæc facile est præstare Deo, cui muneris usus

A 1115 Illic potior, quem nemo putat: nam missus ab
[astris

Angelus hæc placido veniens denuntiat ore:
Quam turbam vehit ista ratis, tibi rector Olympi
Contulit, ut nullis figatur naufraga saxis.

Credite, vera fient, nec spe frustrabor inani,

1120 256 Qui merui promissa Dei, concessaque
[nob s

Insula portus erit, cujus statione licebit

Arrepta tellure frui, navisque solutæ

Prospectare gravem iullo discrimine casum.

Uis dictis ruit ira maris, sublataque dudum

1125 Lux revocata micat, velamine noctis aperto
Pandere visa solum, quod præbuit hospita nau-
[tis,

Sicanto lateri remis vicina, Melite.

NOTÆ.

stituendi ex eod. Apuleio Metam. II, p. 26: ut recte B
vidit Oudendorp. in Miscell. Observ. vol. II, p. 301.

1102. *Jactis*] Voss. 1, *justi*.

1103. *Agit*] Voss. 3, *ait*.

1104. *Usa*] Ita eodd. et edd Aldin., Torn. 4; reliquæ
autem, quod testibus ipsa. — Statim Voss. 1, quod
meritum.

1106. *Conclamata*] Barthius Advers. xxii, 3, expo-
nit hoc loco per clamando cogere, inclamare, aut
valide appellare. Ita sane *conclamata urbs* est apud
Hegesipp. Excid. Hierosol. v, 26. Potius tamen hæc
voce mihi videtur indicasse homines rationis inopis
et de salute desperantes, mortalis similes, quibus ex
solemni more hoc verbum apud Romanos proprium
est. Vide Drakenb. ad Livium IV, 39, 3, et Guther.
de Jur. Maritim. I, 17.

1107. *Voluisses*] Fabricius, Bibl. Lugd., *voluisset*.
— Usus hoc versu est Beda de Metris, p. 2355, ed.
Putschii.

1108. *Prius*] Voss. 1, *piis*, ut et hæc confusa apud
Sext. II, 21, et III, 44. Sed cum Paulus antea eos
hujus rei monuisset, vide Act. apost. xxvii, § 40,
prius magis placet. — *Nec dedi* ex Voss. 1, 2; re-
liqui *ne*.

1109. *Liqueris*] Ex Cantabr. et Voss. 1. In Voss. 3,
est *linqueris*; in aliis *linqueres*; Bibl. Lugd., *linqueret*.
Mutatum hoc ab illis qui diversa tempora non ser-
rent, sæpius tamen ita juncta.

1110. *Minas*] Voss. 1, *vias*: male. Virgil. Æneid.
VI, 113:

Atque omnis pelagique minas cœli que ferchat.

Ubi Cerda.

1113. *Gandia*] Voss. 3, *grandia*, neque id male.

1115. *Quem*] Ita scripsi ex Vossianis tribus et Ant-
verp., reliqui omnes, *quam*, nulla sententia, et miror
ita constanter etiam in melioribus edd. retentum.

1116. *Hæc*] Voss. 2, 3, et edd. omnes, præter
Aldin. et Tornæs. 1, *hoc*.

1118. *Nullis*] Pulmanni Sched., Antverp., *nullus*.

1119. *Fient*] *Fio* in dissyllabis correptum frequen-
tissime, contra aliorum poetarum usum. Prudent.
Steph.:

Ignibus vorabere

Dinuatus, et favilla jam tenuis fies.

Ubid.:

Jamque tuum fieri mandis, fio Cyrianus alter.

Symm. 1:

Vera ratus, quæcumque sunt auctore senatu.

Sichardus, consensum non observans, locum hunc
ultimum correxit, sed nos Prudentium ipsum et co-
dicem manuscriptum sequimur. Similiter Tertull. II,
Saxa sunt, et semper erunt, nisi magna potestas
Solverit.

B Et Arator. — Et Cyprian. Genes.:

Lux fiat, et claro nituerunt omnia mundo.

FABRICIUS, Comment. in Poet. Christ. p. 55. Vossianis
tre; edd. Aldin., Antv., Torn. 4, *forent*; sed et hoc
loco *fient* probavit Heinsius ad Prudent. Perist. VI, 85:
quem et de correpta syllaba confer ad lib. I in Sym-
mach. 223, et in Addend., p. 153; Voss. Art. Gramm.
II, 43.

1119. *Frustrabor*] Cantabr., eod., *gravabor*.

1123. *Casum*] Cantabr., *poctum*.

1124. *Ira*] *Aqua irata* est in lapide apud Gruterum
Inscript. p. CLXI, 2. *Ira maris* recte vindicatur Ti-
bullo II, 4, 7, in Observ. Miscell., vol. II, p. 247;
et similia contulit Drakenb. ad Silium IV, 245; Barm.
ad Ovid. Heroid. XVIII, 2; Heinss. ad eumd. XI Me-
tam., 729; Oudend. in Observ. Miscell., vol. V, p. 75.
Similiter *insanum mare* exposuit Eimenh. ad Arnob. I,
p. 44.

1125. *Velamine*] Voss. 2, *velamina*. Intelligit nubes
quæ solem et sidera obduxerant, quibusque velut
apertis lux revocabatur.

1127. *Remis*] Bochartus Canaan I, p. 503, conji-
cit, tellus. Sane illud *remis* aliquid incommodi habet.
Codices nihil mutant, nisi quod Voss. 2 et 3 legunt,
lateris, unde emendandum suspicor, *Sicani lateris*
remis.

1127. *Melite*] *Melita*, juxta Siciliam insula, modica
producta bis apud Aratorem legitur, cujus alibi exem-
plum nescio. Hodie *Malta*, exsulum Rhodianorum
domicilium. Terram Melitæam Ceretani Itali gratiam
divi Pauli jam nominant, eoque superstitione ictibus
venenatis mederi declamitant. FABRICIUS comment. in
Poet. Christian. p. 86. — *Milite* est in Cantabr.;
Milite in Voss. 3 et Antv. Secundam hic contra mo-
rem produci, notavit etiam Cellar. Geogr. Ant. II,
12. Varias hoc nomine insulas produxit Salmas.
Exercit. Plinian., p. 272. Hæc in causa duæ eruditio-
rum ingenia exercuerunt, altera ad Siciliam, altera
Adriaticam, sive Meledam. Hanc præcipue Ignatius Geor-
gius intelligendam putavit, cui sæpe opposuit Joan.
Anton. Cantarus, cujus tamen argumenta refutarunt
Lipsien-es in Novis Act. Supplem. tom. VII, sect. 2,
p. 55. Plura eandem in rem jam contulerunt Scaliger,
Grotius, Bochartus, Nuper quoque cl. Bachicene
in Geogr. sacra, part. III, vol. II, pro Melita ad Sici-
liam pugnavit, argumentis ex vento, Syrie, Syracu-
sorum mentione, aliisque deperemptis. Scio quid du-
dum antea his reposuerit vir clarissimus in dissert.
de Naufragio Pauli, § 14 et seqq. Sed nondum hæc
persuaserunt quominus crederem Melitam ad Sici-
liam esse intelligendam. Omnis itineris locorumque
ratio eo tendit. Maxima tamen est difficultas in men-
tione *Adriatici maris*, Act. apost. xxvii, § 27, quo hæc
Melita religitur nequit. Plures hoc nomen ulterius ex-
tenderunt; ut et Ionium eo nomine comprehen-
dit

- 257** Ante tamen rabidos quam vincant æquo- A 1150 Ereptoque gregi largitur pa sua Christus,
[ris æstus,
Nominibus propriis, pastor jam verus edenti.
Solvite, proclamant Paulus, jejunia fessi,
Hinc etiam Ecclesiæ gerit aurea lûna figuram,
1130 **258** Et quarto decimo, sicut nos vescimur
[inquit,
Quæ quarto decimo, de primæ lampadis ortu,
Conspicitur jam plena die, quia corpore Jesu
1155 Crevit in orbe suo, lucem factura perennem.
Pelleret ut Paulus crescentia frigora nimbis,
Contulerat sarmenta focus, cui vipera fixit,
Dæmonis arma ferens, surgentibus obvia flam-
[mis,
Antiqua feritate manum, gelidique veneni
1160 Vulnus in igne dedit. Quid adstruc, male noxia
[serpens,
A Domino revocare cupis, veteresque rapinas
In legis novitate paras? quid, mortis amatrix,
Cujus es ipsa parens, instauras bella redem-
[ptis?
Prædo venis, sed præda jaces, letumque mi-
[nistros
1165 **260** Arboris alternis consumeris, improba,
[ramis,
Postque crucem Christi mors est tibi portio
[ligni.
Haud procul hinc aberant agrestia corda ge-
[rentes,
Barbarica de stirpe sati, qui murmure duro
Insonuere simul: satis est ex crimine fusi
1170 Sanguinis iste reus, nullis jam tutus in oris,
Cui pelagus tellusque furant. Mortalia trac-
[tant,

NOTE.

testatur scholiastes Apollonii Rhodii iv, 304; sed de utriusque finibus erudite egerunt Lipsienses d. l. terminum Adriæ ad austrum constituentes inter Iapygiæ promontorium et montes Ceraunios. Sit ita; postquam tamen navis, in Ionio mari tempestate pressa dicitur τῷ Ἀδριακῷ ventis agitari, si modo illa verba non ita capiuntur tanquam id factum fuerit in ipso Adriatico mari, sed ad illud; vertenda enim Latine arbitror, ad Adriam. Ita Ælianus Var. Hist. xiii, 16, Epidamnum constituit τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ. Recte Perizonius ad lib. ii, 25, exponit, ad sinum Ionium. Propius accedit ναυροχίον ποιήσαντες ἐν τῷ Ἰταλίᾳ, quod est in l. 9, ff. de leg. Rhod. de jactu, naufragium facientes ad Italiam, ut interpretatur Bynckersh. in diss. cap. 3. Quo magis autem Mellam, quam dixi, hic intelligam, facit navis illa quam in hac insula hiemem transegitte narrat Lucas Act. xviii, § 11. Dicitur illa Alexandrina, et haud dubie fuit frumentaria, ut et ipsa Pauli navis fuerat, quod docui in Miscell. c. 47, in fine. Jam vero non video qua ratione navis, Alexandria Romam tendens, et tempestate a recto cursu non divulsa (hanc enim tempestate ad hanc Insulam actam non apparet), potuerit in illam Adriatici maris partem excurrere, ut Romam tenderet. Nimis fuissent hæc itineris ambages, præcipue ut illic hiemem nautæ transigerent, cum navem commodius appellere potuissent insulis Siciliæ proximis, et itineri Romam versus, qualis hæc erat Melita. 1150. Et] Aldin., ex.
1151. Gustate] Bibl. Lugd., gustare.—Die memorat, licet res nocte eونتigerit. Σήμερον scribit Lucas Act. xviii, § 33, quod per hac nocte vertit Burman. ad Quintil. Declam. x, cap. 14; et ita est apud Matth. Evang., xxvii, § 19: nisi illic Romano more tempus civiliter numeretur, et intelligatur diluculum, adeo ut visis in somnio crediderit Pilati uxor, quia sub diluculum som-

nia credebantur vera. Vide Brouckh. ad Tibull. ii, 4, 2.

1133. Falserunt] Cantabr., fluxerunt.
1139. Mosis] Cantabr., Moysæ. Antverp., Fabr., Bibl. Lugd., more.

1144. Jesum] Voss. 5, Jesu; Antverp., Jesum.

1145. Pharao] Producitur etiam mediâ inferius 1237, Hic populus quem vinxerat ante Pharao.

Victor. Afer de Machabæis, p. 450, corp. Fabric., Egypti effugiens mortem regemque Pharaon.

1148. Salsæ] Voss. 2 et 3, salsi; Antv. falsi. Confer Vossium de Anal. i, 32.

1149. Linqvitur] Torn. i, liquitur.

1151. Pastor] Ita Voss. tres et Aldin., Antv., Bibl. Lugd.; reliqui, pasto.

1151. Edenti] Cantabr., utenti; Aldin., edendi.

1153. Primæ] Voss. i, primo.

1154. Quia] Aldin., quæ a — Jesus, Voss. 1.

1156. Nimbis] Quædam edd. membris.

1157. Ficit] καθήκει, Act. Apost. xxviii, § 3: quod per ligavit, illegavit exponit Bochart. Hieroz. part. i lib. i, c. 4; et part. ii, lib. iii, c. 2: cui Arator videtur favere.

1158. Surgentibus] Antv., urgentibus.

1164. Venis] Voss. 1, vetus: non displicet.

1165. Alternis] Ita codd. et Antv., Bibl. Lugd., Fabric.; reliqui, alterni.

1168. Murmure] Munere, Aldin.

1169. Insonuere] Ad Sedul. i, 11, suspicatus sum Aratorem scripsisse insonuere, ut gravior animi affectus exprimeretur. Vide infr. ad vs. 1226.

1171. Furunt] Pro Furiant. FABRICIUS comment. in Poet. Christ. p. 58. — In codd. Cantabr. et Voss. tribus est furent. Antv. forent. Reponere furent non sustinui, quia futurum tempus hic nullius valoris

- Et divina prebent; digito nam bestia pendens A 1190 **262** Qui dolet ad patriam veteres remeare
 Excutitur, projecta regis; bene reddita flammæ,
 Quam dedit ipsa prima, quæ culpæ protulit
 [ignem,
- 1175 Unde gehenna calot; glaciæ topefacta veneni
261 Solvitur in cineres, gelidæque superbia
 [pestis
 Ex ardore perit; focus hic rapidique vapores
 Non solitas vires capiunt, atque arida secum
 Nutrimenta ferunt, sed tu modo decoquis an-
 [quem,
- 1180 Usa tæo fervore, fides; tibi subditur hostis
 Frigidus, inque vicem faciens incendia flagrat,
 Vipereo fumante gelu. Venientia tumore
 Labi posse ferunt; quantum per inania currit
 Mens ignara boni! jam tunc de corpore Pauli B
- 1185 Virus abest, oculis cum squameus exiit horror,
 Quem serpens antiqua dabat; purgatus in amne
 Æthereo, Christique cruci sua membra rele-
 [gans,
 Nescit ab angue mori, vorat hæc, quæ flamma
 [venenum,
 A sacris vim sumpsit aquis, quibus ustus anhelat,
- 1195 Plenius in clari cernend: est mucore facti.
 Anguis origo necis (nam mors hinc edita no-
 [men-
 De morsa peccantis habet) contraria justis
 Vult relinquere manum, quoniam manus apta
 [ministrans
 Jure vocatur opus: talem qui senserit hostem,
- 1200 Impiger exoutiat, Dominique vaporibus urat.
 Paulus ut admoti cognovit furta pericli
 Serpere velle, sibi cælestia tela capessens
 Pressit in igne dolos, cuius de fumate crescens
263 Est accensa fides, et sensibus additus
 [ardor;
- 1205 Illicque calor populis processit ab ubere
 [fontis.
 Mensibus hibernis tribus in regione Melite

NOTÆ.

videbatur. Furorem pelagi jam sustinuerant, telluris furor jam apparebat in vipera. Male tamen Fabricius *furant pro furiant* accipit. Vide Vossium Anal. ii, 50, An. Idem memorat Sulpic. Sever. epist. 1, § 5, *quam saluum factum de mari fata vivere non siverunt. Ila ex uno cod. Traject. legendum: alter habet siverent. Per siverunt rectius exprimitur sacris, in Act. xxviii, 4. Quod Lucæ est dicit, expressit Sulpicius per fata. Ex mente loquentium potius intelligendam arbitror Nemesin, scribendumque littera majuscula dicit, secutus judicium Marcklandi ad Maxim. Tyr. diss. 16, p. 680. — Nescio utrum ad horum barbarorum judicium aliquid contulerit mos ille quo aspidum morsus fontes solebant interficere. De Alexandrinis testis est Galenus apud Casaubon. Anim. ad Athenæum iii, 8; et forte inter hos barbaros ipsi Alexandrini fuerunt, ex illa navi Alexandrina, quæ hiemem ad hanc insulam transegerat, et qua deinceps iter instituit Paulus.*

1172. Nam] Antv., jam.

1174. Quam] Voss. 2, quod.

1175. Gehenna] Vox Syriaca, a valle Hinnon, in agro Hierosolymitano, in qua pueri idolo Moloch immolabantur; quam idololatriam insectantur acerbe Jeremias et Ezechias prophetæ; nam ipsorum temporibus a regibus et sacerdotibus pertinaciter defensa fuit. Accipitur pro ipsis inferorum tormentis. Prudent. Hamart:

Avidæ nec flamma gehennæ
 Devoret hanc autumnam.

Juvenc. 1:

Premia justitiæ tribuet, scelerique gehennam.

FABRICIUS comment. in Poet. Christ. p. 58. De hoc loco vide Bochart. Hieroz. part. post. lib. iii, cap. 2.

1177. Hic] Torn. 1, hinc. — Rabidi Antv., Fabr., B. bl. Lugd. Vide, supr., 242.

1178. Solitas] Ita codd. et edd. Aldin., Antv., Bibl. Lugd. et Fabricius. Reliqui, solidas. Vide ad hb. i, 299.

1182. Tumore] Antverp., timore.

1185. Carris] Ita codd., Pulmanni Sched., Aldin., Torn. 1, Antverp. Reliquæ, fertur.

1185. Exiit] Ex codd. et edd. Ald., Torn. 1. Aliæ, excidit.

1187. Relegans] Voss. 2 et 3, Aldin., Torn. 1, religans; obstat mediæ quantitas. Voss. 1, refocans. Forte scriptum pro revocans, quod glossema videtur. Relegare enim hic est transferre in crucem Christi.

1188. Hæc] Ita codd. Voss., ed. Aldin., Torn. 1. Hæc quoque Antv., hæc quoque reliquæ.

1189. A sacris] Ita Voss. tres, ed. Aldin., Torn. 1. Sacris vimque, Cantabr. Reliquæ autem, quæ sacris vim sumit.

1193. Regnet] Ita codd., Aldin., Torn. f. Reliquæ, qua regit is virtute potos.

1194. Esse] Ex codd. et Ald. et Antv. reposuit. Reliquæ, posse. — Præterea Antv., hos esse. Sed hæc aptius est, ut putes famulos esse hoc, deos scilicet, quod de Paulo suspicabantur.

1198. Quoniam] Quomodo, primis duabus syllabis brevibus, et ultima longa ter apud Aratorem legitur, semel apud Prudentium Symm. ii. Ea quantitas suspecta fuit, et in exemplaribus excusis fere mutata est; sed quod in antiquis non uno in loco inveni, id retinendum visum fuit, quamvis non consulo imitandum. Arator:

Vult retinere manum, quomodo lamen apta ministrans
 Jure vocatur opus.

Prudentius:

In his quomodo vestalis origo favilla
 Urbibus.

FABRICIUS, comment. in Poet. Christ., p. 113. — In sola Antv., Bibl. Lugd. et Fabric., quomodo inveni. Videtur in codd. suis id Fabricius quoque invenisse, cum non mutaverit. In Voss. tamen et reliquis edd. est quoniam.

1200. Dominique] Voss. 1, 2, Dominumque; Antv. Deumque, ex glossa. Dominum si referatur ad hostem, posset capi de eo qui hominibus velut imperat, suoque jugo tenet subditos.

1204. Additus] Quædam edd., additur. — Mox Voss. 1, 2, hincque calor, In Voss. 3 est hicque calor.

1206. Melite] Cantabr., Milete; Voss. 2, Mileti; Voss. 3 Milete, et ita Antv.

- Multiplicem dat Paulus opem, Publicque pa-
[rentem
Finitima de clado levat, quo munere viso
Undique præcipites subitam rapuere salutem.
1210 Pullulat interea nitidi coma frondea veris,
Quo juvenescit humus, senio fugiente pruinæ,
Suscipiensque ratem velis cedentibus Auster
Præbuit aligeras placidis in fluctibus undas.
Hunc spirare decet, quem personat ore pro-
[pheta,
1215 Qui speciem fidei torrentem cantat in Austro.
Sic quoque, prostratis ad gaudia nostra pro-
[cellis,
I lorima quæque legens distinctis oppida vicis,
Venit ad excelsæ sublimia culmina Romæ.
Alius ordo petit duo lumina dicere mundi
1220 Convenisse simul, tantisque e partibus unum
Delegisse locum, per quem duo sidera jungant,
264 Omnia qui fidei virtutibus arva serenant.
Quæ licet innumeris tendatur causa figuris,
Pauca referre volens, iisdem præstantibus
[edam.
1225 Petrus in Ecclesiæ surrexit corpore princeps,
Hæc turrata caput mundi circumtulit oris.

- Conveniunt majora sibi, speculentur ut omnes
Terrarum dominæ fundata cacumina sedis.
Gentibus electus Paulus sine fide magister
1230 Æquius huic præsens oris diffundit habenas,
265 Quæ gentes prælata monet, quodque in-
[tonat istic,
Urhis egit honor, subjectus ut audiat orbis,
Digaque materies Petri Paulique coronæ
Cæsareas superare minas, et in arce tyranni
1235 Pandere jura poli, summamque in agone tri-
[bunal
Vincere, ne titulis parvus contingeret hostis.
Ægyptos mundi formam gerit; inde vocari
Quæ mœruit, ducibus plebs est commissa duo-
[bus,
In quibus officium fraternos nexuit ortus.
1240 Idola tot Romæ, mundo collecta subacto
Quæ fuerant, tenebris obnoxia corda preme-
[bant,
Liber et hic populus, quem vinxerat ante
[Pharao,
Exiit Ægypti totidem ductoribus umbras,
Perque lavaera Dei, quæ tunc maris egit imago,
1245 Vitæ nactus iter, cœlestem reperit escam.

NOTÆ.

1210. *Coma*] Eleganter de frondibus. Vide Elmenhorst. Ind. in Apuleium in verbum *CIOFAN*; ad Ovid. Nuce 20. Ita et *crines*. Buneman. ad Lactant. de Pascha 20.

1211. *Juvenescit*] Voss. 1, *viridescit*. Alterum elegantius vel ob sequens *senio*.

1212. *Cedentibus*] Voss. 3, Torn. 1, *credentibus*.

1213. *Placidis*] Pulmanni Sched., Antv., *placidisque*.

1214. *Ore*] Voss. 2 et 3, *ora*. Respexit Arator forte psalm. cixv, § 4.

1216. *Prostratis*] Voss. 2 et 3, *substratis*.

1218. *Excelsæ*] Antv., *Ecclesiæ sublimia culmina* C
Romæ, etc.

1220. *Convenisse*] Ita codd. et Aldin., Torn. 1. Reliqui, *devenisse*. — Mox præpositionem *e* ignorat Cantabr. et Antv.

1221. *Duo*] Hoc recepi ex Cantabr.; locumque aliter interpunxi, quem editiones ita exhibent:

Per quem sua sidera jungant
Omnia, qui fidei, etc.

Similiter Petrus et Paulus dicuntur *lumina mundi* in carmine de Basilica Petri, ut vere emendavit clariss. Schraderus Observ. 1, 6, p. 72.

1222. *Qui*] Ita Voss. tres, Aldin.,³ Torn. 1, Antverp. Reliqui, *quæ*.

1225. *Surrexit*] Ita codd. et Aldin., Torn. 1. Reliqui, *sacrato*. — Cantabr. *corpora*.

1226. *Turrata*] Vide Barthium ad Rutil. Itin. 1, 117. Turritam et crinitam fuisse Romam pictam docet Savar. ad Sidon. Carm. 11, 395. Ad hunc locum pertinent quæ de Roma notat Elmenh. ad Arnob. 11, p. 67, et iv, p. 128.

1227. *Majora*] Ita Vossiani, et Aldin., Torn. 1, Antv. Reliqui, *meliora*. Ita et hæc confunduntur apud Ovidium Metam. xiii, 102. Adde Burman. ad Lucan. 1, 399.

1228. *Dominæ*] Ex Cantabr., Voss. 1, 2, et plerisque edd.; sed Voss. 3, Aldin., Torn. 1, *Domino*: neque id displicet; melioribus tamen codd. obtemperare volui, præcipue cum Roma passim *terrarum domina* dicatur. Si *domino* placeat, patet sententia,

vel Romam, licet armis suis terrarum orbem devicerit, tamen Deo, terrarum Domino, fundatam.

1228. *Sedia*] Mira hic codd. perturbatio. Cantabr., ed. Ald., *fundata cacumina sedes*. Voss. 1, *fundata cacumine sedis*. Voss. 2 et 3, Torn. 1, *fundata cacumine sedes*. In reliquis est quod edidi.

1230. *Huic*] Ita codd. et Aldin., Torn. 1, Antv. Reliqui, *his*. Sed intelligitur Roma, quo et sequens, *quæ prælata*, pertinet. Si enim *his* hoc versu recipatur, non habet quæ quo referas. — In pluribus edd. est *præses*.

1231. *Intonare*] *Intonare*, forti et confidenti orati me uti. Prudent. Stephan.,

His intosantem martyrem
Judex profanus non tulit.

FABRICIUS, comment. in Poet. Christ., p. 74. Non itaque ex Cantabr. prætorum *insonat*. De verbis elegantè *tonare* et *tonitru* dici demonstravit Justus Specim. Observ., c. 12. Adde Dresigium in Act. Lips. 1746, p. 186. *Sonare* autem et *tonare* confusa docebit Burman. ad Ovid. Metam. 1, 187, ut *sonitus* et *tonitrus*. Vide notas ad Sedul. 1, 11. — *Quidque intonat istud* Antv.

1233. *Coronæ*] Est addit Cantabr.

1236. *Titulis*] Hoc recepi ex Voss. 1, 2. *Titulus* Voss. 3. *Titulus parvos* Cantabr. *Titulus parvus contigerat* Antv. *Titulos parvos* reliquæ edd. Sententia illius scripturæ, quam dedi, planior est, dignam esse materiem coronæ, ut in ipsa Urbe, rerum domina, hæc agerent Paulus Petrusque, ne parvus hostis daretur eorum gloriæ et titulis. Quo major enim hostis, eo de ipso victoria illustrior. Sæpe autem ita *contingit* adhibetur. Ovid. Fast. vi, 75,

At decus omne mihi contingit origine mensis.

Ad Liviam 80,

Omnis cui virtus contingit.

1240. *Idola*] Media correpta. Vide, supra, t. 263. — De ipsa re quam hic tangit, elegantè Minuc. Fel Octav. 6.

1242. *Pharao*] Vide, supra, ad vs. 1142.

266 His etiam germanus amor, quibus am- A
[plius actus
Quam natura dedit, geminos quos edidit astris

Non eadem, tamen una dies, annique voluto
Tempore sacravit repetitam passio lucem,
1250 Et tenet æternam socialis gratia palmam.

NOTÆ.

1246. Actus] Auctor videtur in Cantabr. fuisse a manu secunda; ictus Schedæ Pulmanni et Antverp.

1247. Quam] Weitzius ad Prudent. Perist. vi, 4, citat, cum natura, quod ipse tamen in nullis invenit.

1247. Edidit] Weitzius eodem loco habet *addidit*; neque id in cod. scriptis aut editis invenit, licet satis habeat unde se tueatur. Ovid. Metam. iv, 535,

Et dis adde tuis.

Præcedentium verborum ea est sententia, fratrum quidem in ær Petrum et Paulum fuisse amorem, sed magis ex ipsis rebus gloriose gestis quam naturali vinculo.

1248. Non eadem] Sentire videtur Arator non eodem tempore Petrum et Paulum martyrio occubuisse, sed alterum evoluto anno a nece alterius; quæ quoque fuit opinio Prudentii et S. Augustini; et antiquiores et frequentiores Patres, et omnes ferme recentiores, et ipsa Romana Ecclesia, in Romano Martyrologio, uno eodemque die ejusdem anni, nempe 29 Junii victoris fuisse per sanguinem affir-

mant. S. Gelasius primus in Romano concilio septuaginta episcoporum, in decreto de libris apocryphis hæc ait: *Qui Paulus, non diverso, sicut hæretici garrunt, sed uno tempore, uno eodemque die, gloriosa morte cum Petro in urbe Roma cum Cesare Nerone agonizans coronatus est.* Consule post alios tom. I Annal. eccles. anni Domini 69. Anonymus in Bibliothecæ Patrum editione Lugdun. — Scilicet Prudentius, quem Arator videtur secutus, constituit Paulum anno post Petrum neci occubuisse. Ita enim Peristeph xi, 3:

Festus apostolici nobis redit hic dies triumphi,
Pauli atque Petri nobilis cruore.
Unus utrumque dies, pleno tamen innovatus anno
Vidit superba morte laureatum.

Alii eodem anno id factum memorant. Vide Weitz. ad Prudent., p. 594. Caveus in Antiq. Apost., cap. 7, § 9, nihil definit. De vero autem anno vide Wesseling. ad Simson. Chron., p. 1669.

1250. Gratia] Hoc est ex tribus Voss. In reliquis omnibus gloria.

ARATORIS

EPISTOLA AD PARTHENIUM.

267 Domino illustri, magnificentissimo atque C
præcelso Parthenio magistro officiorum atque patricio,
Arator subdiacono.

Si tibi, magne, velim fasces memorare parentum,

Vix daret in tergo pagina lecta modum.

268 A proavis atavisque potens, tu stemmata
[vincis

Moribus, et meritis cedit origo tuis.

5 Optime Partheni, positum cui nomen ab ævo
Laus magis est animi, qua, verecunde, placet.

NOTÆ.

Parthenium] Consule quæ de hac epistola in præfatione notavi.

2. Daret] In ipso limine mendum est. Habet animo Juvenalis istum versum:

Scriptus et in tergo, necdum finitus Orestes.

Scribe, *vix dat et in tergo*, etiamsi ipsum tergum chartæ oblinatur carminibus. BARTHUS, Advers. xxix, 2. Vel ex hac conjectura verum videtur quod Barthius initio capitulis memorat, inter spatium hora una se hanc epistolam perlegisse; adeo minus necessaria hæc est mutatio, ut suspicer aliud quid exisse, cum ita cogitaret. — De significatione vocis *tergi* vide Theod. Ryckium ad Tacit. Annal. xiii, 5. Olim cum ex facili papyro constarent illæ chartæ, quæ volumina dicuntur, non admittebant scripturam utriusque, atque adeo quadrati codices ab his distincti. Vide Vossium ad Catull., p. 3. In adversa itaque facie, sive tergo, non scribebant, nisi forte opera essent longiora, et extra modum, ut hic Arator proficitur, ea quæ ad parentes Partheni pertinent ejusmodi esse, ut in adversa voluminis facie reponi non possent, sed et in tergum essent rejicienda. Hunc quoque locum adhibuit Salmasius ad Vopisc., p. 447. Si itaque tergo quid inscriptum esset, id appellabatur *Opisthographum*. Britannic. ad Juvenal. i, 6.

2. Modum] Salmasius ad Vopisc. p. 447 citat, *locum*. Sed *modum* ex codice edidit Sirmondus, idque pro fine accipio, de quo Schulting. ad Senec. Contror., p. 64.

3. Potens] Clarum, inclytum, opulentum significat splendidumque. Tertullianus de Resurrectione Christi, cap. 22: *Videbunt Filium hominis venentem in nubibus cum plurimo potentatu et gloria*, hoc est maximo splendore. Sed de familia iste. Cæsar. lib. vii: *Vercingetoris, Celtilli filius, Arvernus, summæ potentæ adolescens, cujus pater principatum Galliarum obtinuerat.* Horatius ad Fortunam lib. i, carm. 35:

Utunque mutata potentæ
Veste domos inimica linques.

D Idem lib. ii, carm. 17:

Nec potentem amicum
Largiora flagito, satis beatus, etc.

Fortis familia apud Plautum Trinummum scen. ulj. De nobilitate autem hujus Parthenii locuples testis Ennodius dictione 10, ne quis palpatorem putet istum versificatorem. BARTHUS, Advers. xxix, 2.

5. Ævo] Positum tibi ab ævo nomen veracundi, quod eo trahendum, quamvis durius tanto intervallo, etiam contra legem Pediam. Suspiciamus legendum ab ævo, cum de eodem loquens Ennodius Parthenio sic ait: *Aurum nihil est, nisi manu componatur artificis, et sulvo pretium metallo lima fabricante jungatur. Cesante industria exigua est claritas.* Et poterat illa respexisse; sed alterum verius, scilicet scriptum fuisse auctori, *positum cui nomen ab ævo*. Equum enim, virgineos mores veracundo nomine censeri. BARTHUS, Advers. xxix, 2. — Aut *impositum* scribe, aut sim-